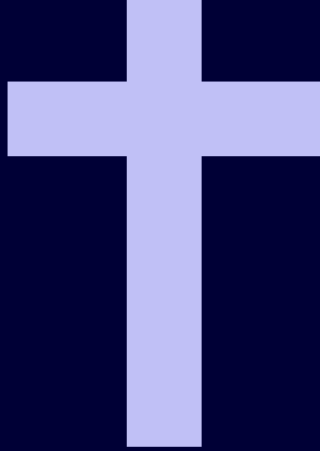

Fulfulfe Burkina,
Dewtere Laamdo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

Contents

Matta	1
Marku	34
Lukka	55
Yuhanna	88
Golle Nulaa6e	113
Romankoo6e	145
1 Korintunkoo6e	159
2 Korintunkoo6e	172
Galaatiyankoo6e	181
Efesunkoo6e	186
Filipiyankoo6e	191
Koloosiyankoo6e	195
1 Tesaloniyanankoo6e	199
2 Tesaloniyanankoo6e	202
1 Timote	204
2 Timote	208
Tiitu	211
Filemon	213
Ibraninkoo6e	214
Yaakuuba	225
1 Piyeer	229
2 Piyeer	233
1 Yuhanna	236
2 Yuhanna	240
3 Yuhanna	241
Yahuuda	242
Bangingol	244

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraaḅe Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraaḅe Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka.
Isiyaaka rimi Yaakuuba.
Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaḅe muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni 6e o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna.
Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu.
Aminadaabu rimi Naasuuna.

Naasuuna rimi Salmon.
⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.
Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.
Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.
Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.
⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.
Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.
Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekiya.
¹⁰ Hesekiya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.
Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaḅe muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooḅe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

¹² Caggal 6e njaaraama Baabiila,
Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.
¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.
Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.
Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.
¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.
Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuui sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Ila e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooḅe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuui sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooḅe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuui sappo e nay hawrata.

*Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Lukka 2.1-7)*

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaḅḅanaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi kaḅḅando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaḅḅal ngaal e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi' mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu 6anjude Mariyama, sabo 6innngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O rimaḅ biddo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimḅe makko e hakkeeki muḅḅen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima biddo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O 6anji Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi biddo gorko. Yuusufi inndiri biddo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde 6e ngarnoo ndeen, 6e mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankooḅe dimaado joonin oon woni? Min nji'i hoodere makko 6angii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yimḅe Urusaliima fuu. ⁴ O noddii hooreeḅe almaami'en e jaanginooḅe

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkooḅe wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo». † **1:23** Esaaya 7.14.

Tawreeta been fuu, o yami dūm'en toy Al-masiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya, tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada, garoowo faa dura yimbe am, Israa'iilankoo6e.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddii jom'en anndal 6een e cuncukka, yami 6e wakkati mo hoodere ndeen 6angi. Be paamini mo. ⁸ Caggal dūum, o neli 6e Baytilaama. O wi'ii 6e:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde 6e nannoo ko kaananke oon haali dūum ndeen, 6e ndilli. Hoodere nde 6e njiinoo lettugal ndeen ardii 6e yaade. Nde ardii 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen dūum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeeji ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal dūum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njeccoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal 6een ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dūm:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndogga njahaa Misira. Keddoda toon faa nde mbi'oyamaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddi toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii 6iyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal 6een njambake dūm ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbarree, gilla keccoy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dūm fodde wakkatiiji di jom'en anndal 6een kokki mo

diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama, bojji e uumaali duuddi:

Rahiina[‡] ina woya cukaloy muudum, ja6aay 6erndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dūm:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njeccodon leydi Israa'iila, sabo yidunoo6e warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dūm laatorii faa ko annabaabe mbi'unoo dūum tabita: «O wi'ete Nasaraatuju.»

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootalgal batisima 6angi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamdo 6adake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a: Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina 6ornii kaddungal canyiraangal leebi geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru. Nyaamdu makko wo ba66atti e njuumndi ladde. ⁵ Yimbe yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ I6e kaalta hakkeeeji ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootalgal batisima[†] ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heew6e na ngara faa lootee lootalgal batisima dūum, o wi'i dūm'en:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. ⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraabe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ¹⁰ Joonin, jammberre yeptaama faa soppa daadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki

* 2:6 Mika 5.1. † 2:15 Hoseya 11.1. ‡ 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yimbe Israa'iila njogorii hono inna mu66en. § 2:18 Yeremiya 31.15. * 3:3 Esaaya 40.3. † 3:6 Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

rimataa 6i66e lobbu6e, soppete, fadd6ee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam 6uri kam baawde. Mi fotaay fay 6ortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima (Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootagal batisima. ¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hi66inirde ko dartii fuu.

Ndeen o ja6i. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni 'Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa (Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo. ² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ndeen, Jarribotoodo oon 6attitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laatoon nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to 6uri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippoda e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum nja66e e juude mu66en taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde townde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mu66en, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili (Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali dow laawol jahoowol maayo manngo, caggal Urdun, ley leydi Galili, joonnde yim6e 6e nganaa Alhudiya'en,

¹⁶ yim6e won6e e nimre nji'ii annoora mawdo.

Wuur6e e ley leydi ni66undi nimre maayde, annoora yannanii dum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo 6adake.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandee6e (Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

¹⁸ Iisaa ina yaha hunduko maayo Galili, de yi'i sakiraa6e dido, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. I6e padda fiiliiji ma66e ley maayo ngoon. Wo 6e nanngoo6e liyyi. ¹⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoo6e yim6e.

²⁰ Wakkati oon 6e njoppi fiiliiji ma66e diin, 6e njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraa6e dido wo66e, Yaakuuba e Yuhanna, 6i66e Jebede. Kam'en e baaba mu66en Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina fiiliiji mu66en. O noddi dum'en. ²² Wakkati oon pay, 6e njoppi laana kaan, 6e njoppi baabi6e du, 6e njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yim6e (Lukka 6.17-19)

²³ Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waa-joo e ley cuudi ma66e baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuuji e male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yim6e

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:6 Jabuura 91.11-12. ‡ 4:7 Fillitagol Tawreeta 6.16. § 4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13. * 4:16 Esaaya 8.23-9.1.

na ngadda nyawóbe nyawuuji feere feere e male fuu to makkó. Wóóbe wo wónduóe e ginnaaji, wóóbe jom'en dabidabiije, wóóbe du wo jom'en balli-mbaatúdi. O danni dóm'en. ²⁵ Jamaa keewódo sanne jokki mo. Wo óe yuuruóbe Galili e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 – 6 – 7)

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewódo oon de yeenji dow waamnde, joodii. Taalibaaóe muudum been battitii dóm. ² O fuddi wajaade óe, o wi'i:

³ —Barke woodanii annditinóe yonkijii muóóben ina lokkidi,

sabo kamóe njeji laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii suniíóe,

sabo Laamdo waaltinan óerde muóóben.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniíóe,

sabo kamóe ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotoóóe fonnditaare hono no yolbuóe e dómduóe pilortoo neema,

sabo óe kaaran, óe dómóitan.

⁷ Barke woodanii yurmotoóóe,

sabo Laamdo yurmoto óe.

⁸ Barke woodanii laaóóóe óerde,

sabo óe nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddooóe jam,

sabo óe noddirte óiíóóe Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraaóe saabe fonnditaare,

sabo kamóe njeji laamu Laamdo.

¹¹ Barke woodanii on si yimóe mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaáóe artiiíóe on been torrira.

Haala lamdam e annoora

(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dúme lamsinta dam katin? Dam nafataa fay huunde! Dam faddete yaasin, yimóe njaaba dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngal-luure nyiíbaande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto huóóataa lampa, de hippa dóm kaakol. Ko wadata dey, bilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yimóe, faa nji'a golléji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaáóe. Mi waraay faa mi itta dóm. Mi warii faa mi hióóina dóm. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddii, fay toóóel maa masel tosataake ley Tawreeta faa dóm fuu dóm tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko óuri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wóóbe faa ngada noon, joomum laatoto óurdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wóóbe ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on óuraay jannginooóe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatata e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraáóe meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»*

²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biído mo wo o jiíbiído, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccítidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafundurawaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a haóii e goddo, de oóon njaada sariya fu, karódaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoódo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wurтатаako si a yobaay ko ndewetedaa dóm faa laaóii.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin kaa mido wi'a on: yeewurdo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley óernde mum. ²⁹ Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to wóódi! Ceedaa e tergal maa gootal óuri moyyande ma diina óanndu maa nduun fuu faddee e jahannama. ³⁰ Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to wóódi: ceedaa e tergal maa gootal óuri moyyande ma diina óanndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

³¹ —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dóm talkuru ceergal.»‡ ³² Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo

* 5:21 Wurtagal 20.13. † 5:27 Wurtagal 20.14. ‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1.

deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o banjowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddoo fuu banjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

³³—On nanii katin, maamiraa6e meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»³⁴ Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. ³⁵Taa kunorodon leydi, sabo wo njaabirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. ³⁶Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa 6awlinde fay leebol mayre gootol. ³⁷Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol (Lukka 6.29-30)

³⁸—On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorde yitere, nyiinde yomnitorde nyiinde.»^{*} ³⁹Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. ⁴⁰Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. ⁴¹Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi. ⁴²Si goddo njaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe (Lukka 6.27-28, 32-36)

⁴³—On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» ⁴⁴Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torroobe on. ⁴⁵Worrude hono noon hollata wo on bi66e Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bon6e, noon du o fudinirta nge dow moyyu6e. No o tomnirta dow fonnditiie6e, noon du o tomnirta dow oonyiie6e. ⁴⁶Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye ke6oton? Fay nanngoo6e lampo been du ina ngadira noon! ⁴⁷Si sakiraa6e moodon tan njowtoton, dume senndi on e wo66e? Fay heefer6e been ina ngadira noon! ⁴⁸Ndelle, laaton hi66ube, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hi66iri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

¹—Tinnee taa ngadiron gollleeji moodon lobbi faa yim6e nji'a on. Si on ngadii dum fu, on ke6ataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

²Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yim6e nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yim6e mana dum'en. Goonga kaalanammi on, 6e ke6ii mbarjaari mab6e faa timmi. ³Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata. ⁴Ndeen jakka maa oon laatoto ko suudii, de Baabiraado maa ji'ooowo ko suudii oon yo6e.

Haala du'aare (Lukka 11.2-4)

⁵—Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kam6e, i6e njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de 6e ngada du'aare yalla yim6e fuu ina nji'a 6e. Goonga kaalanammi on, 6e ke6ii mbarjaari mab6e faa timmi. ⁶Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dambugal, de njaaronon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'ooowo ko suudii oon, yo6an on.

⁷Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji 6oli di ngalaa nafaa hono no yim6e 6e andaa Laamdo been ngadata ni. I6e miilii Laamdo jaabanto 6e si 6e kebbinii haala. ⁸Taa nyemmbitee 6e, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹Onon le, inan no ndu'ortodon: Baaba amin gondo dow kammuuli, innde maa laatoo seniinde.

¹⁰Laamu maa wara.

Muuyde maa ngadee dow leydi do hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹²Njaafonodaa min hakkeeki amin, hono no min njaafortoo wadoo6e min hakkeeki ni.

¹³Taa accu min njarrabee, ammaa hisin min e Bondo oon.

[Sabo laamu e baawde e teddeengal ina ngoodani maa faa abada. Aamiina.]^{*}

¹⁴Ndelle, si on njaafake wadoo6e on hakkeeki, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on. ¹⁵Ammaa si on njaafataako toonyiie6e on, Baaba moodon oon du yaafataako hakkeeki moodon.

Haala suumayeere

¹⁶—Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en been: 6e 6alinto, yalla yim6e fuu ina anndita 6e suumiie6e. Goonga kaalanammi on: 6e ke6ii mbarjaari mab6e faa timmi. ¹⁷Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa, ¹⁸taa paamina yim6e a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'ooowo ko ngadudaa e suuraare oon, yo6ete.

Haala jawdi dow kammu
(Lukka 12.33-34)

¹⁹ —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuybe kelata gampuuje de mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuybe kelataa gampuuje sakko mbujja. ²¹ Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre
(Lukka 11.34-36)

²² —Gite ngoni lampal banndu. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. ²³ Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata banndu maa annoora duum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamdo
(Lukka 16.13, 12.22-31)

²⁴ —Fay gooto waawaa gollande joomi-raabe dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa ka66u-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa 6alli moodon du ka66u on ko'e e ko 6ornotodon. Sabo nguurndam ina 6uri nyaamdu, banndu du ina 6uri kotal, naa wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondof dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon 6uri pooli teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko ha66i dum hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na ka66i on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa 6ura noon, onon famdu6e hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon ka66oo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume 6ornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yim6e 6e anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondof dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddiidum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango ha66a on ko'e, sabo jaango du warden e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

Haala feloore
(Lukka 6.37-38, 41-42)

¹ —Taa kiitee, on kiitataake. ² Sabo no kiitortodon wo66e, noon onon du kiitortodon. Katin du ko etiranton wo66e, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa ke6aa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool. ⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di njata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaa6an de.

No Laamdo hokkirta njariido dum
(Lukka 11.9-13)

⁷ —Njaree, on ke6an. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo njariido fuu he6an. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata 6iyum hayre si njarake dum buuru? ¹⁰ Naa njaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirton 6i66e mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondof dow kammuuli oon. Imo hokka njariido mo fuu ko mooyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wo66e ko njiddon 6e ngadana on. Sabo dum pay wani ko Tawreeta Muusaa e dewte annaba6e deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal
(Lukka 13.24)

¹³ —Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoo6e ngol 6een du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal nguurndam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina fillii, yiitoo6e dum du wo seeda.

Haala lekki e 6i66e muudum
(Lukka 6.43-44)

¹⁵ —Tinnee e annaba6e fewree6e. Si 6e ngarii to moodon fu, i6e nga'i hono baali, de si goonga, wo 6e cuuli jolbudi. ¹⁶ Golle ma66e annditirton 6e hono no lekki annditirtee 6i66e muudum ni. Cabiije 6orataake e ngi'eehi, yibbe du 6orataake e nyakka6ere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo 6i66e lobbube rimata, de lekki mbonki kaa, wo 6i66e bon6e rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude 6i66e bon6e, woodi du lekki mbonki waawataa rimude 6i66e lobbube. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa 6i66e

lobbuḅe soppete, faḁḁee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle maḁḁe annditirton 6e.

*No taalibaabe fewreeḅe carirtee
(Lukka 13.25-27)*

²¹ —Wanaa wi'ooḅe kam «Joomam, Joomam» 6een fuu naatata e laamu Laamḁo. Ammaa wo waḁooḅe muuyḁe Baaba am gondo dow kammuuli oon, 6een ngonni naatooḅe. ²² Nyannde darngal, heewḅe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayeeḁiiji keewḁi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi 6e: «Abada mi anndaano on. Mbodḁee kam, onon waḁooḅe ko boni!»

*Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)*

²⁴—Ndelle, nedḁo fuu kettindiḁo haalaaji am ḁi de jokki ḁi, nanndan e jom hakkillo nyiḁuḁo suudu muuḁum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde toḁi, gooruuji mbubbi, keni mawḁi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa nedḁo fuu kettindiḁo haalaaji am ḁi de jokkaay ḁi, ina nanndi e mo wala hakkillo, nyiḁuḁo suudu muuḁum dow njaareendi. ²⁷ Yuwoonde toḁi, gooruuji mbubbi, keni mawḁi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji ḁiin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake 6e no jom baawḁe ni, wanaa hono jannginooḅe maḁḁe Tawreeta.

8

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)*

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen ḁuum, jamaa keewḁo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo 6attitii dum, hippii yeeso muuḁum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, aḁa waawi danude kam faa mi laaḁa.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, ḁaḁu.

Wakkati oon pay, gorko oon ḁaḁi ceppam muuḁum, laaḁi. ⁴ Caggal ḁuum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa ḁum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a ḁaḁi.

*No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiḁe
(Lukka 7.1-10)*

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiḁe 6attitii dum, jaarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu 6antataako. Imo torrii sanne!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiḁe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon ḁaḁan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiḁe du. Si mi wi'ii gooto maḁḁe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goḁḁo wara, waran. Si mi wi'ii maccuḁo am waḁa huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haaynii dum sanne, wi'i jokkuḅe dum 6een:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mido haalana on, heewḅe yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, 6e nyaamda ley laamu Laamḁo. ¹² Ammaa haannoḁe naatude laamu 6een, paḁḁete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e ḁeryundurde nyiye ngonni.

¹³ Caggal ḁuum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiḁe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngoondinirḁaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiḁe oon ḁaḁi.

*No Iisaa selliniri nyawḁe heewḅe
(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)*

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado. ¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o ḁaḁi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimḁe heewḅe 6e ginnaaji ngonni e muḁḁen. Kongol makko tan o riiwri ḁi, o danni nyawḁe 6een fuu. ¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo ḁuum tabita nde wi'unoo:

«O itti tampiiriiji meeden,

o ronndake nyawuuji meeden.»*

*No yimḁe mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)*

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fiilii dum ndeen, yamiri 6e peyyita maayo ngonni. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto 6attii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

* 8:17 Esaaya 53.4. † 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo wala fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaa6e been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maay6e uwa maay6e mu66en.

No Iisaa darniri yuwoonde e henndu

(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaa6e muudum njokki dum. ²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngon faa bempeyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii. ²⁵ Taalibaa6e been 6attii mo, pindini mo, i6e mbi'a:

—Joomii amin, dannu min! Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famdu6e hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempeyye maayo deen e semmbe. Dum fuu dum deyyinii siw! ²⁷ Dum haaynii taalibaa6e been! I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina dowtanoo dum?

No Iisaa selliniri wor6e dido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yim6e Gadara. Doon wor6e dido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. I6e nyannunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. ²⁹ Be keddi i6e nduka i6e mbi'a:

—Bii Laamdo, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati podaado oon yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon. ³¹ Ginnaaji diin naarii mo, mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa, accu min naatowa e coggal girooji ngal.

³² O wi'i di:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki. ³³ Duroo6e been ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi duum fuu e kabaaru wondunoo6e e ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati oon, yim6e ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde 6e nji'unoo mo ndeen, 6e nyaagii mo o yalta leydi ma66e.

9

No Iisaa selliniri gorko mo banndu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yim6e ngaddani dum gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal ma66e ngaal fu, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binggel am, sellin 6ernde maa. Hakkeji maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginoo6e Tawreeta yoga6e millii e ko'e mu66en: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!» ⁴ Iisaa faami miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e 6erde moodon? ⁵ Dume 6uri hoyude? Yalla wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aaje deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki 6ii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum

(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngetee. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngo6e lampo heew6e e luttu6e wo66e ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaa6e makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngo6e lampo e luttu6e wo66e?

¹² Iisaa nani dum, wi'i 6e:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo haajaa cawroowo. ¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteedo.»*

Sabo mi waraay faa mi noddadarti6e. Wo luttu6e ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaa6e Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

* 9:13 Hoseya 6.6.

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaabe maa been kaa cumataako?

¹⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e 6angal ina mbaawi sunaade si 6anudo ina wondi e mu66en naa? Ammaa nyalaa6e ngaran de 6anudo oon ittete hakkunde ma66e. E balde deen, 6e cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinnal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinnal ngaal, de ceekol ngool 6eydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiidadi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no irtiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaabe muudum. ²⁰ E ley yaadu ma66e, debbo gooto mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kombol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e bernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Bannam debbo, sellin bernde maa. Goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufoobe cereeli won6e to maaydo toon e yim6e heew6e woyoo6e. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yim6e been njalnorii mo. ²⁵ Nde 6e njaltinoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wum6e dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wum6e dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wum6e been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

—Odon ngoondini mido waawi wallude oon naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite ma66e, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, 6e mbumti. O gongini 6e, o wi'i 6e:

—Taa kaalane 6um fay gooto.

³¹ Ammaa 6e nje6i 6e caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaabe been ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumidini. ³³ O riwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en won6e doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yim6e 6e nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e galluue e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuuji e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yim6e been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampo6e, billiige hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaabe makko been:

—Gese fenndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. ³⁸ Ndelle, njaaree Jom tayri nolda tayoo6e ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido

(Marku 3.13-19, Lukka 6.12-16)

¹ Iisaa noddii taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu.

² Inan inde nulaabe sappo e dido been: arano ma66e wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba bii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba bii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranooowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido been

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli 6e sappo e dido, wi'i 6e:

—Taa njehee to yim6e 6e nganaa Alhudiyanoo6e. Katin du taa naatee gal-luuje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatii6e hono baali majjudi.

⁷ To njahaton fuu, ngoonyon mbi'on «laamu Laamdo gadake!» ⁸ Ndannon nyaw6e, umintinon maay6e, ndannon seppin6e, ndi-won ginnaaji. On kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardii naa buudi ley jibaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu

naa saayaaji dīdi. Taa njaadee e paḍe naa cabbī. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si oḍon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro ḍo on njaḅḅaaka naa on kettindanaaka fu, njalton to maḅḅe, piḍḍon sollaare maḅḅe wonnde e koyḍe mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon ḅuran ngo galluujje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji

(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶ —Kettindee! Miḍo nula on hono wo on baali hakkunde pobbī ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimḅe ḅeen, sabo ḅe njaaran on to carorde, ḅe piyan on dorri ley cuudi maḅḅe baajordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotooḅe e kaanankooḅe saabe am, faa laatanodon kam seedeḅe yeeso muḅḅen e yeeso lenyi ḍi nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmbedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaḅi ḍi kaandon haalude wakkati oon. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran ḅiyum. Biḅḅe ummanto saaraaḅe muḅḅen, ngada faa ḅe mbaree. ²² Yimḅe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Miḍo haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa ḍo Bii Neddo warti.

²⁴ Taalibbo ḅuraa moodibbom, maccuḍo du ḅuraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laato hono moodibbom, maccuḍo du laato hono joomum. Si ḅe inndirri kam, miin jom wuro «Beeljebul mawḍo ginnaaji» fu, tilay ḅe inndiran on, onon yimḅe wuro du noon.

Haala kulol Laamḍo

(Lukka 12.2-7)

²⁶ —Ndelle, taa kulee yimḅe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko ḅangintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee ḍum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee ḍum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee warooḅe ḅanndu, de mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamḍo kaandon

hulude. Kam woni baawḍo halkude ḅanndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy ḍiḍoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyḍe Baaba moodon oon. ³⁰ Woodi onon, fay leeḅi ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, oḍon ḅuri pooli keewḍi teddude.

Haala jaḅande Almasihu yeeso yimḅe

(Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jaḅando kam yeeso yimḅe, miin du, mi jaḅan ḍum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yimḅe fuu, miin du, mi saloto ḍum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimḅe

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi sennaḍi ḅiddo gorko e bammum, ḅiddo debbo e inna mum, debbo ḅajaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laato wayḅe ḍum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa ḅuri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo ḅiyum gorko naa debbo faa ḅuri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹ Piliido heḅtude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursuḍo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰ —Jaḅiiido on fuu jaḅḅake kam, jaḅiiido kam fuu jaḅḅake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Jaḅiiido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heḅan mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Jaḅiiido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, heḅan mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo ḅurdo famḍude e taalibaaḅe am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaajo am fu, waasataa heḅude mbarjaari muudum.

11

¹ Nde Iisaa tilino yamirde taalibaaḅe muudum sappo e ḍiḍo ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waajowaade ley galluujje piilliḍe doon deen.

No Yaayaa nuliri taalibaaḅe muudum to Iisaa

(Lukka 7.18-35)

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluujje ḍiḍi ḍe Laamḍo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fudḍoode 19.1-29.

† **10:38** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaaŋe makko been to muuɗum. ³ Be njehi 6e lamndii ɗum:

—Yalla aan woni kaandɗo warude oon,

naa min ndooman godɗo?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiiɗon: ⁵ wumbe ina mbumta, bonnguube ina njaha e koyɗe muɓben, seppinbe ina cellinee, faaduɓe ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaaɓe du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yop-paay goondinde kam.

⁷ Nde nulaaŋe Yaayaa been ndillannoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i ɗum'en:

—Ko njaadon ley ladde ɗuum, wo faa ndaarowon ɗume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ⁸ Ndelle, ɗume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankooɓe tawetee. ⁹ Ndelle, ɗume ndaaroyɗon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo ɓuri annabaajo. ¹⁰ Kanko woni mo Laamɗo haali kabaaru muuɗum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu rimaay ɓurɗo Yaayaa lootoowo lootagal batisima† oon. Tawi le, ɓurɗo famɗude ley laamu Laamɗo oon na ɓuri mo teddu. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamɗo ina foodoroo yeeso, de laawol muuɗum na tiidi. Nyanguɓe du na kabda e maggu.† ¹³ Tawreeta Muusaa e annabaabe fuu cappake laamu nguu faa yottii jamaanu Yaayaa. ¹⁴ Si oɗon njafa haala maɓbe, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muuɗum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu nana.

¹⁶ ɗume mbaawumi nanndinde yimbe jamaanu o? Ibe nanndi e sukaaɓe joodiibe e taliyaaje luumo, na nodda yigiraabe muɓben, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumotoodo, yarataa doro, de yimbe na mbi'a wo gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Nedɗo du warii ina nyaama, ina yara, de yimbe na mbi'a: «Ndaar nedɗo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube woɓɓe!» Ammaa ko hakkillo

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimbe na kaɓa dow laamu Laamɗo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

Laamɗo gollata ɗuum ina holla wo ngo goonga.

*No Iisaa feliri gure caliide tuubude
(Lukka 10.13-15)*

²⁰ Caggal ɗuum, Iisaa fuddi felude gure de o ɓuri wadude kaayefiiji e ley muɓben deen, sabo wonbe ley gure deen tuubaay. O wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayefiiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete 6e ɓornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi faa 6e kolla 6e tuubii. ²² Saabe ɗum, mido wi'a on: nyannde dargal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ²³ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maaybe. Sabo si kaayefiiji gadanoodi e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono faa joonin. ²⁴ Saabe ɗum, mido wi'a on: nyannde dargal, jukkungo moodon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

*No Iisaa noddiri yimbe faa keɓa powtiri
(Lukka 10.21-22)*

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de ɓanginandaa de cukaloy. ²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo ɗum weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo oon si wanaa Baabiwo. Fay gooto anndaa Baabiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi ɓanginande.

²⁸ Onon tampuɓe, ronndiibe donje teddu, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom ɓernde leeyunde, yonkiiji moodon keɓan powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on ɗuum ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

*Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)*

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaabe muuɗum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaabe makko njolbi, de na itta cammeji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en been nji'unoo ɗum ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaabe maa been ina ngolla ko hadaa gollende nyalaande fowteteende!

³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla on njangaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraa6e muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraa6e makko, de 6e nyaami buuru cakkaado. Woodi, 6e ngalaano laawol nyaamude dum, almaami'en tan njeyi nyaamude dum. ⁵ Maa du, on njangaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? I6e lutta yamiroore nyannde ndeen, de dum felataa 6e. ⁶ Mido wi'a on: ko 6uri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataakonoo laa6u6e 6e. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu ma66e waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Won6e doon been ina piloo ko pelira Iisaa, de 6e yami dum:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley jiggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina 6uri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal duum, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddiingo ngoon noon. ¹⁴ Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dilli nokku oon, de yim6e heew6e njokki mo. O danni nyaw6e ley mu66en fuu, ¹⁶ o sapani dum'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cubiimi.

Mido horsini mo,

Imo wela 6ernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,
o gooyanan lenyi laawol fonnditaare.

¹⁹ O wadataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake dow laabi.

²⁰ O helataa fay yommbal oonyiingal,
o nyifataa fay lampal ngal fooyre muudum famdi

faa do o hokki fonnditaare jaalagal.

²¹ Lenyi diin fuu njowan jikke mu66en dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

²² Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muumdiin waddaa to Iisaa, de danni dum faa na haala, na yi'a. ²³ Dum haaynii jama'aaje deen fuu, de keddiina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

²⁴ Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

²⁵ Iisaa na anndi miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Laamu fuu peccingu ina ha6a, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina ha6a fu, heddataako. ²⁶ Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo? ²⁷ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, wo e baawde moy ndiiwrata di? Ndelle golleeji ma66e jaati ina kolla on ngalmaa e goonga! ²⁸ Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiiwrampi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

²⁹ Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo ha66a joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

³⁰ Mo waldaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo. ³¹ Saabe duum, mido wi'a on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeeki mu66en e mbonkaaji mu66en fuu. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake. ³² Neddo fuu kaaldoo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaaldoo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee 6i66e muudum

(Lukka 6.43-45)

³³ —Si lekki na woodi fu, 6i66e muudum mboodan. Si lekki woodaa du, 6i66e muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo 6i66e mum annditirtee. ³⁴ Onon 6i66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bon6e? Sabo ko heewi e ley 6ernde fu, wo duum hunnduko wurtinta. ³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Mido wi'a on: nyannde darngal yim6e kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu.

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

³⁷ Sabo e haalaaji maada carirtedaa wo a nonnditiido maa a jukketeedo.

*No Farisa'en pilorii maande
(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)*

³⁸ Caggal duum, jannginoobe Tawreeta wo66e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

³⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manggu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. ⁴¹ Nyannde darngal, wor6e Niniwe ummodoto e yim6e jamaanu o, kiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo wor6e Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! ⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore oon ummodoto e yim6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

*Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)*

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyo e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu he6ataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo 6oldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yim6e jamaanu bondo o laatortoo.

*Minyiraa6e Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)*

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraa6e muudum wor6e njottii. Be ndarii yaasin, i6e njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraa6e maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraa6e am?

⁴⁹ O sappii taalibaa6e makko 6een, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ⁵⁰ Sabo wo gadoowo muuyde Baaba am gondoo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

*Banndol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)*

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo.

² Jama'aaje keewde ngari, piilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yim6e 6een fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O bannndani 6e bannndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, 6illi ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga 6eydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yim6e

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaa6e 6een battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yim6e bannndi?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kam6e kaa, 6e kokkaaka dum. ¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³ Dum wadi de mido haalirana 6e bannndi, sabo i6e ndaara, de 6e nji'ataa, i6e kettindoo du, de 6e nanataa, 6e paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow ma66e nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yim6e lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi ma66e,

6e mu66ii gite ma66e,

taa gite ma66e nji'a,

taa noppi ma66e nana,

taa hakkillooji ma66e paama,

taa 6e tuuba, de mi danna 6e.»[†]

¹⁶ Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷ Goonga kaalanammii on: annabaa6e heew6e e fonnditiibe heew6e muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de 6e nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de 6e nanaay.

* **13:12** Paamaldoo ina yaada e goondinal ontoowal bernde joomum faa ja6a goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

*No Iisaa fiirtiri bannadol aawoowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)*

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa bannadol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e bernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de ja66oroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nanngan ngol wakkati seefa tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppaan ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi gilla ngol, ngol laatoo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, been ngoni nanoo6e konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, 6e ndiman 6i66e: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Bannadol haala hudo bonko ley ngesa alkama

²⁴ Iisaa haalani 6e bannadol gonngol, wi'i: —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yim6e fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du 6angi. ²⁷ Maccu6e been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii 6e, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccu6e been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayo6e been doofa ko tafon, 6e ngada ko ka66e faa ko wulee. Si 6e ngadii dum fuu, 6e taya alkama oon. Ndeen 6e kawrundura dum ley beembal am.»

*Bannadol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)*

³¹ Iisaa haalani 6e bannadol gonngol, wi'i: —Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel 6uri gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel 6uran ledde sardiine fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyi6a cuudi mu66en e licce makki.

*Bannadol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)*

³³ O bannani 6e bannadol gonngol, o wi'i: —Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa bannanii jama'aa je deen. Walaa fuu ko o haalani yim6e si wanaa e bannadol. ³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi haaldanan 6e bannadi,
mi haalanan 6e kulle cuudaa6e gilla
adunaaru joyyinaaka.»[†]

No Iisaa fiirtiri bannadol hudo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yim6e been, naati ley suudu. Taalibaa6e muudum been 6attii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min bannadol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo 6i66e laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo 6i66e bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayo6e been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirtee faddee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laartortoo. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttino6e wo66e e wado6e ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padfa dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditi6e been njalbiran hono naange e ley laamu Baaba mu66en. Jom nowru fuu, nana!

Bannadol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnawi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Bannadol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil padfaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filoto6e liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii i6e cenna liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina paddee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laartortoo. Maleyka'en ngaran cenna bon6e e moyyu6e. ⁵⁰ Be padfa bon6e

been e ley yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

Bannadol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami 6e, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i 6e:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e bannndi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngonon. Imo waajoo e suudu ma66e waa-jordu. Dum haaynii yim6e hettindotoo6e been sanne, keddiina mbi'a:

—Faa toy o hebi hakkillo ngo? Noy o hebiiri baawde wadude kaayeeffiji di?

⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni bii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaaku-uba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa?

⁵⁶ Wanaa enen e minyiraabe makko rew6e koddii? Ndelle, toy o hebi dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii 6e salaade mo. Caggal duum, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayeeffiji keewdi sabo 6e ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i golloo6e makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootalag batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nan-ge, ha66ee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yim6e been, sabo 6e fuu i6e njo-gorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, bii Hirudiya debbo wami yeeso noddaa6e been. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o njaarii dum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootalag batisima oon e ley le'all!

⁹ Dum metti 6ernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaa6e been, yamiri surbaajo oon hokkee ko njaarii duum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tumbbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaa6e Yaayaa been ngari kooyi banndu nduun, uwoyi. Caggal duum, 6e njehi, 6e kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yim6e nannoo dum fu, njalti e galluuje deen, takkii daande maayo ngonon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyaw6e won6e ley mu66en. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been battitii Iisaa, mbi'i dum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Fotaa ko 6e njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yim6e been njoodoo dow hudu. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggitti kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuruu oon, o hokki taalibaa6e been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ²¹ Nyaamu6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje njoyo ko waldaa e rew6e e sukaa6e.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaa6e been naata laana kaan, ardo peyyita maayo ngonon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan woddowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaa6e been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde 6e nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiiji ma66e tayi, 6e mbi'i:

—Wo dūm mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee 6erde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa.

³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamduo goondinal. Ko wadi cikki-tirdaa?

³² Caggal duum 6e dido fuu, 6e naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.

³³ Ndeen taalibaa6e won6e ley laana kaan 6een kujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret

(Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret. ³⁵ Wor6e nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yim6e 6een ngaddani mo nyaw6e mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw6e 6een meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

Haala al'aada maamiraabe

(Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e jangginoo6e Tawreeta yuuri Urusaliiima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaa6e maa 6een ina lotta al'adaaji maamiraabe meeden diin? Sabo 6e lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lotta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi'i katin: «Kufu6o bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»‡ ⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yim6e teddinde saaraa6e mu66en katin. Hono noon tosirtion konngol Laamdo, faa njokkon

al'aada moodon! ⁷ Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu66en,

ammaa 6erde mu66en ina mbo6dii kam.

⁹ Ko 6e ndewata kam duum walaa nafaa fey. Si goonga, janndeeji di 6e njangginta diin

wo jamirooje yim6e tan.»§

Haala ko tuuninta neddo

(Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunnduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunnduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaa6e 6een battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en 6een naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete. ¹⁴ Accee 6e. Wo 6e wum6e dowoo6e wum6e! Si bumdo dowii bumdo fu, 6e dido fuu 6e caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laa6anaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin? ¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunnduko duum e 6ernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e 6ernde neddo miilooji bondi e wadude war-hoore e jeenu e fi-jirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaa yuude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa
(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaado Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurмам! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sanne!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaa6e makko 6een battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

* 15:2 Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † 15:4 Wurtagol 20.12.

‡ 15:4 Wurtagol 21.17. § 15:9 Esaaya 29.13.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Is-
raa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso
makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaaʼe, de faddana
dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du
na nyaama nyaamdu ndu joom muʼ66en
saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina
mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa
noon.

Wakkati oon jaati, ʼiyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawʼe heewʼe

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo
Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon.

³⁰ Yimʼe heewʼe ngari to makko, ngaddi
bonnguʼe e wumʼe e woyʼe e muumʼe,
kam e nyawʼe woʼ66e heewʼe. Be battini
dum'en yeeso makko, de o danni ʼe. ³¹ Dum
haaynii yimʼe ʼeen sanne nde nji'unoo
muumʼe ina kaala, woyʼe ndadi, bon-
nguʼe ina njaha e koydʼe muʼ66en, wumʼe
ina nji'a. Yimʼe ʼeen ina njetta Laamdo
Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worʼe ujunaaje nayo
(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddii taalibaaʼe muudum ʼeen,
wi'i dum'en:

—Yimʼe ʼe ina njurminii kam, sabo han-
nden woni balde tati iʼe ngondi e am, de
ʼe ngalaa ko ʼe nyaama. Mi yidaa yoppude
ʼe ndilla tawee ʼe nyaamaay, sabo hasii
yolbere liʼowan ʼe dow laawol.

³³ Taalibaaʼe makko ʼeen mbi'i mo:

—E ley ladde do toy kebeten ko nyaammen
jamaa hono o?

³⁴ O yami ʼe, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, ʼe mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon
joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi
deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi de,
o hokki taalibaaʼe ʼeen kokka dum jamaa
oon. ³⁷ Be fuu ʼe nyaami faa ʼe kaari. Taal-
ibaaʼe ʼeen kawrunduri kedde deen. De
keewi kandeeje jeddi. ³⁸ Nyaamuʼe ʼeen wo
worʼe ujunaaje nayo, ko waldaa e rewʼe
e sukaaʼe. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yimʼe
ʼeen, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ʼaarorii kollee maande
(Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa
ndaartindoo dum. Be ʼjaarrii dum holla ʼe
maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii ʼe,
o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on
mbi'an welan. ³ Fajiri du, si kammu ina
wojji ina niʼ66i, on mbi'an yuwoonde toʼan.
Odon mbaawi sennude alhaalijji kammu,
ammaa on mbaawaa sennude maandeeji
wakkatiiji diin! ⁴ Wo jamaanu bondo,
tuundo filotoo holleede maande. Ammaa
maande fuu o hollataake, si wanaa maande
annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi ʼe doon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Marku 8.14-21)

⁵ Nde taalibaaʼe ʼeen peyyitanoo maayo
ngoon ndeen, tawi njeggitii yooʼbaade bu-
uru. ⁶ Iisaa wi'i ʼe:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e
Saduki'en oon.

⁷ Taalibaaʼe ʼeen ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum
wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko ʼe kaalata duum, wi'i ʼe:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde
moodon haala njoobaari buuru? Onon
famduʼe hoolaare! ⁹ Yalla faa joonin on
paamaay? Yalla on miccitaaki buuruuje joy
de peccanmi worʼe ujunaaje njoyo deen, e
kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹⁰ Yalla
on miccitaaki katin buuruuje jeddi de pec-
canmi worʼe ujunaaje nayo deen, e kan-
deeye de kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy
wadi de on paamaay wanaa haala buuru
kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla
Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaaʼe ʼeen paami o wi'aay
ʼe ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, am-
maa ʼe ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en
njannginta duum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon
o yami taalibaaʼe makko ʼeen, o wi'i:

—Moy yimʼe mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, ʼe mbi'i:

—Woʼ66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo
lootalgal batisima. Woʼ66e du ina mbi'a wo
a annabi Iliyaasa. Woʼ66e katin du ina
mbi'a wo a annabi Yereimiya naa gooto e
annabaaʼe ʼeen.

¹⁵ O wi'i ʼe:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo
oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon ʼe Yu-
unusa. Sabo wanaa ʼe Aadama anndini ma
dum, wo Baaba am gondo dow kammuuli

oon anndini ma dūm. ¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (dum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyiɓammi kawrital am goondinɓe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kaduɗaa dow leydi, haɗete dow kammu. Huunde fuu ko njaɓuɗaa dow leydi, jaɓete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaaɓe muuɗum ɓeen taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum e iirtagol muuɗum

(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaaɓe muuɗum ɓeen ina tilsani dūm yaha Urusaliima. Toon mawɓe yimɓe e hooreɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta torran dūm sanne, de ngada waree. De nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Jooman! Dum hew-tataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimɓe di yuuri!

No Iisaa jokkirtee

(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal duum, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muuɗum, hooya leggal muuɗum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuydo dannude yonki muuɗum fu, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am fu, heɓtan ki. ²⁶ Dume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muuɗum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muuɗum naa? ²⁷ Sabo Bii Neddo oon warden e maleyka'en muuɗum e ley teddeengal Baaba muuɗum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muuɗum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muuɗum.

17

No alhaali Iisaa waylitori

(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa

e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko. ⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi ɓe. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo daande ndeen fu, kippi geese muɓɓen e leydi. Be kuli sanne. ⁷ Iisaa ɓattitii, meemi ɓe, wi'i:

—Umme, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, ɓe ɓanti gite maɓɓe, de ɓe nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani ɓe, wi'i:

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maayɓe.

¹⁰ Caggal duum, taalibaaɓe ɓeen yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginooɓe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de ɓe annditaay dūm, ɓe ngollii dūm ko ɓe muuyi fuu. Hono noon ɓe torriira Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta dūm'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde ɓe ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma ɓattitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma ɓiyam gorko! O dabid-abiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaaɓe maada de ɓe kunnngii dannude mo.

¹⁷ Iisaa ɓattitii, wi'i:

—Hey yimɓe jamaanu bonɗo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaaɓe ɓeen toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kunnngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunnngataako wadude. [21*]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i 6e:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. ²³ Be mbaran dum, de nyannde tata6erde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaa6e been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaa6e mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngoo6e lampo suudu dewal mawndu been 6attii Piyeer, mbi'i dum:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum he6ude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankoo6e adunaaru been, moy 6e ndoonyata? Moy 6e njomnotoo lampo? Bi66e laamu naa weer6e?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weer6e.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, 6i66e laamu been wo rim6e, njobataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yim6e been. Yahu to maayo toon, paddaa jammuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuudu cardi ki66inoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo
(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaa6e been 6attitii Iisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy 6uri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddii cukalel, darni ngel yeeso ma66e, ³ wi'i:

— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naataataa ley laamu Laamdo. ⁴ Leeyindoo hooreen faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo.

⁵ Neddo fuu ja66iido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin ja66ii.

Haala ko luttinta yim6e
(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko 6uri moyyande joomum hayre teddunde ha66ee e daande mum, yolee ley to 6uri luggude e maayo manngo.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yim6e deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam 6uri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, 6uri moyyande ma diina paddadaa e yiite jahannama a ki66udo.

Banndol haala mbaalu lallungu
(Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy won6e dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [11*] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjunga nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa 6ura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidraa fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde saki-raabe
(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonyu muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yim6e dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yim6e dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dum kawrital goondin6e ngaal. Si o salake jabande kawrital goondin6e ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nanngooowu lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko nja6udon dow leydi, jabete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko

* **17:21** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere. * **18:11** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 11: Sabo hisinde lallufe waddi Bii Neddo oon.

ɲaaroŋoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wadanan on ko ɲaaridon duum.
²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde muɓeen doon.

Bannadol haala golloowo caliido yaafaade

²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami dum:
 —Joomam, si bannadam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:
 —Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:
 —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiido yamtude gollooɓe muudum nyamaande. ²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoɓa mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaaɓe makko e ko o jogii fuu, faa yoɓa nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yoɓete fuu!» ²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yoɓam ceede am!» ²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yoɓete!» ³⁰ Ammaa o jaɓaay. O uddowidum e kasu, faa do yoɓi nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde gollooɓe heddiioɓe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddii golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bonddo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukkotooɓe, faa do o yoɓi nyamaande ndeen faa laaɓi.

Iisaa beydi, wi'i:
³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laaɓunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal
 (Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yimɓe heewɓe njokki mo. O danni toon nyawɓe muɓeen.

³ Farisa'en woɓɓe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii ɓe, wadii ɓe gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ɓe dido fuu ɓe laaroo neddo gooto.» ⁶ Nii woni ɓe nganaa dido katin, ɓe banndu wooturu. Ndelle, taa neddo senna ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, ɓe mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Wo saabe on yoorɓe ɓerde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewɓe moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si ɓanjii debbo goɗɗo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaaɓe makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo ɓanjaay duum ɓuri woodude.

¹¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Wanaa yimɓe fuu mbaawi jaɓude haala ka, sanaa ɓe Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliliiji kaɗooji worɓe ɓanjude ina ngoodi. Sabo woɓɓe ndimaama wo waatoraaɓe. Woɓɓe wo soortaaɓe. Woɓɓe du, kam'en kadi ko'e muɓeen ɓanjude faa ngolana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy
 (Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

¹³ Caggal duum, woɓɓe ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anoo koy. Ammaa taalibaaɓe been ndukani yimɓe been. ¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nannduɓe e makkoy been njeji laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

Haala jokolle jom jawdi
 (Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

¹⁶ Gorko gomma battitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

* 19:5 Fuddoode 2.24.

—Jamirooje deye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadi war-hoore, taa jeenu, taa wu-jju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidira gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mido haybi dum fuu. Dume heddi katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hi66ude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi! ²⁴ Mido haalana on du: ngeeloba naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵ Nde taalibaa6e been nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum'en sanne. I6e mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari 6e, o wi'i:

—Yim6e mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min keboyta?

²⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyr, onon sappo e dido jokku6e kam 6ee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin. ²⁹ Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraa6e mum wor6e e rew6e, naa inna mum, naa bammum, naa sukaa6e mum, naa gese mum saabe am fu, heban ko 6uri dum kile hemre, katin du heban nguurndam nduumiidam. ³⁰ Ammaa ardiibe heew6e laatoto gadaa6e. Gadaa6e heew6e du laatoto ardiibe.

20

Banndol haala golloo6e ley ngesa cabiije

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya golloo6e ngolla ngesa muudum cabiije. ² O hebi golloo6e, o rewri e mu66en njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari 6e ngesa makko. ³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wo66e ley luumo 6e ngalaa golle. ⁴ O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yo6an on ko haani yo6eede.» ⁵ Been du njehi toon. Jom

ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi wo66e ina keddi to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyallowon do on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngaan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloo6e been de njo6aa dum'en. Artorodaa sakitiibe waddeede been, de cakitorodaa artitiibe been.» ⁹ Waddaa6e laasara been ngari, mono e mu66en fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artinoo6e been du ngari, cikki njo6ete ko 6uri dum. Ammaa kam'en du, mono e mu66en fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde 6e njo6anoo dum ndeen, i6e jurjurta jom ngesa oon. ¹² I6e mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de 6e ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto ma66e, wi'i: «Neddo am, mi wadaaya ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴ Ndelle, ja6u njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami duum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaa6e laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaa6e.

No Iisaa sapporii tataberde maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaa6e sappo e dido been ina yeena, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini 6e feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattete e juude hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoroo mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna 6i66e Jebede 6attini sukaa6e muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o njaroo dum huunde. ²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njidirdaa?

Debbu oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa 6i66e am wor6e dido 6e njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nanao maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On annaa ko njaarotofon. Yalla ofon mbaawi yardude horde mettunde nde njar-dammi ndeen naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i 6e:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Baaba am moyyinani been njeyi.

²⁴ Nde taalibaa6e sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, 6ernani sakiraa6e dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddii 6e fuu, wi'i 6e:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddu6o hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laato coottitaari ndimdinooi heew6e.

No Iisaa selliniri wumbe dido

(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaa6e muudum njaltanoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. ³⁰ Wumbe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de 6e puddi yeewnaade, 16e mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani 6e, wi'i 6e ndeyyinoo. Ammaa 6e beydi yeewnaade 16e mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddii 6e, wi'i:

—Dume njidudon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii 6e, meemi gite ma66e. Wakkati oon pay, 6e mbumti. Ndeen 6e njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina ka66ii. Ka66iton di, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

⁴ Dum wadi faa ko annabaajo haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yim6e ngalluure Siyona:

Ndaaree, inan kaananke moodon ina wara to moodon,

ina leeyinkinii, ina waddii mola,

6ii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaa6e been njehi ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji ma66e, de Iisaa waddii. ⁸ Ko furi heewude e jamaa oon weerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!† Jettooje ngoodanii Laamdo faa dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngalluure ndeen fuu iirri, na saaya. 16e mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riiwi soodo6e e soottoo6e won6e ley toon fuu. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde soottoo6e buugaali. ¹³ Ndeen o wi'i 6e:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa beydi, wi'i:

—Onon kaa, ofon ngada ndu «suudirdu yanoo6e!»‡

¹⁴ Wum6e e bonnguu6e ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o danni dum'en. ¹⁵ Hooree6e almaami'en e janninoo6e Tawreeta been nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaa6e ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti 6e. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i 6e:

—Mi nanii. Yalla abada on janngaay dum do:

«A wadii faa kunndude sukaa6e famar6e e musinoo6e ina njette?»§

* 21:5 Jakariyaa 9.9. † 21:9 Jabuura 118.25-26. ‡ 21:13 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. § 21:16 Jabuura 8.3.

17 Caggal duum, o seedi e ma66e. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

18 Gilla fajiri Iisaa ina yeccoo ngalluure toon, tawi ina yolbi. 19 O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon. 20 Nde taalibaa6e been nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, 6e mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

21 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko buri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. 22 Si odon ngoondini, ko njaaridon e ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

23 Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

24 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. 25 Toy lootalag batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yim6e?

Ndeen heddi i6e ndawrida hakkunde ma66e, i6e mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? 26 Ammaa si en mbi'ii to yim6e, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yim6e been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

27 Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii 6e, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraabe dido

28 Iisaa beydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo 6i66e wor6e dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Bimngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.» 29 Biddo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa caggal duum, mimsiti yehi. 30 Baabiiwo oon battitii dida6o oon, wi'i dum ko wi'unoo

arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay. 31 Moy e ma66e wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: nanngoo6e lampo e rew6e woykuruu6e been artoyto on naatude e laamu Laamdo. 32 Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngoo6e lampo e rew6e woykuruu6e been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondinon dum.

Banndol haala remoo6e bon6e

(Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

33 —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere 6oosirde cabijam. O nyibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. 34 Faa 6oreede cabiije yottii, de o neli golloo6e makko to remoo6e been toon, 6e ngaddanowa mo ngedu makko e 6i66e cabiije deen. 35 Ammaa remoo6e been nangi golloo6e makko been, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaaye. 36 Jom ngesa oon neli e ma66e golloo6e 6ur6e arandee6e been heewude. Remoo6e been ngadi 6e no ngadunoo arandee6e been noon. 37 De sakitii o neli 6iyiiko gorko to ma66e, o wi'i: «Be njaagoto 6iyam oon.» 38 Ammaa nde remoo6e been nji'unoo 6iyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» 39 Wakkati oon, 6e nanngi mo, 6e paddi mo to gada ngesa toon, 6e mbari mo. 40 Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remoo6e been?

41 Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—O halkiran bon6e been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remoo6e wo66e hokko6e mo ngedu makko e 6i66e magga wakkati nga 6oraa.

42 Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla on jannngaay ko winndaa ley Bindi diin duum naa?

«Hayre nde nyi6oo6e been callii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon. Dum wo golle Joomiraado,

wo dum haaynde e jiide meeden!»*

43 Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yim6e wadoo6e ko haani e maggu. 44 Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

45 Nde hooree6e almaami'en e Farisa'en been nannoo banndi makko diin, paamii wo

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

kabaaru mu66en o bannndi. ⁴⁶I6e piloo no 6e nannngira mo, ammaa 6e kulii yim6e, sabo yim6e been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal (Lukka 14.15-24)

¹Iisaa bannndani 6e katin, wi'i 6e:
²—Inan no laamu Laamdo nannndi: wo hono kaananke ban^{no}oowo 6iyum gorko, wadani dum neema bangal. ³O neli maccu6e makko noddowa yim6e bangal ngaal, ammaa noddaa6e been calii warude. ⁴O neli katin maccu6e wob6e, o wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaa6e been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, 6e nootoo weltaare bangal nde.» ⁵Ammaa noddaa6e been kiisaaki mo, naati haajuuji mu66en: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶Heddiibe been nannngi maccu6e been, torri 6e, mbari 6e. ⁷Kaananke oon tikki, neli sordaasiibe muudum mbarowi waru6e nulaa6e been, mbuli wuro mu66en. ⁸Caggal duum, o wi'i maccu6e makko been: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaa6e been kaandaa e nyaamude ndu. ⁹Dum le, njehee dow laabi mawdi diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.» ¹⁰Maccu6e been njehi dow laabi diin, noddii yim6e 6e kawri toon fuu gilla e bon6e faa e moyyu6e faa galle jom bangal oon heewi yim6e.

¹¹Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaa6e been ndeen, o haynii gorko mo 6ornaaki kaddule bangal ngaal. ¹²O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirdaa do tawi a 6ornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii. ¹³Ndeen, kaananke oon wi'i golloob6e been: «Ka66ee juude makko e koyde makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngonni.»

¹⁴Iisaa heddi na wi'a:
 —Noddaa6e ina keewi ammaa su6aa6e ina pamdi.

Haala yobugol lampo (Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵Farisa'en njehi ndawridowi no nannngira Iisaa e ley haala muudum. ¹⁶Be neli yoga e taalibaa6e ma66e e jokku6e Hirudus to Iisaa. Nulaa6e been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannngira laawol Laamdo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a 6urdintaa yim6e. ¹⁷Ndelle, haalan min dume miilidaa:

yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji ma66e bondi diin. O wi'i 6e:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? ¹⁹Kollee kam mbuudu njobetengu lampo.

²⁰O yami 6e, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i 6e:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²²Nde 6e nannoo jaabu oon fu, dum haaynii 6e. Be celi mo, 6e ndilli.

Haala ummital maay6e

(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

²³E ley nyalooma oon, wob6e ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngonni yeddo6e ummital. ²⁴Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii he6aay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa he6ana dum beyngu.»* ²⁵Ina woodunoo hakkunde amin sakiraa6e wor6e njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi he6aay biddo. Minyiiko hooyi debbo oon. ²⁶Kam du maayi he6aay biddo. Tata6o oon du jokki, faa 6e njeddo fuu 6e maayi. ²⁷Caggal ma66e 6e fuu, debbo oon du maayi. ²⁸Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e fuu 6e ndewliino mo.

²⁹Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofu6e, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ³⁰Sabo si maay6e ummitake, wor6e banjataa, rew6e banjataake. Be laatotoo hono maleyka'en won6e dow kammu ni. ³¹Woodi, e haala ummital maay6e, yalla on njanngaay ko Laamdo wi'i on duum naa? O wi'i: ³²«Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»† Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e.‡

³³Nde jamaa keewdo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haaynii dum'en sanne.

Haala yamiroore burnde fuu manngu

(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

³⁴Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, 6e kawriti. ³⁵Gooto ma66e jannnginoo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶—Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷Iisaa jaabii mo, wi'i:

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5. † 22:32 Wurtagal 3.6. ‡ 22:32 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri. § 22:37 Fillitagol Tawreeta 6.5.

—Yidír Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu.³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore didaferde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirfaa hoore maa ni.»^{*} ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami 6e, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i 6e:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'i:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»[†]

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laartotoo taanun?

⁴⁶ Be fuu 6e kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

No Iisaa feliri janninoobe Tawreeta e Farisa'en

(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaabe muudum been, wi'i:

² —Janninoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. ³ Saabe duum, odon kaani ja6ande 6e, ngadon huunde fuu ko 6e mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle ma66e, sabo 6e ngadataa ko 6e mbaajotoo duum.

⁴ Be ka66an donje teddude, 6e mbakkina yim6e, ammaa 6e njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa 6e mballa dum'en.

⁵ Huunde fuu ko 6e ngadata, 6e ngadiran dum faa 6e nji'ee. Dum wadi de i6e ka66a talki mawdi, i6e njuutina bukki saayaaji ma66e faa ina ndaasoo. ⁶ I6e njidi joodorde burde teddude si 6e noddama e nokkuuje nyaamdu teddude. I6e njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. ⁷ I6e njidi jowteede jowtaali teddufi ley luumooji e noddireede «Moodibbo». ⁸ Ammaa onon

kaa, taa njaabee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraa6e. ⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon. ¹⁰ Taa njaabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. ¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laato golloowo moodon. ¹² Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

¹³ Bone woodanii on onon janninoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yim6e dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [^{14†}]

¹⁵ Bone woodanii on, onon janninoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa ke6on tuubudo gooto. Si on kebii dum fu, odon ngada dum gii jahannama faa bura on bonde kile didi.

¹⁶ Bone woodanii on, onon wum6e dowoobe yim6e! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo 6olum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁷ Majju6e, wum6e! Dume buri teddude: kanje oon naa suudu laabinooru kanje oon nduun? ¹⁸ Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo 6olum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁹ Wum6e! Dume buri teddude: sadaka oon naa hirsirde laabinoore sadaka oon ndeen? ²⁰ Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. ²¹ Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. ²² Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

²³ Bone woodanii on, onon janninoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeboo ko buri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodun wadude tawee on njoppaay ko heddiu duum. ²⁴ Onon wum6e dowoobe yim6e! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciwan itton dum, de odon moda ngeelooba!

* **22:39** Lewinkoo6e 19.18. † **22:44** Jabuura 110.1. * **23:9** Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooree6e diina fonndu6e ko'e mu66en e baabiraaku Laamdo. † **23:14** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 14: Bone woodanii on, onon janninoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi, odon njuutina du'aawuui moodon faa nanndinkinodon e lobbu6e. Saabe majjum, on ke6an jukkungo burngo fuu bonde.

²⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. ²⁶ Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaban.

²⁷ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow mu66en woodi, tawee ley mu66en ina heewi yi'e maay6e e ko tuuni fuu. ²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafaaku e oonyaare.

²⁹ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaa6e, odon nardina caabeeje fonnditiibe wob6e. ³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maamiraabe amin, min ndufdataano e ma66e yiyam annabaa6e.» ³¹ Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on 6i66e waranoobe annabaa6e 6een. ³² Ndelle, njottinee ko maamiraabe moodon pud'dunoo! ³³ Onon bolle, 6i66e poosoke! Wala fuu no ndadiron halkere jahannama. ³⁴ Dum wadi de mido nulda on annabaa6e e jom'en hakkillo e jannginoobe. On mbaran wob6e ma66e, tonton wob6e ma66e, piyon wob6e ma66e dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. ³⁵ Njomnitaari yiyam fonnditiibe ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido on faa yonki Jakariyaa gii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yim6e jamaanu o!

*No Iisaa woyri yim6e Urusaliima
(Lukka 13.34-35)*

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaa6e, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeelee mum ni. De on njabaay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaabe

muudum battitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i 6e:

—On nji'i kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaabe muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yim6e heew6e. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsii dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yim6e njaraan on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heew6e pergoto njoppa goondinal mu66en, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaa6e fewree6e heew6e 6angan, kiila heew6e. ¹² Bonandaaji keewan faa njinggu yim6e heew6e buyto. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu ke6a seedaaku ngun. Ndeen adunaaru timmata.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)*

¹⁵ —On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) ¹⁶ Ndeen, tawaa6e ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁷ Tawaa6o dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeeji ley suudu muudum. ¹⁸ Tawaa6o ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! ²⁰ Naaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande fowteteende. ²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²² Sini tawiino balde deen nda66indinaaka,

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **24:15** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo raabindinii de saabe subaafe muudum. ²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaareel Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²⁴ Sabo almasiihu'en fewreefe e annabaaf fewreefe bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayeeffiji faa majjina fay subaafe been, si na laato. ²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶ Si yimbe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si be mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷ Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

²⁹ —Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange ni66an, lewru selan yaynude, koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.† ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon fangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹ Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e so66iire, kawrundura subaafe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haafi.

Bannadol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki du mbilitii fu, odon anndi ndunngu badake. ³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon badake, imo woni e dammbugal galle. ³⁴ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶ —Ammay nyalaa de ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonbe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii. ³⁸ E ley nyalaa de deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina banja, ina banjee, faa nyaande Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli be fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo. ⁴⁰ Wakkati oon, worbe dido tawdete ley ngesa. Gooto mu66en hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rewbe dido undoo6e

tawete dow unirde. Gooto mu66en hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraa do mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloo6e muudum faa hokka dum'en nyaamdu mu66en e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum booyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraa6e muudum golloo6e, ina nyaamda ina yarda e sulotoo6e, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.

25

Bannadol haala surbaa6e sappo

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaa6e sappo hooyu6e fitillaaji mu66en de njehi faa nja66owoo banjudo.* ² Njyoo ma66e ngalaa hakkillo, njyoo ma66e du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoo6aaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji mu66en. ⁵ Nde banjudo oon jenngunoo waraay ndeen, 6e fuu 6e njoni, 6e daanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan banjudo oon! Njaltee! Nja66owee mo!» ⁷ Ndeen surbaa6e been fuu pini, ina moyyina fitillaaji mu66en. ⁸ Surbaa6e 6e ngalaa hakkillo been mbi'ii jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii dum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoo6e, coodowon!» ¹⁰ Ko 6e njehi faa 6e coodowa nebbam dum, banjudo oon yottii. Segilinoo6e been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ombbaa. ¹¹ Faa booyi seeda, surbaa6e heddi6e 6e cegilaaki been ngarti, keddii ina nodda, ina

† **24:29** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankoo6e banjudo ina yaada e yigiraa6e jom suudu muudum, sabo kam'en ndammataa dum.

mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!»¹² Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa sakitii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyaalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

*Bannol haala golloobe tato
(Lukka 19.11-27)*

¹⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddi maccu6e mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵ O halfini gooto ma66e mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tata6o on hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, hefi mutakal keme joy godde. ¹⁷ Jom keme didi oon du wadi noon, tinii kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa 6ooyi caggal majjum, joomii 6e oon warti, noddi 6e, faa ndaara hiisa ceede deen. ²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» ²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.» ²³ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²⁴ Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi. ²⁵ Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.» ²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi. ²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii. ²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon. ²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete. ³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹ —Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal. ³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o senna 6e hono no duroowo sennirdita baali e be'i ni: ³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano. ³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata won6e junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon 6e Baaba am barkini, nja6ee laamu mo ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu. ³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on nja66ake kam. ³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.» ³⁷ E wakkati oon, fonnditiibe been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma? ³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min nja66ii ma, naa a koldo, de min koltini maa? ³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?» ⁴⁰ Kaananke oon jaaboto 6e wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraa6e am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an won6e junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen!» ⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam. ⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.» ⁴⁴ Ndeen, 6e njaaboto mo kam6e du, 6e mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ommbaa ley kasu, de min mbalaa ma?» ⁴⁵ O jaaboto 6e, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e bur6e famdude 6ee do duum, wo miin woni on ngadanaay.» ⁴⁶ Ndeen, 6e njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditiibe been ke6a nguurndam nduumiidam.

26

No maw6e diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaabe muudum been:

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

²—Odon anndi balde didi keddani en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³E wakkati oon, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas.

⁴Be fuu 6e ndawridi faa 6e nanngira Iisaa hiila, 6e mbara dum. ⁵Ammaa 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yim6e muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo ceppindo. ⁷Debbo gomma 6attitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaa6e.

¹⁰Iisaa faamii ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹²O joorii nebbam uurdam dam dow 6anndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitate.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido been, yehi to hooree6e almaami'en, ¹⁵wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen 6e njobi mo buudi cardi capande tati. ¹⁶Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkoo6e 11.23-25)

¹⁷Nyalaande go'a6erde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaa6e been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati

muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaa6e muudum.»

¹⁹Taalibaa6e 6een ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaa6e sappo e dido been faa 6e kiirto.

²¹Nde 6e kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²²Be cunii sanne, heddi i6e yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³O jaabii, o wi'i:

—Cuuwindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey 6uri woodde e muudum.

²⁵Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

²⁶Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaa6e muudum 6een, wi'i:

—Nja6ee, nyaamee. Dum woni 6anndu am.

²⁷Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, o wi'i:

—Njaree, on fuu. ²⁸Dum woni yiyyam am tabintinoojam amaana Laamdo. Dam rufete saabe heew6e faa hakkeji mu66en njaafee. ²⁹Mido haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹Wakkati oon, Iisaa wi'i 6e:

—Ley jemma o, on fuu on njoppam kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de coggal baali ngaal sankitoo.»‡

Iisaa beydi, wi'i:

³²—Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.

³³Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵Piyeer wi'i mo:

† 26:30 Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol. ‡ 26:31 Jakariyaa 13.7.

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e 6een fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal duum, Iisaa yottodii e ma66e nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i 6e:

—Njoodee do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e 6i66e Jebede dido 6een, 6ernde makko fuddi maatude mettorgal e kaadeefi. ³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippi yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laato, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semme faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa? ⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lakkidi.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laato.

⁴³ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tata6erde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaa6e 6een, o wi'i dum'en:

—On daani, odon njoota naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido 6een, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogi6e kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii Iisaa, wi'i dum:

—Foofoo Moodibbo!

O muccii dum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, 6e battitii Iisaa, 6e nanngi dum, 6e tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondu6e e Iisaa 6een soorti kaafaahi mum, soppi

maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamreteedo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko 6uri konuui sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo ley suudu dewal mawndu nduun, mido janngina, de on nanngaay kam. ⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaa6e diin tabita.

Ndeen, taalibaa6e 6een fuu njoppi mo, ndoggi.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nanngu6e Iisaa 6een njaari dum to Kayafas Almaami Mawdo oon. Tawi janninoobe Tawreeta e maw6e lenyol 6een kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawdo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoobe 6een faa o yi'a no dum sakitor-too.

⁵⁹ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahii6e ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de 6e ke6aay. Fay ko heew6e ngari seedanaade mo pene duum, sabaabu baawdo warude mo fuu walaa. Sakitii, wor6e dido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi li6ude suudu dewal Laamdo, de o nyi6tooo ndu ley balde tati.

⁶² Almaami Mawdo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yim6e 6e ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyini. Almaami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo buurdo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa fuu ko kaajaraden seedee6e katin! On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. ⁶⁶ Dume miilidon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, 6e tutti e yeeso makko, 6e culkii mo. Wob6e ma66e ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e hor6e won6e doon battitii mo, wi'i:

—Aan, afa wondunoo e Iisaa Galilinkeejo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yim6e fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kord6 godd6 yi'i mo, wi'i won6e doon 6een:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa 6ooyti seeda, darii6e doon 6een battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto ma66e, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi. ⁷⁵ De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo waya bojji cattudi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu

(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooree6e almaami'en e maw6e lenyol 6een fuu kawriti, ndarni anniya warude Iisaa. ² Be ka66i mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri

(Golle Nulaabe 1.18-19)

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi card capande tati diin to hooree6e almaami'en e maw6e lenyol 6een. ⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi,

hooyi boggol, waritowii. ⁶ Hooree6e almaami'en 6een kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiiyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weer6e. ⁸ Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiiyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi card capande tati, coggu mo yim6e Israa'ila kiisorii yonki makko,

¹⁰ 6e coodi dum ngesa mahoowo loode,

hono no Joomiraado yamiri kam ni.» *

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooree6e almaami'en e maw6e lenyol 6een pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. ¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko 6e ceedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haayinii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

¹⁵ Wakkati lidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e 6een kasu-ujo gooto mo njidi yoofaneede. ¹⁶ Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de 6e kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Celaa gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooree6e almaami'en e maw6e lenyol 6een ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, de wara Iisaa. ²¹ Goforneer oon yamtindii 6e:

—Moy e dido 6een njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami 6e, wi'i:

* **27:10** Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami 6e, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe, i6e mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du murterre ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yim6e been, o wi'i 6e:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyiam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Yiyiam makko ina yowii dow amin, minen e 6i66e amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani 6e Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley hu6eere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo.

²⁸ Be 6orti mo kaddule makko, 6e 6orni mo saaya mbo6eeha.[†] ²⁹ Caggal duum, 6e canyi taarde gi'e, 6e kippi e hoore makko, 6e ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen 6e kofii yeeso makko, i6e njalnoro mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

³⁰ Be tutti dow makko, 6e kooyi loosol ngool i6e piya mo hoore. ³¹ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya kaan, 6e 6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde 6e njaltannoo ngalluure ndeen fu, 6e kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaankaangal faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, 6e njoodii toon i6e ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, 6e takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO ISAA, KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ³⁸ Tawi du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko.

³⁹ Yim6e faltotoo6e doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, dannu hoore maa! Si wo a Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngaal!

⁴¹ Hono noon, hooree6e almaami'en e janninginoo6e Tawreeta e maw6e lenyol been fuu ina njalnoro mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii wo66e, de o waawaa dannde hoore makko. Wo o kaananka Is-
raa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngaal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoo6e tontaa6e dakkol makko been du ina mbonkoro mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eli, Eli, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde wo66e darii6e toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunduko Iisaa faa muyta. ⁴⁹ Ammaa heddiibe been mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii. ⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoo6e heew6e iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e naati ngalluure seniinde ndeen. Yim6e heew6e nji'i 6e.

⁵⁴ Sordaasiibe doomu6e Iisaa been e hooreejo mu66en nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo 6e jokkunoo6e Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna 6i66e Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

[†] 27:28 Wakkati Iisaa, saaya mbo6eeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

No ɓannɗu Iisaa wattiraa e saabeere
(*Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42*)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o njaarii ɗum ɓannɗu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi ɓannɗu nduun, o filli ɗum e kasanke keso. ⁶⁰ O watti ɗum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal ɗuum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiife ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteende. Hooreeɓe almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i ɗum:

—Joomii amin, min miccitate kiiloowo yimɓe oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tatabo oon faltoo, taa taalibaabe makko ngara mbujja ɓannɗu makko mbi'a yimɓe ɓeen o ummitake hakkunde maayɓe. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan ɓuran arandeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i ɓe:

—Inan sordaasi'en ndaarooɓe. Njehee, kooyee ɗum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: ɓe takki ommboode ndeen, ɓe ngadi maande dow mayre, ɓe ndarni doon sordaasiife ndaarooɓe.

28

No Iisaa ummintiniraa

(*Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. ⁴ Doomoobe ɓeen kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maayɓe ni. ⁵ Maleyka oon wi'i rewɓe ɓeen:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Nga-ree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyonon, njahon, kumpitowon taalibaabe makko ɓeen o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Dum njoginoomi faa mi haalana on.

⁸ Rewɓe dido ɓeen kenyii, ndilli to saabeere toon, iɓe keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa ɓe kaalanowa taalibaabe makko ɓeen kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e maɓɓe, wi'i ɓe:

—Foooo!

Be battitii mo, ɓe nanngi koyde makko, ɓe kujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i ɓe:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaabe am ɓeen njaha Galili. Toon ɓe nji'oyta kam.

No doomoobe saabeere Iisaa ɓeen pillorii ko wadi ɗuum

¹¹ Nde rewɓe ɓeen ndillannoo ndeen, woɓɓe e sordaasiife ndaarooɓe saabeere ɓeen kooti ngalluure toon, kaalani hooreeɓe almaami'en ɓeen ko wadi ɗuum fuu. ¹² Hooreeɓe almaami'en ɓeen kawriti e mawɓe yimɓe. Be ndawridi faa ɓe kokka sordaasiife ɓeen ceede keewɗe. ¹³ Be mbi'i ɗum'en:

—Mbi'on taalibaabe makko ɓeen ngarii jemma tawi odon daanii, de mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii ɗum fu, min koomtan ɗum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiife ɓeen nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhuudiyankooɓe faa hannden.

No Iisaa ɓangirani taalibaabe muudum

(*Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8*)

¹⁶ Taalibaabe sappo e ngo'o ɓeen njehi Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinoo ɗum'en ndeen. ¹⁷ Nde ɓe nji'unoo mo ndeen, ɓe kujidani mo, ammaa woɓɓe maɓɓe cikkitirii. ¹⁸ O battitii, o wi'i ɓe:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yimɓe fuu, ngadon dum'en taalibaabe am, lootiron ɓe lootagal batisima e innde Baabiwo e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon ɓe ɓe njokka ko njamirmi on ɗuum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa do adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nu-laado am moyyineane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a: Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko.»†

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima‡. O bangii ley ladde, imo gooyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeji mubben njaafee.

⁵ Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusali-ima fuu ngari to makko. Ise kaalta hakkeji ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina 6ornii kaddule gadiiraade leefi geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru, ina wuuri ba66atti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi ha66ita 6oggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriorii mo

(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun.

¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wuugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan cey-ortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capandé nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngol-lana mo.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo,¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo 6adake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padda filiiji mubben ley maayo ngoon. Wo 6e nanngoobe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoo6e yim6e.

¹⁸ Wakkati oon 6e njoppi filiiji ma66e diin, 6e njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba 6ii Jebede e minyum Yuhanna ley laana mu66en ina moyyintina filiiji. ²⁰ Wakkati oon fu, o noddi 6e. Be njoppi baabii6e Jebede, kam e golloo6e muudum ley laana kaan, 6e njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(Lukka 4.31-37)

²¹ Caggal duum, 6e njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade.

²² Tawaabe doon 6een kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake 6e no jom baawde ni, wanaa hono jannginoo6e Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngonda, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haayni dum, heddi ina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal ke-sal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi dowtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e

(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

²⁹ Nde 6e njaltunoo waajordu nduun ndeen, 6e njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e ma66e.

³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jontaa6o. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni 6e.

³² Wakkati futuro nde naange yanoo fuu, yim6e ngaddani Iisaa nyaw6e e wondube e ginnaaji fuu. ³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyaw6e heew6e, nyaw6e nyawuuji

* 1:2 Malakiya 3.1. † 1:3 Esaaya 40.3. ‡ 1:4 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

*No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)*

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondube e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde 6e njiinoo mo ndeen, 6e mbi'i mo:

—Yim6e fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i 6e:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi ma66e baajordi, imo riiwa ginnaaji.

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)*

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laa6a.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o dadu. ⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laa6ugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadu.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude galluuje si yim6e paamanii dum. O heddiu ladde, yim6e ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)*

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yim6e nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaica keewdo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddiu imo waajoo 6e kongol Laamdo. ³ Yim6e ngari, ngaddani mo gorko mo banndu waatundu. Wor6e nayo na ndonndii dum. ⁴ De 6e kungii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle 6e yeenji dow suudu nduun, 6e njuli dow do fotata e Iisaa, de 6e njippiniri doon mo banndu waatundu oon, tawi ina fukkinnaa e daddu. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal ma66e ndeen, wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binnel am, hakkeji maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde mu66en: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeji

sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji ma66e, wi'i 6e:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ⁹ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude mo banndum waati hakkeji muudum njaafaama, naa wi'ude dum ummoo, hooya daddu muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

¹¹ —Mido haalane: umma, hooyu daddu maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddu mum, dilli yeeso yim6e been fuu. Be fuu dum haayinii 6e, 6e keddiu i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)*

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaica oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi bii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngete, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵ Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoo6e lampo heew6e e luttu6e wo66e na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. Sabo yim6e heew6e ina njokki Iisaa. ¹⁶ Jannginoobe Tawreeta jeyaa6e e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yim6e been, mbi'i taalibaa6e makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoo6e lampo e luttu6e wo66e?

¹⁷ Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i 6e:

—Wanaa sellu6e kaajaa cawroowo, wo nyaw6e kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodda darti6e. Wo luttu6e ngarumi noddude.

*Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)*

¹⁸ Taalibaa6e Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yim6e ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaa6e Yaayaa e taalibaa6e Farisa'en ina cuumoo, de 6e maa been cuumataako?

¹⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e bangal ina mbaawi suumaade tawa banjudo oon ina wondi e mu66en naa? Mbaawaa. Sini banjudo oon ina wondi e ma66e, 6e cuumataako. ²⁰ Ammaa balde ngaran de banjudo oon ittee e hakkunde ma66e. E balde deen 6e cumotoo. ²¹ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiingal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiingal ngaal, de ceekol ngool 6eydoo. ²² Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e

sumalleeji kiiddi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende

(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

²³ Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaafe muudum ina itta cammeeki alkama e laawol ngool. ²⁴ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaafe maa 6e ina ngolla ko hadaa golluede nyannde fowteteende?

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla on njangaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamete, kam e yaadiraafe muudum naa? ²⁶ O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraafe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

²⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waango. ² Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, i6e ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa 6e keba ko 6e pelira dum. ³ Iisaa wi'i mo junngo waango oon:

—Umma, dara hakkunde ma66e!

⁴ Caggal duum, o yami 6e:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dan-nude neddo naa warude dum?

Ammaa 6e njaabaaki. ⁵ Iisaa yeewri 6e tikkere, yoorgol berde ma66e ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniife Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaafe muudum dilli doon, njeji maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸ Yimbe heew6e, yuurufe Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urduun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹ Iisaa wi'i taalibaafe muudum

been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heew6e duum wadi de nyaw6e been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana 6e sanne taa 6e kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaafe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeenjowi dow waamnde, noddi 6e muuyi, de 6e ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido 6e o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, i66e Jebede 6e o innditiri Bowanerges been, (maana majjum woni «Bi66e Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba bii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaafe makko 6e kunngii he6ude no 6e nyaamira. ²¹ Nde sakiraafe makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yuurnoobe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi 6e 6e ngara to muudum, banddani 6e, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom sembe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakkeji mu66en fuu e mbonkaaji di 6e mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irrii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraaፆ Iisaa e inna muudum
(*Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21*)

³¹ Inna Iisaa e minyiraaፆ Iisaa worፆe ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon fiilii mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraaፆ maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraaፆ am?

³⁴ O ndaari joodiiፆe ina piilii mo 6een, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraaፆ am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Bannadol haala aawoowo
(*Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8*)

¹ Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo fiilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngoon. ² Imo waajoroo 6e e bannadi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cuፆi ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(*Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10*)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yimbe been fu, taalibaaፆe sappo e dido 6een e yimbe fiiliiፆe mo 6een yami mo e dow bannadi diin. ¹¹ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De wonፆe yaasin 6een, huunde fuu sanaa mbandanee. ¹² Dum wadi de:
«ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa, ina nana faa laaፆa tawa paamataa, faa taa 6e tuuba de 6e njaafee.»*

No Iisaa fiirtiri bannadol aawoowo
(*Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15*)

¹³ O wi'i 6e:

—On paamaay bannadol ngol naa? Noy paamirton bannadi goddi diin fuu ndelle? ¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nanፆe konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e maፆፆe duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nanፆe ngol, de njaፆፆorii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e maፆፆe, wakkati seeda tan ngol wonata e maፆፆe. Nde billaare naa torra hewti 6e saabe konngol ngool fu, 6e njoppaan ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nanፆe ngol, ¹⁹ ammaa kaፆፆu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan 6e, billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, 6een ngoni nanooፆe konngol ngool de njaፆa ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

Bannadol dow lampal
(*Lukka 8.16-18*)

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla won fuu kuፆፆoowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadiraaw suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i 6e katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton woፆፆe, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Bannadol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daanoo jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anddaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum 6enndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Bannadol haala gabbel pamarrel
(*Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19*)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Bannadol ngole mbandirten ngu? ³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura

* 4:12 Esaaya 6.9-10. † 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtooal 6ernde joomum faa jaba goonga.

leddé sardiŋe fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyi'bude cuudi mu'66en e majje.

³³ Iisaa waajorake yim'6e been konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko 6e mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani 6e si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaa'6e makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu

(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaa'6e muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, 6e tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, 6e ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam. ³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon, imo wawlii wawlaare. Be pin-dini mo, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw.

⁴⁰ Caggal dum, o wi'i 6e:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddi i'6e mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina dowtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

¹ Caggal dum, 6e njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa ha'6bude mo, sabo fay callali ka'6bataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadate kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Caggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde. ¹² Ginnaaji diin jaarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jafani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Caggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Duroo'6e been ndoggi kaalanowi dum yim'6e ngalluure ndeen e seraaji mum. Yim'6e been njehi faa ndaarowa ko wadi dum. ¹⁵ Nde 6e ngarnoo to Iisaa ndeen, 6e nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina bornii kaddule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi 6e. ¹⁶ Yiinoo'6e dum been kaalani 6e ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen 6e puddi nyaagaade Iisaa dillana 6e leydi mab'6e.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa 6e ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyina e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haaynii 6e.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo filii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooree'6e suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina gilla dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawroo'6e heew'6e faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o hebii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaa'6e makko been mbi'i mo:

Hirudus wadani howruube muudum e hooree6e sordaasiibe 6een e inndee-anndee'en Galili 6een fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e joodofiibe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njidfaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Amma saabe ko hunii duum e saabe noddaabe 6een, o yidaa yaltude e konngol makko ngool. ²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo 6een, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaa6e Yaayaa 6een nannoo dum ndeen, ngari kooyi 6anndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo e rew6e e sukaabe

(*Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14*)

³⁰ Nulaabe 6een ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu. ³¹ O wi'i 6e:

—En njaha nokkuure ferwunde, ke6on fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yim6e na heewi doon, faa kanko e taalibaa6e makko 6een, 6e kunnngii he6ude fay no 6e nyaamira. ³² Be njehi 6e naatowi laana, 6e peyyiti, 6e toowti kam6e tan e nokku perwudo. ³³ Yim6e heew6e nji'ii i6e njaha, annditi to 6e ponndii. Heew6e yuuri e gure deen fuu, kenyanii to 6e ponndii toon, arti 6e yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii 6e sanne, sabo i6e nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddiu imo waajoo 6e kulle keewde. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde 6olde. ³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje 6adiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Ndeen 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa 6e buuru ko 6e nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde 6e njahunoo 6e kumpitowii ndeen, 6e mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaa6e been njoyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco. ⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaa6e makko peccana yim6e 6een. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴² Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. ⁴³ Taalibaa6e 6een kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamu6e buuru oon 6een, fay wor6e tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(*Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21*)

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaa6e muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeejowi dow waamnnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddi e leydi. ⁴⁸ O sooyinii taalibaa6e 6een ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo 6e hawroobe e henndu. Nde 6adinoo weetude ndeen, o wari to ma66e imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade 6e. ⁴⁹ Kaa nde 6e njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, 6e cikki wo dum mbeelu, 6e keddii i6e mbaayda, ⁵⁰ sabo 6e fuu, nde 6e njiinoo mo ndeen, nesiiji ma66e tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee 6erde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹ O naati laana kaan, o tawti 6e, de henndu nduun darii. Dum haayinii 6e sanne.

⁵² Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo 6e wum6e 6erde.

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret

(*Matta 14.34-36*)

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret, 6e ndarii doon. ⁵⁴ Wakkati 6e njalti e laana kaan ndeen, yim6e been annditi mo, ⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyaw6e mu66en e dow dadfooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni.

† 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.

⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yimbe been ngaddan nyawbe mu66en e taliyaaje, ina njaaroo mo o acca 6e meema fay si wo kम्मbol saaya makko. Meemudo ngol du fuu dadii.

7

Haala al'aada maamiraabe (Matta 15.1-9)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta wo66e yuuru6e Urusaliima piilii Iisaa. ² Be nji'i taalibaabe makko wo66e ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal ma66e worri ni.* ³ Sabo Farisa'en e Alhuudiyankoo6e fuu nyaamataa si lootaay juude mu66en faa laaba, al'aada maamiraabe ma66e oon 6e njokki. ⁴ Si 6e ngartii luumo, 6e nyaamataa si 6e lootaaki. I6e njogii al'aadaaji goddi keewdi di 6e njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaabe maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu66en,
ammaa berde mu66en ina mboddi kam.

⁷ Bolum 6e ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di 6e njanginta diin wo jamirooje yimbe tan.»†

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

—Odon acca jamirooje Laamdo, de odon njokka al'aadaaji yimbe. ⁹ Odon calanoo yamiroore Laamdo faa laaba, faa kebon ndarnon al'aada moodon! ¹⁰ Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kudu6o bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»§ ¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'i bammum naa inna mum: «Ko kaanoomi wallirde ma duum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamdo»). ¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe wallude baabiraabe mu66en naa inniraabe mu66en katin. ¹³ Hono noon tosirton konngol Laamdo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

Haala ko tuuninta neddo (Matta 15.10-20)

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: ¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaabe muudum been yami dum maanaa banndol ngol. ¹⁸ O wi'i 6e:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e bernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laabi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley bernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terde cementiniidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e bernde yuurata, de tuunina neddo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa (Matta 15.21-28)

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo binggel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e biyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaa6e been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaa6e de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaa6e caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabidaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e biya oon.

³⁰ O hooti, o tawi biyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laabaa

* **7:2** lootugol juude ngol ha66aaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. † **7:7** Esaaya 29.13. ‡ **7:10** Wurtagol 20.12. § **7:10** Wurtagol 21.17, Lewinkoo6e 20.9. * **7:16** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewí leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin, warti maayo Galili. ³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laaḅaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum. ³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggítii kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

—*Efata!* (Dum na fiirta «Cukkíteel!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkítii, demngal muudum yoppaa, heddií ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimḅe been taa ḅe kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata ḅe dow majjum, iḅe ḅeyda haalde dum. ³⁷ Dum haaynií ḅe faa yottii kaaddi, iḅe mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboofi. Imo faadintina faaduḅe, imo muumḅintina muumḅe.

8

No Iisaa nyaamniri worḅe ujunaaje nayo e rewḅe e sukaaḅe

(*Matta 15.32-39*)

¹ Ley balde deen, jamaa keewḁo hawriti katin. E ley ko ḅe ngalaa ko ḅe nyaama, Iisaa noddí taalibaaḅe muudum been, wi'í dum'en:

²—Yimḅe ḅe ina njurminii kam, sabo hantenden woni balde tati iḅe ngondi e am, de ḅe ngalaa ko ḅe nyaama. ³ Si mi yoppii ḅe koota tawee ḅe nyaamaay, yolbere liḅowan ḅe dow laawol. Sabo woḅḅe maḅḅe yuurii to woddi.

⁴ Taalibaaḅe makko ḅeen njaabii mo, mbi'i:

—Toy nedḁo heḅata ko nyaamnata yimḅe ḅe ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaaḅe makko ḅeen, o wi'í:

—Noy foti buuruuje ḁe njogidon?

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamḁo, o heltii ḁe, o hokki taalibaaḅe makko ḅeen peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ Iḅe njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamḁo dow makko, wi'í taalibaaḅe muudum ḅeen pecca koy, kankoy du. ⁸ Be nyaami faa ḅe kaari. Taalibaaḅe ḅeen kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ⁹ Iḅe ngada worḅe ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi ḅe, ¹⁰ naatidi e taalibaaḅe muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande

(*Matta 16.1-4*)

¹¹ Farisa'en ḅeen ngari, puddi yeddundurde e Iisaa. Be njaarii mo o holla ḅe

maande yuuroore dow kammu faa ḅe ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'í:

—Dume wadi de yimḅe jamaanu hannden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on keḅataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e maḅḅe, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(*Matta 16.5-12*)

¹⁴ Taalibaaḅe been njeggiti yooḅaade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan ḅe njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini ḅe, o wi'í:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaaḅe been ina kaalda ina mbi'a ko njoḅaaki buuru duum wadi de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko ḅe kaalata duum, wi'í ḅe:

—Ko wadi de odon kaalda hakkunde moodon on njoḅaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wumḅe ḅerde? ¹⁸ Odon njogii gite, de on nji'ataa naa? Odon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi worḅe ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ḅe mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami ḅe katin, o wi'í:

—Nde peccanmi worḅe ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ḅe mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'í ḅe:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniiri bumḁo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yimḅe ngadani Iisaa bumḁo, ḅe nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumḁo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'í:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumḁo oon feerti gite mum, wi'í:

—Mido yi'a yimḅe, de iḅe nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laaḅi. ²⁶ Iisaa wi'í mo:

—Hootu, de taa njeccodaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(*Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21*)

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaḅe muudum ponndii gure gonde dakkol

Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami 6e:

—Moy yim6e mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaa6e 6een.

²⁹ O yami 6e, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani 6e sanne taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde 6e:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Maw6e yim6e e hooree6e almaami'en e janninoo6e Tawreeta caloto mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani 6e dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaa6e muudum, ndaari 6e, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yim6e di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

³⁴ Caggal duum, o noddi jamaa oon e taalibaa6e makko 6een, o wi'i dum'en:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirde kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en seniibe e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e won6e do 6e maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mu66en dow waamnde toownde, kam'en tan. Doon alhaali makko wayliti yeeso ma66e. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawnirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa 6angani 6e, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii 6e, kam6e taalibaa6e 6een. ⁷ Ruulde wari suddi 6e. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaa6e 6een yeewi gereegi fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri 6e taa 6e kaalana fay gooto ko 6e nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maay6e ndeen. ¹⁰ Be njabi konngol ngol, de 6e keddiibe yamundura hakkunde ma66e dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maay6e.

¹¹ Caggal duum, 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Dume wadi de janninoo6e Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii 6e:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, huynfee? ¹³ Mido haalana on: Iliyaasa wariino, de 6e ngolli dum ko 6e muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to taalibaa6e heddi-noo6e 6een fu, 6e nji'i jamaa keewdo ina fiilii dum'en, janninoo6e Tawreeta 6een ina njeddundura e mu66en. ¹⁵ Wakkati yim6e 6een nji'unoo Iisaa fu, dum haayni 6e. Be ndoggi 6e nja66owii mo. ¹⁶ O yami 6e, o wi'i:

—Dume njeddundurton e ma66e?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma 6iyam gorko mo ginnaaru muumdini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, li6an mo e leydi, hunduko makko ina wurtina nguufu, imo njeryundura nyiye makko, o yooru kolon. Mi nyaagake taalibaa6e maa 6een ndiwa ndu, de 6e kunngii.

* 8:34 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

¹⁹ Iisaa wi'i yimbe been:

—Hey onon yimbe jamaanu hanndeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddootoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, li6i dum, heddii suka oon ina talloo e leydi, hunnduko muudum ina wurtina nguufu. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum he6i mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famdi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina li6a mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawdaa fuu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumdiinoo ru faadiinoo ru, mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoo6e doon been ina mbi'a o maayii. ²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaa6e muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

³⁰ Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waajoo taalibaa6e makko been. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yimbe. Be mbaran dum, de caggal balde tati fuu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaa6e been paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde 6e njippinoo suudu weerdude ma66e fuu, o yami taalibaa6e makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyini, sabo ko 6e njeddunduridow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde ma66e. ³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddii taalibaa6e sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddi6e been heedata, laattoo golloowo ma66e 6e fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso ma66e, o mumbilii ngel, o wi'i 6e:

³⁷ —Neddo fuu ja66iido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin ja66ii. Katin du ja66iido kam fuu, wanaa miin tan ja66ii, ja66ake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Lukka 9.49-50)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadu mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayeeffiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yimbe Almasiihu, waasataa he6ude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yimbe

(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde ha66ee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a ki66udo. [⁴⁴ *]

⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo. [⁴⁶ †] ⁴⁷ Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina paddedaa e jahanama a ki66udo. ⁴⁸ Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.» ‡

⁴⁹ Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. ⁵⁰ Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin?

* **9:44** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48.

† **9:46** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48.

‡ **9:48** Esaaya 66.24.

Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(*Matta 19.1-12, Lukka 16.18*)

¹ Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimbe heewbe piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni. ² Farisa'en wobbe ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

³ O jaabii be:

—Dume Muusaa yamiri on?

⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

⁵ Iisaa wi'i be:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde.

⁶ Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁷ Dum wadi de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ⁸ be dido fuu be laato neddo gooto.»† Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. ⁹ Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

¹⁰ Nde be kootunoo ndeen, taalibaa6e makko been yami mo haala majjum. ¹¹ O wi'i be:

—Si neddo seerii deekum de banji goddo fuu, jeenii. ¹² Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goddo banji dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(*Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17*)

¹³ Yimbe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaa6e been ndukani dum'en. ¹⁴ Nde o yiinoo dum ndeen, o berni, o wi'i taalibaa6e been:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndufe e makkoy been njeyi laamu Laamdo. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

¹⁶ Caggal duum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(*Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30*)

¹⁷ Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁸ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ¹⁹ Ada anndi jamirooje: «Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bamaa.»‡

²⁰ Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku bam.

²¹ Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaabe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, balinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne. ²³ Iisaa yeewi gerejeji fuu de wi'i taalibaa6e mum been:

—Naatugol joomiraa6e jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaaynii taalibaa6e been sanne. O beydi katin, o wi'i be:

—Sukaa6e am, naatude e laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Dum beydi haaynaade taalibaa6e been, keddii ina yamundura hakkunde mu6ben ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari be, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa Laamdo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: neddo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraa6e muudum wor6e e rew6e, naa inna mum, naa bammum, naa sukaa6e mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heban ko buri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heban cuudi e sakiraa6e wor6e e sakiraa6e rew6e e inniraa6e e sukaa6e e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heban nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiibe heew6e laatoto gadaa6e, gadaa6e been du laatoto ardiibe.

* 10:4 Fillitagol Tawreeta 24.1. † 10:8 Fuddoode 1.27, 2.24. ‡ 10:19 Wurtagal 20.12-16.

Haala Iisaa tataaba dow maayde muudum e iirtagal muudum

(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

³² I6e ngoni e laawol faa 6e njaha Urusaliima. Iisaa na ardii 6e, tawi taalibaa6e been ina mbembmbii, jokku6e dum'en been du kulii. O noddi taalibaa6e sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo.

³³ O wi'i 6e:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de 6e ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en.

³⁴ Been njalnoro mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna bi66e Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum: —Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wi'i 6e:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndujanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—On anndaa ko njarotodon. Yalla ofon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i 6e:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keban lootagal batisima ngal looteteemi ngaal. ⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Laamdo moyyinani been njeji.

⁴¹ Nde taalibaa6e sappo heddi6e been nannoo dum ndeen, bernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi 6e fuu, wi'i:

—Ofon anndi laami6e leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddu6o hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laatoo cootitaari ndimfinoori heew6e.

No Iisaa wumtiniri Bartime

(Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaa6e muudum e jamaa keewdo, 6e tawi bumdo bi'eteedo Bartime gii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujoo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yim6e heew6e ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, 6e noddi bumdo oon, 6e mbi'i dum:

—Sellin 6ernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, i6e njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e muudum dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina hab6ii. Kab6iton nga, ngaddon nga do.

³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehi, 6e tawi mola ngaan ina hab6ii yaasin dakkol dammbugal, 6e kab6iti nga.

⁵ Yoga e darinoobe doon been yami 6e:

—Dume ngolloton do? Ko wadi ofon kab6ita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo 6e noon. Been njoppi 6e. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, 6e njowi saayaaji ma66e dow magga, o waddii. ⁸ Yim6e heew6e mbeerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardi6e mo e heedu6e gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow inde Joomiraado!* ¹⁰ Barke woodanii

* 11:9 Jabuura 118.25-26.

laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

No Iisaa hudiri yibbi
(Matta 21.18-19)

¹² Jaango majjum, caggal 6e ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki 6i66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama 6i66e maa abada katin!

Taalibaa6e makko been nani dum.

No Iisaa riwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹⁵ Nde 6e njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riwude soodoobe e soottoobe won6e ley toon. O li6i taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewii ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineejii. ¹⁷ Ndeen o waajii 6e:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»[†] Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoobe.[‡]

¹⁸ Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, 6e njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal
(Matta 21.20-22)

²⁰ Fajiri jaango majjum, i6e paltoroo to yibbi kiin toon, 6e nji'i ki yoorii kolon faj yottii dadi. ²¹ Piyeer micciti, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo! ²³ Goonga kaalanammii on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley bernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on ke6ii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon

faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeeki moodon onon du. [²⁶ §]

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e battitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammii duum.

³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yim6e? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ³² Yalla en mbi'an to yim6e naa?

I6e kula yim6e been sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo. ³³ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammii duum.

12

Banndol haala remoo6e bon6e
(Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

¹ Iisaa fuddi haalude, banndani 6e, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O filitni nga hoggo, o waa luggere 6oosirde, o nyi6i suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal.

² Nde 6oreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remoo6e been toon, 6e ngaddana mo ngedu makko e 6i66e cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, 6e piyi dum, 6e njeccini dum juude 6ole. ⁴ O neli e ma66e golloowo makko goddo. Be kuyfini dum, 6e eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tata6o, de 6e mbari dum. Wo66e heew6e nuliraama hono noon: 6e piyi wo66e, 6e mbari wo66e.

⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, 6iyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e ma66e, o wi'i: «Be njaagoto 6iyam oon.» ⁷ Ammaa remoo6e been mbi'unduri hakkunde mu66en: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi biddo oon, 6e mbari dum, 6e paddi dum to gada ngesa toon.

[†] 11:17 Esaaya 56.7. [‡] 11:17 Yeremiya 7.11. [§] 11:26 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeeki moodon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remooḅe been, o halfina ngesa ngaan woḅḅe. ¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin dūum naa?

«Hayre nde nyiḅooḅe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon. ¹¹ Dum wo golle Joomiraado,

wo dūm haaynde e jiiḅe meeden!»*

¹² Hooreeḅe Alhuudiyankooḅe piliḅi no nanngira Iisaa, sabo 6e paamii banndol ngol wo kamḅe sappii. De 6e cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, 6e ndilli.

Haala yobugol lampo
(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

¹³ Hooreeḅe been neli e makko Farisa'en wobḅe e daraniibe Hirudus faa keḅa tuufira mo e konngol makko. ¹⁴ Be ngari, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimḅe, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku maḅḅe. O wi'i 6e:

—Dume wadi de odon tuufina kam? Ngadaneḅ kam mbuudu cardi faa mi yi'a dūm.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami 6e:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii 6e, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii dūum haaynii 6e sanne.

Haala ummital maayḅe
(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

¹⁸ Saduki'en woḅḅe ngari to makko. Kam'en ngonni yeddooḅe ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo ḅanjii debbo, maayii tawii heḅaay biḅḅo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa heḅana maaydo oon 6eyngu.† ²⁰ Wadii rimdaaḅe njeddo. Arandeejo oon ḅanjii debbo de maayi, heḅaay biḅḅo. ²¹ Didaḅo oon dewli debbo oon, kam du maayi heḅaay biḅḅo. Tataḅo oon du wadi hono noon. ²² Hono nii njeddo been fuu ḅanjiri mo, keḅaay biḅḅo. Caggal maḅḅe 6e fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e maḅḅe laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e ḅanjii mo.

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofuḅe, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ²⁵ Sabo si maayḅe ummitake fu, worḅe ḅanjataa, rewḅe ḅanjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonḅe dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maayḅe ummitotoo dūum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore huḅḅoore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba?»†
²⁷ Laamdo wo Laamdo wuurḅe, wanaa Laamdo maayḅe.‡ On mboofii sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe
(Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto ḅattitii Iisaa, tawi naniino jeddi maḅḅe, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye ḅuri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»*

³¹ Didaḅerde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamirooje burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirde Laamdo e berndem fuu e hakkilom fuu e semmbem fuu, e yidirde gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum ḅuri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woddāa e laamu Laamdo.

Caggal dūum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginooḅe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,
faa mi wada njaaḅaa wayḅe ma.»‡

* 12:11 Jabuura 118.22-23. † 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ 12:26 Wurtagol 3.6, 15-16. § 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo maḅḅe dūum, holli iḅe mbuuri. * 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † 12:31 Lewinkooḅe 19.18. ‡ 12:36 Jabuura 110.1.

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatoroo taanum?

*No Iisaa feliri jannginoo6e Tawreeta
(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)*

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i 6e:

—Tinne e jannginoo6e Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali tedduudi ley luumooji, ³⁹ foodantoo6e joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ I6e nyaama jawdi rew6e talkaa6e 6e goriraabe mu6ben maayi, de 6e njuutina du'aawuuji ma66e faa 6e nanndinkinoo e lobbube. Kam6e, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu6ben.

*Haala sadaka debbo talkaajo
(Lukka 21.1-4)*

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraabe jawdi heew6e ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon. ⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi didi. ⁴³ Iisaa noddii taalibaabe muudum 6een, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum 6uri ko 6een fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

¹ Nde o wurtoonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no njardi!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andre toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴—Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii 6e wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heew6e ngardan e innde am,

ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yim6e heew6e. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeejji 6adiidi, si on kaalanaama woldeejji bodduudi, taa kulee. Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode njatawere 6eynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yim6e njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooreefe e kaanankoo6e saabe am, faa laatanodon kam seedeefe yeeso ma66e. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo on waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde 6e njaarii on faa 6e kokkitira on, taa mbemmedon dow ko kaalaton. Nde wakkati majjum wari fuu, on ke6an ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddoo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiwo du hokkitiran 6iyum. Bi66e ummanto saaraabe mu6ben, ngada faa 6e mbaree. ¹³ Yim6e fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fuu, kam hisintee.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)*

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni do haanaa wonde.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! ¹⁸ Njaaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo ley balde deen torra wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadata abada katin. ²⁰ Sini Joomiraado ra66indinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o ra66indinirii de saabe su6aabe makko 6een. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewree6e e annabaabe fewree6e 6angowan, ngada maandeeji e kaayeefijji faa majjina fay su6aabe 6een, si na laattoo. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴—Ammaa e ley balde deen, caggal torra oon, naange ni66an, lewru selan yaynude, ²⁵ kooode kammu caaman, kulle gondé dow

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **13:25** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § **13:26** Daniyiila 7.13.

kammu deen ndimmboto.† ²⁶ Wakkati oon, Bii Neddo on yi'ete ina wara e duule, § ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaafe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

²⁸ Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditi, haakorooji makki mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon badake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Matta 24.36-44)

³² Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonde dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccuube mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimbe fuu: kakkilon!

14

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Balde didi keddanii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreebe almaami'en e janninoobe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa keba mbara dum. ² De 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteedo cepindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gamma naati ina jogii faandu nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu sanne.

Debbo oon heli faandu nduun, jorii nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoobe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde muβen:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko buri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaafe!

Heddii iife pela debbo oon. ⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaafe ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o jorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccete.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaabe sappo e dido been, yehi to hooreebe almaami'en faa watta Iisaa e juude muβen. ¹¹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ceyii, 6e aadii 6e njaban mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

¹² Nyande arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde 6e kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaabe Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaabe makko dido, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum. ¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaabe mum been hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaabe dido been njehi, naatowi ngalluure ndeen, 6e tawri hono no o wi'iri 6e noon. Toon 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dido been. ¹⁸ Wakkati 6e njoodinoo iife nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatanii 6e kaβu-ko'u, 6e puddi yamirde mo gooto gooto, iife mbi'a:

* 14:18 Jabuura 41.10.

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dido 6e, cuuwidindo e am junngo e le'al ngal.

²¹ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey buri woodde e muudum!

²² Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki 6e, wi'i:

—Nja'bee, dum wo banndu am.

²³ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, 6e fuu 6e njari. ²⁴ O wi'i 6e:

—Dum wo yiyam am, tabintinoojam amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heew6e. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroyimi kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(*Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38*)

²⁷ Iisaa wi'i 6e:

—On fuu on njoppam kam, sabo ina windaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin cankitoo.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma hantiden o pay, fadde ndontoori e joggude kile didi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(*Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46*)

³² Be njottii nokku bi'eteedo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Njoodde do, faa mi wadowa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomee, kakkilee.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laatoos. ³⁶ O wi'i:

—Abba! Ada waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoos ko muuyumi, dum laatoos ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa?

³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni.

⁴⁰ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. Be kunngii anndude ko 6e njaabotoos mo. ⁴¹ O warti tata6erde, o wi'i 6e:

—Faa joonin on daani, odon njoota naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴² Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12*)

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogi6e kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e almaami'en, e janninoo6e Tawreeta, e maw6e. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!

O muccii dum. ⁴⁶ Ndeen 6e tuggi juude ma66e dow Iisaa, 6e nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinoo6e doon been, soorti kaafaahi muudum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i 6e:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo 6ornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi banndu boldu.

No maw6e diina carorii Iisaa

(*Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooree6e almaami'en e maw6e e janninoo6e Tawreeta fuu ina kawriti. ⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoo6e dakkol yiite, imo yuuloo.

† 14:26 Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ 14:27 Jakariyaa 13.7.

⁵⁵ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahii6e ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de 6e kebaay. ⁵⁶ Heew6e ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaqi mu66en ina luttunduri. ⁵⁷ Wo66e ma66e peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi li6an suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyi6a suudu dewal wondu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum du, pelooje ma66e deen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yim6e 6e ceedante dum wo dume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, bii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon, § ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seedee6e katin. ⁶⁴ On nariii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume miilidon?

Be fuu 6e mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wo66e ma66e puddi tuttude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomo6e been du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27*)

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e hor6e Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatu-ujoo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]†

⁶⁹ Nde kor6o oon yiinoo mo katin fu, haalani darii6e doon been, wi'i:

—Oo wo gooto ma66e!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa 6ooyti seeda, darii6e doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto ma66e, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hunaade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndontoori joggi dida6erde, de Piyeer micciii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori e joggude kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddii ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa

(*Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta e waalde Saahii6e ndeen fuu, tawti maw6e du, 6e fuu 6e ndawridi. Be ka66i Iisaa, 6e njaari dum, 6e ngatti dum e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooree6e almaami'en 6een ina pelda mo kulle keewde. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay ko 6e peldete duum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dum haayinii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde

(*Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16*)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e 6een kasuujo gooto mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino e wo66e faa 6e mbari neddo. Wakkati oon, i6e uddaa e kasu saabe ko 6e ngadi duum. ⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dum wadana 6e ko woownoo wadande 6e duum. ⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooree6e almaami'en been kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De hooree6e been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, dum 6urani 6e yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i 6e:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankoo6e oon?

¹³ Be yeewonii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami 6e:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude berde jamaa oon, yooḥani dum'en Barabas. Caggal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkirtiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa
(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

¹⁶ Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddiibe been fuu. ¹⁷ Be 6orni mo saaya mbodeeha, * 6e canyi taarde gi'e 6e kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puddi salminde mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e.

¹⁹ I6e piira hoore makko loosol, i6e tutta mo, i6e ndikkinoo, i6e kujidana mo. ²⁰ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya mbodeeha kaan, 6e 6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo yaasin faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaaḍo Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadude faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, 6e ndaara ko mono fuu hebata.† ²⁵ Nde 6e tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtube hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁷ Be tontidi mo e yanoo6e dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [²⁸ †]

²⁹ Yim6e faltotoo6e doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ina mbi'a:

—Hey! Li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6toow ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hoore6e almaami'en been du ina njalnoroo mo. Kam6e e jannginoo6e Tawreeta, i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wo66e, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaa6e e makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eloy, eloy, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wo66e dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'a:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaasiibe darinooḍo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rew6e wo66e ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde ma66e. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rew6e wo66e heew6e du ina ngoni doon, yaadunoo6e e makko Urusaliiima.

No 6anndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende 6adake naatude. ⁴³ Gooto tedduḍo e waaldeere Saahiibe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii 6angugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaaroo dum 6anndu Iisaa.

⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haayinii Pilaatu, noddi mawdo sordaasiibe, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde mawdo sordaasiibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya 6anndu nduun. ⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini 6anndu Iisaa nduun, fiili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

* 15:17 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo. † 15:24 Jabuuru 22.19. ‡ 15:28 E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bon6e.» § 15:34 Jabuuru 22.2.

16

Haala iirtagol Iisaa

(*Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Nde nyaalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e 6anndu Iisaa. ² Nyannde go'aberde e jeddiire ndeen, rew6e 6een ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ I6e mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde 6e 6antunoo gite ma66e ndeen, 6e nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati 6e naatunoo e saabeere ndeen, 6e nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina 6ornii saaya ndaneeha, de 6e kuli. ⁶ O wi'i 6e:

—Taa kulee! Od6n piloo Iisaa Nasaraatu-ujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaa6e makko 6een e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rew6e 6een njalti saabeere ndeen, ndoggi. I6e ndiwna kulol, i6e mbembmbii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no 6e poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'aberde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o 6angi e Mariyama jeyaa6o Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunoo6e e Iisaa 6een, tawi i6e cunii i6e mboya. ¹¹ Ammaa ko 6e nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, 6e ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o 6angi e dido ma66e e tagaadi ngonndi, i6e nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kam6e du, 6e ngarti 6e kumpiti heddi6e 6een, de 6een ngoondinaay 6e.

¹⁴ Sakitii, o 6angi e taalibaa6e sappo e ngo'o 6een wakkati mo 6e nyaamata. O feliri 6e rafi goondinal ma66e e yoorde 6erde ma66e, sabo 6e ngoondinaay yi6e mo caggal ummitagol makko 6een. ¹⁵ O wi'i 6e:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajod6n tagaa6o fuu Kabaaru Lobbo o. ¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete. ¹⁷ Kaayeeffiji di ina ngoodani goondin6e 6een: 6e ndiiwrn ginnaaji saabe am, 6e kaalan demle kese, ¹⁸ 6e nanngiran bolle e juude ma66e. Fay si 6e njari poson, fay huunde wadataa 6e. Be njowan juude ma66e e nyaw6e de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e ma66e, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kam6e kaa, 6e njehi i6e mbaajowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e ma66e, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* 16:20 Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji 6urdi fuu 6ooyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaaabe faa andina konngol ngool. ³ Tawfilus tedduo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njanninadaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, bii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Felooe fuu walaa e maabe. ⁷ Be kebaay biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wadude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto tedduo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran bibe Israa'iila heewbe to Laamdo Joomiraado mubben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraabe to bibe mubben, faa o wartira saliiibe du e hakkillooji dartiibe, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duu6i.

¹⁹ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haayinii dum'en ko o 6ooyi ley suudu dewal mawndu dum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e maabe. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e maabe muummure, o heddii o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Gaggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeega6urdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi habbani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, kebedo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³² Biddo oon laatoto tedduo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada, baawde Laamdo Toowdo cuddete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyi reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'eenoo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeega6urdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordó Joomiraadó, dum laatoranoo kam no mbiirudaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewbe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸ sabo o yurmake kam, miin, kordó makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuui fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadani kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow hu-loobe dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii golleeji mawdi e semmbe junngo makko,

o sankitii mawninkiniie e anniyaaji mu66en.

⁵² O saamdinii kaanankoo6e e laamuui mu66en,

o toownii leeyu6e.

⁵³ O haarnirii yolbu6e kulle lobbe,

o yoppii jom'en jawdi juude 6ole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yim6e Israa'iila, maccu6e makko 6een,

sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maami-raabe meeden,

yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebbi tati de yecii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootalgal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biddo gorko. ⁵⁸ Hoddiie makko e saki-raabe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, 6e ngari taadude ngeel.* I6e njidunoo inndirde ngeel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngeel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i dum:

—Yim6e maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muummumre, noy yidi biyum oon inndiree. ⁶³ Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Be fuu dum haaynii 6e. ⁶⁴ Wakkati oon pay, hunnduko Jakariyaa yoppaa, demngal mum ha66itaa, ina haala, ina yetta Laamdo. ⁶⁵ Kulul nanngi hoddiie makko 6een fuu. Katin du yim6e ley baamle Yahuudiya fuu ina kaala kabaaruui diin. ⁶⁶ Nan6e dum 6een fuu ndesi dum e ley 6erde mu66en, ina mbi'a: «Ndelle dume cukalel ngeel laatooytoo?» Sabo 6e nji'ii junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi annabaaku, wi'i:

⁶⁸ —Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamdo Israa'iila,

sabo warii walli yim6e muudum, rimdini dum'en.

⁶⁹ O waddanii en Kisinoowo jom semmbe yuwde e suudu Daawda, maccudo makko.

⁷⁰ Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kunnude annabaabe makko seniie gilla arande -

⁷¹ o wi'i o hisinan en e habdiie men, e juude way6e en fuu.

⁷² Nii o yottiniri yurmeende nde o aadani-noo maamiraa6e men ndeen,

o miccitate amaana makko ceniido,

⁷³ hunayeere nde o hunanii maammen Ibrahiima,

o hokkan en ⁷⁴ danneede e juude way6e en faa ngolliranen mo rafi kulol,

⁷⁵ ndewen mo ley senaare e dartaare yeeso makko haddi nguurndam meeden fuu.

⁷⁶ Aan du cukalel, a noddirde annabaajo Laamdo Toowdo,

sabo a artoto Joomiraado warde faa moyyinanaa mo laabi makko,

⁷⁷ faa anndinaa yim6e makko laawol kisindam ley ko o yaafotoo hakkeji mu66en.

⁷⁸ Saabe Laamdo meeden wo keewdo yurmeende,

Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

* 1:59 Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

79 faa yaynana wonbe ley nimre e kulol maayde,
de rewna koyde men dow laawol jam.
80 Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina beydoon. O joodii ley ladde faa wakkati mo o banginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

1 E ley balde deen, Agustus kaananke mawdo yamiri limgal wadee ley laamu Roma fuu. 2 Kangal woni limgal arandeyal, kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya. 3 Yimbe fuu njehe windowaade, mono fuu e wuro muudum. 4 Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. 5 O yehi toon windowaade, kanko e Mariyama ka66anaado makko, deedudo. 6 E ley gonall ma66e toon, wakkati ndimu Mariyama yottii. 7 O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo 6e ke66aay nokkuure ley jipporde ndeen.

8 Duroo6e ina ngoni ley seraaji diin, na ndooma dammuuli mu66en jemma. 9 Maleyka Joomiraado 6angani 6e, darja Joomiraado delkoowo fili 6e. Kulol mangol nanngi 6e. 10 De maleyka oon wi'i 6e:

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantoodo yimbe fuu seyo manngo. 11 Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. 12 Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

13 Wakkati gooto, maleyka'en heew6e yuuri dow kammu, tawti maleyka artiiid oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

14 —Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli,
dow leydi du jam woodanii yimbe 6e o horsini.

15 Nde maleyka'en been ceedunoo e ma66e, de yeenti dow kammu ndeen, duroo6e been ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

16 Be karii, 6e njehe, 6e tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal. 17 Nde 6e njiinoo ngel ndeen, 6e kaalti ko maleyka oon haalani 6e dow maggel duum. 18 Nan6e haala duroo6e been fuu, haaynde nanngi dum'en. 19 De Mariyama kaa ina resi dum

fuu e 6erndem, ina miiloo dum. 20 Duroo6e been njeccii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko 6e nani e ko 6e nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wiirunoo 6e noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

21 Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

22 Nde balde laa6ugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, 6e njaari suka oon Urusaliima faa 6e kalfina mo Joomiraado. 23 Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

24 Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: 6i66e buugaali didi naa nyaabe didi.

25 Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. 26 Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. 27 Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraa6e been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. 28 Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

29 —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam, 30 sabo mi yiirii gite aa kisindam maada

31 dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

32 Dam woni annoora jaynannoowo lenyi adunaaru fuu,
annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

33 Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e inniiko. 34 Simeyon barkini 6e, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laattoo sabaabu saamugol wob6e e ummagol wo66e ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. 35 Hono nii o 6anginirta miilooji 6erde heew6e. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan 6ernde maa hono kaafaahi.

36 Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o 6ii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O 6anjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, 37 de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu

* 2:21 Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du. † 2:23 Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

nduun fey, imo rewra Joomiraado suumay-eere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. ³⁸E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hedii6e garol dimdinoowo Urusaliima 6een fuu kabaaru suka oon.

³⁹Nde 6e njottinnoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, 6e njeccii wuro ma66e Nasaraatu ley leydi Galili.

⁴⁰Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

⁴¹Hitaande fuu, saaraa6e Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol†.

⁴²Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, 6e njehi Urusaliima no 6e mboowri noon.

⁴³Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, 6e njeccii 6e kooti, ammaa Iisaa biyii6e oon heddake Urusaliima, tawi 6e paamaay.

⁴⁴Be cikii imo wondi e yaadiraabe ma66e 6een. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yim6e ma66e e anndaa6e ma66e.

⁴⁵Ammaa 6e njiitaay mo, 6e njeccitii Urusaliima filowaade mo. ⁴⁶Balde tati gada dum, 6e tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde jannginoobe, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. ⁴⁷Hettindanii6e mo 6een fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. ⁴⁸Nde saaraa6e makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma ha66ii min ko'e.

⁴⁹O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

⁵⁰Ammaa 6e paamaay haala ka o haalani 6e kaan. ⁵¹Caggal duum, o jippodii e ma66e. Be koondi Nasaraatu, o dowtanii 6e. Inniiko ina resi kulle deen fuu e bernde muudum.

⁵²Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yim6e ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

¹⁻²Konngol Laamdo warii to Yaayaa, bii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joya6erde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu

wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarakoniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooree6e almaami'en. ³Yaayaa yiitii e ser-aaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hak-keeki mu66en njaafee. ⁴Wo hono noon windiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya: «Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee laabi makko!

⁵Luggere fuu uwete,

baamle e tile fuu leeyinee, laabi oonyiidi fuu ndartinee,

laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»†

⁷Yim6e heew6e ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon bi66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸Ngollee golllee kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo bi66e Ibrahiima! ⁹Joonin jammberre yepaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa bi66e lobbu6e, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰Yim6e 6een ina yama mo:

—Ndelle dume min njeji wadude?

¹¹O jaabii 6e, o wi'i:

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹²Nanngoo6e lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeji wadude?

¹³O jaabii 6e, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴Sordaasi6e du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeji wadude?

O wi'i 6e:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kenniyitorodon njobdi mon.

¹⁵Tawi yim6e fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miiloo e bernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon. ¹⁶Yaayaa jaabii 6e fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa burdo kam baawde ina wara. Mi fotaa fay e habbitinde 6oggi pade makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e

† 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

* 3:3 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † 3:6 Esaaya 40.3-5.

yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgale juungo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldán dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yim6e kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo 6anjii Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus beydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima
(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

²¹ Do yim6e fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii, ²² Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan cey-tootoomi.

Haala lenyol Iisaa
(Matta 1.1-17)

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duu6i muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yim6e, Iisaa wo 6ii Yuusufi. Yuusufi du wo 6ii Eli, ²⁴ Eli 6ii Matat, Matat 6ii Lewi, Lewi 6ii Melki, Melki 6ii Yannay, Yannay 6ii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi 6ii Matatiya, Matatiya 6ii Amos, Amos 6ii Nahum, Nahum 6ii Hesili, Hesili 6ii Naggay, ²⁶ Naggay 6ii Maata, Maata 6ii Matatiya, Matatiya 6ii Semey, Semey 6ii Yosek, Yosek 6ii Yahuuda, ²⁷ Yahuuda 6ii Yohanan, Yohanan 6ii Resa, Resa 6ii Jorobaabel, Jorobaabel 6ii Seyaltiyel, Seyaltiyel 6ii Neri, ²⁸ Neri 6ii Melki, Melki 6ii Addi, Addi 6ii Kasam, Kasam 6ii Elmadam, Elmadam 6ii Eri, ²⁹ Eri 6ii Iisaa[†], Iisaa 6ii Eliyeser, Eliyeser 6ii Yorim, Yorim 6ii Matat, Matat 6ii Lewi, ³⁰ Lewi 6ii Simeyon, Simeyon 6ii Yahuuda, Yahuuda 6ii Yuusufi, Yuusufi 6ii Yonam, Yonam 6ii Eliyakim, ³¹ Eliyakim 6ii Meleya, Meleya 6ii Menna, Menna 6ii Matata, Matata 6ii Natan, Natan 6ii Daawda, ³² Daawda 6ii Yesa, Yesa 6ii Obet, Obet 6ii Bo'as, Bo'as 6ii Salmon, Salmon 6ii Naasuuna, ³³ Naasuuna 6ii Aminadaabu, Aminadaabu 6ii Adamin, Adamin 6ii Aram, Aram 6ii Hesruuna, Hesruuna 6ii Fares, Fares 6ii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda 6ii Yaakuuba, Yaakuuba 6ii Isiyaaka, Isiyaaka 6ii Ibrahiima, Ibrahiima 6ii Tara, Tara 6ii Nahor, ³⁵ Nahor 6ii Seruku, Seruku 6ii Reyu, Reyu 6ii Pelek, Pelek 6ii Eber, Eber 6ii Sala, ³⁶ Sala 6ii Kaynam, Kaynam 6ii Arfasada, Arfasada 6ii Sem, Sem 6ii Nuuhu, Nuuhu 6ii Lamek, ³⁷ Lamek 6ii Matusala, Matusala 6ii

Henok, Henok 6ii Yaret, Yaret 6ii Maleliyel, Maleliyel 6ii Kaynam, ³⁸ Kaynam 6ii Enos, Enos 6ii Set, Set 6ii Aadama, Aadama mo Laamdo.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:
—Si a Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laatoo nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyi. ⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»[†]

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to 6uri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.» ¹¹ Ina winndaa du: «Be nja66ete e juude ma66e, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»[‡]

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»[§]

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

No Iisaa fudda'ri golle muudum ley Galili
(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

¹⁴ Iisaa yecchi leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. ¹⁵ Imo waajoo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordii, yim6e fuu ina teddina mo.

No yim6e Nasaraatu calorii Iisaa
(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jannga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi

[†] 3:29 E ibraninkooere wo «Yuusuwa» * 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8 Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ 4:11

Jabuura 91.11-12. § 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16.

Esaaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am, sabo o suƙake kam faa mi faamina talkaaƙe Kabaaru Lobbo.

O nulii kam faa mi gooyana nanngaafɛ yoofeede muƙɛen,

wumbe du wumtineede muƙɛen,

torraabe du yoppeede muƙɛen,

¹⁹ faa mi gooyna hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.*

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Wonbe toon been fuu tufi mo gite. ²¹ Ndeen o fuddi wi'ude be:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

²² Be fuu iƙe kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko makko diin ina kaaynii be. Iƙe mbi'a:

—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?

²³ O wi'i be:

—Sikke fuu walaa on kaalanam kam bannol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jabantaake ley wuro muudum.

²⁵ Goonga kaalanammi on, rewbe be goriraabe muƙɛen maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo mango wadii e leydi ndiin fuu. ²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto maƙbe, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon. ²⁷ Katin du, seppinbe ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto maƙbe dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yimbe wonbe e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do huƙeere maƙbe ndeen nyiɓaa doon, faa padda mo ley. ³⁰ Ammaa o rewii hakkunde maƙbe, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(Marku 1.21-28)

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yimbe nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bondu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴ —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa?

Mido anndi ko ngonɗaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu lifi neddo oon hakkunde yimbe fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii be, iƙe yamundura hakkunde maƙbe:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

No Iisaa danniri nyawbe heewbe

(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njari mo o walla dum. ³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, jafɓii be.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamannoo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyawbe siyijii nyawuujii fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow maƙbe be fuu gooto gooto, o dannii be. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimbe heewbe idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo

(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, iƙe tefa taa o seeda e maƙbe fey. ⁴³ Ammaa o wi'i be:

—Ina tilsi mi ɓangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo e galluuje godde. Sabo wo duum nuliraami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordi ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina fillundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamdo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngon. Tawi nanngoobe liyyi been mburtake ley majji, ina lonna filiiji muƙɛen. ³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O njari dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aafe

* 4:19 Esaaaya 61.1-2.

deen. ⁴Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paddee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min kebaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji di.

⁶Nde 6e paddunoo di ndeen, 6e nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji ma66e ina ceekoo.

⁷Be noddii wondiibe ma66e won6e ley laana ngokka, ngara mballa 6e. Been ngari, 6e kebbini laanaaji didi diin fuu faa di nesi yoolaade. ⁸Nde Simon Piyeer yi'unoo dum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹O wi'i dum sabo kanko e wondiibe makko been fuu, 6e kaaynaama saabe keewal liyyi di 6e nanngi diin. ¹⁰Hono noon Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede wonda6e e Simon been du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilootodo yim6e.

¹¹Nde 6e njottinoo laanaaji ma66e leydi ndeen, 6e njoppi dum fuu, 6e njokki Iisaa.

*No Iisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)*

¹²Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na njaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dan-nude kam faa mi laa6a.

¹³Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko. ¹⁴De Iisaa yamiri mo taa o haalana dum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laabugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

¹⁵De fay ko Iisaa hadi mo haalude dum, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndannee e nyawuujii mu66en. ¹⁶Ammam imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)*

¹⁷Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta Muusaa, yuuru6e gure Galili e Yahuudiya, kam e Urusalima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngonni e makko, imo danna nyaw6e. ¹⁸Wakkati oon, wo66e ngaddi gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo, ina piloo nannude dum faa pukkina dum yeeso makko. ¹⁹Kaa nde 6e kunnginoo

nannude mo saabe jamaa oon, 6e yeenji dow suudu nduun, 6e njuli ndu, de 6e njippini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yim6e been yeeso Iisaa. ²⁰Nde o yi'unoo goondinal ma66e ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeeki maa njaafaama.

²¹Jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo hakkunde mu66en ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeeki si wanaa Laamdo?»

²²Iisaa faami miilooji ma66e, de jaabii 6e, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ²³Dume 6uri hoyude? Wi'ude hakkeeki makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴Ammam faa paamon Bii Neddo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeeki...

Ndeen o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵Wakkati gooto, mo banndu waatundu oon ummii yeeso yim6e fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶Haaynde nanngi yim6e been fuu, i6e teddina Laamdo. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayeeffiji koy!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)*

²⁷Caggal dum, Iisaa wurtii, yi'i nann-goowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoo6e lampo. O wi'i dum:

—Jokkam.

²⁸Lewi yoppi dum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngoo6e lampo heew6e e yim6e wo66e ina nyaamda e ma66e.

³⁰Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaa6e makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngoo6e lampo e luttu6e wo66e?

³¹Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa sellu6e kaajaa cawroowo, wo nyaw6e kaajaa cawroowo. ³²Mi waraay faa mi noddadartiibe. Wo luttu6e noddammii faa tuuba.

*Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)*

³³Be mbi'i mo:

—Taalibaa6e Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaa6e Farisa'en been du ngadata. Ammaa 6e maa been ina nyaama ina njara.

³⁴O wi'i 6e:

—Yalla odon mbaawi suuminde war6e bangal, tawa banjudo oon ina wondi e mu66en naa? ³⁵Ammam balde ngaran nde

6aṅudo oon ittete hakunde ma66e. E balde deen 6e cuumoto.

³⁶ O banndani 6e banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si dūm wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleji kiiddi. Si dūm wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa, sumalleji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam buri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende

(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa6e makko ina itta cammeji alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en wob6e mbi'i 6e:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa gollende nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla on njannaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraa6e muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraa6e makko du. Tawile, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i 6e katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Janninoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. I6e ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa 6e ke6a ko 6e pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii milooji ma66e. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yim6e!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari 6e fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yim6e been tikkii sanne, i6e ndawrida no 6e ngadata Iisaa.

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaa6e makko 6een, o su6ii sappo e dido hakkunde mu66en, o inndiri dum'en nulaabe. ¹⁴ Kam6e ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba 6ii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda 6ii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yim6e heew6e, dann nyaw6e

(Matta 4.23-25)

¹⁷ O jippodii e ma66e, o darii e nokkure yaajunde, kanko e taalibaa6e makko heew6e. Jamaa keewdo yuurodo nokkuuje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa 6e kettindanoo mo, woodi du 6e ndanee e nyawuji ma66e. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yim6e 6een fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yim6e 6een fuu.

Haala barkinaa6e e 6e mbarkinaaka

(Matta 5.1-12)

²⁰ Wakkati oon, o 6anti gite makko o ndaari taalibaa6e makko 6een, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaa6e, sabo onon njeji laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbu6e joonin, sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyoo6e joonin, sabo on mbeltoyto.

²² Barke woodanii on si yim6e mbanyii on, ndiiwii on, njennii on, mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo, sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.

Hono noon maamiraa6e ma66e ngadannoo annaba6e.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraa6e jawdi, sabo on ke6ii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haar6e joonin, sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloo6e joonin, sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yim6e fuu manii on, sabo hono noon maamiraa6e ma66e ngadannoo annaba6e fewree6e.

Haala yidugol way6e

(Matta 5.38-48, 7.12)

²⁷ —Ammaa onon hettindaniibe kam been, mido wi'a on: njidee waybe on, ngadanon wanyube on moyyere. ²⁸ Mbarkinee hudoo6e on, ndu'anodon torroo6e on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma, hokku dum feenya gere goddo oon du. Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa hadu dum forgo maa du. ³⁰ Naariido ma fuu, kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa yantu dum. ³¹ Ngadanee wob6e ko njiddon 6e ngadana on.

³² Si yidube on tan njidoton, barke oye keboton? Fay luttube ina njidi yidube dum'en. ³³ Si wadanoo6e on moyyere tan ngadanton moyyere, barke oye keboton? Fay luttube been hono noon ngadata. ³⁴ Si 6e miilidon hemrude tan nyamlotodon, barke oye keboton? Fay luttube ina nyamloo luttube hono mu66en, faa njobee nyamaande mu66en. ³⁵ Onon le, njidee waybe on, ngadon moyyere, nyamlodon tawee on miilaaki yobeede fey. Ndeen, on keban mbarjaari mawndi, on laatoto 6i66e Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana bonnoo6e moyyere, ina wadana bon6e du. ³⁶ Laatee yurmotoo6e, hono no Baaba moodon yurmortoo noon.

*Haala hiitaade wob6e
(Matta 7.1-5)*

³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. ³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule moodon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.

³⁹ O banndani 6e banndol du, o wi'i:

—Bumdo ina waawi dowude bumdo naa? Si dum wadii, wanaa 6e dido fuu, 6e caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo 6uraa moodibbom, de taalibbo ki66udo laatoto hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

*Haala lekki e 6i66e muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)*

⁴³ —Lekki lobbi rimataa 6i66e bon6e, lekki mbonki du rimataa 6i66e lobbu6e. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo 6i66e muudum annditirtee. Yibbe 6orataake e ngi'eehi, cabiije du 6orataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Sabo

ko heewi ley 6ernde duum, hunnduko wurtinta.

*Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Matta 7.24-27)*

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen Yuwoonde mawnde to6i faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyi6aama faa woodi. ⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyi6udo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyinirde. Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

*No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)*

¹ Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli maw6e Alhuudiyankoo6e to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴ Be ngari to makko, i6e njaaroo mo sanne sanne, i6e mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyi6i suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e ma66e faa 6e 6adii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yim6e muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miilimi mi fotaa yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haayniil dum, de huccitii e yim6e jokku6e dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'ila'en.

¹⁰ Nde nulaa6e been njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri 6ii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaa6e makko e yim6e heew6e ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri

e maaydo, ina wurtinee. Wo bajo mo bammum maayi, inna mum banjaaka katin. Yimbe wuro ngoon heewbe ina njaada e inniwo oon. ¹³ Nde Iisaa yi'unoo inniwo oon fu, yurmii dum sanne, wi'i:

—Taa woy!

¹⁴ Iisaa battitii, meemi leggal kooyirgal maaybe ngaal. Tiigiibe ngal been ndarii. O wi'i:

—Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵ Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko. ¹⁶ Kulol nanngi yimbe been fuu, ibe teddina Laamdo, ibe mbi'a:

—Annabaajo mawdo bangii e ley meeden! Laamdo warii ina walla yimbe muudum.

¹⁷ Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahu-udiya e seraaji muudum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootalgal batisima nuliri to Iisaa

(Matta 11.2-19)

¹⁸ Taalibaabe Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddi dido mu6ben, ¹⁹ nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaandoo warude oon, naa 6e ndooman goddo. ²⁰ Wor6e dido been ngari to makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootalgal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaandoo warude oon, naa min ndooman goddo?

²¹ Wakkati oon pay, tawi o dannii yimbe heewbe e nyawuujii di kawtaa sii, o riiwii ginnaajii bondi, o wumtini wumbe heewbe. ²² O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wumbe ina mbumta, bongguube ina njaha e koyde mu6ben, seppinbe ina cellinee, faadube ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaabe du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ²³ Barke woodanii mo yopay goondinde kam.

²⁴ Nde nulaabe been kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ²⁵ Ndelle dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, 6ornotoobe kaddule lobbe de mbuura nguurndam lobbam been, ley cuudi kaanankoo6e tawetee. ²⁶ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo 6uri annabaajo. ²⁷ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

²⁸ Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay 6urdo Yaayaa. Tawi le, 6urdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na 6uri mo teddude. ²⁹ Yimbe hettindaniibe mo been fuu, fay nanngoo6e lampo been, njaabii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootalgal batisima duum. ³⁰ Ammaa Farisa'en e janginoobe Tawreeta njoppii muuyo Laamdo ko 6e njaabaay looteede e junngo Yaayaa duum.

³¹ Ndelle, dume nanndinammi yimbe jamaanu o? Beye o nanndi? ³² I6e nanndi e sukaabe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli,

de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,

de on mboyaay.»

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootalgal batisima warii, nyaamataa 6ii jalo, yarataa doroo du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoo6e lampo e luttube wo66e.» ³⁵ Ammaa ja6ube hakkillo Laamdo been fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddi mo faa 6e nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. ³⁷ Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,† imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo joora nebbam daam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'e ley 6ernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.» ⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njiidumii haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina rewannoo yimbe dido, gooto oon buudi cardii keme joy, gooto du buudi cardii capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo 6e ngalaa ko 6e njoba mo ndeen, o yaafanii 6e dido fuu. Ndelle, moy e ma66e 6uri yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

* 7:27 Malakiya 3.1. † 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yimbe ina mbaawi wahaade e dow co66uli nani de nyaama.

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko. ⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumu, o selaay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o jorii nebbam uurdam dow koyde am. ⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeeki makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njjingu makko ina mawni. De jaafanaado seeɗa, njjingu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeeki maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoobe e makko been puɗɗi yamundurde hakkunde muɓɓen: «Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeeki?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewɓe jukkube Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley galluuje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaaɓe makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewɓe dannaabe e nyawuuji muɓɓen, e ɓe ginnaaji bondi du ndiiwaa e muɓɓen. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee hownuuj Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewɓe wobɓe heewɓe. Be fuu ɓe mballirii Iisaa e taalibaaɓe mum jawdi maɓɓe.

Banndol dow aawoowo

(*Matta 13.1-9, Marku 4.1-9*)

⁴ Yimɓe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon filinoo mo ndeen, o bannani ɓe banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaabaa, de pooli ngari, cuɓi ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnaataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe puɗata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen filli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu beydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o banti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimɓe

(*Matta 13.10-17, Marku 4.10-12*)

⁹ Taalibaaɓe makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i ɓe:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e bannni kaalirantee, faa «ndaara, tawa nji'ataa, nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

(*Matta 13.18-23, Marku 4.13-20*)

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanoobe ngol, de Ibilliisa wara, itta ngol e ɓerde muɓɓen taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanoobe ngol, njaɓɓeroo ngol seyo, de ɓe ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeɗa tan ɓe ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, ɓe njoppa. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoobe konngol ngool, ammaa ley mawnugol muɓɓen ndeen kaɓɓu-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru fillan dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni naniroobe konngol ngool ɓerde belde laabude. Ley tinnitaare ɓe tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal

(*Marku 4.21-25*)

¹⁶ —Fay gooto huɓɓataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadate dey, fillan ngal faa ngal yaynana naatoobe. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko fuintaake, walaa ko suudii du ko annditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, ɓeydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muudum

(*Matta 12.46-50, Marku 3.31-35*)

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraaɓe muudum ngari to muudum, de ɓe mbaawaay battaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraaɓe makko ina ndarii yaasin, ina njidi yl'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraaɓe am wo nanoobe haala Laamdo, de dowanoo ka ɓeen.

No Iisaa darniri henndu

(*Matta 8.23-27, Marku 4.35-41*)

²² Nyannde gomma Iisaa e taalibaaɓe muudum naati laana. O wi'i ɓe:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko ɓe peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be battitii, iɓe pindina mo iɓe mbi'a:

* **8:10** Esaaya 6.9. † **8:18** Paamaldɔ ina yaada e goondinal omtowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga.

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haaynii 6e, i6e mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum downtanoo mo!

No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

²⁶ Gada duum 6e njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili. ²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muudum ko 6ooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o hal6i, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njidfaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo ha66irenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde. ³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Mido wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngoni e makko. ³¹ Idi nyaagoo Iisaa taa yamira di di naatowa ley 6unndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin ɲarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroo6e been njiinoo ko wadi duum fu, 6e ndoggi, 6e kaalanowi dum yim6e ngalluure ndeen e seraaji muudum. ³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina 6ornii kaddule, hakkillom wartii. De kulol nanngi 6e. ³⁶ Yiinoo6e dum been kaalani yim6e no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yim6e leydi Gerasa fuu ɲarii Iisaa dillana dum'en leydi mu66en, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiwaaw e muudum oon, ɲarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yecini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yim6e maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyini e wuro ngoon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no danniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yim6e fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'eteedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, ɲarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yim6e na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroo6e, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yim6e ngondaa, i6e billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinnoo dum suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yim6e fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto.

⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, 6iya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yim6e been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mu66en mettorgal. O wi'i 6e:

—Taa mboyyee sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen 6e njalnorii mo, sabo i6e anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, 6anti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri 6e kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haaynii saaraa6e suka oon. O gongini 6e taa 6e kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaaḅe muudum sappo e dido

(*Matta 10.5-15, Marku 6.7-13*)

¹ Iisaa noddi taalibaaḅe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude yawuwui. ² O nuli 6e 6e ngooyina kabaaru laamu Laamdo, 6e ndanna yaww6e. ³ O wi'i 6e:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilotton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on njaḅḅaaka e muudum, si odon mburtoo dum, pidḅon sollaare maḅḅe wonnde e koyde mon, faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda maḅḅe.

⁶ Be ndilli, iḅe ngada wuro e wuro, iḅe mbaajoo Kabaaru Lobbo, iḅe ndanna nyawḅe wonḅe ley nokkuuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus

(*Matta 14.1-12, Marku 6.14-29*)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jiiḅii. Sabo woḅḅe ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ woḅḅe ina mbi'a annabi Iliyaasa 6angi, woḅḅe katin ina mbi'a gooto e annabaḅḅe arandeeḅe been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

No Iisaa nyaamniri worḅe ujunaaje njoyo

(*Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14*)

¹⁰ Nulaaḅe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko 6e ngadi dum fuu. O yaadi e maḅḅe wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e maḅḅe. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii 6e, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley maḅḅe haajaaḅe danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been 6attitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje 6adiide, faa keḅa to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde 6olde.

¹³ Ammaa o wi'i 6e:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruujey joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yimḅe 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yimḅe been ina ngada hono worḅe ujunaaje njoyo baka rewḅe e sukaaḅe ngalaa. O wi'i taalibaaḅe makko 6een:

—Njopyiniree 6e feccere feccere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njopyini 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruujey joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuruu oon e liyyi diin, o hokki taalibaaḅe been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaaḅe been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(*Matta 16.13-20, Marku 8.27-30*)

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaaḅe makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Woḅḅe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woḅḅe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woḅḅe katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaḅḅe arandeeḅe been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagal muudum

(*Matta 16.21-23, Marku 8.31-33*)

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawḅe yimḅe e almaami'en e jannginoḅḅe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee

(*Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1*)

²³ Gada dum o wi'i 6e fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, danna ki. ²⁵ Dume heḅude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Centirido kam, miin e haalaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniibe. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonḅe do 6e maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

No alhaali Iisaa waylitorii

(*Matta 17.1-8, Marku 9.2-8*)

* 9:23 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e darja mawdo, ife kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o badii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daaniiife doyngol teddungol. Kaa be pinii, be nji'i darja makko, be nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceedanoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalanoo dum ndeen, ruulde wari, suddi be. Nde ruulde ndeen suddunoo be fu, taalibaafe been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaafe been cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, be kaalanaay fay gooto ko be nji'i duum.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde be njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkirii mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam giyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunduko makko wurtina nguufu. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaafe maa been ndiwa ndu, de be kunnigii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammii e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun liifi dum e leydi, heddii ina diwnina dum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, danni suka oon, hokkii dum baaba muudum. ⁴³ Dum haaynii yimbe been fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaafe makko been:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Bii Neddo wattete e juude yimbe.

⁴⁵ Ammaa be paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii be, faa be kunnigii annditinde ka. Be kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaafe been ina njeddun-dura moy buri teddude hakkunde mu6ben.

⁴⁷ Iisaa annditi ko be miilotoo ley berde ma6be. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i be:

—Neddo fuu jabbiido cukalel ngel e innde am, wo miin jabbi. Jabbiido kam du, jabbaake Nuldo kam. Sabo burdo famdude hakkunde moodon fuu, kam woni teddudo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kafee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu badinoo fu, siini yahan Urusaliima, ⁵² nuli nulaabe ardoo dum. Nulaabe been naati ley wuro Samariyankoo6e wooto faa cegilanoo mo weerdude. ⁵³ Ammaa wuro ngoon jabbaaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula be naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma6be, feli be. ⁵⁶ Caggal duum be njehi wuro wonngo.

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa

(Matta 8.19-22)

⁵⁷ E ley jahaangal ma6be ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Accu maay6e uwa maay6e mu66en. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdó.

⁶¹ Goddó katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yim6e am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddó fuu nanngudó jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdó.

10

No Iisaa nuliri taalibaabe capandé njeddó e dídó

¹ Caggal dúum, Iisaa subii katin capandé njeddó e dídó, nuldi 6e dídó dídó, 6e ardoo dúm e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i 6e:

—Gese 6enndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga midó nula on hono wo on 6i66e baali hakkunde pobbi. ⁴ Taa kooyee dangga, naa mbasu, naa padé. Taa njowton fay gooto e dow laawol. ⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wondu e galle o!» ⁶ Si neddó jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko 6e kokki on fuu nyaamon, njaran, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleeji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyaw6e won6e doon, mbi'on yim6e wuro 6een: «laamu Laamdó 6adake on.» ¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aaka ley maggo, mburtoodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min pid'danii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdó 6adake.» ¹² Midó haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Matta 11.20-24)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayefiiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete won6e toon 6een tuubiino law. Tawete 6e 6ornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi, faa 6e kolla 6e tuubii. ¹⁴ Saabe dúum, nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maay6e.

¹⁶ O haalani taalibaabe makko katin:

—Kettindaniidó on fuu, miin hettindanii. Calaniidó on fuu, miin salanii. Calaniidó kam fuu, salanake Nuldó kam oon du.

¹⁷ Capandé njeddó e dídó 6een ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin d'owtanake min saabe innde maa.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere. ¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawde yaa6ude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. ²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji d'owtanii on dúum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu dúum.

Haala seyo Iisaa

(Matta 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Wakkati oon, Ruuhu Ceniidó hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en annal, de 6anginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dúum weli maa. ²² Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Bid'dó si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Bid'dó, e mo Bid'dó on muuyi 6anginande.

²³ Ndeen Iisaa hucciti e taalibaabe 6een, haalani dúm'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton dúum! ²⁴ Sabo midó wi'a on, annabaabe heewe6e e kaanankoo6e heewe6e na njidunoo yi'ude ko nji'oton dúum, de 6e nji'aay. I6e njidunoo nanude ko nanoton dúum, de 6e nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdó, Joomiraado maa e 6ernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanoobe. Be 6orti mo, 6e piyi mo faa 6e mbayri mo imo 6adii maayde. ³¹ Tawi almaami gooto ina wara

dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado on ina waalii doon fu, o wosii dūm, o faltii. ³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, ³⁴ ɓattii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabi-jam, fili dūm leppi. Caggal dūm, o waddini dūm araawa makko, o yaari dūm nokkuure to weerɓe njippotoo, o hinnii dūm. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardi dīdī, o hokki jom weerdude oon, o wi'i dūm: «Hinna mo. Si o nyaamii ko ɓuri dūm, nde ngartumi fu, mi yoɓete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato ɓeen laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i: —Jurmiiɗo mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, waɗoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal maɓɓe ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jippini dūm. ³⁹ Marta ina woodi minyiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina hettindii haala muudum. ⁴⁰ De Marta le, golleeji muudum keewɗi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e golleeji dī dūm naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewɗe, ada jiifa hakkillo maa. ⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii dūm wo ngeɗu lobbu, o tetataake dūm du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaaɓe muudum no du'ortee

(Matta 6.9-13, 7.7-11)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaaɓe makko ɓeen wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaaɓe muudum noon.

² O wi'i ɓe:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiiwo,

innde maa laattoo seniinde, laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeeki amin,

sabo minen du miden njaafoo waɗooɓe min hakkeeki fuu.

Taa accu min njarrabee.»

⁵ O wi'i ɓe katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemman, wi'i dūm: «Yigoo am, nyamlam buuruwe tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dūm», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaaɓe am du min pukkake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay huunde?» ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa dūm, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: ɗaaree, on kefan. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰ Sabo ɗaariido fuu heɓan. Piliido fuu yiitan. Calmiɗo fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo ɓiyum ɗaarotoo liingu, de hokka dūm mboddi? ¹² Naa ɗaaroo dūm ɓoccoonde, de hokka dūm yaare? ¹³ Ndelle no mbonirɗon nii fuu, odon anndi no kokkirton ɓiɓɓe moodon kulle lobbe, sakkoo Baaba moodon gondo dow kammuuli. ɗaariido mo fuu, o hokkan dūm Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riwrata ginnaaji e Baawɗe Laamdo

(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riwa ginnaaru muumɗinndu godɗo. Nde ginnaaru nduun wurtiinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haayinii jama'aaje deen. ¹⁵ De woɓɓe maɓɓe ina mbi'a:

—Wo e baawɗe Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riwrata ginnaaji.

¹⁶ Woɓɓe ɗarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji maɓɓe, o wi'i ɓe:

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.* ¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Mido wi'a on dūm saabe ko mbiidon wo e baawɗe Beeljebul ndiiwrammi ginnaaji dūm. ¹⁹ Si tawii miin mido riwra ginnaaji e baawɗe Beeljebul, jokkuɓe on ɓeen le, moy ndiiwrata dī? Ndelle golle maɓɓe jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dūm ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom semmbe tiigiido kaɓitirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dūm semmbe warii to muudum, jaalake dūm fu, teetan dūm kaɓitirde mum de yownoo hoolaare muudum dow muɓɓen deen, fecca jawdi

* 11:17 Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina haɓa, halkan, cuudi magu fuu boɓɓoto.

muudum ndiin e wo66e. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu njoota, de ndu he6ataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deeduudo ma mo muynudaal!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanoo6e haala Laamdo de njokki ka been, kam'en 6uri he6ude barke!

No yimbe pilorii maande
(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

²⁹ Wakkati mo jama'aaje deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yimbe jamaanu o been wo yimbe bon6e. I6e piloo maande, de 6e kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkoobe maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yimbe jamaanu o maande. ³¹ Nyannde dargal, kaananke debbo leydi hor6oore ummodoto e wor6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaaji Suleymana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymana ina do! ³² Yimbe Niniwe du ummodoto e yimbe jamaanu o nyannde dargal, kiitodoo e mu66en, li6a dum'en. Sabo 6e tuubii gilla nde 6e nanoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

Banndol annoora 6anndu
(Matta 5.15, 6.22-23)

³³ —Fay gooto hu66ataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal bilete, faa ngal yaynana naato6e. ³⁴ Gite maa ngoni lampal 6anndu maa. Si gite maa ina mboodi, 6anndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, 6anndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon ni66a. ³⁶ Sabo si 6anndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoobe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi dum faa wottodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haayinii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, 6erde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majuube! Wanaa Tagudo dow onn tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddi duum fuu laatanto on ko laabi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa odon kuyfni dartaare, odon kuyfni yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddi duum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow mu66en, tawee annada.

⁴⁵ Gooto e jannginoobe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginoobe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe donje teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon. ⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaabe 6e maamiraabe mon mbarnoo 6een. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle ma66e deen ina mbeli on. Sabo kam6e, 6e mbarii annabaabe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje mu66en! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldani 6e annabaabe e nulaabe, 6e mbara yoga, 6e torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaabe ndufaadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mid6 haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal annadal. Onon e ko'e mon on naataay, de yidu6e naatude 6een du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina bernani dum sanne sanne. I6e yama mo kulle keewde,

⁵⁴ heddii i6e tuufa mo faa 6e ke6a e hunnduko makko ko 6e nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo

(*Matta 10.26-31*)

¹ Wakkati oon yim6e ujunaaje sowre kawriti faa ina njaa6undura. Ndeen lisaawii taalibaa6e mum 6een:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko 6angintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mid6o haalana on, onon yigiraaf6e am: taa kulee waroo6e 6anndu de walaa fuu ko mbaawi gada dum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum ley jahannama. Goonga, mid6o wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko 6uri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laafi. Ndele, taa kulee, sabo odon 6uri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yim6e

(*Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20*)

⁸ Mid6o wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yim6e, miin Bii Neddo du mi jabandum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yim6e, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaald6o ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafaataake. ¹¹ Nde yim6e njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooree6e naa laamiie6e taa mbemmedon ko njaabotodon, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnan o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

—Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O bannani 6e banndol, o wi'i:

—Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi li6an beembe am deen,

mi nyi6a godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon.

¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A he6ii jawdi mbaawndi jogaade ma duu6i keewdi.

Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltoadaa.»

²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamdu6o hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa dum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo

(*Matta 6.25-34*)

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko 6een:

—Dum wadi mid6o wi'a on: taa nguurndam mon ha66a on ko'e e ko nyaamoton. Taa 6alli mon du ka66a on ko'e e ko 6ornotodon. ²³ Sabo nguurndam ina 6uri nyaamdu, 6anndu du ina 6uri kotal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon 6uri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi 6eydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ka66u-ko'u muudum? ²⁶ Ndele, si tawii on mbaawaa wafude fay hono dum e famdude, ko wadi odon ka66i ko'e mon e dow ko heddii duum? ²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mid6o wi'a on, fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdube hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaamete e ko yareete, taa dum ha66a on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yim6e adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeon on beydante ko heddii duum.

Haala jawdi dow kammu

(*Matta 6.19-21*)

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyori hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyananee ko'e mon danngaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo 6adataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon 6erde moodon du ngonata.

Haala segilaniie jakkitaade jom mu66en

(*Matta 24.45-51*)

³⁵ —Ka66ee ka66ordi mon faa ngollon, ku66ee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yim6e segilaniie jakkitaade jom mu66en nde wartata weltaare 6angal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccu6e 6e jom mu66en tawi ina

* 12:15 Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

kakkilani dūm. Goonga kaalanammi on: o ha66oto ka66orgol makko saabe golle, o joyyina 6e faa 6e nyaama, o wara o gollana 6e. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii 6e o tawri noon 6een.

³⁹ Paamee dūm dō: si jom galle ina andunoo wakkati mo gujjo warata, yop-pataano o naata suudu muudūm. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, bannnd ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yim6e fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloo6e mum faa hokka 6e ngedu ma66e nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudūm fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'i ley bernde mum joomum oon 6ooyii wartaay, de fuddi ina fiya maccu6e e hor6e, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartin nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde 6e ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo anndudo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete 6oggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete 6oggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko buri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yim6e

(*Matta 10.34-36*)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadda yiite e leydi ndi. Mido heppi nge hu66a law! ⁵⁰ Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵² Gilla joonin yim6e njoyo wondu6e ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e biyum gorko, biddo gorko du habdan e bammum, inna habdan e biyum debbo, biddo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee biyum, dee biddo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji

(*Matta 16.2-3*)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aaje deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde to6an. Laartoto hono noon du. ⁵⁵ Si henndu hordoore wifii, on mbi'an

wulan jaw. Dum laartoto noon du. ⁵⁶ Onon munaafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum

(*Matta 5.25-26*)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada a wurtataako, si a yo6aay ko ndewettedaa duum faa laa6i.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wo66e ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkoo6e wo66e. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yi'iyam ma66e e yi'iyam sadakaaji ma66e. ² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla odon miiloo kam6e buri luttude diina e Galilinkoo6e heddi6e 6een fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de 6e torrira noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton. ⁴ Odon miccoo yim6e sappo e njetto 6e suudu Silowam toowndu nduun saami dow mu66en faa maayi 6een. Yalla odon miiloo kam6e buri yim6e Urusali-ima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o bannndani 6e bannndol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari 6orude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duu6i tati mido wara filaade bi66e yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta semme leydi ndi?» ⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki riman di e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowte-teende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddii mo, wi'i mo:

—Bannndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

* 13:1 Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa dannii goddo nyanne fowteteende duum, wi'i yimbe been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyanne fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina ha66ita ngaari muudum naa araawa muudum nyanne fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o wo taan Ibrahiima, mo Seydaani ha66iri duubi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi ha66iteede nyanne fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, way6e mo been fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayefiiji di o wadata diin.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardiŋe muudum. Aawdi ndiin fuu, laatii lekki faa pooli piirooji nyi6i cuufi mu66en e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal
(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima. ²³ Neddo gamma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i 6e:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heew6e tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle on ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddii yaasin, odon calmina, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyaadon!» ²⁶ Ndeen, on puddan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.» ²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyaadon. Mboddee kam, onon wadoo6e ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaabe fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaabe yaasin. ²⁹ Yimbe

yuuran lettugal e gorgal, hordoore e sob6iire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wo66e ardoto, ardiibe wo66e du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wo66e ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i 6e:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyaw6e hannden e jaango. De nyanne tata6erde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e fa66i-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeelee muudum ni. De on nja6aay. ³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Won6e toon been ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi e jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De 6e keddii i6e ndeyyini. Iisaa tuggi nyawdo oon, dannii dum, de yoppi dum dilli.

⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Moy e moodon biyum naa ngaari mum saamata ley bunndu de hunngoo wurtinde dum law law, fay si dum nyalaande fowteteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala subaade joonnde e noddude yimbe

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaabe been ina cu6oo nokkuuje burde teddude, o banndani 6e, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama 6angal fu, taa jooda e joonnde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde burnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa si a

noddaama ɓangal fu, njoodoɗaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, ɗum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa ɓeen fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraaɓe naa banndiraaɓe naa sakiraaɓe naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii ɓe nodditete de ɗum laatoo njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaaɓe e woyɓe e bonnguube e wumbe. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo ɓeen ngalaa ko njofire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

Banndol dow weltaare
(Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamoobe ɓeen, nde nanoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddii yimbe faa heewi. ¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu, o neli maccudo makko to yimbe ɓeen, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.» ¹⁸ Be fuu, ɓe puɗɗi saloraade gooto gooto. Goddo maɓɓe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido njaare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido njaare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi ɓanjudo kesum, ɗuum wadi de mi hebataa warude.» ²¹ Maccudo oon warti, haalani ɗum joomum. Oon ɓerni, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaaɓe e woyɓe e wumbe e bonnguube.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa ɗuum fuu wadaama, de faa joomin nokkuure ina heddii.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa.» ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e ɓe noddunoomi ɓeen meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa
(Matta 10.37-38)

²⁵ Yimbe heewbe ina njaada e Iisaa. O hucciti e maɓɓe, o wi'i ɓe:

²⁶ —Garɗo to am fuu, sanaa mi ɓurana ɗum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaaɓe muudum e minyiraaɓe mum e mawniraaɓe mum, mi ɓurana ɗum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam

fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* ²⁸ Si won muuydo e moodon nyibude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyini de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan ɗum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii nyibude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla worbe makko ujunaaje sappo ɓeen ina mbaawi habdude e jogiido worbe ujunaaje noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla ɓattaaki, faa jam wada hakkunde maɓɓe. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, ɗume lamsinta dam katin? ³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam fadete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu
(Matta 18.12-14)

¹ Nanngoobe lampo e luttube woɓɓe fuu ina ɓadii mo faa kettindanoo mo. ² Farisa'en e jannginoobe Tawreeta ina njormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina jaɓɓoo luttube, ina nyaamda e muɓɓen!

³ Ndeen o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:

⁴ —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filwooy lallungu nguun faa yiita ɗum naa? ⁵ Si o yiitii ɗum fu, o towiran ɗum seyo. ⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraaɓe makko e hoddiibe makko, o wi'a ɗum'en:

«Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.» ⁷ Mido haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo ɓuri seyo capande njeenaye e njeenayo dartiibe ɓe kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

⁸ —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o huɓɓan lampal, o fiisoo galle oon, o filaroo hakkillo faa o yiita ɗum naa? ⁹ Nde o yiiti ɗum fu, o hawrunduran yigiraaɓe makko e hoddiibe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» ¹⁰ Mido haalana on: hono noon maleyka'en Laamdo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Banndol dow biɗɗo majjudo

* 14:27 Ndaaree Lukka 9.23.

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo bi66e wor6e dido. ¹² Minyiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde ma66e. ¹³ Faa wadi balde seeda, minyiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mboddufundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowi e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede biya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloofe maa been!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddii, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfii mo, mucci mo. ²¹ Biddo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede biya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccube muudum: «Karee, ngaddowee saaya burka fuu woodde boronon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbeltoden! ²⁴ Sabo biyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii 6e puddiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biddo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa 6adii wuro ndeen, nani jimi fiyo e dippaali. ²⁶ O noddii gooto e golloofe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duufi keewdi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaayi kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraa6e am. ³⁰ De biya nyaamru6o jawdi maa e rew6e fijoo6e oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Bimngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Bannol dow howruujo carudo

¹ Iisaa wi'i taalibaabe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. ² O noddii dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» ³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, mido semta njaaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yim6e nja66itoo kam e ley cuudi mu66en si mi bortaama golle.» ⁵ Jonle o noddii 6e joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbinndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin: «Aan le, noy foti ndewetedeaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yim6e adunaaru been 6uri yim6e annoora gollirde yoyre hakkunde mu66en. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraa6e, piloree 6e jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fuu, nja66itedon ley nguurndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laamataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalari ndiin? ¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njejdun duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraa6e dido. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

(*Matta 11.12-13, 5.18, 31-32*)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina ket-tindii dum fuu, ina njala mo. ¹⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yim6e, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yim6e teddinta duum, ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaa6e ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina 6anginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi 6uri hoyude diina ittude tob6el gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddó fuu ceerudo deekum de 6anji goddo, jeenii. Katin du neddo fuu 6anjudo debbo ceeraado, jeenii.

Bannadol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi 6ornotoodo kaddule bodeeje daatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma keewdo 6uuye, bi'eteedo Laajaru, ina fukkoo dambugal galle makko. ²¹ Imo muuynoo nyaamu de kedde jom jawdi oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta 6uuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwa. ²³ Ley nokkuure maay6e imo torroo, o 6anti gite makko, o haccii Ibrahiima to woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum. ²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurman, nulu Laajaru, suuwa hoore hondu muudum ley ndiyam, de wara feewnana kam demngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.» ²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Bingel am, miccica a hebii kulle lobbe e ley nguurndam maada, Laajaru kaa wo bone tan hebii. Joonin, kanko o hebii hinneede do, de aan torrodaa. ²⁶ Ko 6uri dum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo mido woodi saki-raabe wor6e njoyo, faa o gongina 6e taa 6e ngara e nokku torra o.» ²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «I6e njogii haala Muusaa e haalaaji annabaabe, accu 6e kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo yuurii hakkunde maay6e yehi to ma66e fu, 6e tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si 6e kettindanaaki Muusaa e annabaabe, fay si goddo ummitii e maay6e, 6e ngoondintaa.»

17

*Haala luttude e yaafeede
(Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)*

¹ Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yim6e faa luttina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde ha66ee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum 6uri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum. ⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e dwtanaade

⁵ Nulaabe been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanana on.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara jooda, nyaamu?» ⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, ha66a kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa dum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccube tan, ko min njeji wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppin6e sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppin6e sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiino 6e ndeen, o wi'i 6e:

—Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en been.

E ley yaadu ma66e nduun 6e cellinaama.

¹⁵ Gooto ma66e, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke.

¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo been fuu ndadii naa? Toy njeenayo been le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

*Haala maandeeji garol laamu Laamdo
(Matta 24.23-28, 37-41)*

²⁰ Farisa'en been yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii 6e, o wi'i:

—No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dum naa inana dum, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaabe makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddó, de on nji'ataa. ²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee 6e. ²⁴ Sabo hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddó laatortoo nyannde gartol muudum. ²⁵ Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yim6e jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddó laatortoo: ²⁷ yim6e ina nyaama, ina njara, ina 6anja, ina 6anje, faa nyannde Nuuhu

naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki 6e fuu. ²⁸ Laatoo hono no wakkati Luudu noon du, yimbe ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyi6a. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtiinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki 6e fuu. ³⁰ Hono noon nyannde 6angugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yecco faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccinee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenani ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yimbe dido fukkodiibe dow sekko wooto, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewbe dido undoo6e, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worbe dido wonbe ley ngesa ngoota, gooto mu6ben hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaabe been njaabii, mbi'i mo:

—Joomii amin, toy dum wadata?

O wi'i 6e:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaae kawritata.

18

Banndol dow carotoodo onyiyido

¹ Iisaa bannndani 6e banndol faa hollita 6e ina tilsi 6e keddodoo e du'aare, taa 6e njoppa saabe tampiri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon jabaay faa 6ooyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal dum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla su6aabe muudum wullitotoo6e dum jemma e nyalooma been fuu faa 6e ke6a sariya ma6be naa? O jaabataako 6e law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto 6e law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goon6inbe mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

⁹ Iisaa bannndani yimbe jogorii6e ko'e mu6ben wo dartiibe de njawi wo6be, haalani 6e banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Worbe dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo. ¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oroo ley bernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yimbe wo6be laatiibe wuy6e e bon6e e jeenoo6e, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko ke6umi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina gu66oo berndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(*Matta 19.13-15, Marku 10.13-16*)

¹⁵ Ina woodi waddoo6e to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaabe been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yimbe been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddii koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy been njeyi laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukale ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(*Matta 19.16-30, Marku 10.17-31*)

¹⁸ Gooto ley hooree6e Alhuudiyankoo6e yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam ndu-umiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa dum fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen, a he6an mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraa6e jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniibe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

* 17:29 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a. †

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yimbe mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraa6e muudum, naa saaraa6e mum, naa sukaa6e mum saabe laamu Laamdo, ³⁰ he6an dum kile keewde e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, he6an nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa 6anginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

³¹ Iisaa noddi taalibaa6e muudum sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaabe mbinndunoo e dow Bii Neddo duum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, 6e njalnoro mo, 6e torra mo, 6e tutta dow makko, ³³ 6e piya mo dorri, 6e mbara mo. De nyannde tataferde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaa6e been paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii 6e, 6e anditaay ko o haali duum.

No Iisaa wumtiniri bumdo

(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

³⁵ Nde Iisaa battinoo Yeriko ndeen, tawi bumdo ina joodii dakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume. ³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

³⁹ Ardiibe been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri 6e ngadda mo to muudum. Nde o battinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wafane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamdo. Nde yimbe been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamdo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewii ley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngoobe lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni

Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o da66o. ⁴ O doggi, o arditii, o yeenji lekki hono yibbi do Iisaa rewata doon faa o yi'a dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggittii, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo.

⁷ Yii6e dum been fuu ina njurnjurt, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaa6e. Si won mo teetumi huunde, mi yoban dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima! ¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majju6e faa hisina dum'en.

Banndol dow tino buudi

(Matta 25.14-30)

¹¹ Ko yimbe been kettindii duum, Iisaa beydi haala, banndani 6e banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yimbe miili laamu Laamdo 6angan joonin joonin. ¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo teddu6o yehi leydi mboddundi faa hokkee laamu, de gada duum warta. ¹³ O noddi maccu6e makko sappo, o hokki mono e ma66e fuu mbuudu kanje, o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yimbe leydi ndiin njiddaa mo, 6e ummini nulaa6e gada makko, 6e mbi'i: «Min njiddaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccu6e 6e o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e ma66e fuu he6i e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluuje sappo.»

¹⁸ Didabo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje joy.» ²⁰ Caggal duum keddii6o oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaji maa jaati carortomaami, aan maccudo bondo. Ada andunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoo6e buudi, faa nde ngartumi fu mi ja6ida ndi e tino mayri fuu?»

²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaa6e doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.»

²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu

beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De waybe kam 6e njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee 6e do, mbaron 6e yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima

(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19*)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaa6e makko dido, ³⁰ o wi'i 6e:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto wadfaaki abada ina ha66ii. Ka66itton nga, ngaddon nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon ka66ita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaabe been njehe, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley ha66itngol ma66e mola nga, jey6e mola nga been mbi'i:

—Dume ka66itanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, 6e njowi saayaaji ma66e dow mola nga, 6e mbaddini Iisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, 6e mbeerti saayaaji ma66e dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o badake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaa6e heew6e been fuu ina keewi seyo, puddi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaayefiiji di 6e ni'unoo diin fuu. ³⁸ I6e mbi'a:

—Barke woodanii kaananke gardo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kam-muuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaabe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, hadu taalibaa6e maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Mido haalana on, si kam6e 6e, 6e ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee hannden ada andunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de way6e ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, bille gereegi fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e 6i66e maa fuu. 'Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari walude ma.

No Iisaa riiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22*)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotoo6e. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wafirdu du'aare». * Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoo6e.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta e maw6e lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa 6e kunngake he6ude laawol sabo yim6e been ina ngattani haalaa6i makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(*Matta 21.23-27, Marku 11.27-33*)

¹ E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina jannnga yim6e ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta e maw6e yim6e ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamdo yuuri naa to yim6e?

⁵ Be paamiri hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yim6e, yim6e 6e fuu limnan en kaaye, sabo 6e fuu 6e tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii 6e njaaborii 6e mbi'i 6e paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol dow remoo6e bon6e

(*Matta 21.33-46, Marku 12.1-12*)

⁹ Iisaa fuddi banndande yim6e banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remoo6e, de wadi jahaangal, 6ooyi wartaay. ¹⁰ Nde 6oreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remoo6e been toon faa jaba ngedu makko 6i66e cabiije deen. Ndeen remoo6e been piyi nulaado oon, njecchini dum juude 6ole. ¹¹ O nuli to ma66e golloowo goddo. 'Be piyi oon du, 6e kuyfini dum, 6e njecchini dum juude 6ole. ¹² O nuli katin golloowo tata6o. 'Be mbarmini dum, 6e ndiwi dum. ¹³ Wakkati

* 19:46 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan biyam gorko mo korsinmi, hasii 6e njaagoto mo!»¹⁴ Ammaa nde remoo6e been nji'unoo biddo oon ndeen, i6e mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!»¹⁵ Be paddi mo faa gada ngesa toon, 6e mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata 6e? ¹⁶ O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan w66e.

Nde yim6e been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari 6e, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen,

wo kayre laatii hoore nymngoo ngoon?»*

¹⁸ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

¹⁹ Jannginoo6e Tawreeta e hooree6e almaami'en paamii banndol ngol wo kam'en sappii. Be pilli no 6e nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa 6e kulii yim6e. ²⁰ Be taykii Iisaa. Be nuli horoo6e nanndinkiniife e lobbu6e, yalla ina ke6ira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹ Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a burdintaa fay gooto, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. ²² Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

²³ Ammaa o annditii hiila ma66e ka, o wi'i 6e:

²⁴—Kollee kam mbuudu cardii! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²⁶ Be kunngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yim6e duum. Jaabu makko oon haayinii 6e, 6e ndeyyiinii.

Haala ummitagol maay6e

(Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)

²⁷ Wo66e e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddoo6e ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

²⁸ —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo banji debbo, maayii, he6aay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa he6ana maaydo oon beyngu.

²⁹ Ina woodunoo rimdaa6e njeddoo. Aran-deejo oon banji debbo, maayi, he6aay biddo.

³⁰ Dida6o oon dewli debbo oon, maayi,

³¹ tata6o oon jokkiti. Hono noon njeddoo

been fuu banjiri mo, ke6aay biddo, maayi,

³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle,

nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddoo fuu 6e banjiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yim6e jamaanu o ina banja, ina banjee.

³⁵ Ammaa fotu6e he6ude ummitagol e ngu-

urndam garoojam been, banjataa, banjataake,

³⁶ sabo 6e mbaawaa maayde katin. Be

laatake hono maleyka'en noon. Wo 6e

6i66e Laamdo, sabo 6e ummintinaa6e e

maayde. ³⁷ Woodi ko maay6e ummitotoo

duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki

wuumooore hu66ooore. Sabo toon o noddiri

Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka

e Yaakuuba.† ³⁸ Laamdo wanaa Laamdo

maay6e, wo o Laamdo wuur6e. Sabo to

makko yim6e fuu wo wuur6e.

³⁹ Wo66e e jannginoo6e Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum 6e ceusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda

(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

⁴¹ Iisaa wi'i 6e:

—Noy 6e mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴² Daawda e hoore muudum

wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaay way6e ma.»‡

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laatorotoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoo6e Tawreeta

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

⁴⁵ E ley ko yim6e been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaa6e makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e jannginoo6e Tawreeta

yidu6e yiilodaade e saayaaji mawdi e

jowteede jowtaali tedduudi ley luumooji,

foodantoo6e joodorde burde teddude ley

cuudi baajordi e nokkuuje teddude to

nyaamduuji. ⁴⁷ I6e nyaama jawdi rew6e

talkaa6e 6e goriraa6e mu66en maayi, de

6e njuutina du'aawuuji ma66e faa 6e

nanndinkinoo e lobbu6e. Kam6e, jukkungo

naawngo burata jippineede dow mu66en.

21

Haala sadaka burdo woodude
(Marku 12.41-44)

* **20:17** Jabuura 118.22 † **20:37** Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko 6ooyi.

‡ **20:43** Jabuura 110.1.

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraa6e jawdi ina ngatta sadakaaji mu66en e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, 6uri ko 6e fuu 6e ngatti. ⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

⁵ Ina woodi wo66e ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu nardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen badake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heew6e ngardan e innde am, ina mbi-ito: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee 6e. ⁹ Nde nanoydon woldeejji e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddi imo wi'a 6e:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawuujji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulbiniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yim6e nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuujji. Be ngadda on yeeso kaanankoo6e e hooree6e saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraa6e mon e sakiraa6e mon e koreeji mon e yigiraa6e mon njamboto on, mbara wo66e moodon. ¹⁷ Yim6e fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuujji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre

badake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaa6e ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, 6e nanngée, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mu66en timmiri no fodora.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemboto saabe feekaango maayo manngo e bempyye muudum. ²⁶ Yim6e pekkoran saabe kulol si milake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimmboto. ²⁷ Wakkati oon, yim6e been nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon, 6anton ko'e moodon, sabo Laamdo badake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on nji'ii de mbillitii, odon anndi ndungu badake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo badake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fiyo suloowo e sulargol doro e ka66u-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yim6e adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa ke6on dadude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jay-tun. ³⁸ Yim6e fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooree6e ndawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

* 21:35 Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin ɓadake. ² Dum woni iidi nyannde Faltagol. ³ Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga iɓe kula yimɓe ɓeen.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido ɓeen. ⁴ O yehi o haaldowi e hooreeɓe almaami'en e doomooɓe suudu dewal mawndu no o wirtirta Iisaa e juude muɓɓen. ⁵ Be ceyii, ɓe ndewri ɓe kokkan mo ceede. ⁶ O jaɓi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirseeɗe. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilaneɗe en hiraande iidi Faltagol faa nyaaman.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i ɓe:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaabe mum ɓeen iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, ɓe tawi hono no o wi'iri ɓe noon, ɓe cegilani hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e dido ɓeen. ¹⁵ O wi'i ɓe:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Njabee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki ɓe, o wi'i:

—Dum wo ɓanndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde ɓe tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki ɓe, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal.

²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen ɓe puɗɗi yamundurde hakkunde maɓɓe moy e maɓɓe waɗata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde maɓɓe du e dow moy ɓuri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i ɓe:

—Kaanankooɓe leyde ina ndawrana jaalaaɓe muɓɓen. Jom'en doole dow yimɓe ɓeen du ina njidi noddireede wallooɓe.

²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo. ²⁷ Sabo moy ɓuri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon ɓuri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngonni heddodiibe e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'illa sappo e didi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake heɓude on faa seda on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cembindinaa sakiraaɓe maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i ɓe katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i ɓe:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti.

³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bonɓe.» Mido haalana on: ina tilsi dum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i ɓe:

—Heyi!

No Iisaa nyaagorii Laamdo dow waamnde Jaytun

(*Matta 26.36-46, Marku 14.32-42*)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaafe makko been njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti 6e ko wadata hono linnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu fangi e makko, semmbini mo.

⁴⁴ Ley mettorgal bernde makko o beydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono tobbe yiyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yecii to taalibaafe makko been, o tawi i6e daanii saabe mettorgal berde ma66e. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de odon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11*)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido been, ardii 6e de battitii Iisaa faa mucchoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njambortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa been nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto ma66e soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o danni dum. ⁵² Iisaa haalani warbe faa nannga dum been, hooreefe almaami'en e doomoo6e suudu dewal mawndu e maw6e Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27*)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, 6e njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hu66aa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoobe doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde booytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njejadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi.

⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum. Ndeen Piyeer micciti haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude handen, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(*Matta 26.67-68, Marku 14.65*)

⁶³ Yim6e nanngube Iisaa been ina njal-noroo dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddi i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No maw6e diina carorii Iisaa

(*Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24*)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yim6e Saahii6e been kawriti, been ngoni maw6e lenyol ma66e e hooreefe almaami'en e janninoobe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on njabataa.

⁶⁸ Si mi yamii on du, on njabataako.

⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa?

O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunnduko makko duum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa

(*Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Caggal duum, yim6e Saahii6e been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon.

² Be puddi i6e pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke

mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasiihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooḑe naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooreeḑe almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa ḑe ciini e haala maḑḑe sanne, iḑe mbi'a:

—Ko o waajotoo ḑuum ina waddundura yimḑe ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo ḑum, yami yalla gorko o wo Galilinkeejo. ⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi ḑum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima. ⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, ḑerndem weli sanne, sabo ḑooyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko ḑuum. Katin du ina yeloo yiide mo imo wada ko haaynii. ⁹ O yami ḑum yamḑe keewḑe, de Iisaa jaabaaki fay huunde. ¹⁰ Hooreeḑe almaami'en e janninoḑe Tawreeta na ndarii ḑoon, ina pelda mo no mbaawri fuu. ¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordasiie muudum, ḑorni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraḑe, arande ḑe wanyundurnooḑe.

No Iisaa hiitoraa

(Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16)

¹³ Pilaatu noddi hooreeḑe almaami'en e mawḑe Alhuudiyankooḑe ḑeen e yimḑe fuu, ¹⁴ wi'i ḑum'en:

—On ngaddanii kam nedḑo o hono wo o bosinoowo yimḑe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo ḑuum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotoḑo mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeji warude ḑum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsii wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana ḑe kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu ḑe ndukidi daande wootere, ḑe mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoḑo e kasu saabe muurtere wadunoḑe e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e maḑḑe ḑidaḑerde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa ḑe keddii iḑe nduka, iḑe mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!

²² Pilaatu wi'i ḑe tataḑerde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa ḑe ḑeydi feekaade peekaali mawḑi, iḑe mbi'a o tontee. Peekaaali maḑḑe ḑiin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki ḑe laawol faa ko ḑe njaarii ḑuum laato. ²⁵ O yoofani ḑe mo ḑe njaarii yoofaneede oon, kam woni uddanoḑo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti ḑum e muuyḑe maḑḑe.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde ḑe njaarannoo mo ndeen, ḑe nannngi gorko jeyaḑo Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini ḑum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yimḑe heewḑe na njokki ḑum. Rewḑe du ina ngoni ley maḑḑe, ina mboya ina piira ḑerde muḑḑen mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rewḑe ḑeen, wi'i ḑum'en:

—Rewḑe Urusaliima, taa mboyyee kam, ammaa mboyyee ko'e moodon e ḑiḑḑe mon! ²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yimḑe mbi'ata: «Barke woodanii rewḑe rimarḑe e ḑe ndeedaay e endi di musinaaka.» ³⁰ Ndeen, yimḑe mbi'an baamle caama dow muḑḑen, mbi'a tile udda ḑum'en. ³¹ Sabo si ḑe ngadii nii gilla liccal ngal wo keccal, noy laatoytoḑo si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yimḑe ḑiḑo bonḑe. ḑeen du wo wareteeḑe. ³³ Nde ḑe njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, ḑe tonti mo e leggal palaangal, kanko e bonḑe ḑiḑo ḑeen, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i: —Baaba, yaafa ḑe sabo ḑe anndaa ko ḑe ngadata.

Ndeen ḑe pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yimḑe ndarii ḑoon ina ndaara. Hooreeḑe ḑeen du ndarii ina njalnoroo mo, ina mbi'a: —O hisinii woḑḑe, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cuḑaḑo Laamḑo.

³⁶ Sordasiieḑe ḑeen du njalnorii mo. Be ḑattii, ḑe kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ iḑe mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankooḑe oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O wo KAAANANKE ALHUUDIYANKOOḑE.

³⁹ Gooto e bonḑe ḑiḑo tontidaḑe e makko ḑeen ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinanaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamḑo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko

ngolluden tan njobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngar-toydaa e laamu ma.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30*)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange ni66i, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi. ⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i: —Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki. ⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, i6e piya 6erde ma66e. ⁴⁹ Ammaa anndu6e mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rew6e jokkunoo6e mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley ma66e.

No 6anndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42*)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahii6e ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido. ⁵¹ Kanko o ja6aay ko Saahii6e been kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahuudiyaa. Imo hedii 6angugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o naarii dum 6anndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o filli dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende 6adake fuddude. ⁵⁵ Rew6e wondunoo6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbeele uurd e turaaje.

Caggal duum, 6e powri nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii

(*Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'a6erde e jeddiire,* rew6e been ponndii to saabeere toon, 6e kooyii nebbeele uurd e 6e moyyinoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere

ndeen. ³ Ammaa nde 6e naatunoo ndeen, 6e tawaay 6anndu Iisaa, joomii 6e. ⁴ E ley no hakkillooji ma66e mbemmborii noon, inan wor6e dido punti, ina ndarii yeeso ma66e, ina 6ornii kaddule jalbooje. ⁵ Kulol nanngi 6e, 6e leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon wor6e been mbi'i 6e:

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maay6e? ⁶ O walaa do, o ummitake. Micitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo watee e juude luttu6e, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tata6erde.»

⁸ Ndeen 6e miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, 6e njeccii, 6e kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondu6e e mu66en fuu. ¹⁰ Rew6e been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rew6e wondu6e e mu66en. Be kaalani dum nulaa6e been. ¹¹ Nulaa6e been ndaardi haala ma66e kaan hono njiidiika, nja6aay goondinde 6e. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmii saabe ko wadi duum.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum dido dow laawol Emayus

(*Marku 16.12-13*)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaabe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ I6e pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla ma66e do 6e kokkundurta hakkillooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti 6e, ina yaada e ma66e. ¹⁶ Ammaa gite ma66e uddaa taa 6e anndita mo. ¹⁷ O wi'i 6e:

—Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

Be ndarii, 6erde ma66e metti. ¹⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weer6e Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i 6e:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yim6e fuu. ²⁰ De hooree6e almaami'en e maw6e meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min kikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tata6o ko dum wadi. ²² Woodi rew6e amin wo66e du ngadii min kaayefi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de

* 24:1 Dum woni nyannde alan.

6e tawaay 6anndu makko toon. Be ngarti, 6e mbi'i maleyka'en 6anganii 6e, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wo66e amin njehi to saabeere toon, tawri no rew6e 6een mbiiri noon, de 6e nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Hey onon famdu6e hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaa6e kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini 6e ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaa6e.

²⁸ Nde 6e battinoo wuro ngo 6e ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade. ²⁹ Ammaa 6e nyaagii mo, 6e mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e ma66e. ³⁰ Nde 6e njoodinoo i6e nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki 6e. ³¹ Ndeen gite ma66e peertii, 6e annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite ma66e.

³² Ndeen i6e mbi'undura hakkunde ma66e: —Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, 6e ummii 6e njeccii Urusaliima. Be tawtowi toon sappo e ngo'o 6een, ina kawriti e yaadiraa6e mu66en.

³⁴ Been mbi'i 6e:

—Goonga, Iisaa Joomiraa6o ummitake, o 6anganii Simon.

³⁵ Dido 6een du kaalani 6e ko wadi e laawol mu66en, e no 6e annditiri Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa 6angirani taalibaabe mum sappo e ngo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

³⁶ Nde 6e kaalannoo dum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde ma66e, wi'i 6e:

—Jam wonda e moodon!

³⁷ Nesiiji ma66e tayi, 6e kuli, 6e miilii ko 6e nji'ata duum wo mbeelu. ³⁸ De o wi'i 6e:

—Dume kuldon? Ko wadi odon cikkitira ley berde mon? ³⁹ Ndaaree juude am e koyde am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo dum ndeen, o holli 6e newe juude makko e koyde makko. ⁴¹ E ley ko 6e kunngii goondinde saabe seyo ma66e e kaayeeffi, o wi'i 6e:

—Odon ngoodi do ko nyaamete e naa?

⁴² Be ngaddani mo tayre liingu nduppaangu. ⁴³ O ja6i nde, o nyaami yeeso ma66e.

⁴⁴ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e e Jabuura dow am duum fuu, ina tilsi dum tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji ma66e faa 6e paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maay6e nyannde tataberde, ⁴⁷ de tuubugol e yaafagol hakkeeki gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngoni seedotoo6e kulle deen! ⁴⁹ Miin, mi nuldan on ko Baaba aadii duum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawde gonde dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nulaabe 1.9-11)

⁵⁰ O yaari 6e faa dakkol Baytaniya, o yepti juude makko, o barkini 6e. ⁵¹ Wakkati mo o barkini 6e oon, o seedi e ma66e, o yeentinaa dow kammu. ⁵² Be kujidani mo. Caggal duum, 6e njeccodii Urusaliima e seyo mango. ⁵³ Wakkati fuu i6e tawee ley suudu dewal mawndu, i6e njetta Laamdo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatani yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been nija66aaki mo. ¹² Ammaa ja66ii6e mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade 6i66e Laamdo. ¹³ Wo 6e rimiraabe ko wanaa e yiyyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa 6e rimiraabe e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiwo. Ley darja makko oon Baabiwo 6anginiri keawal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewni, wi'i:
—Kanko woni mo kaalannoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en ke6ii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe Muusaa ke6ir'den jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu he6iraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedorani Almasiihu

(*Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18*)

¹⁹ Alhuudiyankoo6e Urusaliima neli Lewinkoo6e* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade 6e, o haalani 6e faa laafi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelu6e min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoодо ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaabe yuuru6e to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yimbe lootagal batisima†, si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay hab6itinde 6oggi pade makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yimbe lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'i:

—Inan jawgel Laamdo donndotoongel hakkeeki adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.» ³¹ Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o 6angana Israa'ililankoo6e.

³² Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuu-gaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» ³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suborii taalibaabe muudum arandee6e

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaabe muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

³⁷ Taalibaabe dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i i6e njokki dum, wi'i 6e:

—Dume pilotodon?

* 1:19 Yim6e lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa. † 1:23 Esaaya 40.3.

† 1:25 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

Be njaabii, 6e mbi'i:

— *Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodiidaa?

³⁹ O wi'i 6e:

— Ngaree ndaaree!

Ndeen 6e ngari, 6e nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddi e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nanbe haala Yaayaa de njokki Iisaa. ⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

— Min nji'ii Almasihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

— Aan Simon bii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

— Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njejaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

— Min nji'ii mo haala muudum windaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo bii Yuusufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

— Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

— War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

— Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

— Toy annudadaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

— Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaaya ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

— Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

— Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum taan ngoonidinirdaa naa? A yi'an ko 6uri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

— Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeeja ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley 6angal

¹ Balde didi caggal duum, 6angal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaa6e muudum du noddaama ngara kawra e 6angal ngaal. ³ Nde cabijam ma66e timmunoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

— Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

— Debbo, dume dum wadata en?*

Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i golloo6e been:

— Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loode deen wo faa Alhuudiyankoo6e lootoroo saabe diina. ⁷ Iisaa wi'i 6e:

— Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebinni de faa de keewi. ⁸ O wi'i 6e:

— Joonin kaa, nyedee dam njaaranee hooreejo 6angal oon.

Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam dam ndeen, anniditaay to dam ittaa. De golloo6e nyedu6e ndiyam daam been kaa ina anndi. O noddi 6anjudo oon, ¹⁰ o wi'i dum:

— Yim6e fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yim6e njari faa heewi fu, ndeen dam welaa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O 6angini teddeengal makko, taalibaa6e makko been ngoonidini mo. ¹² Caggal duum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraa6e makko e taalibaa6e makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisaa riwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46*)

¹³ Nde iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol† 6adinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotoo6e ga'i e baali e buugaali e wecco6e ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi 6oggi, o wadi dorowol, o riwi 6e fuu 6e mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kam6e e ga'i ma66e e baali ma66e. O sankiti

* **2:4** E geresankoo6e haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum. † **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurteni Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltoori suudu fuu ndu yi'iyam mooytaa e dammbugal muudum.

ceede weccoobe been, o hippi taabaaje ma66e. ¹⁶O wi'i soottoobe buugaali been:
—Ittee dum do! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu lumo!

¹⁷Taalibaa6e makko been miccitii ko Binndi diin mbi'i duum:
«Hirande suudu maa laatanake kam ka66u-ko'u.»[†]

¹⁸Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadadaa duum?

¹⁹Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Li6ee suudu dewal ndu. Si on li6ii ndu, on nji'an mido nyi6too ndu ley balde tati.

²⁰Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyi6iraama duu6i capandey e jeegom. De aan, a nyi6toto ndu ley balde tati naa?

²¹Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii. ²²Nde Iisaa ummitinoon ndeen, taalibaa6e muudum been miccitii ko haalnoo dum. Be ngoondini ko Binndi diin mbi'i duum e haala ka o haalnoo kaan.

²³Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heew6e ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeeffijii di o wadi diin. ²⁴Ammaa Iisaa hoolaaki 6e faa hokkita 6e hoore muudum, sabo imo anndi 6e fuu. ²⁵Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e 6i66e-Aadama, sabo imo anndi ko woni e mu66en.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹Ina woodi gorko Farisaajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooree6e Alhuudiyankoo6e. ²Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dum:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rimitireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rimitiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶Ko 6ii-Aadama rimata duum wo 6ii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷Taa dum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri,

a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laartortoo?

¹⁰Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Israa'iila de a anndaa dum naa? ¹¹Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njabataa seedaaku amin. ¹²Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³Fay gooto yeenjaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni Bii Neddo. ¹⁴Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbofeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree hono noon, ¹⁵faa goondindo mo fuu he6a nguurndam nduumiidam.

¹⁶Sabo Laamdo ina yidi yim6e adunaaru faa hokkitiri Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa he6a nguurndam nduumiidam.

¹⁷Laamdo nuliraay Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yim6e adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yim6e cubii nimre dow annoora sabo golleeji mu66en wo bondi. ²⁰Bondo tagu yidaa annoora, battataako dum saabe hulde taa golleeji muudum bondi diin bangu. ²¹Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²²Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaa6e muudum leydi Yahuudiya. O 6ooytidi e ma66e toon, imo loota yim6e lootagal batisima. ²³Yaayaa du ina loota yim6e lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yim6e ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵Taalibaa6e Yaayaa been njeddunduri e Alhuudiyanke haala laa6al. ²⁶Be njehi to Yaayaa, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanko du imo loota yim6e lootagal batisima, de yim6e fuu ina njaha to makko.

²⁷Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Neddo waawaa he6ude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dum. ²⁸Onon e ko'e mon, on seedee6e am mi wi'ii mi wanaa

[†] 2:17 Jabuura 69.10.

Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo banjaado, kam woni banjudo. Dammobodiido e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande banjudo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngon hi66iri. ³⁰ Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yim6e kaa jabataa seedaaku makko. ³³ Jabudo seedaaku makko oon, laa6inii Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali dum haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biddo oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay Biddo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddii e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yim6e lootagal batisima, ina heba taalibaabe faa buri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaabe muudum. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngalluure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo biyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon bunndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal, de joodii daande bunndu nduun faa fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange. ⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaabe makko been njehii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu. ⁹ Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, ada njaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankoo6e e Samariyankoo6e wo harmundur6e.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada annudunoo no dokke Laamdo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. Bunndu ndu ina luggi. Toy kebataa ndiyam nguurndam daam? ¹² Aan, ada buri maama amin Yaakuuba kokkudo min bunndu ndu oon teddude

naa? Kanko e 6i66e makko e daabaaji makko fuu, e mayru 6e njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam dam domdan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domdataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domda katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriiwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriiwo dum. ¹⁸ A banjanaoma wor6e njoyo. Mo ngondudaa joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laa6anii kam a annabaajo. ²⁰ Maamiraabe amin ndewii Laamdo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankoo6e kaa, odon mbi'a to Urusaliima tan Laamdo haani reweede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. ²² Onon Samariyankoo6e, odon ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankoo6e, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankoo6e yuurata. ²³ Wakkati ina wara, yottake jaati, nde rewiroobe Laamdo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewoobe hono been Baabiiwo filotoo. ²⁴ Laamdo wo Ruuhu. Rewoo6e mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cu6aado bi'eteedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankoo6e heew6e ngoondiniri Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taalibaabe makko been njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon dum haayni 6e, de fay gooto ma66e yamaay mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. ²⁸ Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yim6e, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree gorko kaaltando kam ko ngadunoomi fuu. Yalla wanaa kanko woni Almasiihu naa?

³⁰ Be njalti ngalluure, 6e ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaaፎ been nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

³² O jaabii ፎ, o wi'i:

—Mido jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

³³ Taalibaaፎ been ina yamundura:

—Dum le, won gaddandፊ mo ko nyaame-tee naa?

³⁴ Iisaa wi'i ፎe:

—Nyaamdu am wo wadude muuyde Nuldፊ kam oon e yottinde golle muudum. ³⁵ Onon, odon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa midፊ wi'a on: yepree gite mon, yeewee gese fuu ፎennidii, njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo heፆan mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurdam nduumidam, faa aawudፊ e tayudፊ fuu ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta bannadol bi'oo wol: «Godፊo ina aawa, godፊo ina taya.» ³⁸ Mi nulii on tayowon ngesa nga on tampanaay. Woፆፆe tampi, de odon mbeltii e tampiri muፆፆen.

³⁹ Samariyankooፆe heewፆe ley ngallu-ure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankooፆe ፆeen njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e muፆፆen. O wadi doon balde didi. ⁴¹ Yimፆe heewፆe ngoondini mo katin saabe konngol makko. ⁴² Be mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa diin tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol makko, min annditii kanko jaati woni Kisi-noowo adunaaru.

No Iisaa selliniri bii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi deen, o dilli doon, o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedake: «Annabaajo teddintaake e ley wuro muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili ndeen, Galilinkooፆe njaፆፆoriii mo juude didi, sabo kamፆe du ፆe njehiino iidi Urusaliima, ፆe nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin duum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do o waylitinoo ndiyam o wadi dam cabijam doon. Ina woodi howruujo kaananke gomma mo biyum sellaa ley Kafarnahum. ⁴⁷ Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum biyum badiido maayde. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo: —Si on nji'aay maandeji e kaayefiiji fu, on ngoondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla biyam oon maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, biya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹ Ko o hootata duum, gollooፆe makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami ፆe wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o ፆadagol sallifana keenjan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu ፆe ngoondiniri Iisaa. ⁵⁴ Dum woni maande didaፆerde nde Iisaa gollii leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujo

¹ Caggal duum, iidi Alhuudiyankooፆe ina wada. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi ndiin. ² Ley Urusaliima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkooፆe. Dande joy ina piilii nde. ³ Nyawፆe heewፆe ina pukkii ley dande deen: wumፆe e bonnguuፆe e ፆe ፆalli muፆፆen fuu mbaati. [4 *] ⁵ Gorko nyawrudፊ duubi capande tati e jeetati ina woni doon. ⁶ Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o ፆooydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyawdፊ oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan godፊo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu dadፊo maa, yahu!

⁹ Wakkati on fu, gorko oon dadii, hooyi dadፊo mum fudditti yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowteteende.

¹⁰ Saabe majjubm hooreፆe Alhuudiyankooፆe mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndonndodaadፊo dadፊo maa.

¹¹ O jaabii ፆe, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya dadፊo am mi yaha.

¹² Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa dadፊo maa njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewdo gondፊo doon oon, dilli. ¹⁴ Caggal duum, Iisaa hawri e dannaa doon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko ፆuri dum bonde heፆe.

* 5:4 E dereeji ፆooydi, godፊi ina beyda aaya 4: Iፆe ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraadፊo ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyawdፊo artiidፊo jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

¹⁵Gorko oon yehi haalanowi hooree6e Alhuudiyankoo6e been wo Iisaa woni cellindó dum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Biddo

¹⁶Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e puđđi torrude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowteteende. ¹⁷Iisaa wi'i 6e:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸Ndeen hooree6e Alhuudiyankoo6e beydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o luttu nyannde fowteteende ndeen düm tan, ammaa ko o wi'i Laamdo wo baabiiko düm du. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: Biddo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata düm, Biddo du gollata. ²⁰Sabo Baabiiwo ina yidi Biddo oon, ina holla düm huunde fuu ko gollata. O hollan düm gollleeji burđi dii do fuu sembe faa haaynoo on. ²¹Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maay6e de hokka düm'en nguurndam ni, noon Biddo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²²Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Biddo, ²³faa yim6e fuu teddinira Biddo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Neddo fuu mo teddinaay Biddo oon, teddinaay Baabiiwo nuldo mo oon du.

²⁴Goonga kaalanammi on: nandó haala am de goondini Nuldo kam oon he6ii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yot-take jaati, wakkati mo maay6e nanata daande Bii Laamdo oon. Nan6e been mbuuran. ²⁶Hono no Baabiiwo on wuurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Biddo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷O hokkii düm baawde saraade, sabo wo Bii Neddo. ²⁸Taa düm haaynoo on. Wakkati waran mo maay6e won6e ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹de njalta. Gollu6e gollleeji lobbi ummitanoo nguurndam, gollu6e gollleeji bondi ummitanoo sariya. ³⁰Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi düm carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nuldo kam oon pilotoomi.

Haala seedantoo6e Iisaa

³¹—Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³²Ina woodi goddo ceedantoodo kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³Onon, on neliino yim6e to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴Miin kaa, mi haajaaka seedaaku 6ii-Aadama, de mido haalana on

kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵Yaayaa laatake lampal ku66oowal, jaynoowal. On nja6ii weltaade e annoora makko faa 6ooyti seeda. ³⁶Miin, mido jogii seedaaku 6urngu ngu Yaayaa nguun semmbe: gollleeji di Baabiiwo yamiri kam mi golla diin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam. ³⁷Katin du, Baabiiwo nuldo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹Odon taykoo Binndi sabo on millii on ke6an e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰Ammaa on nja6aay warude to am faa ke6on nguurndam.

⁴¹Mi filataako manooje yim6e. ⁴²De mido anndi on, mido anndi njinngu Laamdo walaa e moodon. ⁴³Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on nja66aaki kam. Kaa si goddo wardii saabe hoore muudum fu, on nja66oto düm. ⁴⁴Odon manundura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamdo gooto. Ndelle noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵Taa milee wo miin felata on to Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi düm, noy ngoondinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

¹Caggal düm, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ²Jamaa keewdo ina jokki mo sabo 6e nji'ii kaayeeffiji di o wadunoo nde o sellinnoo nyaw6e been ndeen. ³Iisaa yeerji dow waamnde, joododii toon e taalibaa6e muudum. ⁴Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. ⁵Iisaa 6anti gite muudum, haccii jamaa keewdo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata 6ee fuu?

⁶Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiriiri noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷Filipu jaabii mo:

—Buruu buuđi cardi keme diđi heyataa 6e faa mono e ma66e fuu he6a seeda.

⁸Taalibbo makko goddo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹—Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruuje joy e liyyi diđi, de dume düm nafirta yim6e heew6e hono 6e?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee 6e njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi hudo. Be njoodii doon, fay wor6e tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuru-uje deen, yetti Laamdo, hokki taalibaa6e muudum been. Been du kokki joodiife been. Noon o wadi liyyi diin du. Yim6e fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde 6e kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum:

—Kawrunderee kedde de taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruuje joy de nyaamnoo6e been keddi deen, de keewi kandeeje sappo e didi. ¹⁴ Nde yim6e been njiinoo maande haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo capanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi i6e cegilii nanngirde dum doole faa 6e ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeenji dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde (Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaa6e Iisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati laana faa 6e peyyita, 6e njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa hewtaay 6e. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempeyye ummii. ¹⁹ Tawi 6e ndorbake laana kaan faa 6e ke6i hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, 6e kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina battii 6e, de 6e kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen 6e muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do 6e ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddinoodo gere ooto maayo ngonoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaa6e muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaa6e been tan ndillidi e makka. ²³ Laanaaji goddi yuurudi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yim6e buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yalinoo Iisaa e taalibaa6e muudum fuu ngalaa doon ndeen, 6e naati laanaaji diin, 6e ponndii Kafarnahum faa 6e pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde 6e tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon.

²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaandon gollande dey, nyaamdu heddo-tondu wuurnooru yim6e nguurndam ndu-umiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen 6e yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla golleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii 6e:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoodinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min goondine? Dume ngollataa?

³¹ Maamiraa6e amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no winndiraa ni: «O hokkii 6e nyaamdu yuurundu dow kammu faa 6e nyaama.»*

³² Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yim6e adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto 6e o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum he6an nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e been ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.»

⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa gii Yuusufi mo andnuden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i 6e:

—Taa njormee hakkunde moodon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande

* 6:31 Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24.

sakitotoonde. ⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaabe: «Be fuu, Laamdo anndinan 6e.»[†] Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am. ⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: goondindo kam, hebii nguurndam nduumiidam. ⁴⁸ Miin woni nyaamdu wuurnooru. ⁴⁹ Maamiraa6e moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay 6e maayde. ⁵⁰ Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maayataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yim6e adunaaru ke6a nguurndam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankoo6e puufi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yi'iam muudum, nguurndam walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu nyaamdo terde am de yari yi'iam am hebii nguurndam nduumiidam. Miin du mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁵⁵ Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yi'iam am du wo njaram jaati. ⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yi'iam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷ Hono no Baabiiwo nuldo kam oon laatorii buurdo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraa6e moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

⁶⁰ Nde taalibaa6e makko 6een nannoo dum ndeen, heew6e mu66en mbi'i:

—Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley bernde muudum taalibaa6e mum 6een ina njormoo dum, de wi'i 6e:

—Yalla dum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? ⁶² Ndelle si on nji'ii Bii Neddo yeenjii to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³ Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terde 6ii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji

ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam. ⁶⁴ De ina woodi ley moodon 6e ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fudfoode 6e ngoondintaa dum 6een e jambotoodo dum oon. ⁶⁵ O 6eydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay dum no warda.

⁶⁶ Caggal duum, heew6e e taalibaa6e makko 6een ndilli, jokkiti mo. ⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido 6een:

—Onon du, odon njidi dillude naa?

⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam nduumiidam njogidaa. ⁶⁹ Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido 6e, wanaa miin su6ii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido 6een.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraa6e Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo faa mbara mo. ² Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Hukumuuji 6adake. ³ Minyiraa6e Iisaa wor6e mbi'i dum:

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taalibaa6e maa 6een nji'a gollleeji di ngollataa diin. ⁴ Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla gollleeji diin, 6anginan yim6e fuu wo a moy.

⁵ Tawi fay minyiraa6e makko 6een du ngoondinaay mo. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. ⁷ Yim6e adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa i6e mbanyi kam, sabo mido seedii gollleeji ma66e di mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee iadi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

⁹ O haalani 6e dum tan, o heddi Galili.

¹⁰ Nde minyiraa6e Iisaa 6een njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yohi teon, de o 6anginaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yim6e heew6e ina njeddadura dow haala makko. Wo66e ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

[†] 6:45 Esaaya 54.13.

Wo66e du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yim6e.

¹³ Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo i6e kula hooree6e Alhuudiyankoo6e.

¹⁴ Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu.

¹⁵ Dum haayonii Alhuudiyankoo6e sanne, 6e mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Binndi diin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Waju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo kam oon o yuurata. ¹⁷ Si neddo muuyii gollude muuyde Laamdo, annditan yalla waajuuji am di to Laamdo yuuri, naa wo haala am tan.

¹⁸ Baajortoodo haalaaji yuuri e muudum oon ina filoo mawwande hoore muudum. Ammaa mawwanoowo nuldo dum oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muudum. ¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jokkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

²⁰ Yim6e been njaabii mo:

—Aan, a kaanjaado. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu. ²² Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraa6e meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende. ²³ Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kibbudo nyalaande fowteteende? ²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yim6e yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵ Wo66e ley yim6e Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo 6e pilotoo warude oon naa? ²⁶ Inani mo, imo waajoo yeeso yim6e fuu de 6e mbi'ataa mo fay huunde. Yalla maw6e been tannyoriii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen 6e pili nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko

waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heew6e ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o golli diin naa?

No ndaaroobe suudu dewal mawndu neliraa nangga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yim6e been cifoto e dow Iisaa duum. Hooree6e almaami'en e Farisa'en neli doomoobe suudu dewal mawndu nduun nangga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyankoo6e yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yim6e meeden ferdu6e ley yim6e Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdu6o wara to am, yara.

³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley 6ernde muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu he6ata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yim6e njedduduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wo66e mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wo66e katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa?

⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko.

⁴⁴ Wo66e ma66e ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No maw6e Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Domoobe suudu dewal mawndu 6een ngarti to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomoobe 6een:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Domoobe 6een njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa? ⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooreefe Alhuudiyankoo6e maa Farisa'en naa? ⁴⁹ Yim6e 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko gollii naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen Iisaa yeejowi waamnde wi'eteende Jaytun. ² Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. ³ Jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴ Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. ⁵ Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rew6e kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

⁶ Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e kefa ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira hondu muudum leydi. ⁷ Be keddi i6e yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

⁸ O turii katin, imo diida e leydi. ⁹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Nayee6e been fuu artii dillude faa heddi Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. ¹⁰ Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy feloo6e ma been ngonni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

¹¹ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

¹² Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu hefan annoora nguurndam, yahataa ley nimre.

¹³ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

¹⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on anndaa do yuurumi, on anndaa to njahammi. ¹⁵ Onon, no njiirudon yim6e noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto. ¹⁶ Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nullo kam oon ina wondi e am.

¹⁷ Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yim6e dido wo goonga. ¹⁸ Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nullo kam oon du, ina seedanoo kam.

¹⁹ Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si odon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

²⁰ Iisaa haali haalaaji diin nde waajotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku do keesuul sadakaaji ngaal woni doon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeeki moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

²² Ndeen Alhuudiyankoo6e mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, dum le, wo o bartoytoodo naa?

²³ Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeyaadon. Miin le, wo dow njeyaami. Onon, e adunaaru njeyaadon, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. ²⁴ Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeeki mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeeki mon.

²⁵ Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi. ²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nullo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo duum kaalanammi yim6e adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta 6e. ²⁸ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo duum kaalammi. ²⁹ Nullo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimdinirta

* 8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereeji 6urdi fuu 6ooyude.

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji di ndeen, heew6e ngoondinii dūm. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankoo6e goondin6e dūm 6een:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taal-ibaabe am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimdan?

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de biddo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biddo rimdinii on, on laatoto rim6e laabu6e tal. ³⁷ Midō anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i 6e:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngolan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalando on goonga mo narrumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dūm. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i 6e:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi dūm. ⁴⁴ Onon, Ibilisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yim6e Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga

kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Joonin kaa laabanii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaa6e fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada 6uri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaa6e du maayii. Dume cikkudaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo 6olum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Midō anndi mo, midō jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Fay duu6i capande joy a hebaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dūm fu, 6e kooyi kaaye faa 6e limna dūm. Ammaa o uddii ley yim6e, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e bumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e bumndam. ² Taalibaa6e makko yami mo:

—Moodibbo, moy luttu de o rimdaa e bumndam, kanko naa saaraa6e makko?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa kanko luttu, wanaa saaraa6e makko du. Ammaa dūm wadii faa baawde Laamdo 6anga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddii, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo dūm ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumdo oon. ⁷ O wi'i dūm:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nulaado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddii6e makko, kam6e e yi'annoo6e mo imo garbina 6een, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodnoodo ina garbina oon naa?

⁹ Wob6e ma66e mbi'i:

—Dum kanko!

Wob6e du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtirdaa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaado oon

¹³ Ndeen 6e njaari bumnoodo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowte-teende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirdaa?

O wi'i 6e:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en wo66e mbi'i:

—Gorko oon yuuray to Laamdo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowte-teende.

Wo66e mbi'i:

—Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayefiiji hono di?

Ndelle 6e luuri dow majjum. ¹⁷ Farisa'en 6een yami bumnoodo oon katin:

—Aan le, dume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma duum?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e duum fuu hooree6e Alhudiyanoo6e 6een njaabaay wo o bumnoodo de o wumtinaa faa 6e noddii saaraa6e makko. ¹⁹ Be yami dum'en:

—Oodo wo biddo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraa6e 6een njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o bii amin, e mbumndam du o rimdaa. ²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawdo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraa6e makko mbi'ii noon sabo i6e kula hooree6e Alhudiyanoo6e. Sabo dey, tawi hooree6e 6een ndewrii mbi'i neddo fuu biido Iisaa woni Almasihu oon, riwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraa6e makko 6een mbi'i: «O mawdo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bumnoodo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamdo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnoodo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii 6e:

—Mi haalaniino on dum, de on njaabaay. Ko wadi de odon njidi hettindaade dum katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaa6e makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de 6e mbi'i mo:

—Aan woni taalibaa6e makko! Minen kaa, min taalibaa6e Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamdo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii 6e, wi'i:

—Hey, ko haayni! O wumtinii kam. Onon, odon mbi'a on anndaa to o yuurata!

³¹ Eden anndi Laamdo jaabantaako luttu6e, ammaa imo jaabanoo kuldo mo, gadoowo muuyde makko. ³² Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam. ³³ Si wanaa to Laamdo gorko oon yuuri, o waawataa wafude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeji ndimedaa! De ada waajoo min naa?

Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berde

³⁵ Iisaa nani 6e mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'i mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wum6e nji'a, yi'oo6e du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanoo6e doon 6een, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wum6e naa?

⁴¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Si on wum6e, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a duum, hakke moodon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

¹ —Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.

² Ammaa naatirido dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. ³ Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali

makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵Di njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muudum.

⁶Iisaa bandani 6e bandndol ngol, de 6e paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷Iisaa wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dambugal hoggo baali. ⁸Artii6e kam warude 6een fuu wo wuy6e, wo yanoo6e, ammaa baali diin kettindanaaki 6e. ⁹Miin woni dambugal. Neddo fuu naatirde kam, hisan, naatan, yaltan, he6an durdude. ¹⁰Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yim6e ke6a nguurndam, 6e mbuura nguurndam ki66udam dam fay huunde nyakaay. ¹¹Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹²Adaado durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppam di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³Adaado durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹Haalaaji diin beydi waddundurde Alhuudiyankoo6e. ²⁰Heew6e ma66e ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanjaado. Ko wadi de odon kettindano mo?

²¹De wo66e du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

²²Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol suudu dewal mawndu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Sulaymaana kiin. ²⁴Ndeen Alhuudiyankoo6e piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittanta min wemmber6e? Haalan min faa laa6a, aan woni Almasiihu naa?

²⁵Iisaa jaabii 6e:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸Mido hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am. ²⁹Baabiiwo kokkudo kam di on 6uri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baaba am. ³⁰Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹Alhuudiyankoo6e kooyi kaaye katin faa padda mo. ³²Iisaa wi'i 6e:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji diin, saabe oye e majji paddirtan kam kaaye?

³³Alhuudiyankoo6e been njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴Iisaa jaabii 6e:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'ii «onon on laamdo'en»?

³⁵Laamdo noddirii 6e haaldi 6een laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa. ³⁶Baabiiwo su6ii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo? ³⁷Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹Be pili nanngude mo katin de o hisi e juude ma66e.

⁴⁰O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o 6ooyi toon.

⁴¹Yim6e heew6e ngari to makko, mbi'i: —Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴²Yim6e heew6e ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e bandiraa6e muudum rew6e Mariyama e Marta. ²Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde

* **10:34** Jabuura 82.6. † **10:36** E ley geresankore haala Senude kaan ina holla ko Laamdo su6ii de senndi faa golla muuyde muudum.

makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko. ³Banndiraa6e makko rew6e 6een neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraa6e muudum rew6e, Marta e Mariyama. ⁶Ko o nani Laajaru sellaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi. ⁷Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸Taalibaa6e 6een njaabii mo, mbi'i:
—Moodibbo, 6ooyaa fey ko Alhuudiyankoo6e pilii wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i 6e:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹²Taalibaa6e 6een mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kam6e 6e miilii wo haala doyingol o haali. ¹⁴Iisaa laa6inani 6e:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶Ndeen Tomaa noddirteedo Funereero oon wi'i taalibaa6e wo66e 6een:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e ngu-urndam

¹⁷Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸Hakkunde Baytaniya e Urusaliima buraa hono kilo-oji tati. ¹⁹Alhuudiyankoo6e heew6e ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina berde mu66en e maayde sakiike mu66en. ²⁰Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddii ley suudu toon na joodii. ²¹Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataana. ²²De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko njaaridaa Laamdo, wadante.

²³Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni ngu-urndam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶Goondindo kam de hefi nguurdam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyumu Mariyama, haalani dum, wi'i:
—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddii do Marta jakkitinoo mo doon.

³¹Alhuudiyankoo6e ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina bernde muudum. 'Be nji'i o gurbitii, o yalti. 'Be njokki mo. 'Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³²Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataana.

³³Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankoo6e wondube e muudum 6een ina mboya ndeen, bernde muudum heccidi sanne, torrii sanne. ³⁴O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

'Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵Iisaa woyi. ³⁶Alhuudiyankoo6e 6een mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷Wo66e ma66e mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸Berde Iisaa heccidi katin, yehi timoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre. ³⁹Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum. ⁴²Miin kaa, mido anndi nyannde fuu ada jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yim6e filiife kam 6een wadi de kaaldirmi ni, faa 6e ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i 6e:

—Ka66itee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiibe dawriri faa nannga Iisaa

(*Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2*)

⁴⁵ Heew6e e Alhuudiyankoobe warnoobe to Mariyama been nji'i ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum. ⁴⁶ Ammaa wo66e ma66e njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooreebe almaami'en kawrunduri waalde Saahiibe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayeeffiji keewdi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankoobe ngaran mbonna nokku meeden ceniiido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto ma66e bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i 6e:

—Onon kaa on anndaa fay huunde. ⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yim6e fuu furi woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo 6i66e Laamdo sankitiibe been fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, 6e ndawridi faa 6e mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankoobe. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaa6e makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankoobe mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. Heew6e e yim6e leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e mu66en gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ I6e piloo Iisaa. I6e keddi ley suudu dewal mawndu nduun, i6e kaalda, i6e mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooreebe almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngae.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(*Matta 26.6-13, Marku 14.3-9*)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani 6e, Laajaru du wo gooto e nyaamdoobe e Iisaa 6een. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laa6udam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaa6e Iisaa 6een, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵ —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati, * hokkee talkaa6e?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaa6e, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dangga jawdi ma66e, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere. ⁸ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooreebe almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhuudiyankoobe heew6e paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan 6e njahani toon, wo faa 6e nji'a Laajaru iirtinaado oon du. ¹⁰ Ndeen hooreebe almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, ¹¹ sabo Alhuudiyankoobe heew6e na cela jokkude 6e ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima

(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40*)

¹² Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. ¹³ Be kooyi licce tamarooje, 6e njakkitowii mo. I6e yeewnoo, i6e mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'ila!

¹⁴ Iisaa he6i molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

¹⁵ «Taa kulee onon yim6e ngalluure Siyona! Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»‡

¹⁶ Wakkati oon taalibaa6e makko 6een pamaayo ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, 6e micciti ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin duum e no dum fuu dum hawriri e ko yim6e 6een ngadani mo. ¹⁷ Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande. † 12:13 Jabuura 118.25-26. ‡ 12:15 Jakariyaa 9.9.

yimbe kabaaru oon. ¹⁸ Duum wadi de yimbe heewbe njehi njakkitowii mo sabo be nanii o wadii maande haayniinde ndeen. ¹⁹ Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jakkiri mo.

²⁰ Woodi, ina woodi yuuru be leydi Geres tawaa be hakkunde warbe Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. ²¹ Be battitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, be mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

²² Filipu yehi haalanowi Andire. Be njottinowi haala kaan Iisaa. ²³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. ²⁴ Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde rima faa heewa. ²⁵ Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, heban nguurndam ndu-umiidam. ²⁶ Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

²⁷ —Joonin bernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinoobe doon been nan-noo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Woobe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i be:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bondo oon faddete yaasin. ³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahan gilla annoora ina heddii e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo giibe annoora.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii be.

³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso maabe diin fuu, wadaay de be ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita:

«Joomiraado, moy goondini waaju amin oon? Moy bangananaa baawde Joomiraado?»³⁹

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite maabe, yoornii berde maabe,

taa gite maabe nji'a,

taa berde maabe paama,

taa be tuuba, de o danna be.»^{*}

⁴¹ Esaaya wi'i dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooreebe Alhuudiyankoo be heewbe ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de be kuli hol-lude be ngoondinii taa be mburtinee ley waajordu. ⁴³ Sabo yimbe mana be, dum burani be Laamdo mana be.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du. ⁴⁵ Neddo fuu jiddo kam, yi'i Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸ Caliido kam de jabaay waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Midoo anndi yamiroore makko ina hokka nguurndam ndu-umiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeecoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi be kaddi njinggu fuu. ² Wakkati mo be kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda bii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³ Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeecotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o bortii saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko. ⁵ Ndeen o wayi ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde

taalibaa6e makko, imo yiggira de gudel ngel o filiil ngeel. ⁶Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laa6udo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laa6u6e, de wanaa on fuu.

¹¹Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laa6u6e.

¹²Nde Iisaa lootunoo koyde ma66e ndeen, hooyi saaya muudum, bornii, joodii katin, wi'i 6e:

—On paamii ko ngadumi on duum naa?

¹³Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi. ¹⁴Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde.

¹⁵Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngafunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶Goonga kaalanammi on: maccudo 6uraa joomum teddude, nulaado du 6uraa nuldo dum. ¹⁷Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on. ¹⁸Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi 6e cubiimi 6een, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdu6o e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»*

¹⁹Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰Goonga kaalanammi on: neddo fuu ja66iido mo nulumi, ja66ake kam. Neddo fuu ja66iido kam, ja66ake Nuldo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, 6ernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²²Taalibaa6e 6een yeewunduri. Be paa-maay mo o haalata haala mum. ²³Gooto e taalibaa6e 6een, mo Iisaa horsini oon,

ina joodii dakkol muudum. ²⁴Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. ²⁵Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cu-uwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda gii Simon Isikariyotto oon. ²⁷Nde Yahuuda ja6unoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸Tawi fay gooto e joodiibe doon 6een faa-maay ko Iisaa haalani mo duum. ²⁹Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede ma66e duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaa6e. ³⁰Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddinaama, Laamdo du teddiniraama saabe makko. ³²Si Laamdo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. ³³Sukaa6e am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhuudiyankoo6e: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴Mido hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidunduron noon. ³⁵Wo noon yim6e fuu annditirra wo on taalibaa6e am, ko njidundurdon duum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34)

³⁶Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹Iisaa wi'i taalibaa6e muudum 6een:

* **13:18** Jabuura 41.10. † **13:32** Fuddfoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeeji 6urdi fuu 6ooyude diin.

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du. ² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurndam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa 6ooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo?» ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajjiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondó e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe golleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan golleeji di ngollammi diin, gollan ko buri di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko njaaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo taddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko njaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldán Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si 6ooytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba

am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi banginanán dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariy-otto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jokkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldó kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow innde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkillooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidi kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo buri kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Umnee, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Liccal am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabude saabe waaju mo mbaajjiimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no liccal cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondó e am, tawi miin du mido woni e muudum, riman faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no liccal tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddée ley yiite, de kubaa. ⁷ Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on kefan. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaa6e am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no

Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laatoos hi66ungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu 6uraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraabe muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraabe am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccu6e katin sabo maccu6o anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraabe, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cu6ii kam, wo miin su6ii on de yamiri on njahon ndimowon 6i66e, de 6i66e moodon keddoos, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagori6on saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaabe muudum fuu

¹⁸ —Si yim6e adunaaru 6een ina mbanyi on fu, anndee, miin 6e artii wanyude. ¹⁹ Sini on laatakeno adunankoo6e fu, 6e njidanno on. Ammaa on nganaa adunankoo6e. Mi su6ake on mi senndii on e yim6e adunaaru. Dum saabanii 6e wanyude on. ²⁰ Miccitee ko mbi'unoomi on duum: «Maccu6o 6uraa joomum.» Si 6e torrii kam, 6e torran on, onon du. Si 6e njokkii haala am, 6e njokkan haala moodon kaan du. ²¹ Be ngadiranan on dum fuu saabe am, sabo 6e anndaa Nuldo kam oon. ²² Si mi waraayno, mbaajjimi 6e, 6e ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake 6e, 6e ngalaa geldol fuu e dow hakkeeki ma66e. ²³ Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴ Mi gollii gollleeji yeeso ma66e di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, 6e ngalaano hakke. Ammaa joonin 6e nji'ii de fuu, de i6e keddi i6e mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko windaa ley Tawreeta ma66e: «Be mbanyii kam 6olum.»*

²⁶ Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammii on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷ Onon du, on ceedantoo kam sabo o6on ngondi e am gilla fuddoode.

16

¹ —Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamdo. ³ Be ngadan dum sabo 6e anndaa Baabiiwo oon, 6e anndaa kam miin du. ⁴ Mi waajake on dum,

faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido yeccoo to Nuldo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. ⁷ Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni 6uri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldann on mo. ⁸ Si o warii fu, o laa6inanann yim6e adunaaru dow hakkeeki mu66en e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeeki, sabo 6e ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bondoo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawataa dum joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinnan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadii mbiimi o humpitan on ko o he6i e am duum.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶ —Si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaabe makko 6een yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si 6ooytii seeda», dume dum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i duum.

¹⁹ Iisaa faamii i6e njidi lamndaade dum, de wi'i 6e:

—O6on yamundura maanaa haala am ka: «Si 6ooytii seeda on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.»

²⁰ Goonga kaalanammii on: on mboyan, on mboytoto, tawee yim6e adunaaru 6een ina ceeyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, bernde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o he6i 6id6o ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de berde moodon ceeyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkirai on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on kefan, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laa6a. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidufon kam, on ngoondinii to Laamdo yuurumi. ²⁸ Mi yuuri to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaa6e makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laa6i, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa ke6on jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on kefan torra, ammaa cemmbinee 6erde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaabe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tigittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka 6e kokkudaa mo 6een fuu nguurndam ndu-umiidam. ³ Nguurndam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nuldaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yim6e 6e kokkudaa kam e adunaaru ndu 6een, mi 6anginanii dum'en innde maa. Aan jeyi 6e, a hokkii kam 6e, i6e njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, 6e anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii 6e haalaaji di kokkudaa

kam diin. Be nja6ii di, 6e ke6ii tannyoral wo to maada yuurumi, 6e ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe ma66e. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe 6e kokkudaa kam 6een, sabo aan jeyi 6e. ¹⁰ Be njeyi fuu, wo aan jeyi, 6e njeydaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe ma66e. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kam6e kaa, 6e keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir 6e baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa 6e laatoos gootum hono no meeden ni. ¹² Nde ngondunoomi e ma66e ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii 6e baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e ma66e. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley ma66e. ¹⁴ Mi yottinamii 6e haala maa. Adunaaru ndu wanyii 6e, sabo 6e njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa 6e e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeena 6e e bondo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa 6e e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi 6e e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe ma66e, faa kam6e du 6e laatoos seniraa6e goonga.

²⁰ Wanaa saabe ma66e tan nyaagan-tomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinir6e kam e waajuuji ma66e 6een. ²¹ Mido nyaage faa 6e fuu 6e laatoos gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kam6e du 6e ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii 6e teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa 6e laatoos gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e ma66e, aan du e am. Dum wo faa 6e laatoos gooto kib6udo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no njidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi 6e kokkudaa kam 6een ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii 6e ko ngonda, mi beydan anndinde 6e, faa njinngu ngu njiddaa kam nguun wona e ma66e, miin du mi wona e ma66e.

* 17:17 E ley geresankore haala Senude kaan ina holla ko Laamdo su6ii de senndi faa golla muuyde muudum.

18

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

¹ Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaa6e muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewdo ledde. Be naati toon. ² Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaa6e muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oornal sordaasi6e e golloo6e yuuru6e to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, i6e njogii ftillaaji e jaynorde e ka6itirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkiti 6e, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatujo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e ma66e. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri gada 6e caami e leydi. ⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatujo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam 6een.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus. ¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miillii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasi6e e mawdo mu66en e gollanoo6e hooree6e Alhuudiyankoo6e nanngi Iisaa, ka66i dum. ¹³ Be njaari dum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawranoo hooree6e Alhuudiyankoo6e dabare, tindini 6e, wi'i: ko 6uri woodde e yim6e lenyol ngol, neddo gooto maayana 6e.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaajo goddo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o hebi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawdo

oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaa6e gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloo6e e doomoo6e ku66iino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaa6e muudum e waaju mum.

²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi 6anginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankoo6e fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettidani6e kam 6een. Kam6e kaa, i6e anndi ko mbaajjimi duum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoo6e 6een feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo ha66aa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin

(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaa6e makko 6een naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e golloo6e Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

²⁸ Caggal duum, 6e itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, 6e njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaru6e mo 6een naataay

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

suudu nduun, sabo si 6e naatiino fu, 6e tuunan e ley diina, de 6e mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to ma66e yaasin toon, wi'i 6e:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngad-dataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i 6e:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankoo6e been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri. ³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddii Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wo66e narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngadadaa de lenyol maa e hooree6e almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloo6e am kabanno taam naata juude hooree6e Alhuudiyankoo6e. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowi Alhuudiyankoo6e been to yaasin toon, wi'i 6e:

—Mi he6aay feloore fay wootere e makko.

³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

⁴⁰ Be fuu 6e peekii, 6e mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi.

Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngée, fiyee dorri. ² Sordaasi6e been canyi taarde

gi'e, kippi e hoore makko, 6orni mo saaya mbodeeha. * ³ Be battitii mo, i6e mbi'a:

—Fofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

I6e peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi he6aay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina fornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i 6e:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooree6e almaami'en e golloo6e mu66en been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i 6e:

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi he6aay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankoo6e njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum 6eydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde. ¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a andaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina 6uri maa hakkeji.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankoo6e ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankoo6e:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooree6e almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

* **19:2** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

¹⁶ Ndeen o hokki 6e Iisaa faa 6e tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal (Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiibe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata). ¹⁸ Doon 6e tontidi mo e wobbe dido: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri 6e mbinnda e alluwal, 6e takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANANKE ALHUUDIYANKOOBE. ²⁰ Alhuudiyankoo6e heew6e njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon woddaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooree6e almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankoo6e», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankoo6e».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol. ²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy hebata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde ma66e,

6e ngadii saaya am cumnal.»[†]

Noon sordaasiibe been ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal. ²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan biya!

²⁷ Ndeen o wi'ii taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddi. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii![†]

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, 6e ka66i e loosol lekki hisop, 6e 6attini e hunnduko makko. ³⁰ Nde Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko.

³¹ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooree6e Alhuudiyankoo6e nyaagii Pilaatu faa koyde tontaa6e been kelee, de 6e adee, taa terde deen keddo e ledde deen nyalaaende fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. ³² Ndelle sordaasiibe been ngari, keli korre wor6e dido tontidanoo6e e Iisaa been. ³³ Ammaa nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi o maayii. Dum wadi de 6e kelaay korre makko. ³⁴ De gooto e sordaasiibe been yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppii. ³⁵ Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaald oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»[§]

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo 6e njuwnoo oon.»^{*}

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatyanke nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa. Pilaatu ja6ani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooree6e Alhuudiyankoo6e. ³⁹ Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jil-lunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.[†] Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰ Kam6e dido 6e kooyi banndu Iisaa, 6e piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankoo6e mboowiri uwirde maay6e mu66en ni. ⁴¹ Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. ⁴² Be ngatti banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankoo6e cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina badii do Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

[†] 19:24 Jabuura 22.19. [‡] 19:28 Jabuura 22.16. [§] 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. ^{*} 19:37 Jakariyaa 12.10. [†] 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

¹ Nyannde alan, go'a6erde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. ² O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i 6e:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do 6e ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴ Be dido fuu, ife ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo 6olo, de o naataay. ⁶ Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowi e feere maggol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi 6e paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaabe dido been kooti.

No Iisaa bangirani Mariyama mo Magdala

(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹² O yi'i maleyka'en dido 6e kaddule daneeje ina njoodii do 6anndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³ Maleyka'en been mbi'i mo:

—Bannam debbo, dume mboyataa?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to 6e ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylittii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Bannam debbo, dume mboyataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeeṅaay to Baabiwo tafon. Yahu to sakiraa6e am, mbi'aa 6e mi yeeṅan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaabe been, wi'i 6e:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani 6e ko Iisaa haalani mo duum fuu.

No Iisaa bangirani taalibaabe muudum
(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaabe Iisaa 6een na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hoore6e Alhuudiyan6oo6e. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde ma66e, wi'i 6e:

—Jam wondu e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo 6e ndeen, o holli 6e newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaabe been ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i 6e katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow ma66e, o wi'i:

—Nja6ee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo

njaafanidon hakkeeeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeeeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddireedo Funereejo, gooto e sappo e dido been, tawaaka doon nde Iisaa 6angunoo hakkunde ma66e ndeen.

²⁵ Taalibaabe been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii 6e:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaabe been kawriti katin. Tomaa ina wondi e ma66e. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa 6angi, darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii 6e nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaabe muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, ke6on nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaabe muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa 6angani taalibaabe muudum been katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o 6angiri: ² Simon Piyeer e Tomaa

noddirteeḍo Funereero oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e 6i66e Jebede wor6e been e taalibaa6e wo66e ḍiḍo, 6e fuu i6e tawḍaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i 6e:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, 6e naatowi laana ndiyam. Jemma oon, 6e ke6aaḍ fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa taalibaa6e been annditaay yalla wo ḍum Iisaa. ⁵ O wi'i 6e:

—Hey banndiraa6e, yalla on ke6ii ko nyaameteḍ naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i 6e:

—Paḍḍee fiil oon gere nyaamo laana ka, on ke6an.

Ndelle 6e paḍḍi fiil oon. Be ke6i liyyi faa 6e kunnḡii suuwḡude o. ⁷ Taalibaaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo ḍum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo ḍum wo joomiraado ndeen, 6ornii saaya muuḍum, sabo o 6ortinooḍo ley laana toon. O fitti o fiyyi e ndiyam daam. ⁸ Taalibaa6e heddi6e been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewḍo liyyi oon. Tawi 6e mbodḍaa e hunnduko ndiyam daam 6uraa hono piye keme ḍiḍi. ⁹ Nde 6e njippinoo laana kaan ndeen, 6e nji'i liyyi ina njowii dow yul6e yiite, 6e nji'i buuru du. ¹⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Ngarḍee yoga e liyyi ḍi nannguḍon joonin ḍiin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O keewḍo liyyi mawḍi. Liyyi ḍiin wo hemre e capande joy e tati. No ḍi poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹² Iisaa wi'i 6e:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaa6e been suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu 6e annditii wo ḍum Joomiraado. ¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki 6e. ¹⁴ Ngol woni tatabol ko Iisaa 6angani taalibaa6e muuḍum gaḍa ummitagol muuḍum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde 6e tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon 6ii Yuhanna, aḍa 6uri 6ee ḍo yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, aḍa anndi miḍo yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, aḍa yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, aḍa anndi miḍo yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am ḍiin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, 6ii Yuhanna, aḍa yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tatabol ko Iisaa wi'i mo «Aḍa yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, aḍa anndi huunde fuu, aḍa anndi miḍo yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am ḍiin! ¹⁸ Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a 6ornake kaddule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de godḍo 6orne ḍe, yaare to a yidaa.

¹⁹ E haalaaji ḍiin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddinirḡa Laamḍo. Nde o haalnoo ḍum ndeen, o wi'i ḍum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaaajo muuḍum korsuḍo oon

²⁰ Piyeer yeeyii, yi'i taalibaaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki ḍum'en. Oon woni bahinooḍo ḍakkol Iisaa nde 6e kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotooḍo ma oon?»

²¹ Nde Piyeer yiinoo taalibaaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirḡa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si miḍo muuyani mo nguurndam faa nde ngartoymi, ḍume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³ Ndelle haala ka sankitii hakkunde goonḍin6e Iisaa ina mbi'a taalibaaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si miḍo muuyani mo nguurndam faa nde ngartoymi, ḍume jomi ma e majjum?»

²⁴ Oon woni taalibaaajo ceediḍo kulle ḍeen de winndi ḍe. Eḍen anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

²⁵ Iisaa wadi kulle godḍe keewḍe katin. Si ḍe mbinndiranooma gootel gootel, miḍo miiloo dewte ḍeen keyiḍataano ley aḍunaaru ndu.

Golle Nulaa6e

¹ Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuɗɗi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o su6ino 6een, o tindiniri ɗum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliji keewɗi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamɗo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mbodɗoo Urusaliima, ammaa 6e keɗoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵—Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a: —Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuujii e wakkatiiji ɗi Baabiiwo darniri baawde muuɗum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on keban baawde, de laatodon seedee'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo ɗum ndeen, o yeentinaa. Be tiggiti, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e ɗiɗo 6e kaddule danejje punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartan. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiniraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e njecii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto. ¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e yeejowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba 6ii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda 6ii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii 6ernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wo66e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

* **1:20** Jabuura 69.26, 109.8.

* **2:1** Innde iidi 6enndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankooere. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi tayetee faa cakkanee Joomiraado.

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadanta hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶ —Sakiraa6e, ina tilsii ko woni e Binndi ɗiin tabita dow Yahuuda, kolludo nanngu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda. ¹⁷ Yahuuda na hiisenoo e meeden, o he6ii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado.

¹⁸ Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi ɗum ngesa. O bo66ii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. ¹⁹ Yim6e Urusaliima fuu nani ɗum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiiyam».

²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laatoo winnde, taa fay gooto hoda toon.» Ina winndaa du:

«Godɗo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay godɗo loomta mo, tawee wo gonduro e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootalgal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee ummitagal Iisaa.

²³ Ndeen 6e ndarni wor6e ɗiɗo: Yusuufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, 6e mbi'i:

—Joomiraado, aan anndudo 6erde yim6e fuu, faamin min mo cubidaa e 6ee do ɗiɗo

²⁵ faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahuuda joppudo ɗum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

²⁶ Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaa6e sappo e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondin6e

¹ Nde iidi 6enndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondin6e Iisaa 6een fuu ina kawriti nokku gooto. ² Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do 6e njoodii doon fuu. ³ Ko wa'i hono demle yiite ni 6angani 6e. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. ⁴ Be fuu 6e keewi Ruuhu Ceniido, 6e puɗɗi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri 6e kaalda noon.

⁵ Tawi wor6e Alhuudiyankoo6e hul6e Laamdo yuuru6e e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima. ⁶ Nde sawtu oon

wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkillooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. 7 Be fuu 6e mbemmbaa, dum haayinii 6e, i6e mbi'undura:

—Haalo6e 6e fuu nganaa Galilinkoo6e naa? 8 Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko 6e kaalata e demngal ngal muyni? 9 En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyankoo6e, en joodiife Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya 10 e Firigiya e Pamfliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene. Wob6e meeden yuurii Roma. En Alhuudiyankoo6e, kam e naatu6e diina Alhuudiyankoo6e. 11 Wob6e katin yuurii Kereta, wob6e yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade fuu, en fuu eden nana i6e kaala haala golleeji mawdi di Laamdo wadi diin. I6e kaala dum fuu e demle meeden!

12 Dum haayinii 6e 6e fuu, dum ha66i 6e ko'e, i6e yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

13 Wob6e ina njalnoroo goondin6e 6een, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de 6e culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

14 Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o 6een, 6anti daande muudum, de wi'i jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e e joodiife Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gadudo oon. 15 Yim6e 6e nganaa suli6e hono no miilortodon ni. Joonin fay yamnde jeenay beetee faltaaki, sakk neddo yara faa suloo. 16 Ammaa dum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

17 «Laamdo wi'ii:

E ley balde cakitotoode de mi jippinan Ruuhu am dow tagaabe fuu.

Bi66e moodon wor6e e rew6e kaaliran annabaaku.

Jokol6e moodon nji'an holleede, nayee6e moodon koydinte.

18 Woodi golloo6e am wor6e e rew6e du, mi jippinan Ruuhu am dow mu66en e ley balde deen, 6e kaaldan annabaaku.

19 Mi wadan kaayefiiji dow kammu, mi wadan maandeeji kaayniidi dow leydi, di laatoo yiyyam e yiite e cuurki.

20 Fadde nyalaande gartol Joomiraado mawnde teddunde ndeen warude, naange ni66inte, lewru du wojjan hono no yiyyam ni.

21 Ndeen, neddo fuu noddudo innde Joomiraado hisinte.»‡

22 Piyeer wi'i katin:

—Israa'iilankoo6e, kettinee haalaaji di: Iisaa Nasaraatuuje oon wo neddo mo Laamdo laa6inani on wo yuurdoo e muudum. Laamdo hokki dum baawde, hokki dum wadude kaayefiiji e maandeeji kaayniidi hakkunde moodon, hono no onon e ko'e mon anndirdon ni. 23 Neddo oon, Laamdo muuynoo gilla arande watee e juude mon. Onon le, on ndujanake mo yim6e 6e anndaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo. 24 Ammaa Laamdo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo. 25 Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i: «Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am, faa taa mi diwna kulol.

26 Saabe majjum 6ernde am seyake, demngal am na mana, faa 6anndu am du waaltoo dow jikke celludo,

27 sabo a yoppataa yonki am hakkunde maay6e,

a accataa Ceniido maa oon nyola.

28 A anndinii kam laabi nguurndam, a hebbinan kam seyo sabo ada wondi e am.»§

29 Piyeer beydi katin, wi'i:

—Sakiraabe, mido haalana on laa6al haala maami en Daawda: o maayii, o uwaama, saabeere makko ndeen ina woni do meeden do faa hannden. 30 Ammaa wo o annabaajo, imo anndi Laamdo hunanake mo gooto e taaniraa6e makko loomtan laamu makko. 31 O yi'ii ko warata, o haali haala ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki muudum accataake hakkunde maay6e, 6anndu muudum du nyolataa. 32 Oon woni Iisaa mo Laamdo unmintini, min fuu miden ceedii. 33 Laamdo 6antii mo, heedinii mo gere nyaamo muudum. O he6i e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono no aadorinoo noon, o saaki dum. Joonin odon nji'a dum, odon nana dum. 34 Sabo Daawda meedaay yeentude dow kammu, ammaa wi'ii:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

35 faa mi wada njaa6aa way6e ma.»*

36 Lenyol Israa'ila fuu tannyora: Iisaa mo tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasiihu.

Haala kawrital artiibe goondinde

37 Nde 6e nannoo haala kaan ndeen, ka yuwi 6erde ma66e sanne, 6e mbi'i Piyeer e nulaa6e heddiibe 6een:

† 2:6 Maanaa demngal do wo sii haala.

‡ 2:21 Jowiila 3.1-5.

§ 2:28 Jabuura 16.8-11.

* 2:35 Jabuura 110.1.

—Sakiraabe, dume min kaani waɗude?

³⁸ Piyeer jaabii 6e, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu, faa luttu moodon njaafee. Ndeen Laamdo hokkan on Ruuhu Ceniido. ³⁹ Sabo Laamdo waɗanii on aadi, onon e 6i66e moodon e yim6e woddu6e fuu. Indi woodani neddo mo Laamdo Joomiraado meeden noddi fuu.

⁴⁰ Caggal duum, Piyeer gongini 6e haalaaji goddi keewdi, ina waajoo 6e, ina wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yim6e jamaanu onyiyido o.

⁴¹ Ja6u6e haala makko 6een lootaa lootagal batisima. Nyannde ndeen, yim6e hono ujunaaje tato naati e kawrital goondin6e ngaal.

⁴² I6e tinnoo e waaju nulaa6e 6een, i6e nann Gunduri e gondal goondin6e ngaal, i6e keltoo buuru,† i6e ngadida du'aawuuji.

⁴³ Kulol naati e mono fuu, sabo nulaa6e 6een ina ngada kaayefiiji e maandeeji kaayniidi keewdi. ⁴⁴ Goondin6e 6een fuu na kawti. Ko 6e njogii fuu, wo 6e kawtu. ⁴⁵ I6e conna jawdi ma66e, i6e kokka mono fuu ko haajaa. ⁴⁶ Nyannde fuu 6e kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, i6e laatii bernde wootere. I6e keltoo buuru, i6e nyaamda ley cuudi ma66e e seyo e berde laa6ude. ⁴⁷ I6e njetta Laamdo, yim6e fuu ina njidi 6e. Nyannde fuu Joomiraado ina beydana kawrital ngaal hisinaa6e.

3

No Piyeer selliniri bonnguujoo e no waa-jorii yim6e

¹ Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu dewal mawndu wakkati du'aare yamnde tati. ² Tawi gorko dimdaado e bonngaaku ina yaaree to dammbugal suudu dewal mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal. Nyannde fuu yim6e makko ina njoyyina mo doon faa o garbina naatoo6e suudu dewal mawndu 6een sadaka. ³ Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen, o garbini dum'en. ⁴ Be ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

⁵ Gorko on ndaari 6e faa woodi, sabo na miilii hemrude 6e huunde. ⁶ De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardii, mi walaa kanje, ammaa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujoo on, umma yahu!

⁷ O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kol6ule mum celli. ⁸ O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e ma66e ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. ⁹ Yim6e 6een fuu

nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. ¹⁰ Be annditi wo kanko joodotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayee fi e wemmbere nanngi 6e sanne saabe ko o hebi duum.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yim6e 6een fuu ndoggi, kawriti e ma66e to danki mbi'eteeki danki Suley-maana no huunde nde foti haaynaade 6e. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yim6e 6een:

—Israa'iilankoo6e, ko wadi de idum haayni on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. ¹³ Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraabe meeden, teddini golloowo muudum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake Ceniido Ponnditido oon. On nyaagake njoppaƴon gaddo war-hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. ¹⁶ Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo kib6uɗo.

¹⁷ Woodi, sakiraabe, ko onon e hooree6e moodon ngaduɗon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaabe muudum fuu kaali duum: Almasiihu tortoto. ¹⁹ Ndelle tuubee, ngarton, faa luttu moodon mooytee. ²⁰ Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldani on Almasiihu mo o suɗanii on gilla arande, on woni Iisaa. ²¹ Ina tilsii o heddo dow kammu faa nde Laamdo heyɗintini kulle deen fuu, no annabaabe seniife 6een kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²² Sabo Muusaa wi'i: «Laamdo Joomiraado moodon nuldani on annabaajo hono am, sakiike moodon. Nja6on huunde fuu ko o haalanta on. ²³ Neddo fuu mo ja6anaay annabaajo oon, yaltinte e yim6e Laamdo, de halkee.»*

²⁴ Gilla e Samuwiila faa e annabaabe war6e caggal muudum, 6e fuu 6e kaalii haala nyalaade de. ²⁵ Onon ngonni ronoo6e annabaabe 6een, onon ngonni ronoo6e amaana mo Laamdo nanngani maamiraabe men 6een nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kebirta barke.»†

† 2:42 Heltaade buuru ina fiirta rewruɗe Laamdo hiraande seniinde.

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19.

† 3:25 Fuddooɗe 12.3.

²⁶ Nde Laamdo ummintinnoo Iisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

¹ Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yimbe been ndeen, almaami'en e mawdo ndaaroobe suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to ma6be. ² I6e mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yimbe ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maay6e sabo iirtinii Iisaa. ³ Be nanngi been, 6e ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. ⁴ Ammaa yimbe heew6e e nan6e waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono wor6e ujunaaje njoyo.

⁵ Jaango majjum, hooree6e ma6be e maw6e e janninoobe Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶ Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooree6e almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷ Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso ma6be, 6e yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye 6e celliniri bonnguujoo oon.

⁸ Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Hooree6e yimbe e maw6e, ⁹ si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujoo o fu, on yamii min no o dannaaraa, ¹⁰ odon njeyi anndineede dum do, onon e Israa'iilankoobe fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatuujoo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyi6oo6e calidon, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»*

¹² Kisindam he6irtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yimbe innde wonnde fuu ley adunaaru ndu faa ke6iren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahiibe yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haayni 6e, sabo 6e paamii been wo laddee6e, nganaa jangu6e. Be annditi 6een ina ngondunoo e Iisaa. ¹⁴ Ammaa nde 6e njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso ma6be, walaa fuu ko 6e mbaawii yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. I6e ndawrida, ¹⁶ i6e mbi'a:

—Dume ngadeten wor6e dido 6e? Si goonga, won6e Urusaliima fuu tabintinii 6e ngadii maande haayniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷ Joonin kaa,

dum haanaa sankitaade e ley yim6e. Ndele cappanen 6e, kaden 6e haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen 6e nodditi dum'en katin, 6e cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii 6e, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko 6uri woodde yeeso Laamdo, min dwtanoo on, naa min dwtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de 6e njoofi dum'en. Be ke6aay fuu ko 6e njukkoroo dum'en, sabo yimbe been fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duu6i muudum ina 6uri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njoppaanoo ndeen, njeccii to yimbe mu66en, kaalani 6e ko hooree6e almaami'en e maw6e mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e yepti daade ma6be to Laamdo e 6ernde wootere, 6e mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunnduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawnitaare?»

Ko saabii de yimbe na miiloo miilooji boli?»

²⁶ Kaanankoo6e adunaaru ndaranake wolde,

ardii6e kawriti faa ka6a

e Joomiraado e Almasiihu muudum.»†

²⁷ Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nann-gunduri e Israa'iilankoobe e lenyi goddi faa ka6a e Iisaa, golloowo maa ceniido mo cubidaa oon. ²⁸ Hono nii 6e ngoliri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. ²⁹ Joonin Joomiraado, ndaar gidi‡ ma6be diin. Kokkaa golloo6e maa waajoraade haala maa e cuusal manngal. ³⁰ Bangin baawde maa, ndannaa nyaw6e, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

³¹ Nde 6e tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do 6e kawriti doon dimmbii. Be fuu 6e kebbinaa Ruuhu Ceniido, i6e mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondin6e been kawtiri huunde fuu

³² Jamaa goondin6e oon fuu wo 6ernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko 6e njogii fuu 6e kawtu. Fay gooto ma6be wi'ataa fay huunde e jawdi muudum. ³³ Nulaa6e been

* 4:11 Jabuura 118.22. † 4:26 Jabuura 2.1-2. ‡ 4:29 Maanaa gidaade wo hulginirde e haalaaji.

ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere mawnde ina woni e ma66e 6e fuu. ³⁴⁻³⁵Fay gooto ma66e waasaay, sabo jogiibe gese e galleji fuu ina connna, ina ngadda ceede deen to nulaa6e. Ndeen mono e ma66e fuu ina hokkee ko haajaa.

³⁶Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yu-usufi, mo nulaa6e been coowirannoo Barn-abas (dum na fiirta «Bii cellinoowo berde»). Wo o yuurudo e lenyol Lewi,^S dimaado Kipirus. ³⁷Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaa6e been.

5

No Ananias e Safira penirani Ruuhu Ceniido

¹Gorko gomma bi'eteedo Ananias e deekum Safira, kam'en du conni ngesa mu66en. ²O suudi feccere ceede deen, tawi deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddii duum, o hokki nulaa6e been. ³Piyeer wi'i:

—Ananias, ko wadi de Seydaani heewi bernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuudadaa feccere coggu ngesa ngaan? ⁴Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connudaa nga duum du, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniidaa wadude ni? Wanaa yim6e penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

⁵Nde Ananias nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatani nan6e dum been fuu kulol manngol. ⁶Jokol6e ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷Hono leeruujii tati caggal duum, deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi duum. ⁸Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoy6e gora ina ngara, faa 6e njaare, aan du!

¹⁰De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydo. Jokol6e been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, 6e njaltini yaasin, 6e uwi mo dakkol goriko. ¹¹Kulol manngol nanngi kawrital goondin6e e nan6e dum fuu.

No nulaa6e been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji

¹²Nulaa6e been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji keewdi hakkunde yim6e. Tawi goondin6e been fuu ina kawrita ley danki Suleymaana kiin, 6e

fuu 6e bernde wootere. ¹³Yim6e heddii6e been, fay gooto e mu66en suusaa hawtdue e ma66e. Ammaa yim6e doon na teddina 6e. ¹⁴Goondin6e Joomiraado been ina beydorooyim6e heew6e, wor6e e rew6e. ¹⁵Faa dum hewtini yim6e waddoyde nyaw6e, i6e mburtina dum'en dow laabi, i6e mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fuu, dowki muudum meema yoga ma66e. ¹⁶Yim6e heew6e yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyaw6e e wondufe e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaa6e been torrira

¹⁷Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸Be nanngi nulaa6e been, 6e ommbi dum'en ley kasu. ¹⁹Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini 6e, wi'i:

²⁰—Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yim6e haala nguurndam goongalajam dam fuu.

²¹Nde 6e nannoo ko maleyka oon wi'i fu, 6e njehi, 6e naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, i6e njanggina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddii waalde Saahii6e e maw6e Israa'ila fuu batu. Be njamiri nulaa6e been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²²Ammaa nde doomo6e been njottinoo ndeen, tawaay 6e e ley kasu toon. Be njecii, 6e kaaltani waalde Saahii6e been, 6e mbi'i:

²³—Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomo6e been ina keddii yaasin ina kuccuduri e dammbude deen, ammaa nde min uddittinoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴Nde mawdo doomo6e suudu dewal mawndu oon e hoore6e almaami'en been nannoo dum fu, 6e mbeembaa, 6e kungii faamude fuu ko dum waawi laataade. ²⁵Ndeen goddo wari, humpiti 6e, wi'i:

—Inan, wor6e 6e ommbunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanggina yim6e!

²⁶Ndeen, mawdo doomo6e oon yaadi e doomo6e been, ngartiri nulaa6e been. Ammaa 6e ngadiray dum doole sabo i6e kula taa yim6e padda 6e kaaye.

²⁷Nde 6e ngartirnoo nulaa6e been fu, 6e ndarni dum'en yeeso waalde Saahii6e ndeen. Almaami Mawdo oon yami 6e, ²⁸wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaare ko ngadudon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹Piyeer e nulaa6e been njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo downtanoo Laamdo, wanaa yim6e. ³⁰ Laamdo maamiraa6e meeden iirtinii Iisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de joyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'iilankoo6e no tuubira, faa kefa yaafaneede luttu mu66en. ³² Minen ngoni seede6e kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki downtanii6e dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahii6e been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyyi warude 6e. ³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, jannginooowo Tawreeta Muusaa, tedduo e yim6e fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahii6e ndeen, yamiri nulaa6e been njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Israa'iilankoo6e, ndeenee ko'e mon e yim6e 6e, e ko anniyyidon wadude duum. ³⁶ Booyay ko Tewdas 6angunoo. Imo jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yim6e keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunoo6e mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake 6olum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo oon wariino wakatti limgal. Yim6e heew6e njokki dum. Kam du halkaa, jokku6e dum been fuu cankitatii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yim6e been, celon 6e. Sabo si anniyaaji ma66e e golle ma66e to yim6e yuuri fuu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kay-bee, taa on ka6u e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahii6e ndeen jabi dabare makko. Be nodditi nulaa6e been, 6e piyi dum'en, 6e cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, 6e njoofi dum'en. ⁴¹ Nulaa6e been ndilli yeeso waalde Saahii6e ndeen. Be ceyii sabo Laamdo ndaardii 6e i6e poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu 6e njoppaay waajaade e janngingine Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No wor6e njeddo cuboraa faa mballa nulaa6e

¹ E balde deen, tawi taalibaa6e been ina beydoo heewude. Alhuudiyankoo6e haalo6e geresankoo6e mbuykani Alhuudiyankoo6e haalo6e ibraninkoo6e, mbi'i kam'en kaa, rew6e mu66en 6e goriraa6e mu66en maayi 6een njeddataake ko njeyi hefude e neema nyannde fuu. ² Nulaa6e

* 7:3 Fudfoode 12.1.

sappo e dido been noddii jamaa goondin6e oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yim6e nyaamdu. ³ Sakiraa6e, cubee hakkunde moodon wor6e njeddo anddiraa6e ko woodi, heew6e Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondin6e been fuu. Ndeen 6e cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankoo6e oon. ⁶ Be ngaddi su6aa6e been yeeso nulaa6e. Been njowi juude mu66en e dow ma66e, ndu'anii 6e.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaa6e ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heew6e ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yim6e. ⁹ Ammaa yim6e wo66e ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaabe e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaa6e. Ley ma66e ina woodi yuuru6e Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa 6e kunnngii jaalaade mo sabo imo haalda e ma66e hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen 6e nyoyyi yim6e mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdo. ¹² Nii 6e umminiri hakkillooji jamaa oon e maw6e been e jannginoo6e Tawreeta 6een. Be ngari, 6e nanngi Etiyen, 6e njaari dum to waalde Saahii6e toon. ¹³ Be ngaddi seede6e fewree6e, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon li6an suudu ndu, de waylita al'adaajji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahii6e joodii6e doon 6een fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko 6e mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e e baabiraa6e, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon 6anganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e

lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollan-maami ndiin.»* 4 Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodudon e muudum joonin ndi. 5 Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taafannde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa biiddo tafon. 6 Inan ko Laamdo wi'i: «Yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duubi keme nay. 7 Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal dum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»† Wo noon Laamdo wi'i. 8 Ndeen Laamdo ha66idi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima hefi Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri bi66e muudum sappo e dido, laatii6e maamiraa6e lenyi meeden sappo e didi.

9 Maamiraa6e been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, 10 hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. 11 Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6e meeden kunngii nyaamdu. 12 Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6e meeden. Be njehi, 6e ngarti. 13 Nde 6e njeccinoo Misira dida6erde fu, Yuusufi anndintinii sakiraa6e muudum been hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du 6angani Fira'awna. 14 Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yim6e capande njeddoo e njoyo. 15 Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6e meeden been. 16 Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e bi66e Hamor buudi cardo to Sikem toon.

17 Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima 6adinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo6e keewi ley Misira. 18 Wakkati oon, kaananke goddo mo anndaano Yuusufi laamii Misira. 19 Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraa6e meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy ma66e faa maaya. 20 Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. 21 Nde o yoppaano ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo 6iyum. 22 Hono noon Muusaa

janngiri anndal Misirankoo6e fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

23 Nde Muusaa he6unoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraa6e muudum bi66e Israa'iila. 24 O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto ma66e. O yomnitani neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. 25 Imo sikka sakiraa6e makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. 26 Jaango majjum o tawdi dido ma66e ina ka6a. O tefi rewrintinde 6e, o wi'i: «Yigiraa6e am, onon, on sakiraa6e! Dume wadi de odon ka6a?» 27 Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin? 28 Dum le a jidudo warude kam no mbardunoodaa Misiranke oon keenan naa?»‡ 29 Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatowii janano ley leydi Madiyan. O hefi toon bi66e wor6e dido.

30 Nde o hi66innoo toon duubi capande nay ndeen, maleyka 6angi e makko e ley demle yiite e wuumoore hu66oore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. 31 Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haaynii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraa6o wi'i: 32 «Miin woni Laamdo maamiraa6e maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, susaa ndaarude toon katin. 33 Joomiraa6o wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. 34 Mi yi'i torra kewtiido yim6e am been to Misira, mi nanii uumaali ma66e. Mi jippake faa mi fillita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»§

35 Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoo, wadi dum e junngo maleyka 6angannoodo dum e ley wuumoore oon. 36 Kanko wurtini 6e, o wadi kaayefiiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duubi capande nay. 37 Oon woni Muusaa biido bi66e Israa'iila: «Laamdo nuldano annabaajo hono am, sakiike moodon.» 38 Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraa6e meeden. Wo kanko hefi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

39 Ammaa maamiraa6e meeden nja6aay downtanaade mo. Be calanii mo, hakkillooji ma66e pornyii Misira. 40 Be mbi'i Haaru-una: «Wadan en tooruuji ardotoodi en, sabo en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»* 41 Ley balde deen, 6e tafi

† 7:7 Fuddoode 15.13-14.

‡ 7:28 Wurtagol 2.11-14.

§ 7:34 Wurtagol 3.1-10.

* 7:40 Wurtagol 32.1.

tooru nanndundu hono ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. ⁴² Ndeen Laamdo tottittii 6e, yoppiri 6e rewewe koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duufi capande nay di ngadufon ley ladde diin,

on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa,

kam e tooru ndu ngadufon hoodere mon wi'eteende Refan,

nate de moyyindon faa kujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,

faa njaaredon caggal Baabiila.»†

⁴⁴ Etiyen beydi katin:

—Maamiraa6e meeden been ina njoginoon hukum seedaaku ley ladde. Hukum on moyyiniraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o hollu dum.

⁴⁵ Maamiraa6e meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardinoo 6e. Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riidi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hebi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyibana Laamdo Yaakuuba joonnde. ⁴⁷ De wo Suleymaana, kam nyibi suudu nduun.

⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yim6e nyibi, hono no annabaajo wi'i:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,

leydi woni to koyde am njaabata.

Suudu nduye nyibanton kam?

E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»‡

⁵¹ Etiyen beydi katin, wi'i:

—Onon sattu6e, yoor6e berde, faadinkiniibe! Abada on celaya salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraa6e moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraa6e moodon torraay? Be mbarii haalannoobe haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnditiido oon, on mbarii dum. ⁵³ On ke6ii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahiibe been nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa i6e nyeryundura nyiye ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggittii

kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina uddittii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seede6e been fortii saayaaji mu66en dowuuji, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'i, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen duum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaa6e been. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankitiibe been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasihu. ⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndele 6e kettindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondu6e e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e 6alli mu66en mbaati ndadi, kam'en e bonnguu6e. ⁸ Dum laatani ngalluure ndeen seyo manngo.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndagadaaku, imo haayninoo Samariyankoo6e sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yim6e been fuu ina nja6ani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala Iisaa Almasihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O

† 7:43 Amos 5.25-27.

‡ 7:50 Esaaya 66.1-2.

* 8:12 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal

tuubu maa mutineede du na wi'ee.

yi'i maandeeji kaayniidfi e kaayeeffiji mawdi yadaadi diin, de dum haayinii mo.

¹⁴ Nulaa6e won6e Urusaliima been nani Samariyankoo6e ngoondinii konngol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde been njottinoo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto ma66e tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan 6e mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude mu66en dow ma66e de 6e ke6i Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude mu66en dow ma66e ina kokka 6e Ruuhu Ceniido ndeen, inndani 6e ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardi maa, sabo a miilii dokkal Laamdo na he6iree ceede! ²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo bernde maa fonnditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagofaa Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaadudo bernde, hakke maa ha66ii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaagane kam Joomiraado taa fay huunde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodfi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, 6e njecii Urusaliima. Dow laawol ngool du, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaaru hordoore, kooyaa laawol jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaado, kayboowo beembal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo. ²⁸ Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jangga ley dewtere annabi Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu, nani imo jangga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njanngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeeja joododoo e makko.

³² Inan ayaaje de o janggi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu ni.

No baalel deyyinortoo yeeso kesoowo lee6i muudum ni,

hono noon o mu66iri hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, 6e carii mo sariya bondo.

Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko ley adunaaru ga.»†

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido nyaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo goddo?

³⁵ Ndeen Filipu fuddi haalude dow aayaaje deen, de waajii mo Kabaaru Lobbo haala Iisaa. ³⁶ I6e njokki laawol ma66e ngool faa 6e nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume hadata kam looteede lootagal batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e bernde laa6unde fu, walaa ko hadete batiseede. O jaabii, o wi'i:

—Mido goondini Iisaa Almasiihu woni Bii Laamdo.]‡

³⁸ O yamiri torkooru nduun daroo. Be dido fuu 6e njippii, 6e naati ndiyam daam. Filipu looti mo lootagal batisima. ³⁹ Nde 6e mburtinoo ndiyam dam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu tawowaa Ajootus.§ Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddii na haala haalaaji kulbiniidfi dow taalibaa6e Joomiraado been, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawdo. ² O nyaariid dum derewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yim6e jokku6e laawol Iisaa, gorko e debbo fuu, o nangga dum'en, o ha66a, o yaara Urusaliima. ³ Nde o yahunoo faa o fattitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu fillii mo. ⁴ O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

† 8:33 Esaaya 53.7-8.

‡ 8:37 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 37.

§ 8:40 E amaana kiidfo wuro

Nde o yamunoo dũm fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ⁶ Umma naatu e ley ngalluure ndeen. ʼBe kaalante ko tilsi ngadaa.

⁷ Worŕe wondube e makko been nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. ʼBe ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e muumdi. ⁸ Sool ummii e leydi, ina feerti gite muudum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o dowaa, o nannaa Damas. ⁹ O wadi balde tati o bumdo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddii dũm, wi':

—Ananiyas!

O jaabii, o wi':

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi' mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartingol, naataa galle Yahuuda, piloda gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi' e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi':

—Joomiraado, mi narrii yimbe heewe haala gorko o e torraaji keewdi o wadi seniibe maa wonbe Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hooreebe almaami'en, faa o haaba noddooŕe innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi' mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi suŕake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankooŕe e 6i6e Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi':

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa bangannoodo ma e laawol nde ngarannoda aon, nului kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii hobŕitii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O hedodii e taalibaabe wonbe Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondinbe Iisaa wonbe ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o haaba goondinbe o yaara dũm'en to hooreebe almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddiina beydoroo semmbe e ley waaju muudum oon, faa dũm jiiŕi Alhuudiyankooŕe wonbe Damas been fuu. O laabinani 6e Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankooŕe ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare maŕbe ndeen. Yimbe ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa 6e keŕa no 6e mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaabe makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, kaŕŕi boggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaabe wonbe Urusaliima keŕi hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaabe Iisaa been. Ammaa 6e fuu iŕe kula mo, 6e koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga.

²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaabe been, haalani dũm'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal dũm, Sool wondi e maŕbe, ina naata ina wurtoo ley galleeji maŕbe Urusaliima, ina waajoroo haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankooŕe haalannooŕe geresankooŕe been, imo yeddundura e maŕbe, de kambe kaa iŕe piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraabe makko goondinbe been annditinnoo dũm ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal dũm, 6e neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondinbe ngaal heŕi jam ley Yahuudiyi e Gallii, kam e Samariya fuu. Ngali 6eydi semmbe, ngali yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngali 6eydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yimbe ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe wonbe Lidda been du. ³³ O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duubi jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi' mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Wonbe Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankooŕe. Imo golla gollleeji lobbi, imo wadana talkaabe moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaabe been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle 6e neli worbe dido ŕaaroo mo o yottoo

đum'en law. ³⁹ Piyeer ummii, yaadi e ma66e. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njaari mo ley suudu sooro toon. Rew6e talka'en 6e gori-raa6e mu66en maayi 6een fuu 6attii đum ina mboya, ina kolla đum saayaaji e kaddule god6e de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mu66en ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yim6e 6een fuu, hofii, ina du'oo. Caggal đuum, hucciti e maayo don, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal đuum, o noddii seniibe 6een e rew6e talkaa6e 6een, o holli đum'en Tabita wo buurđo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heew6e ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer 6ooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawđo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankoo6e». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu 6e hul6e Laamđo. Imo sakkana Alhuudiyankoo6e sadakaaji keewđi, imo wađa du'aare to Laamđo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴ O ndaari đum faa woodi, o huli, o wi'i đum:

—Joomam, đume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuui maa e sadakaaji đi ngadandaa talkaa6e đin ina mbeli Laamđo. Laamđo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin wor6e to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

⁷ Nde maleyka kaaldannoođo e makko oon dillunoo ndeen, o noddii golloo6e makko đido e sordaasi gooto kulđo Laamđo jeyaado e howruu6e makko. ⁸ O haalani 6e ko maleyka oon wi'i đuum fuu, o neli 6e Joffe.

⁹ Jaango majjum, i6e ngoni e laawol. Nde wor6e tato 6een 6attinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeeji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wađa du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde 6e moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamđo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Co66uli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu đi koyde nay, e kulle ladooje, kam e sii

pooli fuu ina ngoni e mayre. ¹³ Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamđo laa6ini.

¹⁶ Dum wađi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmbii dow ko hollaa đuum, ko đum fiirtata. Tawi wor6e 6e Korneliyus nelunoo 6een, yamiino galle Simon, de joonin 6e ngari. Be ndarii e dambugal. ¹⁸ Be noddii, 6e yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina heddi na miiloo dow ko yi'i đuum, faa Ruuhu wi'i đum:

—Wor6e tato ina pile. ²⁰ Umma, jippa, njaadaa e ma66e tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli 6e.

²¹ Piyeer jippii, wi'i wor6e 6een:

—Inani kam, miin woni mo pilotodon oon. Đume waddi on?

²² Be njaabii, 6e mbi'i:

—Korneliyus mawđo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kulđo Laamđo, mo lenyol Alhuudiyankoo6e fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini 6e, weerni 6e jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e ma66e. Sakiraa6e wo66e jeyaabe Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin 6e njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo 6e, noddii sakiraa6e muudum e yigiraa6e muudum 6adii6e. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus ja66ii đum, sujidani đum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi nedđo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa 6e naati suudu nduun, tawi toon yim6e heew6e ina kawriti. ²⁸ O wi'i 6e:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande đum. Ammaa Laamđo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wađi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Đum le, kaalane kam, saabe đume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Handnen woni balde nay, miđo wađa du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus, Laamđo jaabanake ma du'aawuui maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanadaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wađi de

nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajoodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddii haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yim6e. ³⁵ Neddoo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi 6i66e Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na hebiree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yim6e fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huu6ii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yim6e loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo su6orii Iisaa Nasaraatuujoo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna 6e Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedee6e ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be 6ili o e leggal palaangal, 6e mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tataferde, de 6angini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yim6e fuu o 6angani. O 6anganii seedee6e 6e Laamdo artii su6aade 6een, minen nyaamdube e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko 6een. ⁴² O yamirii min mbaajoo yim6e, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotoodo wuur6e e maay6e. ⁴³ Kanko du woni mo annabaabe fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu he6an yaafaneede hakkeeki muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindii6e 6een fuu. ⁴⁵ Alhuudiyankoo6e goondin6e wardunoo6e e Piyeer 6een fuu dum haaynii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e ni. ⁴⁶ Sabo i6e nana yim6e 6een ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷—Yim6e 6een ke6ii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude 6e looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri 6e mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, 6e nyaagii mo o wonda e ma66e balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondin6e gonggal Urusaliima

¹ Nulaa6e e sakiraa6e won6e Yahuudiya 6een nani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du ke6ii konngol Laamdo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondin6e tilsin6e taadagol 6een peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yim6e 6e taadaaki, a nyaamdii e mu66en!

⁴ Ndeen Piyeer haalani 6e ko wadi duum gilla e fuddoo6e faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde 6anganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde co66uli muudum nay fuu ka66aa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e laddooje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabiti kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laa6ini.» ¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati oon pay, wor6e tato nulaa6e to am yuuru6e Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e ma66e taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraa6e njeegomo 6ee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde puddumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamdo fonndii en e ma66e, hokkii 6e ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamdo naa?

¹⁸ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndeeyyinii, i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Laamdo tuubinii yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du faa ke6a nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondin6e torraama faa cankitii. Wo66e njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. I6e mbaajoo Alhuudiyankoo6e tan konngol ngool.

²⁰ Ammaa goondin6e wo66e yuuroo6e Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankoo6e. ²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e ma66e. Yim6e heew6e ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondin6e won6e Urusaliima ngaal nani kabaaru gadu6o Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e ma66e moyyere Laamd6o fu, seyii, tindini 6e fuu 6e tinnoo, 6e tabita e Joomiraado e 6erde laa6ude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yiitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondin6e won6e toon been hitaande hi66unde, 6e njanngini yim6e heew6e. Taalibaa6e won6e Antiyoki been artii fuu wi'eede Almasiyankoo6e.

²⁷ E balde deen, annabaa6e ley goondin6e yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹ Taalibaa6e been anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa 6e nelda sakiraa6e ma66e won6e Yahuudiya been. ³⁰ Be ngadi dum, 6e nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa maw6e kawrital Urusaliima.

12

No goondin6e torrira

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wo66e ley kawrital goondin6e ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoo6e ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pece sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yim6e nayo. O anniyii yaarude dum yeeso yim6e fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu ngun, ammaa kawrital goondin6e ngal selaya nyaaganaade mo Laamd6o.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo yaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo ha66iraa callali didi. Ndaaroo6e wo66e du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin ka66itii, yuwi e juude makko, caami. ⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Ha66a ka66orgol maa, 6orna pade maa. Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e dida6o fuu. Be njottii dammbugal njamndi naarrugal ngalluure ndeen. Ngal omtanii hoore maggal yeeso ma66e. Be njalti, 6e njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudu, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoo6e njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fuu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yim6e heew6e kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda 6attitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti 6e wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaarjaado!

Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde 6e udditinnoo, 6e njiinoo mo ndeen, dum haaynii 6e sanne. ¹⁷ O huncani 6e junngo faa 6e ndeyyinoo, o fillanii 6e no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e saki-raa6e wo66e been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸ Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe been. I6e yamundura noy Piyeer wadi. ¹⁹ Hirudus yamiri 6e piloo 6e nannga mo, ammaa 6e njiitaay mo. Ndelle o yami ndaaroo6e been ko laatii, de o yamiri 6e mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰ Hirudus tikkani yim6e Tirus e Sidon. De yim6e been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin 6e ke6ata nyaamdu. Ndelle 6e ndawridi, 6e nuli wo66e nyaagoo faa 6e ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloo6e kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa 6e kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fuu, o 6ornii kaddule

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoya6o. O laamake hakkunde duu6i 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duu6i 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e ma66e. ²² Yim6e been peekii, mbi'i: —Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sankitaade. ²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, 6e njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

¹ Annabaa6e e jannginoo6e ina ngoni ley kawrital goondin6e gonngal Antiyoki ngaal. Kam6e ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gomma i6e teddina Joomiraado tawi i6e ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yim6e dido 6een, 6e nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde 6e njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, 6e mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e haajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-lisaa, biitotoodo wo annabaaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddii Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii lbiliisa! Aan keewdo jamba e hila, ganyo ko laa6i fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de ni66i. Imo memmenta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum

ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraabe muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yeccii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e njoodii. ¹⁵ Caggal janngede Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si odon njogii haala cemmbinooha yim6e do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'iilankoo6e e hul6e Laamdo wo66e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'iilankoo6e oon subake maamiraabe meeden, teddini lenyol ma66e nde ngol hodoyinoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyani† 6e ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yim6e makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu gii Kis yuurudo e lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo 6orti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi hehii Daawda gii Yesa gorko belnoowo 6ernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wur-tini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yim6e Israa'iila fuu tuuba, lootee lootalgal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i 6e: «Mi wanaa mo miiltonon ngonumi oon. Ammaa ina woodi garowo caggal am, mo mi fotaay fay e ha66iitinde 6oggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraa6e, onon yuwdi Ibrahiima e hul6e Laamdo wo66e, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo won6e Urusaliima 6een e hooree6e mu66en fuu anditaay Iisaa. Katin du 6e paamaay haalaaji annabaa6e janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaa6e been mbi'i Iisaa sarete. Ko 6e carii mo duum, 6e tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede 6e kebaay daliili fuu no 6e mbarda mo, 6e nyaagake Pilaatu o waree.

* 13:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † 13:11 sardi wo wakkati podanoodo. ‡ 13:18

Won binndi bi'udiO nyaammii 6e.

²⁹ Nde 6e ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, 6e njip-pini mo e leggal palaangal, 6e ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o bangani wondunoo6e e makko 6een gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo6e mo yeeso yim6e joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraa6e meeden duum, ³³ yottinani en, enen taaniraa6e mu66en. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a biyam, hannden mi laatake Baaba maa.»[§]

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay banndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeki ceniidi di mbonataa, di podaninoo mi Daawda diin.»^{*}

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo: «A accataa Ceniido maa nyola.»[†]

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraa6e makko, ndu nyoli. ³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraa6e, anndee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeki. ³⁹ Tawreeta Musaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido. ⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaabe cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoo6e golle am, ndaaree, de dum haaynoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley wakkati moodon, mo on ngoondintaa fay si neddo haalanoo on.»[‡]

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waajordu nduun, jamaa oon nyaagii 6e 6e ngarta fowteteende waroore, faa 6e njaha yeeso e waaju ma66e. ⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhuudiyankoo6e heew6e e naatu6e e diina mu66en njokki Pool e Barnabas. Been dido fuu ina kaalda e ma66e, ina tindina 6e 6e keddo e moyyere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yim6e ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo. ⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankoo6e 6een njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati 6e. I6e njedda ko Pool waajotoo duum, i6e njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani 6e tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on paddii ngol, on ndaardaay ko'e moodon

o6on poti he6ude nguurndam nduumiidam, min njahan to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraa6o yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa lenyi diin an-noora,

faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»[§]

⁴⁸ Nde yim6e lenyi goddi diin nannoo haalaaji diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraa6o ngool. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam 6een fuu ngoondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraa6o ngool sankitii e leydi ndiin fuu. ⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankoo6e 6een ummini hakkillooji rew6e rewoo6e Laamdo saahi6e, kam e maw6e ngalluure ndeen. Be ummini torra dow Pool e Barnabas, 6e ndiwi dum'en leydi ma66e. ⁵¹ Kam'en du piddi colla koyde mu66en e ma66e, de njehi Ikoniya. ⁵² Taalibaa6e 6een kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹ Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankoo6e. Ley ko 6e mbaajii duum, Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi heew6e ngoondini. ² Ammaa Alhuudiyankoo6e salii6e goondinde 6een ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde mu66en faa mbanya sakiraa6e goondinde 6een. ³ Ammaa dum fuu hadaay 6e 6ooyude toon, i6e mbaajoroo haala Joomiraa6o cuusal, i6e kolla hinney Joomiraa6o. Yim6e 6een annditii ko 6e mbaajotoo duum wo goonga, sabo Laamdo hokki 6e baawde wadude maandeeji kaayniidi e gollleeji kaayniidi. ⁴ Yim6e wuro ngon peccii: wob6e keedani Alhuudiyankoo6e, wob6e du keedani nulaa6e 6een.

⁵ Yim6e lenyi goddi e Alhuudiyankoo6e e ardi6e mu66en anniyii torrude 6e e wadude 6e kaaye. ⁶ Nde 6e maatunoo dum ndeen, 6e ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mu66en ley leydi Likoniya. ⁷ Toon du i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujoo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹ Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha.

¹¹ Nde yim6e 6een njiinoo ko Pool wadi

duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nandinkinii e yim6e!

¹² Be inndiri Barnabas «Jewus», 6e inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru ma66e wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yim6e been ina njidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dum ndeen, dum metti dum'en faa ceeki kaddule mu66en, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

—Wor6e, dume ngadoton do? Minen du min yim6e hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji 6oli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ¹⁶ E jamaanuujii paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi mu66en. ¹⁷ E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkilooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal dum, Alhuudiyankoo6e yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be ke6i hakkilooji yim6e been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dum, 6e njoppowi dum faa caggal wuro ngoon, sabo 6e miilii wo maaydo. ²⁰ Ammaa nde taalibaa6e been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde 6e mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yim6e heew6e laatii taalibaa6e Iisaa. Caggal duum, 6e njeccii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. ²² I6e beydana taalibaa6e semmbe, i6e tindina dum'en keddo e goondinal, i6e mbi'a:

—Sanaa tampen tampiriiji keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³ E ley kawrite goondin6e deen fuu, 6e cu6anii dum'en maw6e. Caggal duum, 6e cuumii, 6e ndu'ii, 6e kalfini dum'en Joomiraado mo 6e ngoondini oon.

²⁴ Nde 6e ceekunoo leydi Pisiidiya ndeen, 6e ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ Be mbaajii kongol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, 6e njippowii Ataliya. ²⁶ Toon 6e naati laana maayo manngo, 6e pornyii Antiyoki do 6e

kalfinanoo moyyere Laamdo faa 6e ngolla gollal ngal 6e tilii ngaal.

²⁷ Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri yim6e kawrital goondin6e ngaal, 6e kaalani ngal no Laamdo nawtorii 6e, no o omtirani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e dammbugal goondinal. ²⁸ Be keddi doon faa 6ooyti, i6e ngondi e taalibaa6e been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yim6e wo66e yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraa6e been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poofunduri e ma66e, ndukidi e ma66e faa tiidi. Ndelle 6e tabintini nelde Pool e Barnabas e yim6e wo66e faa Urusaliima, 6e kaaldowa e nulaa6e e maw6e goondin6e been dow majjum. ³ Ndelle kawrital goondin6e ngaal neli 6e. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, i6e kaalana goondin6e toon haala tuubugol yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Dum laatanii sakiraa6e been fuu seyo manngo.

⁴ Nde 6e njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondin6e ngaal e nulaa6e e maw6e been njabbii 6e. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri 6e.

⁵ Ammaa wo66e ley goondin6e jeyaa6e e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi 6e taadee, 6e njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaa6e e maw6e been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i 6e:

—Sakiraa6e, odon anndi Laamdo su6ake kam e ley moodon gilla ko 6ooyi. O su6ake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa 6e nana, 6e ngoondina. ⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii 6e, nde hokkunoo 6e Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e ma66e, e ley ko o laa6iniri berde ma66e e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaa6e been donngal ngal enen e maamiraa6e meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden Iisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kam6e du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeeji kaayniidi e kaayeejiiji hakkunde lenyi

* 14:12 E ley diina Geresankoo6e Jewus woni hooreejo tooruujii, Hermes woni nelaado majji.

goddi. ¹³ Nde 6e kettinnoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraa6e, kettinane kam! ¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkiland e yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa wada dum'en yimbe muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaa6e diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartin,
mi nyibtoo suudu Daawda saamundu
nduun,
mi fonndita ko boni e mayru,
mi darra ndu katin,

¹⁷ faa yimbe heddiibe fuu tewta Joomiraado,
lenyi di noddammi fuu, faa laatoo
yimbe am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo kulle de anndunoo
wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen 6e 6e ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyam. ²¹ Gilla e jamaanuujii 6ooydi, Tawreeta Muusaa ina janginee ley gure deen fuu, i6e njangga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajorji.

Haala bataaki yaade to goondin6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

²² Ndeen nulaa6e 6een e maw6e e kawrital goondin6e ngaal fuu paamiri faa cu6oo wor6e e ley mu66en faa nela dum'en Antiyoki, 6e njaada e Pool e Barnabas. Be cubii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Dido 6een fuu wo ardiibe ley sakiraa6e goondin6e. ²³ Inan bataaki ki 6e kokki dum'en:

Minen sakiraa6e moodon nulaa6e e maw6e, miden njowta on, onon sakiraa6e amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yimbe yuurube to amin mettinirii berde moodon haalaaji, njiibii hakkillooji moodon. Minen le, min njami-raay 6e. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cu6oo wor6e faa min nela dum'en to moodon, 6e njaada e yigiraa6e amin horsu6e Barnabas e Pool, ²⁶ farritin6e† yonkiiji mu66en saabe Joommen Iisaa Almasiihu. ²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum hunduuko e hunduuko. ²⁸ Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on donje teddude si wanaa ko tilsi duum: ²⁹ ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyam e ko saadi e jeenu. Si on

ndeenii ko'e moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, 6e kokkaa laawol, 6e njehi Antiyoki. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri kawrital goondin6e ngaal, 6e kokki ngal bataaki kiin. ³¹ Nde 6een janngunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cemm-binii berde mu66en. ³² Yahuuda e Silas wo annabaa6e. Be mbaaltiniri berde sakiraa6e e haalaaji keewdi, 6e cemmibini dum'en. ³³ Nde 6e 6ooytunoo toon seeda fu, 6e ceedi e sakiraa6e 6een e dow jam, 6e njeccii to nelnoo6e 6e toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddii toon.]‡

³⁵ Pool e Barnabas keddii ley Antiyoki doon. Kam'en e w66e heew6e ina njanggina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool didabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas: —Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njippanoden sakiraa6e meeden 6een, ndaaren no 6e ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi 6e njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool kaa muuyaay 6e njaada e gorko oon, sabo oon seediino e ma66e Pamfiliya, yaadaay e ma66e faa gollida e ma66e. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e ma66e fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii yaadude e Silas. Sakiraa6e 6een kalfinii 6e e hinney Joomiraado de 6e ndilli. ⁴¹ Be ndewi leyde Siiriya e Silisi, i6e cemm-bina kawrite goondin6e deen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yot-tii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres. ² Sakiraa6e won6e Listara e Ikoniya 6een ina ceedanoo mo wo o lobb. ³ Pool ina yidi faa o yaada e mu66en. Ndelle yaari mo faa o taade tafon, sabo Alhuudiyankoo6e won6e e leyde deen 6een fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de 6e peyyiti deen, i6e njottinana goondin6e jamirooje de nulaa6e e maw6e won6e Urusaliima 6een kolli 6e njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondin6e deen ina beydoo semme ley goondinal, ina beydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

* 15:18 Amos 9.11-12. † 15:26 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum. ‡ 15:34 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 34. § 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

⁶ Ruuhu Ceniido hadi 6e waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum 6e ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde 6e ngarnoo keerol Misiya ndeen, 6e pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay 6e naata. ⁸ Saabe duum, 6e paltii Misiya, 6e naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemmaa oon, Pool he6i holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo 6e Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankoo6e ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankoo6e na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rew6e ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii 6e. ¹⁴ Gooto ma66e wo debbo jokkudo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti 6ernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu 6e lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeran kam.

O tilsinani min faa min nja6i.

No Pool e Silas ngattira ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'ooowo ko warata. Joomiraabe makko ke6ii kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yim6e 6e wo gollanoo6e Laamdo Toowdo! I6e mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa 6ernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay. ¹⁹ Nde joomiraabe kordo oon paamunoo laawol mu66en hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoo6e wuro

ngoon. ²⁰ Ndeen 6e njaari dum'en to hooree6e, 6e mbi'i:

—Wor6e dido 6e wo Alhuudiyankoo6e. I6e ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ I6e mbaajoo al'aadaaji di ndaganaaki en nja6en naa ngollen, sabo en Romankoo6e.

²² Jamaa oon ummanii 6e. Hooree6e been njamiri 6e bortee kaddule ma66e, de 6e piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, 6e paddaa ley kasu. Hooree6e been njamiri kayboowo kasu oon hayba 6e faa wooda. ²⁴ Oon le, nde he6unoo yamiroore ndeen fu, nanni 6e e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde ma66e geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemmaa oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkoo6e wo66e been du ina kettindanii 6e. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkoo6e deen fuu ka66itii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii kasunkoo6e been ndoggii. ²⁸ Pool yeewonii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngoni!

²⁹ Ndeen kayboowo oon njarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngoni toon, o hippii yeeso mu66en, heddi imo diwna. ³⁰ Caggal duum, o wurtini 6e, o wi'i 6e:

—Joomiraabe, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa 6ooyti seeda, ley jemmaa oon o yaari 6e, o lootowi barme ma66e. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu 6e ceyii sabo 6e ke6ii goondinde Laamdo. ³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooree6e Romankoo6e neli yim6e laamu mbi'a kayboowo oon yoppa wor6e dido been.

³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i: —Hooree6e been nulii njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yim6e tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankoo6e. Be nanni min e kasu. Joonin 6e njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kam6e e ko'e ma66e, 6e ngara 6e njaltina min!

³⁸ Yim6e laamu been kaaltani hooree6e Romankoo6e been haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankoo6e

ndeen. ³⁹ Be njehi, 6e curowi d'um'en, 6e mburtini d'um'en kasu toon. Be nyaagii d'um'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraa6e been, 6e cemmbini berde mu66en. Caggal d'uum, 6e ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waa-jordu Alhuudiyankoo6e toon du. ² Pool wadi no woowri, naati ley waa-jordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e ma66e imo fiirtana 6e Binndi diin. ³ O fiirtani 6e, o holti 6e ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i 6e:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wo66e ma66e tannyori d'um goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yim6e Geresankoo6e rewo6e Laamdo heew6e e rew6e saahiibe duudu6e du njokki 6e. ⁵ Alhuudiyankoo6e 6e nganaa goondin6e been kiri Pool e Silas, nanngi yim6e huyfu6e yiilotoo6e ley luumo, kawrunduri d'um'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, i6e piloo Pool e Silas faa 6e njaara d'um'en yeeso yim6e wuro. ⁶ Nde 6e kunnginoo yiitude d'um'en ndeen, 6e ndaasi Yason e sakiraa6e wo66e, 6e ngaddi d'um'en to sarotoo6e ngalluure ndeen, i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Yim6e ummino6e baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni d'um'en! Be fuu ko 6e ngadata d'uum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. I6e mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoo6e ngalluure ndeen. ⁹ Sarotoo6e been njomni Yason e wondube e muudum been, nja6i buudi diin, de njoofi d'um'en.

No yim6e Bereya nja6borii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraa6e been neli Pool e Silas Bereya. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njehi to waa-jordu Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Yim6e won6e doon ina 6uri Alhuudiyankoo6e won6e Tesaloniiki been jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi. I6e piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa 6e ndaara yalla ko Pool waa6ii d'uum wo goonga. ¹² Heew6e e ma66e goondini, kam e rew6e Geresankoo6e saahiibe e wor6e Geresankoo6e heew6e. ¹³ Nde Alhuudiyankoo6e Tesaloniiki paamunoo Pool waa6ake konngol Laamdo ley Bereya

ndeen, 6e ngari toon, 6e njirkiti jamaa oon, 6e ummini hakkillooji mu66en. ¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraa6e been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddi doon. ¹⁵ Dowtu6e Pool been njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini 6e Bereya faa 6e kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waaajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi 6e Ateena fadde ma66e warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooru-uji noon. ¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankoo6e e rewo6e Laamdo won6e ley waa-jordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yim6e wuro ngoon taliyaare to 6e kawritata toon. ¹⁸ Wo66e ley filotoo6e paamal wi'eteede Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Wo66e ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wo66e du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoodo haala tooruuji janani.

Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maay6e o waa6inoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari d'um waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada tob6a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janani6e joodiibe toon been ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidu6e diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiiltimi e ngalluure moodon d'uum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo andnaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyi6iraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini d'um'en e adunaaru ndu. Gilla d'um wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mu66en.

²⁷ Laamdo wadii d'um faa 6e piloo d'um, 6e memmenta faa 6e njiita d'um. E d'um fuu o

* 17:19 Areyopagus wo kawrital 6urngal fuu toowude e ardiibe ngalluure Ateena. † 17:23 Ateenankoo6e ngadi e rewruude innde alla mo andnaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina.

woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngonni do. Hono noon du yimoobe moodon wobbe mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kanje naa cardi naa hayre sehaande, nde neddo moyyinirta nyeenyal e hakkillo. ³⁰ Laamdo rewidaaki yimbe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimbe fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yimbe fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde 6e nannoo Pool ina waajoo haala ummittal maaybe ndeen, wobbe na njal-norro mo, de wobbe na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma66e. ³⁴ Wobbe njokki mo, ngoondini. Gooto ma66e ina wi'ee Diyonisiyus, jeyaado e kawrital Arey-opagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wobbe katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Piriisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburto Roma.* Pool yehi ndaarude 6e. ³ O wondi e ma66e doon, imo gollida e ma66e sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma66e ni. ⁴ Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waajordu. Imo filoo faa 6e ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e 6een Iisaa woni Almasiihu. ⁶ Ammaa saabe ko 6e calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i 6e:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkuudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun. ⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heew6e e Korintunkoo6e

hettindii6e 6een ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yimbe heew6e ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde ma66e hitaande e lebbi jeegom, ina janngina 6e konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoo6e paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

—Gorko o na nangga hakkillooji yimbe faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo 6e, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoo6e 6een:

—Alhuudiyankoo6e, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanen on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini 6e suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, 6e fuu 6e nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, 6e piyi dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yecorii Antiyoki

¹⁸ Pool 6ooyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraa6e 6een, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Piriisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o la6i hoore haakko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Piriisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankoo6e 6een. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e ma66e, de o jabaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e ma66e ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo ja6ii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondin6e ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tata6al

²³ Pool 6ooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaabe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

* **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, anndudo Binndi diin, ²⁵ janngudo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laa6a. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa waadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, 6eydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraa6e been mballi mo. Be mbinndani taalibaa6e won6e toon been gataaki nja66oo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondin6e been e dow mooyere Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankoo6e imo li6a haala mu66en hakkunde yim6e, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbindiniri goondin6e ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaa6e. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on kefi Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min ke6a.

³ O yami 6e, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale kebudon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yim6e batisima tuubugol hakke, ina wi'a yim6e been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow ma66e fu, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e, i6e kaalda demle janane, i6e kaalda annabaaku. ⁷ I6e ngada hono yim6e sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo 6e tannyoral haddi lebbi tati. Imo haalda e ma66e, imo liddundura e ma66e, imo filoo faaminde 6e haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoor6e berde na ngoni ley ma66e, nja6aay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yim6e fuu. Dum wadi de Pool seedi e ma66e, yaari taalibaa6e been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hi66i duubi didi, faa joodi6e

e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankoo6e faa e Geresankoo6e.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayeeffiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude 6anndu makko ina njaaree, njowee e dow nyaw6e. Nyaw6e been ndada e nyawuuji mu66en, ginnaaji na mburtoo e mu66en. ¹³ Wo66e ley Alhuudiyankoo6e na njiloo faa ndiwa ginnaaji. Be pilii riwruude dum'en e innde Iisaa, 6e mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooree6e almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, 6i66e muudum wor6e njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on feye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii 6e semmbe faa jaalii 6e, torri 6e faa 6e ndoggi. Be njalti suudu nduun 6alli 6oli barmudi. ¹⁷ Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e joodi6e Efeesu fuu. Kulol nanngi 6e fuu, innde Iisaa Joomiraado ted-dinaa. ¹⁸ Heew6e e goondin6e been ngari, kaalti lutti di ngadunoo. ¹⁹ Dabarankoo6e heew6e kawrunduri dewte mu66en, mbuli de yeeso yim6e fuu. Be kiisii coggu majje, 6e tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* ²⁰ Hono nii, haala Joomiraado kaan 6eydorrii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹ Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusali-ima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²² O neli gollidoo6e e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddi leydi Aasiya seeda. ²³ Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. ²⁴ Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo he6a e majjum tino heewngo, kanko e golloo6e makko. ²⁵ O hawrunduri dum'en, kam'en e golloo6e golle juude hono ma66e, o wi'i 6e:

—Yigiraa6e, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri. ²⁶ Odon nji'a, odon nana no Pool oon he6iri hakkillo yim6e heew6e, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a 6e kulle deweteede de yim6e moyyiniri juude mu66en deen nganaa deweteede. ²⁷ Si jokkirii nii fu, yim6e mbonnan golle

* **19:19** Dum hawrrata e golle jokolle faa wada duubi hemre e capande joy.

meeden. Wanaa dum tan, yim6e ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono 6olum. Yim6e celan teddinde tooru meeden mawndu ndu won6e Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

²⁸ Nde 6e nannoo haalaaji diin ndeen, 6erde ma66e ku66i, heddii i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!
Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

²⁹ Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaica oon fuu doggiri taliyaare fiyo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraabe Pool 6een. ³⁰ Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaabe 6een kadi mo. ³¹ Wo66e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraabe makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. ³² Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko buri heewude e yim6e 6een, anndaa fay ko waddi dum'en doon. ³³ Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankoo6e 6een ngadi kaaloowo mu66en. Alesandere muuyi jakkanaade yim6e muudum 6een, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e mu66en. ³⁴ Ammaa nde 6e annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, 6e fuu 6e keddii i6e yeewnoo faa wadi leeruujii didi, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

³⁵ Ko saktii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkoo6e, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yim6e fuu na anndi dum. ³⁶ Fay gooto waawaa yeddude dum. Ndelle odon njeji jippinde hakkillooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaae. ³⁷ Wor6e 6e ngaddudon 6een, nganaa wujjoo6e kulle suudu dewal, nganaa yennoo6e deweteedo meeden oon. ³⁸ Si tawii Demetirus e tafoo6e cardii 6een ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotoo6e du na ngoodi. ³⁹ De si na woodi ko pilotodon ko buri dum fu, wo to kawrital saahiibe dum saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere wadunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udfo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaabe 6een, de semmbiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya. ² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yim6e toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres. ³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. ⁴ Inan yaadiraabe makko: Sopater 6ii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaabe Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaabe leydi Aasiya. ⁵ Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti 6e Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yim6e 6een, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddii e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muudum nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus nɔɔɔ, faa daanii doyngol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tata6o ngoon. Nde 6e kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini 6erde ma66e sanne.

No Pool waynorii hooree6e goondin6e won6e Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeji nannude Pool, sabo imo anniyii jaarude toon koyde. ¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Fa66i-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de fa66iti-jaango mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa 6ooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyani yottaade Urusaliima nyannde iidi 6enndal alkama si tawii na laatoo.

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamdo hiraande seniinde. hakkunde maayo manngo.

† **20:15** Ruunde wo leydi tummbiindi

17 Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooree6e kawrital goondin6e Efeesu been. 18 Nde 6e ngarnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden. 19 Mi golirani Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhuudiyankoo6e umminani kam diin. 20 Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yim6e e ley galleeji moodon. 21 Mi tindinii Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e fuu tuubana Laamdo, ngonndina Joomiraado meeden Iisaa. 22 Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytoo kam toon. 23 Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. 24 De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii daadungol, mi hebii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

25 Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin. 26 Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. 27 Sabo mi waajake on anniyaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde. 28 Ndeenee ko'e moodon, ndeenon coggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laaotondu duroo6e kawrital goondin6e Laamdo, ngal soodiri yiyyam biyyum. 29 Miin, mido anndi caggal am yim6e bon6e cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbuudi, katin du di accataa coggal ngaal. 30 Fay e ley moodon danyan wor6e ummi6e ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaa6e been njokka dum'en. 31 Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duu6i tati, mi selaay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

32 Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi semmbinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seniibe fuu. 33 Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardii, wanaa kanje, wanaa kaddule. 34 Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondufe e am. 35 Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu6e. E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo 6uri kokkaado barke.»

36 Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen,

kam e ma66e fuu 6e koffii, 6e ndu'ii. 37 Be fuu 6e mboyi bojji mawdi, 6e kippii e Pool, 6e muccii dum. 38 Ko 6uri mettude 6e fu, ko o wi'i 6e nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, 6e dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

1 Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. 2 Min ke6i laana peyyitooha yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. 3 Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. 4 Min tawi taalibaa6e, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. 5 Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu 6e dowti min faa min njalti wuro ngonon, kam6e e rew6e e sukaa6e. Min koffii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. 6 Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa min naati laana, kam6e du 6e njecii cuudi ma66e.

7 Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemays. Min njowtowi sakiraa6e toon, min nyallidi e ma66e, min mbaali. 8 Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde su6aa6e njeddo Urusaliima been.* 9 Imo jogii 6i66e rew6e nayo 6e barjaaka, haaldoobe annabaaku. 10 Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, 11 wari to amin. O hooyi ka66orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankoo6e won6e Urusaliima 6een ka66irta jeydo ka66orgol ngol oon, ngatta dum e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en.

12 Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaa6e doon 6een fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. 13 Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon kecindina 6ernde am? Miin, mido segilani ko wanaa ha66eede tan, mido segilani fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

14 Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

* 21:8 Golle Nulaa6e 6.1-6, 8.5.

—Joomiraado wada muuyde muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima. ¹⁶ Taalibaa6e Kaysariya wo66e njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaado Kipirus, laatiido taalibaa6e gilla ko 6ooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraa6e been nja6borii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Maw6e kawrital goondin6e been fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti 6e duum, o fillitanii 6e huunde fuu ko Laamdo wadani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e saabe golle makko. ²⁰ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'i Alhuudiyankoo6e ujunaaje ngoondinii. Faa hannden i6e tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ Be kaalanaama ada janngina Alhuudiyankoo6e won6e hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaa6e mu66en katin, taa njokka al'adaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral 6e nanan a warii. ²³ Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do wor6e nayo wadan6e Laamdo hunayeere. ²⁴ Yaadu e ma66e, de laamnidaa hoore maa e ma66e, njoo6aa ko 6e kaani yo6ude duum, faa 6e la6ee. Ndeen yim6e fuu anndan ko haaletee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa. ²⁵ Goondin6e yuuru6e e lenyi goddi been, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi wor6e been, yaadi e mu66en. Jaango majjum, o laamnidaa e mu66en laa6al diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen ki66ii fu, mono e ma66e fuu wadaneesadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen badinoo hi66ude ndeen, Alhuudiyankoo6e wo66e yuuru6e leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yim6e been fuu, 6e nanngi mo. ²⁸ I6e peekoo, i6e mbi'a:

—Israaiilankoo6e, mballee min! O woni gorko jannginoowo yim6e e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yim6e lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoo6e e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa ko 6e njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. I6e cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huu6i ngalluure ndeen. Yim6e ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, 6e ndaasi dum faa 6e mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de 6e ommbi dammbude deen wakkati oon law. ³¹ Nde 6e pilotonoo faa 6e mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiife oon humpitake Urusaliima fuu jii6ake. ³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiife e maw6e mu66en, o doggani jamaa oon. Nde yim6e been njiinoo mo kanko e sordaasiife been ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngi, ha66iree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, 6ee to ina yeewnoo dum to. Duko jii6iiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiife toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeeja kalikali sooro oon, sordaasiife been ndondii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yim6e heew6e ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yim6e Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiife been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mu66en ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa? Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankoo6e naa?

³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko 6ooyaay oon naa? A wanaa gardudo e wadoo6e bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaaru6aa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage ndunjanodaam kam mi haalda e yim6e been.

⁴⁰ Hooreejo oon durjanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, bantani yim6e been junngo. Nde 6e ndeyyinoo ndeen, o haali e ibraninkoo6e, o wi'i:

22

¹ —Sakiraa6e e baabiraa6e, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde 6e nannoo wo ibraninkoo6e o haaldata e ma66e fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima

do mawnumi. Gamaliyel wonnoo mood-ibbo am. Kanko jannini kam Tawreeta maamiraa6e meeden oon faa laa6i tal. Midó jinngana Laamdó hono no ngorrudón hannden on fuu ni. ⁴ Mi torrii jokku6e Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii wor6e e rew6e, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahi6e been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e mu66en kebumi derewol faa mi holla sakiraa6e mu66en won6e Damas been. De njahumi faa mi ha66owa jokku6e laawol lisaa won6e toon been, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum (Golle Nulaa6e 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, midó yaha faa 6adiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filiilii kam. ⁷ Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fuu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatujo mo torraataa oon.» ⁹ Wondu6e e am been nji'i annoora oon, ammaa 6e nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdó anniyii ngadaa fuu.» ¹¹ Wondu6e e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kuldo Laamdó, jokku6o Tawreeta Muusaa. Alhudiyankeoo6e won6e toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdó maamiraa6e meeden oon subake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hundduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yim6e fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootadaa lootagal batisima, de njaaforedaa luttii maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, midó wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Hanya law, yaltu Urusaliima, sabo 6e njabataa seedaaku ngu ceedantodaa kam ngun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, i6e anndi midó yahannoo ley cuudi baajordi diin fuu, midó uddannoo midó fiyannoo goondin6e ma been. ²⁰ Nde yiyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, midó darii, idum weli kam ko o waraa dum. Miin haybannoo kaddule war6e mo been.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu,

mi nulete to woddi, to yim6e 6e nganaa Alhudiyankeoo6e.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² I6e kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen 6e yepti daade ma66e, 6e mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ I6e peekoo, i6e njiila saayaaji ma66e, i6e mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro mu66en doon, lamndoree piide faa 6e paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde 6e ka66annoo mo faa 6e piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaa6e gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakkoo mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo mu66en oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njo6umi de kebumi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyi6e fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi ha66iino dum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahi6e

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon ha66iti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhudiyankeoo6e been mbullitii dum. O yamiri hooree6e almaami'en e waalde Saahi6e ndeen fuu kawrita. Caggal dum, o waddi Pool, o darni dum yeeso ma66e.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahi6e been, wi'i:

—Sakiraa6e, wo 6ernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananiyas, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoo6e dakkol makko been piya mo hundduko. ³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdó fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiyee dum.

⁴ Darinoo6e doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdó joyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, midó anndi

ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maal!»*

⁶ Pool ina anndi wo66e ley Saahiibe been wo Saduki'en, wo66e mu66en du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital toon, wi'i:

—Sakiraa6e, miin mi Farisanke, 6ii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maay6e carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Duko koon beydii mawnude. Jannginoo6e Tawreeta wo66e heedan6e Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa 6e ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yimbe been, njeccina dum to suudu sooro mu66en toon.

¹¹ Jemma jokkudo oon, Joomiraado 6angi e Pool, wi'i dum:

—Sellin bernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankoo6e mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankoo6e been mbatii, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. ¹³ Batidin6e been ina 6uri wor6e capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooree6e almaami'en e maw6e, 6e mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahiibe been, mbi'ee hooreejo sordaasiibe oon waddana on Pool. Mbi'on o6on njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii saakiie Pool debbo nani ko 6e aniyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon, naati, humpiti Pool. ¹⁷ Pool noddii gooto e maw6e sordaasiibe been, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddii kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

—Alhuudiyankoo6e ndawridii. Be nandinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa 6e Pool yeeso waalde Saahiibe ndeen. ²¹ Taa nja6anaa 6e! Sabo ko 6uri wor6e capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, i6e ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nulduraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddii maw6e sordaasiibe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree wor6e keme dido e waddiibe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi 6ataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer tedduo.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankoo6e nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiibe ndeen, ittumi mo. ²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiibe ma66e, sabo mido yidi faamude ko 6e peldi mo duum. ²⁹ Tawumi wo dow sariya ma66e tan 6e peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii feloo6e mo been du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasiibe been ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasiibe yaaranoo6e e koyde been njeccii to suudu mu66en Urusaliima. Be njoppidi Pool e waddiibe pucci been, njottinowa dum. ³³ Nde been njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon 6ataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo 6ataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, ³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si feloo6e ma been ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

* 23:5 Wurtagal 22.27.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Al-maami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e maw6e wo66e, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon. ² Nde Pool nod-danoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke teddufo, wo saabe maada de min kefi jam booydo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadudaa, yim6e tatteeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda. ⁵ Min tawii gorko o wo daa6oowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankoo6e won6e ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkoo6e. ⁶ O flake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiife oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri feloo6e mo been ngara yeeso maa.]* ⁸ Aan e hoore maa, lamndodaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankoo6e tawaa6e toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyoroo jakkanaade hoore am. ¹¹ Buraa balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko 6e peldi kam joonin duum. ¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraabe meeden oon e laawol ngol 6e mbi'ata feerewol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewte annabaa6e duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditiife e bon6e fuu, hono no Alhuudiyankoo6e du tannyori ni. ¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e bernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yim6e wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewdi, mi wartii faa mi wadana yim6e am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon 6e tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi

waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e wo66e yuurube leydi Aasiya wonnoo6e doon, wo been kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yim6e 6ee do, sanaa kam'en e ko'e mu66en kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankoo6e Saahiibe ndeen. ²¹ Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maay6e wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiife oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasiife oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraa6e muudum been warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasi-ihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde ke6indiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa 6e njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Am-maa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoo6e been.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaa-ree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooree6e almaami'en e ardiife Alhuudiyankoo6e ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla 6e, o wadda Pool Urusaliima. Ko 6e mbiiri mo noon dey, i6e piloo duppinanaade dum dow laawol faa 6e mbara dum. ⁴ Festus jaabii 6e, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Maw6e moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e ma66e ko furi balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoo6e yuurube Urusaliima been piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa 6e mbaawaa

* 24:7 E dereeji booydi, godfi ngalaa aaya 7.

laa6inde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkani hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankoo6e oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankoo6e been. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada ja6a yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankoo6e been fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko 6e peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude ma66e. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindinoobe dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴ Nde 6e 6ooytunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi 6e: Al'aada Romankoo6e ja6ataa saraade neddo si hawritaay e feloo6e dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum. ¹⁷ Ndelle 6e fuu 6e ngarii do. Miin le, mi nee6inaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸ Feloo6e mo been ndarii, kaali, de 6e ngaddaay fay felooore wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo haala diina ma66e, kam e gooto bi'eteedo lisa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo ja6a saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko watee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi he6an neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkiinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooree6e sordaasiie6e e maw6e ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaa6e do! On nji'i gorko o. Alhuudiyankoo6e fuu pelli mo to am ley Urusaliima e do fuu. I6e yeewnoo, i6e mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko 6uri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi he6an ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am ja6aay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa. Ndeen, Pool 6anti junngom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankoo6e peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'aadaaji Alhuudiyankoo6e e haalaaji mu66en fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankoo6e fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. I6e anndi no ngorrunoomi e ley yim6e leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ I6e anndi gilla arande, si 6e nja6ii seedaade: mido jokki laawol diina amin 6urngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraabe meeden oon. ⁷ Yuwdijji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke mu66en e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankoo6e peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maay6e?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tanyoriimo mido haani bonnude innde lisa Nasaraatujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Mo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooree6e almaami'en been kokkii kam baawde mi udda seniie6e heewe6e e kasu. Nde 6e caranoo faa 6e mbaree ndeen, mi yardake dum.

11 Mi torrii 6e kile keewde e cuudi baa-jordi diin fuu. Midó tilsina 6e njedda Almasiihu mo 6e ngoondini oon. Tikkere am dow ma66e ina mawnunoo sanne, faa midó tewna 6e ley gure janane, midó torra 6e.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum (Golle Nulaa6e 9.1-19, 22.6-16)

12 Wo hono nii njaarumi Damas. Hooree6e almaami'en nelii kam, kokkii kam baawde nanngude goondin6e toon. 13 Kaananke, midó wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraa6e am 6een fuu. Annoora oon ina 6uri fay naange jalbude. 14 Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkooore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, 6eydan nawnaade.» 15 Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi': «Miin, wo mi iisaa mo torrataa oon. 16 Umma dara, sabo mi 6anganii ma, mi su6ake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi 6angii e maa caggal hannden. 17 Mi reenete e Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi 6e nulammaami e mu66en joonin 6een. 18 Mi nulete faa peertaa gite ma66e, 6e yuwa e nimre, 6e ngarta e annoora, 6e yuwa e baawde Seydaani, 6e ngarta e Laamdo, 6e ke6a yaafeede hakkeeki ma66e, 6e ndonida e seniibe saabe ko 6e goondini kam duum.»

19 Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum. 20 Be artiimi waajaade wo yim6e Damas e yim6e Urusaliima e piilol Yahuudiyi fuu. Caggal duum, njokkinmi yim6e lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla gollleeji kollooji tuubii. 21 Saabe duum, Alhuudiyankoo6e nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pilii warude kam. 22 Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Midó seedanoo yim6e fuu, gilla lo'ube faa e teddu6e. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaa6e e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. 23 Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maay6e ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yim6e meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo 6e annoora.

24 Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi':

—Pool, a haanjaama! Heewgol maada andal ngol haanji ma!

25 Pool jaabii, wi':

—Festus teddu6o, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji,

celluudi. 26 Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de midó hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, midó tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka. 27 Kaananke! Ada goondini annabaa6e naa? Midó anndi ada goondini!

28 Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wafude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

29 Pool jaabii, wi':

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laa-too muuyde Laamdo faa aan e hettindaniibe kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

30 Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoo6e e mu66en fuu ummii. 31 Nde 6e njaltunoo suudu nduun ndeen, i6e mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa ha66ude dum callali.

32 Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

1 Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkoo6e wo66e ngat-taa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo. 2 Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuurudo Tesaloniiki. 3 Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraa6e mum faa mballira dum ko haajaa. 4 Nde min yuwunoo doon ndeen, min 6attitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu. 5 Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. 6 Doon, mawdo sordaasiibe oon tawi laana yuuruka Alesandirii ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

7 Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. 8 Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbere nde woddaa e wuro Lasiya.

9 Min 6ooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeki faltii. Wakkati dab-bunde maayo ngoon ina hul6inii sanne, na

* 27:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini 6e dow majjum. ¹⁰ O wi'i:

—Sakiraa6e, mi yi'i jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkijji meeden du.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika 6uri ja6ude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde 6e ngoni e muudum ndeen, we-laa dabbude. Dum wadi de 6ur6e heewude ley laana 6een mbi'i 6e njaha 6e piloo yottaade Fenika faa 6e ndabba toon. Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sob6iire-gorgaare.

¹³ Nde henndu seeda yuurundu hordoore fuddunoo wifude ndeen, 6e cikki 6e mbaawan yottaade to 6e njidi toon. Be yeentini jamde darnooje laana deen, 6e takkii e fonngo Kereta, i6e njaha. ¹⁴ Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sob6iire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. ¹⁵ Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. ¹⁶ Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel ngel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷ Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen 6e kooyi 6oggi, 6e piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, 6e njoppi ika roya, sabo 6e kulii taa 6e njanoy e sob6undu ruunde Sirta. ¹⁸ Henndu nduun ina heddii na wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum 6e puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹ E nyalooma tata6o oon, 6e kooyi anniya, 6e paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰ Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹ Nde 6ooynoo yim6e 6een ke6aay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Si on nja6iino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hew-tataakono en. ²² Joonin, mido haalana on: cellinee 6erde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³ Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammii oon nuli maleyka to am. ²⁴ Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadi-raabe maa 6een fuu.» ²⁵ Ndelle, cellinee 6erde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo

haalani kam duum, hono noon jaati wor-rata. ²⁶ Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷ E ley jemma sappo e naya6o oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati nagoon faa handen. Wakkati hakkunde jemma, don-noo6e laana kaan 6een cikki 6adake leydi. ²⁸ Be paddii 6oggol ponndirgol, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, 6e paddi katin, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† ²⁹ Be kuli taa 6e njanoy e kaaye. Ndelle 6e njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppe weetaay. ³⁰ Ndeen golloo6e laana kaan 6een njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wo66e 6e njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe 6een:

—Si yim6e 6een keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe 6een tayi 6oggi nangunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde 6adinoo weetude ndeen, Pool nyaagii 6e fuu 6e nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddii on meedaay fay huunde. ³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon leebol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso ma66e 6e fuu, o heltii, o fuddi nyaamude. ³⁶ Ndeen 6e fuu 6erde ma66e cuusinaa, kam6e du 6e kooyi, 6e nyaami. ³⁷ Minen won6e ley laana kaan 6een, min yim6e keme dido e capande njeddo e njeegom. ³⁸ Nde 6e nyaamnoo faa 6e kaari ndeen, 6e kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, 6e paddi di ley maayo manngo faa dum huufintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, 6e kaynii leydi, de 6e annidtaay ndi. Be nji'i nokkuure njaa-reendi yaajunde seeda. I6e njidi jaarude toon laana kaan si 6e mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, 6e njoppi de ley maayo. Be kab6iti 6oggi kab6aadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, 6e yeentini wudere dow, 6e peerti nde faa henndu nduun dunyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo nagoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyij e tilde, nufi. Becce makka cokkii e ley njaa-reendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe 6een anniyii warude kausunkoo6e 6een taa fay gooto e mu66en yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi

† 27:28 Darande noogay wo meetereeeji 37. Darande sappo e joy wo meetereeeji 27.

6e wadude anniya ma66e oon. O yamiri waaw6e yinaade been artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddi66e been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaa6e doon been nja66oriii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle 6e ku66ani min yiite faa min yuuloo. ³ Poolhawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaa6e doon been njiinoo mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Tannyoral, gorko o wo gaddo warhoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde 6e kedinoo faa 6ooyi, 6e nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkilooji ma66e mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngonni sera nokkuure ndeen. O ja66ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min. ⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Poolyehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyaw6e won6e e ruunde ndeen been ina ngara, na ndannee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, 6e njo66ini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebbi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funereee6e.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hor'doore wifi. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e mu66en jeddiire. Ndeen sakitii, min njottowii Roma. ¹⁵ Nde sakiraa6e won6e Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yiinoo 6e ndeen, yetti

Laamdo, beydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina haybadum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi maw6e Alhuudiyankoo6e. Nde 6e kawritinoo ndeen, o wi'i 6e:

—Sakiraa6e! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yim6e meeden naa aadiiji maamiraa6e meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoo6e. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de i6e muuyunoo yoppude kam, sabo 6e tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankoo6e been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya amfaltiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido ha66oriii callali di saabe mo Israa'iilankoo6e kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min ke6aay 6ataaki yuuruki Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraa6e been waraay humpitii min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yim6e nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde 6e ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heew6e ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana 6e haala laamu Laamdo, imo waajoo 6e. Imo holla 6e kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annaba6e. ²⁴ Wo66e ma66e nja6i ko o haali duum, wo66e nja6aay. ²⁵ Nde 6e cankitotonoo ndeen tawi 6e ndewraay hakkunde ma66e. Ndeen Pool 6eydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maamiraa6e moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:

On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laa6a, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol 6ernde muudum yoorii.

Be cukkii noppi ma66e, 6e mu66ii gite ma66e.

Si wanaa noon fu gite ma66e nji'an, noppi ma66e nanan,

hakkilooji ma66e paaman.

Ndeen 6e ngartan 6e ndewa kam

de mi danna 6e.»†

²⁸ Pool 6eydi katin, wi'i:

* 28:11 E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en. † 28:27 Esaaya 6.9-10.

—Anndee, kisindam Laamdo nuldaama yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Kam6e 6e kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankoo6e 6een ndilli ina njeddundura sanne hakkunde mu66en.][‡]

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duubi didi ki66udi. Imo ja66oo waroo6e ndaarude mo 6een fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo jannginira tannyoral kabaaru lisaa Al-masihuu Joomiraado, walaa fuu ko hadi mo.

[‡] **28:29** E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laatoo nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadi-noo gilla e annabaa6e muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min kefiri moyyere laataade nulaabe faa yim6e yuuru6e e lenyi fuu ngoondina mo, downtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njeyaa e ma66e, onon 6e Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu 6een. ⁷ Mido jowta on fuu, onon won6e ley Roma 6e Laamdo horsini de noddi faa laatooseniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondin6e won6e Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuujii am fuu. Mido njaaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraa6e, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya 6e ke6umi hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no kefirmi yim6e hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yim6e fuu, yim6e ngallu e won6e ladde, to joomiraabe anndal e majo6e. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yim6e Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina 6angina no Laamdo

fonnditorii, ina 6angina wo e goondinal tan neddo ndaardetee ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponnditiido wurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yim6e

¹⁸ Tikkere Laamdo ina 6anga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yim6e e oonyaare mu66en fuu. I6e kada goonga 6angude saabe oonyaare ma66e ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi anndude e Laamdo duum ina laabani 6e, sabo Laamdo hollii 6e dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina 6angina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laaba, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yim6e been ngalaa ko 6e njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede i6e anndi Laamdo, 6e teddini-raay dum no foti teddinireede noon, 6e njetaay mo du. Miilooji ma66e diin laatake 6oli, 6erde ma66e puuyde deen du ni66ii. ²² I6e njaara wo 6e jom'en hakkillo, jako wo 6e majju6e. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruujii nanndudi e yim6e maayo6e e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkijii ma66e tuunde faa 6e kuyfiii 6alli ma66e hakkunde ma66e. ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddinii ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa abada! Aamiina. ²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde ma66e cemtinii6e. Rew6e ma66e been mbattiti ko haani wadeede e 6alli mu66en e ko haanaa. ²⁷ Hono noon wor6e been du njoppi wondude e rew6e faa naati na muuyundura. Wor6e ina ngadundura ko semtini, de 6e njomnitoree ley 6alli ma66e fodde majjere ma66e.

²⁸ Saabe ko 6e millinoo anndude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi 6e e majjere ma66e, faa 6e ngadi ko neddo haanaa wadude. ²⁹ I6e keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. I6e keewi kiram e war-hoore e poofundural e jamba e anniya bondo. Wo 6e nyo'oo6e yim6e, ³⁰ wo 6e mbonkotoo6e, wanyu6e Laamdo. Wo 6e huyfinoo6e yim6e, wo 6e mawninkiniibe, mantotoo6e. I6e piloo laabi kesi faa 6e ngada ko boni. I6e calanoo saaraa6e ma66e. ³¹ Be ngalaa hakkillo, 6e koolnaaki, 6e yoor6e 6erde, 6e ngalaa yurmeende. ³² I6e anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo gollleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa gollleeji diin tan 6e ngadata, i6e njardoo wo66e du ngada di.

* 1:17 Habakuk 2.4.

2

Haala jukkungo Laamdo

¹ Ndelle, aan pelooowo wo66e oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii goddo, ada li6a hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadoo6e hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan pelooowo wadoo6e iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngon naa? ⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e mungal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo 6anginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadoo6e ko woodi e ley mungal, filotoo6e darja e teddeengal e ko duumotoo 6een, ke6an nguurndam ndumiidam. ⁸ Ammaa filotoo6e ko nafata ko'e mubben, salii6e goonga de ina ka66ii e bonanda 6een, jukkungo naawngo ke6ata. ⁹ Torra e fillaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo 6urdintaa yim6e.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yim6e ndaardataake fonnditiibe yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadoo6e ko Tawreeta wi'i 6een ndaardeete wo fonnditiibe. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankoo6e 6een, e rafi mu66en anndude Tawreeta fuu, si 6e ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e ma66e, 6e kollii i6e njogii Tawreeta e ley hakkillooji ma66e fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e 6erde ma66e. Berde ma66e ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji ma66e na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum 6angowan nyannde Laamdo yamirra Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley 6erde duum, no fotirra e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankoo6e ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tugii Tawreeta Muusaa, ada mantoroow kawtal maa e Laamdo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi subaade ko woodi sabo

a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a dowoowo wum6e, wo a annoora won6e e nimre 6een. ²⁰ Ada waajoo 6e njangaay 6een, ada janngina sukaa6e saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hi66i e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina wo66e, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruui, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortoodo Tawreeta, a huufintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een ina mbonkoo innde Laamdo.»*

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e 6anndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley 6erde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore neddo oon, wanaa to yim6e yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiya'en 6urdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? ² Ina heewi e alhaalijii fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e konngol muudum. ³ Goonga, wo66e ma66e koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? ⁴ Dum waawaa koy! Fay si yim6e fuu wo fewoo6e, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa: «Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a lifan.»*

⁵ Do mi haaldan hono no wo66e kaaldata ni: si oonyaare meeden ina 6eyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jip-pinii tikkere muudum dow meeden naa? ⁶ Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? ⁷ Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewere am 6eydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? ⁸ Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko

* 2:24 Esaaya 52.5.

* 3:4 Jabuura 51.6.

boni faa ko woodi funta.» Won mbonko-toobe ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yim6e been kaa, jukkungo mu66en ina foti e golle mu66en.

No yim6e fuu ndonkiri laataade fonnditiife

⁹ Ndelle, enen Alhuudiyankoo6e been, eden 6uri yim6e heddiife naa? En 6uraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeeki ngoni. ¹⁰ Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamdo.

¹² Yim6e fuu mbosake laawol, fuu laatake 6ol6e.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»†

¹³ «Kunndude ma66e ina nga'i hono caabeeje udditiide ni,

demle ma66e ina kaala hiila.

Toni ma66e ina caawi tooke bolle.»‡

¹⁴ «Kunndude ma66e ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»§

¹⁵ «Koyde ma66e ina njaawi rufude yiyyam.

¹⁶ Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,

¹⁷ 6e anndaa laawol jam.»*

¹⁸ «Kulol Laamdo walaa e berde ma66e fey.»†

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo won6e e ley muudum been haaldi, faa kunndude fuu ndeyyinoo, de yim6e adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo. ²⁰ Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadi e anndinde yim6e ko woni hakke.

No yim6e laartotoo fonnditiife yeeso Laamdo

²¹ Ammaa joonin Laamdo 6anginii no fonnditaare muudum hebirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaabe deen kaaliino kabaaru majjum: ²² o ndaardan goondin6e been fuu wo fonnditiife saabe goondinal mu66en lisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yim6e: ²³ yim6e fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo. ²⁴ Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiife e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e lisaa Almasiihu dimdindo 6e oon. ²⁵ Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeeki‡, faa ittiri hakkeeki goondin6e diin e yiyyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttu6e

arande²⁶ saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo lisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

²⁷ Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum! ²⁸ Sabo miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. ²⁹ Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankoo6e tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. ³⁰ Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadiife been fonnditiife saabe goondinal mu66en, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiife saabe goondinal mu66en. ³¹ Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo 6olum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min 6oldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

¹ Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekiti dow kabaaru oon? ² Si tawiino o laatake ponnditiido saabe gollleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisarii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaae hono mooyere, wo ko tilsi yo6eede. ⁵ Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nanngirde bon6e wo fonnditiife oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda du haaliri dow barke neddo mo Laamdo hiisarii ponnditiido baka gollleeji ngalaa. O wi'ii:

⁷ «Barke woodanii yim6e 6e lutti mu66en njaafaa,

6e hakkeeki mu66en mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeeki muudum.»†

⁹ Yalla taadiife been tan njeyi barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisarii Ibrahiima wo ponnditiido. ¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki.

† 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. § 3:14 Jabuura 10.7. * 3:17 Esaaya 59.7-8.

† 3:18 Jabuura 36.2. ‡ 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankooere ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yim6e e Laamdo du. * 4:3 Fudfoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2.

11 Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondin6e 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiibe. 12 Kanko woni baaba taadiibe du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokku6e laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

13 Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima he6i saabe goondinal muudum ndeen. 14 Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. 15 Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

16 Ndele, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaabe Tawreeta tan, ammaa goondinir6e no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. 17 Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.»[†] Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maay6e nguurndam, jamiroowo ko walaa duum laatoo. 18 Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum he6ude yuwdi katin, o heddii imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.»[§] 19 Ibrahiima duu6i muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo 6anndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. 20 O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko 6eydii semmbe, o teddini Laamdo. 21 O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. 22 Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» 23 Ko Binndi diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. 24 Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondin6e Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. 25 O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

[†] 4:17 Fudfoode 17.5. [§] 4:18 Fudfoode 15.5.

1 Ko ke6uden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. 2 Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. 3 Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, 4 munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. 5 Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinggu Laamdo.

6 Sabo ley wakkati mo Laamdo su6ii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttu6e Laamdo. 7 Ina tiidi ko goddo jaba maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. 8 Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttu6e. 9 Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyiam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. 10 Sabo nde laatunoden way6e Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. 11 De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

12 Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo 6e fuu 6e luttii. 13 Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisataake. 14 Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe 6e ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

15 Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heew6e maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heew6e saabe neddo gooto ina buri dum fuu manngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. 16 Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal lutti keewdi, de dum waddi fonnditaare. 17 Wo saabe

luttal neddo gooto maayde laamorii yim6e. Ammaa d̄um waawaa fonndeede e laam-agol he6oo6e moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare feen. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yim6e fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto gollii ina laatanoo yim6e fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadri yim6e heew6e luttu6e ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heew6e ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa lutti beyda annditeede. Ammaa fay ko lutti keewi d̄um fu, hinney Laamdo 6uri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuur-dude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laatuden maay6e to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima ka66ungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maay6e saabe baawde Baabiwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagol nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami d̄um do: tomottaaku meeden kiingu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde 6alli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccu6e hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maayduden e Almasiihu d̄um, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maay6e d̄um, maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi d̄um, wo saabe hakkeji yim6e nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri d̄um, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maay6e 6e hakkeji laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru6e e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo 6alli moodon maayooji diin faa njokkon muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde 6alli mon hakke, taa ngadon de ka6itirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laaroo ka6itirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yim6e laaortoo golloo6e downtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon d̄um, d̄owntanon d̄um fu, on laatake maccu6e mo d̄owntanon oon. Ndelle, naa on laatake maccu6e hakke jaaroowo on e maayde, naa on d̄owntanake Laamdo jaaroowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccu6e hakke, de joonin on laatake jokkiribe laawol ngol njannginadon ngool e berde laa6ude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccu6e fonnditaare. ¹⁹ Mido haalda do no yim6e paamirra ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloo6e d̄owntaniibe fonnditaare. ²¹ Nafaa oye ke6udon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cemtirton hannden d̄um, sabo cakitte majjum du wo maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccu6e Laamdo. Nafaa mo ke6udon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam nduumiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yim6e kabbitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraa6e, mido haalana on onon andu6e Tawreeta Musaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo 6arjaado du, jamirooje ka66iri d̄um e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o ha66itaama e jamirooje ka66unoodo mo deen. ³ Si goddo 6arjii mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppa mo, o

wi'ataake jeenoowo si o 6aṅundurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraa6e am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maay6e. On yuwii e ley muudum saabe 6anndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeaydon e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maay6e oon faa ngollen ko wela Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnoden ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta ummini deen ina ngolla e balli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimɗinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta ka66noodo en oon, en laatake maay6e, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinnol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, ɗume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'ayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kaɗi duum, de wadi e am siyijji muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde. ⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi ɗiin ngari duum, hakkeji laatii buurdi, ¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoodo wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde. ¹¹ Sabo hakke adii kadaadi ɗiin, de hiili kam, wardi kam ɗi. ¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani. ¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi. ¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi. ¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am. ¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley 6anndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum. ¹⁹ Mi wadataa ko

woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi. ²⁰ Ammaa si mi wadi ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon. ²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam. ²² E ley 6ernde am mido seyoro Jamirooje Laamdo deen. ²³ Ammaa mido maata al'aada bondo e ley 6anndu am, ina ha6a e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley 6anndu am oon. ²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e 6anndu jaarooru kam to maayde ndu? ²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e 6anndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, ² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimɗinii en e baawde hakke e maayde fuu. ³ Ko Tawreeta Muusaa waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e 6i66e-Aadama jom'en hakkeji 6een faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laa6al ngal Tawreeta yamiri ngaal hi66a e dow meeden, enen jokku6e Ruuhu 6e nganaa jokku6e muuyde terde 6een. ⁵ Jokku6e muuyde terde 6een, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokku6e Ruuhu 6een, wo Ruuhu dawrana hakkillooji mu66en. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum dɗwantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokku6e muuyde terde 6een mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa odon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley 6erde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditiide. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley 6erde moodon, Laamdo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e oon, hokkan

balli mon maayooji diin nguurndam, hokkirandum Ruuhu muudum gondole berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraa6e, won ko tilsani en, de dum wanaa jukkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mbuurdii odon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo 6i66e Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccube faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on 6i66e Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en 6i66e Laamdo. ¹⁷ Si en 6i66e, wo en ronoo6e du. En ndonan ko Laamdo aadinoo duum, en ndondan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en ke6idan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo ganginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo ganginta 6i66e muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hi66inde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddii, ²¹ sabo tagoore ndeen rimdinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal 6i66e Laamdo ndesanaa. ²² Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla natawere. ²³ Wanaa ko tagaa tan uumata, enen he6ir6e Ruuhu Laamdo oon hono dokkal Laamdo artiingal, enen du eden uuma. Eden keppi Laamdo wadaay en 6i66e muudum, de rimdina balli men. ²⁴ En kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke ke6aado selii laataade jikke, sabo neddo yowataa jikke e dow ko he6i. ²⁵ Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en ke6aay tafon, en ndoomiran dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden wadirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamdo, nyaagoranoo en uumaali burdi haalaaji luggude. ²⁷ Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyde makko Ruuhu oon nyaagirantoo seniibe6een.

²⁸ Eden anndi Laamdo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yidube dum ko woodi, 6e o noddii fodde anniya makko. ²⁹ Sabo 6e Laamdo anndi gilla tagaaka 6een, o fodanake dum'en nanndude e Biyiiko oon, faa Biddo oon laatoo afo ardiido dow sakiraa6e

heew6e. ³⁰ Katin du 6e o fodanii 6een, o noddii dum'en, 6e o noddii 6een, o tiigorake dum'en fonnditiibe, 6e o tiigorii fonnditiibe 6een du, o hokkii dum'en ngedu mu6ben e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamdo ina wondi e meeden, moy waawani en? ³² Kanko, fay Biyiiko oon e hoore muudum o hadaay en, o hokkitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? ³³ Moy jaarata 6e Laamdo subii 6een sariya? Fay gooto, sabo Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe! ³⁴ Moy waawi felude 6e yeeso sariya? Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko 6uri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamdo, imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, 6illaare naa, torra naa, yolbere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa kaafaahi naa? ³⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:
«Saabe maada miden nesa maayde nyannde fuu,

miden ndaardee hono baali kirseteedi ni.»*
³⁷ Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiddo en oon, eden 6uri fay jaalotoo6e. ³⁸ Sabo mido tannyori, wanaa maayde, wanaa nguurndam, wanaa maleyka'en, wanaa laamu, wanaa ko wari joonin, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, ³⁹ wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa senndude en e njinngu ngu Laamdo wadani en ley kawtal meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngal Laamdo subii

¹ Wo goonga kaalammi miin kawtudo e Almasiihu, mi fenataa. Bernde am nde Ruuhu Ceniido dowata ndeen, ina seedanoo kam mido haala goonga. ² Bernde am ina woodi mettorgal cattungal, nde selataa naawude ³ saabe Alhuudiyanoo6e 6een. Mi ja6anno laataade kudaa6o mi seeda e Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo sakiraa6e am 6e kawtumi yuwdi 6een. ⁴ Been ngoni Israa'iila'en. Laamdo wadi 6e 6i66e muudum, holli 6e teddeengal muudum. Kam6e njeyi aadiiji diin e Tawreeta Muusaa oon. Wo kam6e Laamdo anndini no 6e ndewirta dum, kam6e Laamdo wadani amaanaaji muudum. ⁵ Kam6e yuuri e maamiraabe Israa'iila arandee6e 6een. Almasiihu du, neddaaku muudum yuuri e lenyol ngool.

* 8:36 Jabuura 44.23.

Jettooje ngoodanii Laamdo tiimudo huunde fuu faa abada! Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude konngol Laamdo ngool hunngake laataade. Sabo wanaa yuuru6e e Israa'iila been fuu ngoni Israa'iilankoo6e, ⁷ wanaa yuuru6e e Ibrahiima been fuu ngoni 6i66e muudum jaati. Sabo Laamdo wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ⁸ Inan ko dum yidi wi'ude: wanaa 6i66e Ibrahiima rimiraabe fuu yim6e fuu ndimirtee nii ngoni 6i66e Laamdo, ammaa wo rimiraabe saabe amaana been tiigora wo yuwdi makko. ⁹ Sabo Laamdo wadii amaana e haalaaji diin, wi'i, «Mi watan e hono wakkati o mawuuri, de Saaratu heban biddo gorko.»† ¹⁰ Wanaa dum tan. Ndaaren no Rebeka hooyiri reedu 6i66e dido du. Baaba ma66e wo gooto, Isiyaaka, maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla 6i66e been ndimaaka sakko 6e ngada ko woodi naa ko boni, ndeen Laamdo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto maccudo minyiwo oon.»‡ O wadirii noon faa anniya makko dow subagol tabita. Subagol makko ngool yowaaki e golle yim6e, wo e Laamdo noddoo wo oon ngol yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten? Laamdo wo oonyiido naa? Kayto! Fay seeda! ¹⁵ Inan ko o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade, mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*

¹⁶ Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmootoo oon ngol yowii. ¹⁷ Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa inde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»† ¹⁸ Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

¹⁹ Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yim6e? Moy waawi salaade muuyde makko deen?»

²⁰ Aan bii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?» ²¹ Mahoowo loode ina waawi wafude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko hefaa fuu. ²² Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi banginde tikkere muudum e baawde muudum, o munyani 6e o tikkani been munyal cattungal, dum woni haandu6e e halkude been. ²³ O wadirii noon du faa

o 6angina keewal darja makko dow 6e o yurmotoo been, 6e o segilanii gilla ko 6ooyi faa ngonda e darja makko. ²⁴ Dum woni enen 6e o noddii been. De wanaa e ley Alhuudiyankoo6e tan, wo e ley lenyi goddi diin du. ²⁵ Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yim6e 6e nganaa yim6e am, mi noddiran 6e yim6e am,

yim6e 6e korsinaaka been, mi noddiran 6e yim6e am horsu6e.

²⁶ Katin du, nokku do 6e mbi'etee 6e nganaa yim6e am, doon 6e inndirooytee 6i66e Laamdo buurdo.»‡

²⁷ Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankoo6e, wi'i: «Fay si 6i66e Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda ma66e tan hisintee, ²⁸ sabo Joomiraado tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hi66inan ngol fuu law.»§

²⁹ Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:

«Sini Joomiraado jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi,

tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni, en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamdo ndaardata goondin6e Iisaa been fonnditiibe

³⁰ Ndelle, dume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6e pilaakino fonnditaare been, 6e ke6ii fonnditaare, dum woni fonnditaare saabe goondinal. ³¹ Ammaa Israa'iilankoo6e pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de 6e ke6aay fonnditaare ndeen. ³² Ko wadi? Sabo 6e piloraaki dum goondinal, wo e golle ma66e 6e pilorii dum. Ndelle 6e pergake e «hayre fergoore ndeen» ³³ hono no Binndi diin mbiiri ni: «Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde yim6e pergotoo e muudum,

tefaare liboore dum'en.

De goondindo nde fuu semtintaake.»†

10

¹ Sakiraa6e, ko muuyumi ley bernde am e ko nyaagotoomi Laamdo wo Israa'iilankoo6e kisinee. ² Mido seedanoo 6e 6e njinnganii Laamdo sanne, de jinngi diin ngaldaa e paamal. ³ Be paamaay fonnditaare nde Laamdo hokkata ndeen, faa 6e pilanii ko'e ma66e dabare laataade fonnditiibe. Duum wadi de 6e dwtanaaki laawol ngol Laamdo ndaardata neddo wo ponnditiido ngool. ⁴ Sabo Almasiihu

* 9:7 Fudfoode 21.12. † 9:9 Fudfoode 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Fudfoode 25.23. § 9:13 Malakiya 1.2-3. * 9:15

Wurtagol 33.19. † 9:17 Wurtagol 9.16. ‡ 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. § 9:28 Esaaya 10.22-23. * 9:29 No Sodoma

e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fudfoode 19.1-29. † 9:33 Esaaya 28.16.

woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo dum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddó gafoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»* ⁶ Ammaa inan ko haala Laamdo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e bernde maa «Moy yeenata dow kammu?» † Dum woni faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maay6e. ⁸ Ndelle, dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina 6adii ma, ingol woni e hunnduko maa, ingol woni e bernde maa.» † Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal. ⁹ Si a wi'ii e hunnduko maa Iisaa wo Joomiraado, de a goondinii e bernde maa Laamdo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. ¹⁰ Sabo wo e bernde neddo goondinta, de Laamdo ndaardan dum ponnditiido. Wo e hunnduko neddo haaldata ko goondini, de Laamdo hisina dum. ¹¹ Wo hono Binndi diin mbiiri: «Goondindo mo fuu semt-intaake.» ¹² Joonin, walaa ko senni Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereji muudum e noddoo6e dum been fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.» †

¹⁴ Ammaa noy 6e kebirta noddude mo si 6e ngoondinaay mo? Noy 6e ngoondinirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yim6e mbaajortoo du si nulaaka? Binndi diin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna bernde koy!» † ¹⁶ De wanaa yim6e fuu njabani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomiraado, moy goondini waaju amin?»* ¹⁷ Ndelle goondinal ina yuura e nanude waaju, waaju du ina yuura e konngol Almasiihu.

¹⁸ De mido yama yalla Israa'ilankoo6e nanaay naa? Be nanii koy! Ayaare wi'ii: «Daade ma66e nanaama e adunaaru fuu, konngi ma66e njottake faa hoore leydi.» †

¹⁹ Mido yama katin: Israa'ilankoo6e paa-maay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko Laamdo wi'i:

«Mi wadan faa kiron yim6e 6e nganaa yuwdi goongaari,

mi wadan faa tikkanon yuwdi ndi walaa hakkillo.» †

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude caggal duum:

«Yim6e 6e pilaakino kam been njitiiti kam, yim6e 6e yamanaay kam been du,

mi 6anganii dum'en hoore am.» †

²¹ Ammaa to Israa'ila, Laamdo wi'ii:

«Fajiri faa futuro mido filoo ja66aade yim6e salii6e, sattu6e.»*

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'ilankoo6e

¹ Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yim6e muudum Israa'ilankoo6e been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi Israa'ilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami. ² Laamdo yoppaay yim6e muudum 6e su6inoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi diin mbi'i nde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'ilankoo6e been to Laamdo naa? O wi'ii: ³ «Joomiraado, 6e mbarii annabaa6e maa, 6e kalkii kirsirde maa sadaka. Miin tan heddi, de i6e ndaara no 6e mbarda kam.» ⁴ Ammaa dume Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am wor6e ujunaaje njeddó 6e kujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.» ⁵ Hono noon, hakkunde yim6e hannden been, ina woodi yim6e seeda 6e Laamdo su6orii saabe hinney muudum. ⁶ De si o su6oraake 6e hinney fu, en anndan o su6oraaki 6e saabe golle ma66e. Si wo saabe golle ma66e fu, hinney Laamdo oon heddataako laataade hinney katin.

⁷ Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'ilankoo6e been kebaay ko pilotonoo duum, wo 6e Laamdo subii been ni kebi dum. Heddi6e been, berde mu66en njoornaa ⁸ hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji ma66e,

wumnii gite ma66e, faadonii noppi ma66e.

Faa hannden noon worri.»*

⁹ Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol ma66e bonngol ngool laatanoo

6e tuugol † faa 6e njana ley maggol, laatanoo 6e fergere faa 6e njukkee.

¹⁰ Wo gite ma66e nibbinee taa 6e nji'a,

wo 6aawe ma66e turee faa abada!» †

¹¹ Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankoo6e been pergi duum, yalla wo faa 6e caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti ma66e diin, yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been kefiri kisindam,

* 10:5 Lewinkoo6e 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14. † 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7.

* 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. † 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21. § 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21

Esaaya 65.2. * 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † 11:9 Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa

bedorgal. † 11:10 Jabuura 69.23-24.

faa Alhuudiyankoo6e been kira. ¹² Si lutti ma66e diin laatanake yim6e adunaaru barke, si mursey ma66e du laatanake 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been barke, barke oon buran dum manngu sanne si Alhuudiyankoo6e been fuu tuubii.

Haala hisineede yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹³ Joonin, wo onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been kaaldammii: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantoro gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴ de na hasii mi he6an waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina wo66e ma66e. ¹⁵ Sabo si woddineede Alhuudiyankoo6e wadi de yim6e adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dume laatoytoo si 6e nja66owaama? Dum laartoto hono wo 6e yaltube e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷ Joonin le, Israa'iilankoo6e ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii kebirdaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada he6a barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸ Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wurni dadi diin, wo dadi diin mburni ma. ¹⁹ Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi doobe do.» ²⁰ Goonga! Ammaa ko de caltraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddii e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹ Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²² Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamu6e been, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete. ²³ Israa'iilankoo6e du, si 6e njoppii salaare ma66e de 6e ngoondini fu, Laamdo nannan 6e katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dobude 6e e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna mu66en.

No Laamdo yurmortoo yim6e fuu

²⁵ Sakiraabe, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, he6a taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkilli: Israa'iilankoo6e laatake

yoor6e berde, de dum timman wakkati siyiji yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankoo6e been fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona,

ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»[§]

²⁷ «Dum woni amaana am e ma66e

wakkati nde mooytammii hakkeeji ma66e.»*

²⁸ Ko Alhuudiyankoo6e been nja6aay Kabaaru Lobbo oon duum, 6e laatorii way6e Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon faa ke6on Kabaaru oon. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maamiraabe ma66e. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo noddi. ³⁰ Onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on kefii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankoo6e. ³¹ Noon du, joonin wo been calli Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa been du ke6a yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yim6e fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeeji Laamdo korsufi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa annudde anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamuude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy laatii tindinoowo dum?»[†]

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yo6a dum?»[‡]

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondin6e Iisaa kaani wuurdude

¹ Ndelle sakiraabe, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laato6on sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni dewal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamdo heydintina hakkillooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan annudde muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hi66i.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaardon ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal

Laamdo etani on ngaal. ⁴ Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle. ⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeydaya no terde fuu njejduraa e banndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedu de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamdo hokki dokkal wallude wobbe, o walla 6e. Mo o hokki dokkal jangginde, o janggina. ⁸ Mo o hokki dokkal sembindina yimbe, o sembindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande wobbe du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoro tinnare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoroo wobbe e seyo.

⁹ Njinngu moodon laatoo ngu waldaa e naafikaaku. Mbanee ko boni, kabbee e ko woodi. ¹⁰ Njidunduree njinngu saki-raagu, mono fuu teddina banndum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare. ¹³ Mballee seniibe Laamdo e haajuuji mu6ben, laatee ja6otoobe weer6e. ¹⁴ Mbarkinee torroobe on. Mbarkinon 6e, taa kudon 6e. ¹⁵ Ceyodee e seyyiibe, mboydee e woyoo6e. ¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaa6e. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilane wadude ko yimbe fuu ndaarata na nardi. ¹⁸ Si na laa-too, ngondiree e yimbe fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon. ¹⁹ Sakiraa6e horsu6e, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yoo6yta 6e.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»† ²¹ Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dwtanaade laamiibe

¹ Mono fuu dwtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo joyyini dum'en. ² Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. ³ Gadoowo ko woodi

walaa ko huldata hooree6e been, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. ⁴ Sabo laamiibe wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa 6olum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. ⁵ Ndelle, tilay dwtanodon laamiibe been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. ⁶ Dum wadi de odon njo6a lampo, sabo laamiibe been wo gollanoobe Laamdo, hokku6e wakkatiiji mu6ben fuu faa laamoo. ⁷ Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yimbe njejri yidundurde

⁸ Taa njoganee fay gooto nyamaande. Huunde wootere tan haani laataade nya-maande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹ Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidiraa hoore maa ni.» ¹⁰ Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹ Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam 6uri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. ¹² Jemma badake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. ¹³ Mbuurden no haaniri, hono no won6e ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleji 6alli tuundi e rafi semto, wanaa e poodundural e kiram. ¹⁴ Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamon de.

14

Haala lokkaa6e e jom'en semmbe

¹ Nja6bee mo goondinal muudum lokkidi tawa on peldaay dum ko miilotoo. ² Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoo

* 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

teewu oon, sabo Laamdo ja66ake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasi goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyoora ko miilotoo dum e ley hakkillo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraado wuur6e e maay6e fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo: Koppo fuu kofanto kam,

demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.» *

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko lifata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men Iisaa mido tannyoora nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njiingu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaamete. ¹⁶ Ndelle, ko ndaardon na woodi duum, tinnee taa wo66e mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yim6e du teddina dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta banndum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laa6i, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellu6e goondinal 6een, eden kaani wallude 6e goondinal mu66en lokkidi 6een. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkii6e ma diin e am njani.» * ⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa janggina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa ke6en tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddinirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Nja66unduree no Almasiihu ja66orii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani 6e duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraa6e ma66e diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa:

«Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi, mi yimante faa teddina innde maa.» †

¹⁰ Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yim6e Joomiraado 6een.» ‡

¹¹ Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!

Manee mo, onon siyiiji yim6e fuu!» §

¹² Annabi Esaaya du wi'ii:

«Yuurudo e lenyol Yesa warowan, oon unmooytoo faa laamoo lenyi adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.» *

¹³ Laamdo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke

* 14:11 Esaaya 45.23. * 15:3 Jabuura 69.10. † 15:9 2 Samuwila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ 15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43. § 15:11 Jabuura 117.1. * 15:12 Esaaya 11.10.

moodon beydoo heewude saabe baawde Ruuhu Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

¹⁴ Sakiraa6e am, mido tanniyorii odon keewi mboodirka, odon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde banndum. ¹⁵ Ammaa ley fataaki ki mido suusi haalande on haalaaji goddi faa laa6a faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ¹⁶ laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been laaroo sadaka beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido senini. ¹⁷ Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade golleeji di ngollanmi Laamdo diin. ¹⁸ Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been downtanaade Laamdo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, ¹⁹ e ley baawde maandeeji e kaayeeffiji, fuu dow baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriyaa. ²⁰ Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyi6a dow nyimngo neddo goddo. ²¹ De mi wada hono no winndiraa ni:

«Be kumpitaakano haala makko been nji'owan,

6e nanaayno been du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

²² Wo gollal waajaade ngaal hadi kam warude to moodon kile keewde. ²³ Joonin kaa, gollal ngaal huu6ii leyde dee do. Katin du wadii duubi keewdi ko njidumi warude to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndaarii on de ceyodiimi e moodon fu, odon mbaawi walude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe won6e toon. ²⁶ Sabo kawrite goondin6e gonde Makedoniya e Akaya deen anniyaake hawrundurde mballa faa kokka talkaa6e jeyaa6e e seniibe Urusaliima been. ²⁷ Be anniyorii dum berde belde, de na tilsani 6e hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankoo6e been mbalii lenyi goddi diin ke6a ngedu e barkeeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani wallirde Alhuudiyankoo6e e kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum, mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan

to moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewdo.

³⁰ Sakiraa6e, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njinngu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji moodon to Laamdo saabe am. ³¹ Naarodon Laamdo danna kam e yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahuudiya been, katin du seniibe won6e Urusaliima been nja66oo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono noon, mi yottorto on e bernde welnde saabe muuyde Laamdo, de ke6den powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam wonda e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondin6e gonggal ley Kankiriya oon. ² Nja66orodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri nja66oreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heew6e, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidoobe e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kam6e nesi mursude yonkiiji ma66e faa 6e ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata 6e, kawrite goondin6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e deen fuu ina njetta 6e. ⁵ Njowtanon kam goondin6e hawroobe ley suudu ma66e been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraa6e 6e uddidanoomi e kasu been. Wo 6e nulaa6e anndaa6e sanne, katin du kam6e artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yim6e galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banddam oon. Njowton yim6e galle Narsisi hawtu6e e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rew6e gollanoobe Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado su6ii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondin6e Iisaa wonda6e e ma66e been. ¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere

† 15:21 Esaaya 52.15.

e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe wonda6e e ma66e been fuu. ¹⁶ Jowtundur6on e jowtaali ceniidi. Kawrite goondin6e Almasiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraa6e, mido njaaroo on sanne, kakkilon e waddoo6e ceedaagu. I6e perga yim6e sabo 6e calake jannde nde ke6udon ndeen. Mboddee 6e! ¹⁸ Sabo yim6e wa'u6e hono noon ngollantaa Joomiraado meeden Almasiihu. Ko 6e ngollanta dey, wo deedi ma66e. Wo e haalaaji ma66e beldi e manooje ma66e jaayde 6e majjinirta hakkillooji yim6e 6e anndaa 6een. ¹⁹ Onon le, kabaaru dowaare moodon yottake yim6e fuu. Saabe duum mido weltoroo on, de mido muuyani on laatodon jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatodon 6e ngalaa feloore du e dow ko boni. ²⁰ Laamdo jom jam oon wadan niison Seydaani ley teppe moodon ko 6ooyataa. Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro bannidraa6e am 6een ina njowta on. ²² Miin, Tertiyu, binndan6o Pool 6ataaki ki oon, mido jowta on saabe kawtal meeden e Joomiraado. ²³ Gayus, beero am mo kawrital goondin6e ngaal hawrata galle muudum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeden oon. [²⁴*]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo 6angugol sirri Laamdo cuudanoodo gilla arande ²⁶ de joonin o 6anginaama. Dewte annabaabe anndinii dum lenyi diin fuu no Laamdo duumiido oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamdo, di dowaanoo dum. ²⁷ Laamdo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

* **16:24** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laato nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondin6e Laamdo gonngal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laato don yim6e muudum seniibe, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoo6e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebiu ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on sembe faa do adunaaru haadi, yalla odon laato 6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poofundural hakkunde goondin6e

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laato don daunde wootere. Taa peccodon, ammaa laato don jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e am, si goonga mi narrii yim6e suudu Kolowe poofundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wo66e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wo66e ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† wo66e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wo66e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo peccido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootalgal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootalgal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootalgal batisima.

¹⁶ Ayyo, goonga, mi batisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laato 6olum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkoo6e been, ammaa to meeden enen hisintee6e been, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo, paamal faamu6e du, mi jii6an ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam. ²¹ Yim6e adunaaru ndu e hakkilantaaku mu66en fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondin6e dum been e waaju amin nanndudo e puuyndam oon. ²² Alhuudiyankoo6e ina piloo kaayeeffiji, Geresankoo6e du ina njidi hakkilantaaku. ²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankoo6e wo dum haala cementiika mettuka, to lenyi goddi du wo dum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yim6e 6e Laamdo noddii ley Alhuudiyankoo6e e ley lenyi goddi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina 6uri hakkilantaaku 6i66e-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina 6uri sembe 6i66e-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraa6e 6e Laamdo noddii: 6e yim6e njogorii wo jom'en hakkillooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yuuru6e e lenyi teddudi du keewaa e ley moodon. ²⁷ Ammaa Laamdo su6ake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huufina jom'en hakkillo 6een. Laamdo su6ake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huufina ko jogii sembe. ²⁸ O su6ake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo 6olum duum, faa o wada ko taykete duum laato 6olum. ²⁹ O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatani en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatani

* 1:2 Golle Nulaa6e 18.1-17. † 1:12 Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ 1:13 Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § 1:19 Esaaya 29.14.

en fonnditaare e senaare e rimdineede.
³¹ Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i
 duum laatoo: «mantotoodo fuu mantoroo
 Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

¹ Sakiraa6e, miin du, nde ngarnoomi to
 moodon faa mi waajoo on goonga Laamdo
 tedduo ndeen, mi waajoraaki on haalaaji
 nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku
 yimbe. ² Sabo mi anniyakeno mi wa-
 jataako on fay huunde si wanaa haala lisaa
 Almasiihu e tonteede muudum dow leggal
 palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon
 ndeen, mido lokki'di, mido huli sanne faa
 mido diwna. ⁴ Haala am e waaju am
 yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha
 hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum
 dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hol-
 lata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow
 hakkilantaaku yimbe, ammaa yowoo dow
 baawde Laamdo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku
 min mbaajotoo hakkunde mawnu6e e
 ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku
 adunaaru ndu min mbaajotoo, maa
 hakkilantaaku jom'en baawde halkete6e e
 ley jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamdo
 min mbaajotoo. Hakkilantaaku ngun
 wo goonga tedduo cuudaado yimbe mo
 Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka
 faa teddiden. ⁸ Fay gooto e laami6e
 adunaaru 6een faamanaay hakkilantaaku
 ngun, sabo sini 6e paamaniino dum fu,
 6e tontataano Joomiraado tedduo oon.
⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa:
 «Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,
 6ernde fay gooto miilaaki,

ko Laamdo moyyinani yidufe dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ru-
 uhu muudum. Ruuhu oon ina tiima hu-
 unde fuu, fay ko luggi to Laamdo. ¹¹ Moy
 waawi annude miilooji neddo si wanaa
 yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon
 du, fay gooto anndaa miilooji Laamdo si
 wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le,
 en ke6ii Ruuhu, de wanaa to adunaaru
 o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En ke6ii
 dum faa paamen moyyere nde Laamdo
 wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaa-
 joo dum, min mbaajortaako haalaaji di
 hakkilantaaku 6i66e-Adamaa kokkata min.
 Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu
 oon hokkata min. Miden piirtira goon-
 gaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin.
¹⁴ Ammaa mo he6aay Ruuhu Laamdo oon
 jabataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de pu-
 uyndam to muudum. O waawaa faamude

de, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no
 kulle deen carortee. ¹⁵ De neddo ke6udo
 Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu
 ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa
 saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin
 mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollano6e Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraa6e, mi waawaay
 haalirande on hono no kaaldirammii e
 jogii6e Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi
 haaldiranii on hono wo on jokku6e muuyde
 terde, hono wo on cukalyo keccoy e ley
 goondinal Almasiihu. ² Wo 6iraadam
 kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu,
 sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin
 du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo
 muuyde terde mon tan njokkudon tafon.
 Ko kirundural bonngal e kalala woni
 hakkunde moodon duum, wanaa duum ina
 holla wo muuyde terde njokkudon naa?
 Ayyo, odon laatii hono jokku6e adunaaru
 tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani,
 goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa
 dum ina holla miilooji adunaaru ndu
 njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni?
 Min gollano6e Laamdo tan, yaaroo6e on to
 goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado
 hokki dum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du
 wiccii, ammaa Laamdo woni mawwinoowo.
⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu
 nganaa fay huunde. Laamdo mawwinoowo
 oon tan woni baawdo. ⁸ Aawudo e jarnudo
 fuu potu. Mono e mu66en fuu barjete ko
 fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen,
 min gollido6e e Laamdo. Onon wo on
 ngesa Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani
 kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no
 nyi6oowo jom hakkillo wadata ni. Joonin
 goddo ina nyi6a e dow mayre. Ammaa
 mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay
 gooto waawaa wasude joyyinirde wonnde,
 sabo arandeere ndeen tabatii. Kayre woni
 lisaa Almasiihu. ¹² Woodi, neddo na waawi
 nyi6ude dow joyyinirde ndeen kanje naa
 cardi naa kaaye dime. Imo waawi nyi6ude
 ledde naa hudo naa yomme. ¹³ De mono
 fuu, golle muudum 6anginte nyannde gar-
 tol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite 6anginan
 golle mono fuu, hollan no gollleeji diin
 ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddi in darii
 dow joyyinirde ndeen, he6an mbarjaari.
¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle

* 1:31 Yeremiya 9.23. * 2:9 Esaaya 64.3. † 2:16 Esaaya 40.13.

muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon millake ina jogii ko yimbe adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laato puuydo, faa heba hakkillo jaati. ¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuydam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral mu66en.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi mi-illooji jom'en hakkillo been, wo di boli.»†

²¹ Ndelle, taa fay gooto mantaroo yimbe, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu: ²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaabe Almasiihu e tampiri-iji mubben

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaabe goongaaji Laamdo cuudiidi diin. ² Woodi, halfinaabe, ina haani tawee wo hoolniibe. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde 6i66e-Aadama wi'oo6e mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am fel-daay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudinoo e nimre, kam banginta anniyaaji berde yimbe. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti hebude.

⁶ Sakiraa6e, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiw-ton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddiibe. ⁷ Moy burni on wo66e? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantaroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on ke6ii jawdi! On laatake laamiibe, de dum fuu, min laa-maaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon!

⁹ Sabo mido miilli, minen nulaabe, Laamdo heedini min caggal hono no saraa6e sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yimbe fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuybe saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaa6e, de minen, min huyfinaa6e. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yobere e domka. Miden koli. Yimbe na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yimbe njennii min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yimbe fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaa6e am horsu6e ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowoo6e ujunaaje sappo, on keewaa baabiraabe kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o 6iyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Wo66e moodon ina mawnitoo sabo i6e miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa 6ooyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawninkiniibe been wo haaloobe tan, naa i6e njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtini hakkunde goondin6e

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heefer6e: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantaroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si banndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow innde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa -
 5 sanaa neddo oon wattee e juude Seydaani
 wakkati oon, faa 6anndu muudum halkee,
 de yonki muudum he6a hisinee nyannde
 gartol Joomiraado.

6 Ko mantortodon duum woodaa! Yalla
 on anndaa rabilla see6a ina yuufina conndi
 ndiibaandi fuu? 7 Laa6inee ko'e mon, itton
 rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa
 laa6on conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo
 duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi
 Faltagol ngeel hirsaa, dum woni Almasi-
 ihu. 8 Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa
 e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon
 teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru
 mo walaa rabilla, buuru laa6al e goonga.

9 E 6ataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi
 wi'ii on e ley makki taa ngondon e fiijo6e.
 10 Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa
 haala fiijo6e won6e ley adunaaru been kaa-
 lumi, naa haasidi'en naa wuy6e naa re-
 wo6e tooruuji. Sabo si wo haala been
 kaalannoomi fu, tilay mburton adunaaru
 ndu. 11 De ko njidunoomi wi'ude on, taa
 ngondon e bi'oowo wo sakiie meeden de
 tawee wo piijoowo naa haasidi naa de-
 woowo tooruuji naa mbonkoto6o yim6e
 naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaam-
 don e ga'udo hono noon du. 12-13 Sabo
 mi sarataako yim6e 6e ngalaa ley kawrital
 goondin6e been. Wo Laamdo sarotoo 6e. De
 odon njeji saraade won6e ley kawrital. Wo
 hono noon winndira: «Ittee neddo bondo
 oon e ley moodon.»*

6

*Haala pelundural hakkunde sakiraa6e
 goondin6e*

1 Si wo66e moodon potaay fu, noy
 joomum'en cuusirta wullitaade sarotoo6e
 6e ngoondinaay been de njoppa yim6e
 Laamdo? 2 Yalla on anndaa wo yim6e
 Laamdo been caroytoo adunaaru ndu naa?
 Ndelle, si onon yim6e Laamdo caroytoo
 adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko
 6uri famdude duum? 3 Yalla on anndaa wo
 enen caroytoo maleyka'en been naa? Sakko
 ko woni ley nguurndam dam! 4 Ndelle,
 si luural wadii hakkunde moodon dow
 kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara
 dum to yim6e 6e kawrital goondin6e ngaal
 hiisaaki been? 5 Ko mbi'umi duum na
 haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom
 hakkillo gooto baawdo saraade sakiraa6e
 moodon luuru6e naa? 6 Ee, goondindo na
 yaara goondindo banndum faa saroo dum,
 woodi du wo yeeso yim6e 6e ngoondinaay!

7 Haya, fay ko cardoton hakkunde
 moodon duum wo semteende bonnde. Ko
 wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko

wadi de on cubaaki munyude teeteede ko
 ngoodudon? 8 Ammaa wo onon e ko'e mon
 toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraa6e
 moodon.

9 Yalla on anndaa oonyi6e naatata e ley
 laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fi-
 jo6e e rewo6e tooruuji, jeeno6e e wor6e
 woykuruu6e e luudunkoo6e, 10 wuy6e
 e haasidi'en, sulotoo6e e mbonkotoo6e
 e yano6e, fay gooto ma66e naatata e
 laamu Laamdo. 11 Noon du wo66e moodon
 ngorrunoo. Ammaa joonin on lootaama,
 on cenaama, on ndaardaama fonnditi6e e
 dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu
 e Ruuhu Laamdo men oon.

*No goondin6e kaaniri teddinirde Laamdo
 e balli mubben*

12 Wo66e moodon ina mbi'a: «Huunde fuu
 ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu
 nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii
 kam», ammaa mi ja6ataa huunde dawrana
 kam. 13 Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu,
 reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo
 halkan di, di didi fuu. Banndu 6ii-Aadama
 tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey,
 faa ndu rewra Joomiraado. Joomiraado du
 wo joomiiru. 14 Laamdo ummintindo Joomi-
 raado meeden e maayde oon, ummintiniran
 en, enen du e baawde muudum. 15 Yalla
 on anndaa balli mon ngoni terde Almasi-
 ihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde
 Almasiihu deen, de mi hawrundura de e
 terde piijoowo naa? Abada koy! 16 Yalla
 on anndaa kawtudo e piijoowo fuu, laato-
 dake e muudum 6anndu wooturu? Sabo na
 winndaa: «Be dido fuu 6e laatotoo gootum.»*

17 Ammaa kawtudo e Joomiraado laa6odake
 e muudum ruuhu gooto.

18 Ndogee fijirde! Hakkeji goddi di
 neddo wadata fuu takkataa e 6anndu
 muudum, sanaa fijirde. Piijoowo na wadana
 6anndu mum hakke. 19 Yalla on anndaa
 6anndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu
 Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki
 on oon? On njejaa ko'e moodon, 20 sabo
 Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle,
 teddiniron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

1 Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbin-
 ndandon kam deen. Goonga, si tawii
 gorko naaddaay e deekum fu, na woodi.
 2 Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu
 na haani tawdee e deekum, debbo du
 tawdee e gorum. 3 Gorko fuu wondira e
 deekum no haaniri, debbo du humtana go-
 rum haaju muudum. 4 Debbo dawrantaa
 6anndu muudum, wo gorum dawranta ndu.
 Gorko du dawrantaa 6anndu muudum, wo

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

* 6:16 Fuddoode 2.24.

deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo bannum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddoodon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nannigitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsii. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko furumi yidude dey, yim6e fuu laatoos hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: wo66e kokkiraa nii, wo66e du kokkiraa nii. ⁸ To 6e banjaay e 6e banjaaka been, kam e rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi, mido wi'a si i6e keddoonii noon, hono no am ni, dum 6uri woodde e ma66e. ⁹ Ammaa si tawii 6e mbaawaa nanngitaade fu, 6e banja, 6e banje. Sabo dum 6uri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Won6e e dewle been, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoroo noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo Iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, 6i66e moodon laatoto 6e laabaa, tawee le 6e seniibe. ¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njami-rammi kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude jamirooje Laamdo. ²⁰ Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. ²¹ Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a he6ii laawol no

ndimdiraa fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado. Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccube yim6e. ²⁴ Sakiraa6e, mono fuu no worrunoo nde noddanoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yim6e 6e ndewlaay 6een, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni 6uri woodde e muudum. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a banji du, a luttaay. Surbaajo du si banjaama, luttaay. Ammaa naatu6e e bangal 6een filloto e nguurdam mu66en. Mido yidi dannude on dum.

²⁹ Sakiraa6e, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na ra6biidi. Joonin, banjube 6een ngada hono banjaay ni, ³⁰ woyoo6e ngada hono mboyaay, weliibe ngada hono mbeltaaki, soodo6e ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtoroo6e adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e ka6bu-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo banjaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laatoos seniibe ley balli ma66e e yonkiiji ma66e fuu. Ammaa banjaado, ina hilnii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tongga on. Mido yidi mbuurdon no haaniri, ngallanon Joomiraado e bernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo ha66ani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngal wadiire no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e bernde muudum banjataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniya 6e banjataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, banjado mo ha66ani wadii ko woodi, mo banjaay mo ha66ani du wadii ko 6uri woodude.

³⁹ Debbo banjaado wo ka6baado sini gorum ina heddiin na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi banjeede mo

yidi. De sanaa tawee wo jokku6o laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngor-taalaaku fu, ndeen o 6urata 6ernde welnde. Dum woni miilo am, de mido miiloo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njinngu semmbindinta goondin6e. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yim6e na mbi'a rewete6e ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'ete6e «rewete6e» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurndam oon.

⁷ Ammaa wanaa yim6e fuu paami dum. Wo66e woownoo6e rewude tooruuji, faa hannden si 6e nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, 6e miiloto wo tooruuji jaati njeji teewu nguun. Ndeen 6erde ma66e pelan 6e, mbona, sabo na lokiidi. ⁸ De nyaamdu kaa 6attintaa en Laamdo. Si en nyaamii, 6eydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, 6uytanta en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool li6a 6e tabitaay e ley goondinal 6een. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusinan 6ernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraabe 6e tabitaay e ley goondinal 6een hakke, si on nawnii 6erde ma66e fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina li6a sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi li6a sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden lisaa naa? Wanaa saabe ko gollanmi

Joomiraado duum ngoondinirdon naa? ² Fay si to wo66e mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon lisaa duum ina seedoo faa laabi Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi feelo6e kam 6een: ⁴ wanaa miden njeji he6ude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeji yaadude e debbo goondindo hono no nulaabe wo66e 6een naa? Hono no minyiraabe Joomiraado 6een ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaabe jeyu6e gollude faa mbuurra? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yim6e tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaa6ooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbinndanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngol-lira jikke he6ude ngedu mu66en. ¹¹ Min aawii e moodon barkeeki Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeki adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wo66e na kaandi he6ude barke e juude moodon, wanaa minen 6uri haanude he6ude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa golloo6e e ley suudu dewal mawndu 6een ina mbuurdi e kulle de yim6e kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaabe golle hirsirde 6een ina kefa ngedu mu66en e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotoo6e Kabaaru Lobbo 6een mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi he6a huunde. Maayde 6urani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollanoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi he6anno njobdi. De si goonga, laataake tilay ngollirammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni he6ude waajaade Kabaaru

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4.

Lobbo 6olum, tawee du mi filataako he6ude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti he6ude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yim6e fuu, yalla mido he6a ko 6uri heewude e mu66en. ²⁰ Hakkunde Alhuudiyanko6e, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi he6a dum'en. Hakkunde jokku6e Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi he6a dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yim6e 6e ngalaa e Tawreeta Muusaa 6een, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi he6a dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaa6e, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi he6a dum'en. Walaa fuu no mi wadaay hoore am saabe yim6e fuu, faa mi hisina wo66e mu66en no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi he6a barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley doggudu wo yim6e heew6e ndoggata, de gooto tan he6ata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa ke6on. ²⁵ Segilantoo6e dadundurde fuu eeltan 6alli mu66en eeltugol cattungol. Kam6e, i6e ngadirra noon faa 6e ke6a mbarjaari ndi dumataako. Enen le, wo faa ke6en mbarjaari nduumotoondi. ²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoodo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo 6olum. ²⁷ Ammaa mido ekintina 6anndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wo66e Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laato mo he6aay.

10

Haala hakkilde faa taa bo66oo

¹ Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraa6e meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu i6e ngonnoo ley ruulde, 6e fuu 6e peyyitiino maayo manngo. ² E ley ruulde ndeen e maayo ngon, 6e fuu 6e ke6ii lootalag batisima laati6e jokku6e Muusaa. ³ Katin du 6e fuu 6e nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁴ Be fuu 6e njardii njaram ngootam yuuradam to Laamdo. Si goonga, i6e njarannoo dam e tefaare Laamdo yaadoore e ma66e. Tefaare ndeen woni Almasiihu. ⁵ Ammaa ko 6uri heewude e ma66e, mbelaay Laamdo. Dum wadi de 6e maayi, 6alli ma66e cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatanii en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono ma66e ni. ⁷ Taa laatee rewo6e tooruuji hono no

wo66e ma66e ngadiri ni, hono no winndiraa: «Yim6e been njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»[†] ⁸ Taa naaten e fijirde hono no wo66e ma66e naatiri. Ko dum wadi, yim6e ma66e ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wo66e ma66e ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa njormee hono no wo66e ma66e ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii 6e. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake 6e faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen won6e e cakitte jamaanuui 6een. ¹² Dum le, miillido ina darii fuu, hakkila taa bo66oo. ¹³ Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa 6ii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindoden ko 6uri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburtorodon nde faa mbaawon muniyande nde.

¹⁴ Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, mboddee dewal tooruuji. ¹⁵ Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶ Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii 6anndu Almasiihu nduun. ¹⁷ Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en 6anndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸ Taykee lenyol Israa'illa ngool: yim6e ma66e nyaamoo6e kirsamaaji been laatake gootum e ley teddingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ¹⁹ Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruuji nguun wo huunde dajiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruuji diin, won ko ngoni. ²⁰ Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yim6e been cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatonon hawtu6e e ginnaaji. ²¹ On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²² Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden 6uri mo semmbe naa?

No neddo jeyi worrude ley ndimaaku

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal wo66e. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata wo66e. ²⁵ Teewu cootteteengu luumo fuu, odon mbaawi nyaamirde dum 6erde de pelataa

* 10:6 Misaalu wo yeru maa nanndingol. † 10:7 Wurtagal 32.6.

on tawa on yamaay yalla wo d̄um teewu cakkanaangu tooruuji naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»[†] ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabii nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'i on: «Dum wo ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee d̄um, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore d̄um. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde d̄um, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njetirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si odon nyaama maa odon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiree d̄um faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatane faygooto fergere, wanaa Alhuudiyankoo6e, wanaa yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, wanaa kawrital goondin6e Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welaata yim6e fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yim6e heew6e pilotoomi, faa 6e kisinee.

11

¹ Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko miccitidon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kolumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paa-mon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaa hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaa hoore muudum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani suddaa hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa suddaa hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaa6e laamu fu, ina tilsani debbo suddaa hoore muudum.* Dum laatanto

d̄um maande holloore ina woni ley hawjugorum. ¹¹ Ammaa d̄um e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De d̄um fuu to Laamdo d̄um yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewɪ Laamdo tawi suddaa hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o suddaa hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii d̄um de jokki laawol gonngol fu, faama d̄um wanaa al'aada amin, d̄um wanaa al'aada kawrite goondin6e Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Mido miila du wo d̄um goonga. ¹⁹ Ina tilsii pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniibe jaati won6e e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrun-duri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wo66e moodon ina njolba, wo66e moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondin6e Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde 6e ngalaa faa'e been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e d̄um.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko ke6umi e Joomiraado de njottinni on: leyjemma mo Joomiraado meeden Iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon d̄um faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowo.

[†] 10:26 Jabuura 24.1. * 11:10 Wo66e ina paamira fuddoode aayaare nde hono nii: Saabe d̄um, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoo6e, nulaa6e e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirdo buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e banndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum banndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyaw6e e lokkaa6e ina keewi e moodon, wob6e moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotono ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraa6e am, si ofon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu nja66oo banndum. ³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddii duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraa6e, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, ofon angoi tooruuji muumdi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di fuu ley yim6e been fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal banginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebbinaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyaw6e. ¹⁰ O hokka oodo wadude kaayeeffiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo sennude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹² Woodi banndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde banndu

na keewi, banndu kaa wo wooturu. Hono noon banndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden banndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyankoo6e naa en nganaa, yalla wo en rimbe naa en riimay6e. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ngal jeyeede e banndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ndu jeyeede e banndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maartira ko uurata e ko luubata? ¹⁸ Ammaa, Laamdo hawrundurii terde deen fuu e banndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako banndu. ²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de banndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde banndu nanndude e burde lokkidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrundurii terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e banndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltooto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on banndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e banndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamdo darniri kawrital goondin6e ngaal: ko artii fuu o jyyini nulaa6e, o beydi katin haaldoo6e annabaaku, de o jokkintini jannginoo6e. Caggal duum, o jyyini wadoo6e kaayeeffiji e danoo6e nyaw6e e waloo6e e ardotoo6e e haalo6e demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yim6e fuu wo nulaa6e naa? Yalla 6e fuu wo 6e haaldoo6e annabaaku naa? Be fuu wo 6e jannginoo6e naa? Be fuu i6e ngada kaayeeffiji naa? ³⁰ Yalla yim6e fuu kokkaa dannude nyaw6e naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol burngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yimŋe, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lengguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaabe naa mi hokkitirii ɓanndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa ɓernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, anndal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hi66i duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido miiltonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laa6aay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laa6a. Ko anndumi joonin duum hi66aay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hi66a, hono no Laamdo anndiri kam faa hi66i ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngonni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko ɓuri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko ɓuri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yimŋe. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yimŋe haaldata, faa semmbina goondinal mu66en, sellina ɓerde mu66en, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaalidoowo annabaaku, wo kawrital goondin6e nafata. ⁵ Mido yidi

kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko ɓurani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaalidoowo annabaaku ɓuri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondin6e ngaal he6a nafaa.

⁶ Ndelle sakiraabe, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo ɓanginani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laa6i fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laa6i, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu walaa, noy paamirtedon? On paddii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e he6ude dokke cemmbinooje kawrital goondin6e ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu ɓaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa ɓuri on on fuu. ¹⁹ Ammaa e ley kawrital goondin6e, haalude karfeeje joy paaminiide faa jangina yimŋe, ɓurani kam haalirde karfeeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

²⁰ Sakiraabe, taa laatonon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laatonon 6e ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkillooji mon laatonon maw6e. ²¹ Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yimŋe am,

* 14:11 Maanaa demngal do wo sii haala.

wo e kunndude yim6e leyde godde,
wo e demle janan6e kaalirammi.

Dum fuu,

6e kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

²² Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do 6e ngoondinaay, de nganaa maande do yim6e goondin6e. Haaldude annabaaku du wo maande do goondin6e, wanaa do 6e ngoondinaay. ²³ Ndelle, si goondin6e fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yim6e 6e mboowaa dum naa yim6e 6e ngoondinaay ngarii fu, 6e mbi'an wo on haanaa6e. ²⁴ Ammaa si gooto e yim6e been warii, de tawi yim6e fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeeki makko, ina saroo mo. ²⁵ Ko suudii ley bernde makko fangan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondin6e haani worrude

²⁶ Ndelle sakiraa6e, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo ganginani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na firirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondin6e ngaal. ²⁷ Si demle de anndaaka kaalirtee, taa bura yim6e dido naa tato. Been du, sanaa 6e kaalira gooto gooto, de gooto moodon firirta. ²⁸ Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley bernde muudum. ²⁹ Haaldoo6e annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala ma66e kaan. ³⁰ De si won ko Laamdo ganginani gooto e joodiibe been, kaaloowo arandeejo oon deyyinoo. ³¹ Sabo on fuu, odon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yim6e fuu ke6a paamal e berde cellinaade. ³² Haaldoo6e annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e mu66en. ³³ Si goonga, Laamdo wadataa ko jii6ii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, ³⁴ sanaa rew6e ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo 6e ngalaa laawol haaluley ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko 6e njidi faamtindaade, 6e acca faa 6e koota, 6e yamowa jom'en cuudi ma66e. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa odon miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan ke6i ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinndanammi on duum wo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa

dum. ³⁹ Ndelle sakiraa6e, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kadon demle de anndaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu wadiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraa6e, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On nja6ii dum, odon keddii odon ka66ii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru on kisinirtedon, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto 6olum.

³ Mi yottinani on kabaaru mo ke6umi, burdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeeki meeden, no Binndi diin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tata6o, no Binndi diin mbiiri ni. ⁵ O ganganii Piyeer. Caggal duum, o gangani taalibaa6e sappo e dido been. ⁶ Caggal duum, o gangani ko 6uri sakiraa6e keme njoyo ley wakkati gooto. Ko 6uri heewude e ma66e ina mbuuri faa joonin, de wo66e ma66e paltake. ⁷ Jokkiti katin, o gangani Yaakuuba, de o gangani nulaa6e been fuu. ⁸ Sakitii, o gangani kam miin ga'udo hono 6inngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin 6uri nulaa6e been fuu famdude. Mi fotaay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goondin6e Laamdo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamdo ndeen laatorimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o wadani kam ndeen du rimaay 6olum. Si goonga, miin 6uri nulaa6e been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamdo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kam6e, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du ngoondindon.

Haala ummital maay6e

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wo66e moodon mbiirata maay6e ummitataako? ¹³ Sini ummital maay6e walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo 6olum, goondinal moodon du wo 6olal. ¹⁵ Woodi si maay6e ummitataako du, idum holla ko min cebanii Laamdo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamdo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maay6e ummitataako. ¹⁶ Si maay6e ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo 6olal, odon ngoni ley hakkeeki mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynoo6e e ley goondinal Iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si

† 14:21 Esaaya 28.11-12.

jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurn-dam meeden do tan nafannoo, eden buri yim6e fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoo6e. ²¹ Sabo no maayde yuurdi e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maay6e yuurdi e neddo gooto. ²² No yim6e fuu maayirta saabe kawtal mu66en e Aadama, hono noon du yim6e fuu ummintinirtee saabe kawtal mu66en e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, 6e o jeyi 6een du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e sembe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi mo o yaa6a way6e mo 6een fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi ja6oo6e lootireede lootagal batisima saabe maay6e. Si tawii maay6e ummitataakono, dume wadi de yim6e ina mbatisiree saabe ma66e? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraa6e, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi habaama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bon6i ka6umi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maay6e ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bon6e ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonnditii, celon wadude hakke. Sabo wo66e moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maay6e ummitortoo? Noy 6alli mu66en ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de sakitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore

muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: 6i66e-Aadama e terde mu66en, daabaaji e terde mu66en, pooli e terde mu66en, liyyi du e terde mu66en. ⁴⁰ Ina woodi 6alli kammunkooji e 6alli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja mu66en, leydinkooji diin du e darja mu66en. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol mu66en. Fay hakkunde koode deen, jalbugol mu66en ina seedi.

⁴² Ummital maay6e du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii sembe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mbuurki.» Aadama cakitido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo dida6o oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yim6e yuurufe e sollaare leydi 6een ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yim6e jeyaa6e e kammu 6een ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirten e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraa6e, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyim mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa he6ude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido 6anginana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbayilitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamyaaango yitere ni, si buutatal cakitotoongal fuufaama. Sabo buutatal ngaal fuufete, de maay6e 6een ummodoo e 6alli di nyolataa. Enen du, en mbayilitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsi terde nyolooje deen bornoo ko nyolataa, maayooje deen du bornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen bornake ko nyolataa, maayooje deen bornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

* 15:27 Jabuura 8.7. † 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

56 Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. 57 Ammaa jettooje ngoodanii Laamdó kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden lissaa Almasiihu.

58 Ndele sakiraa6e am horsu6e, laatee joottii6e 6e ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa 6olum.

16

Haala wallugol seniibe won6e ngalluure Urusaliima

1 Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniibe won6e Urusaliima 6een. Nga6on ko njamirmi kawrite goondin6e gonde leydi Galaatiya deen. 2 Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dum katin. 3 Nde ngarumi fu, mi hokkan 6e cu6idon 6een 6ataakijji kollooji on cu6ake 6e, 6e njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. 4 Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

5 Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon ndewammi. 6 Hasii mi weeranan on seeda naa mi daban to moodon. Ndeen odon mbaawi walude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal am. 7 Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Midó yidi 6ooyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. 8 Ammaa mi 6ooyan ley Efeesu ga faa iidi 6enndal alkama hewta. 9 Sabo mi hebii do laawol manngol no mi gollira gollal nafoowal. Woodi, way6e du na keewi.

10 Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni.

11 Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo midó hedii mo, kanko e sakiraa6e 6een.

12 Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraa6e 6een to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o hebii laawol fu, o waran.

Bayundural

13 Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusu6e, beydorodon semmbe. 14 Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njjingu.

15 Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. I6e tinnii e gollande seniibe 6een. Sakiraa6e, midó nyaagoo on sanne: 16 njarranee yim6e wa'u6e hono noon, kam'en e gollidoobe e mu66en, tinniibe e gollal ngaal fuu. 17 Midó weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool.

Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. 18 Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yim6e hono ma66e.

19 Kawrite goondin6e gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Pirusilla e kawrital goondin6e kawroowal galle ma66e ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. 20 Sakiraa6e 6een fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

21 Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. 22 Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! 23 Wo hinney Joomiraado meeden lissaa wondu e moodon. 24 Njingu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e lissaa Almasiihu.

Bataaki Pool dīdā6i to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniife won6e leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo 6erde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina 6erde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde 6erde won6e e sii torraaji fuu no o sellinirta 6erde men ni. ⁵ Sabo no kebirde torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta 6erde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa 6erde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde 6erde amin cellinaa du, wo faa 6erde moodon peewa, de kebon mungal munyude sii torraaji di min torree minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtuton e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede 6erde du.

⁸ Si goonga sakiraa6e, min njidaa ndullon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley 6erde amin, miden maatanoo wo min saraa6e sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maay6e oon. ¹⁰ Wo kam dannii min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuuji yim6e heew6e, wadata faa heew6e njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko hadi Pool fantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: 6erde amin ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga e laa6al 6erde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakkoo hakkunde moodon. Min ngadiraaay dum hakkillooji 6i66e-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laa6a ¹⁴ ko puddudon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fuu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yim6e adunaaru anniyortoo, wi'oo6e «ayyo» de wakkati gooto puddita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko su6ii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e 6erde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereji garooji.

²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi ha6a e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu. ²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina 6erde mon katin. ² Sabo si mi mettinii 6erde mon, moy seynata kam si wanaa onon 6e mettinanmi 6een? ³ Dum wadi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanu6e seynude kam 6een mettina 6erde am. Mido tannyorani on, nde ceyiimi fuu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e 6erde mettunde e gondi kewardi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu metorgal fuu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu – naa wo66e moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko 6ur6e heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko 6uri woodde dey: njaafodon mo, cellinon 6erde makko taa metorgal 6erde jaaloo

mo. ⁸ Ndelle, mido n̄aroo on sanne tabintinon njinggu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum – si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jamboo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waa-joo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraabe been, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisintee6e e halkete6e fuu. ¹⁶ To halkete6e been, wo min luumngol maayde jaaroolwol dum'en to maayde, ammaa to hisintee6e been, wo min uurngol nguurndam jaaroolwol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortoo6e konngol Laamdo hono no heewe6e ngadata. Ammaa miden kaalda berde laa6ude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaa6e muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoobe amaana keso

¹ Yalla min pudfitii mantaade katin naa? Naa miden kaajaa batakiiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no wo66e kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni batakii amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngoni, hono batakii ki yim6e fuu mbaawi anndude e jangude. ³ Ina laa6i, wo on batakii Almasiihu saabe golle amin. Batakii kiin windiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki windiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e berde yim6e ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotu6e laataade gollanoobe amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo

dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e alluuje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankoo6e kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu buri darja oon, haala fuu wala! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon wala darja si fonndaama e darja gardo joonin mo wala ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu wala ko heddotoo duum burata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teeni sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yim6e. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaa e yeeso muudum taa Israa'iilankoo6e keddoo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa milooji berde ma66e ina njoori. Sabo faa hannden nde 6e njannngata amaana kiido oon fu, suddaae ndeen ina heddi e geese ma66e. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janngaama fu, suddaae ndeen ina heddi ina suddi berde ma66e. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaae ndeen huncete e bernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen 6e geese mu66en cudditaa been fu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina beydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampaataa. ² Min calake kulle cuudiide cemi-nooje. Min kiilataa yim6e, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden bangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e bernde mum fuu wo min goongalaa6e. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkoo6e tan o suudantee. ⁴ Been le, 6e ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji ma66e taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotot,

ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccu6e moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimirre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa andina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷ Annude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wemmberere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e balli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajiimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden annidi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yim6e heew6e. Hono noon yim6e heew6e njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torrete deen ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal mannal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹ Eden annidi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fuu, Laamdo moyyananii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppe naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en bornake ndu fuu, en laataataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴ Sabo ko

ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiibe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laa6inanooore en moyyereji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden annidi sini eden keddii e balli gondi ley adunaaru diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko furani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko furden flaade fuu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu heba mbarjaari gollleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yim6e e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min annidi no Joomiraado huldete de duum, min piloto hebude hakkil-looji yim6e. Laamdo ina annidi min. Mido hoolii on onon du, on anniditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa ke6on ko njaabodon mantortoo6e ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanjaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njingu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yim6e fuu, ndelle yim6e fuu laatii maay6e. ¹⁵ O maayanii yim6e fuu, faa wuur6e been cela wuurande ko'e mu6ben, ammaa mburana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaadata hono no 6i66e-Aadama ndaadata wo66e. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no 6i66e-Aadama ndaadata dum, min celi ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yim6e e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonno e ley Almasiihu faa rewrintina yim6e adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeji mu6ben katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kundude amin faa nodda yim6e to muudum.

* 4:13 Jabuura 116.10.

Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngar-tee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeeki meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiie yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min gollidoobe e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde kefdon ndeen laatanoo on bolum. ² Sabo o wi'ii:

«Wakkati lobbo kettindanimaami,

nyalaande kisindam mballumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam. ³ Min ngadataa fay huunde ko fergata yimbe, faa taa feloore tawee e golle amin. ⁴ Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollanoobe Laamdo goongalaabe, ley tinnitaare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley billaare, ⁵ ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyingol, ley rafo. ⁶ Miden kolla min golloobe goongalaabe ley laabal amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njinggu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷ Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii kabitirde fonnditaare. ⁸ Miden kolla min gollanoobe Laamdo ley teddeengal e ley yooyendam, ley ko yimbe mbuykata min e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinoobe tawee min goongalaabe. ⁹ Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaaabe, ley ko min ndaardetee min maayoobe, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardetee min jukkaabe tawee min mbaraaka. ¹⁰ Miden ndaardetee min suniibe tawee min seyiiibe wakkati fuu. Miden ndaardetee min talkaabe tawee miden ngada heewbe joomiraabe jawdi. Miden ndaardetee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹ Korintunkoo6e, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinani on berde amin. ¹² Minen, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on paadinanii min berde moodon. ¹³ Mido haalda e moodon hono wo on bikkoy am: ngadane min no min ngafirani on - njaajinane min berde moodon!

No neddo laatorii suudu Laamdo buurdo

¹⁴ Taa kabunduron e 6e ngoondinaay. Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi

hawritinde e nimre naa? ¹⁵ Yalla Almasiihu na waawi hawritinde e Ibilisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶ Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamdo e tooruui naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamdo buurdo oon. Sabo Laamdo wi'ii:

«Mi hodidan e ma66e,

mi yaada e ma66e,

mi laatoo Laamdo ma66e,

kam6e du, 6e laatoo yimbe am.»†

¹⁷ Dum wadi de Joomiraado wi'ii:

«Yuwee hakkunde ma66e!

Ceedee e ma66e!

Taa meeme ko tuuni!

Ndeen, mi ja66oto on.‡

¹⁸ Mi laatanoo on baaba,

onon du, on laatanoo kam 6i66e wor6e e rew6e.

Noon Joomiraado jom baawde fuu wi'ii.»§

7

¹ Ndelle sakiraabe horsu6e, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta balli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

² Omtanee min berde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: berde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbu-urden. ⁴ Mido hoolii on faa woodi. Mido mantoro on sanne. Bernde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵ Si goonga, fay nde min njottino leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley berde. ⁶ Ammaa Laamdo cellinoowo berde suniibe oon, sellinirii berde amin e garol Tiitu. ⁷ Wanaa garol makko tan sellini berde amin. Ko cellindon bernde makko duum sellinii hakkillooji amin. O haalanii min no njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinggande kam. Dum fuu beydii seyo am. ⁸ Si bataka am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinnoo, sabo mi yi'ii bataka kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. ⁹ Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on.

* 6:2 Esaaya 49.8. † 6:16 Lewinkoo6e 26.11-12, Esekiyel 37.27. ‡ 6:17 Esaaya 52.11. § 6:18 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

¹⁰ Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. ¹¹ Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du piliidon laamnude ko'e moodon. Ngal wadii faa mettafon e ko boni, faa du kuluwon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on tinnaare. Ngal wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laafi e kabaaru oon. ¹² Ndelle si mi winnandii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa saabe toonyaado du. Ammaa wo faa banginanendon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. ¹³ Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol berde amin du min kebii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon bernde muudum. ¹⁴ Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cemtinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no nja66oridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyji ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe wonbe Urusaliima

¹ Sakiraa6e, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondin6e Iisaa gondé leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattufi, ammaa no seyo ma66e heewri noon waddanii 6e hokkitirde ko heewi, fay si i6e ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko 6uri baawde ma66e. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e ke6a laawol 6e kawta e wo66e faa 6e mballa seniibe won6e Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko 6uri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e ma66e Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e ma66e minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min naarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no pudfirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraa6e jawdi e huunde fuu – goondinal e waaju e anndal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wo66e faa hokka on laawol hollude njinngu moodon

ina selli. ⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraa6e jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe 6een, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, kib6inee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa filliton wo66e 6een, de yim6e fuu laatoofotu6e ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude won6e ley baasal mu66en. Caggal joonin, si tawii onon odon ngoni ley baasal fu, kam6e e keewal ma66e, i6e mbaawi wallude on. Hono noon yim6e potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa,
kawrundurdo ko famdi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraabe muudum

¹⁶ Jettooe ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nulda mo, kanko e sakiike meeden jetteteedo e kawrite goondin6e fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondin6e deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min ke6a feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yim6e du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e ma66e mo min taykitii tinnaare muudum wakkatijji keewdi e kulle keewde. Joonin o 6uri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtudo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraa6e meeden yaadiraabe makko 6een wo nulaa6e kawrite goondin6e deen, Almasiihu na teddiniree saabe ma66e. ²⁴ Woodi ndelle, kollee 6e njinngu moodon. Hono nii

* 8:15 Wurtagol 16.18.

laabirinon kawrite goondin6e fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniife won6e Urusaliima 6een. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude 6e sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankoo6e, mbiimi 6e onon yim6e Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko 6uri heewude e ma66e du. ³ De mido nela to moodon sakiraa6e 6een taa ko min mantorii on duum laato 6olum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yim6e Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraa6e 6een artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye 6ernde, tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniya e 6ernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸ Laamdo ina waawi hebbinande on siyijii moyyere fuu. Hono noon ke6iron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹ Wo hono noon windiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en, gollal makko moyyungal duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yim6e nyaamdu faa neemina dum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi faa duuda. Ndeen moyyere moodon riman faa heewa. ¹¹ Noon du ke6al mon beydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heew6e njettan Laamdo saabe ballal mon ngal min njaaranta 6e. ¹² Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtan an haaju seniife 6een tan, ammaa ingal waddana heew6e yettude Laamdo du. ¹³ Si 6e ndarii ballal moodon ngaal, 6e teddinan Laamdo saabe dowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Be teddinan mo du saabe ko peccir6on barkeejin mon e yardaamuye faa kokkon 6e, kam6e e yim6e fuu. ¹⁴ Be kolliran korsa ma66e to moodon e du'aawuuji di 6e ndu'antoo on saabe moyyere mawnde nde Laamdo wadani on ndeen. ¹⁵ Jettooje

ngoodanii Laamdo saabe dokkal muudum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii felube dum

¹ Miin Pool, bi'eteedo wo lokkaaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudo si na woddii on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki Almasiihu, ² mido nyaagoo on: taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla wo66e semmbe am, wi'oo6e miden ngollana muuyde tomtaaku 6een. ³ Goonga, min 6i66e-Aadama tan, ammaa no min ka6irtee ni wanaa no 6i66e-Aadama ka6irtee. ⁴ Sabo ka6itirde de min ka6irtee deen nganaa de 6ii-Aadama. Baawde majje wo to Laamdo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmbindinde. Wo nii min kalkirta miilooji bondi, ⁵ miden ke6a jaalorgal dow mawnitaare fuu ha6oore yim6e anndude Laamdo. Woodi du, miden nannga miilooji mu66en fuu, miden njaara di faa di dowtanoo Almasiihu. ⁶ Si dowtaare moodon hi66ii fuu, miden cegilanii jukkaade neddo fuu mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no gorri ni – si goddo moodon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fuu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fuu, noon du o jeyri min, minen du. ⁸ Fay si mantoriimi baawde am faa faltii seeda, dum semintaa kam. Joomiraado meeden iisaa hokkii min baawde de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hul6inde on e 6ataakijji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee 6ataakijji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokkidi, haala am ina yawonii. ¹¹ Neddo fuu bi'ooowo hono noon, faama ko min mbinn-data si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoofe ko'e mu66en 6een. Min nanndaa e ma66e du. Kam6e, i6e ponnda ko'e ma66e e pondirgal ma66e. Ko 6e nanndinta ko'e ma66e e ma66e tan duum, ina holla 6e ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley manggal ngondon. ¹⁴ Ko min njottotoo to moodon duum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle wo66e de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon

* 9:9 Jabuura 112.9.

faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min ke6a no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokku-uje gonde caggal moodon, min kaajaaka mantoraade golleeji di wob6e ngadi ley gese mu6een. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado golli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewree6e

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyanee kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi ha66ii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laabudo. ³ Ammaa mido hula taa hakkillooji moodon mbonnee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laa6al e 6ernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, odon nja6ana dum law. Si on ke6ii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo kefunodon e amin oon, odon nja6ana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaabe moodon haliife 6een, walaa fuu ko burdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo anndal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laafi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo 6olum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko mbuurdammi e kawrite goondin6e godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraabe yuuru6e Makedoniya 6een ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi heddoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe 6een laawol wi'ude i6e ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaabe fewree6e, wo golloobe jambotoobe, i6e nanndina ko'e ma66e hono wo 6e nulaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka

jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e mu66en hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo ma66e fotan e golle ma66e.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nannira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, nja6on kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heew6e ina mantoroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasi hakkillo mon saabii de munyandon fuuy6e 6een hono i6e mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaabe fewree6e 6een maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suosii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si 6e Alhuudiyankoo6e, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'iilankoo6e, miin du mi Israa'iilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollanoobe Almasiihu, miin furi 6e fuu laataade dum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaanjaado ni! Miin furi 6e golleeji keewdi, furi 6e ommebeede ley kasu, furi 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile joy Alhuudiyankoo6e ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankoo6e ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoobe, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraabe fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddi duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsii mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado

* 10:17 Yeremiya 9.23.

meeden faa abada. Kam anndi mi fe-naay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nanga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley handeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piillingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko 6angani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko 6angani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tatabu. Mi anndaa yalla 6anndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii 6anndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido njaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku ki66irta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyaroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e 6illaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokiidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e 6a6iri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe 6een 6urdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayeeji e gollleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondinbe Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa 6i66e kaani filanaade saaraabe mu66en jawdi, wo saaraabe kaani filanaade 6i66e mu66en jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla on. Si mi 6eydii yidude on fu, yalla on 6uytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laa6ani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaa6e am 6e nelumi 6een nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko 6ooyi wo min laa6inoo6e ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldada. Sakiraabe horsu6e, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinjundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heew6e luttunoo6e 6e tuubaay e gollleeji mu66en tuundi e fijirde mu66en e rafi semto mu66en.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataberde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yim6e dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunoo6e nde ngonnoomi to moodon dida6erde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi 6e katin kam6e e heddiibe 6een fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi he6ude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunnduko am. Almasiihu lokiidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuurdi baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaabe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo.

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeji taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla oŋon ngondi e goondinal. Onon njeji ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindiŋon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden ŋaaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum.

⁹ Fay si min lokkiŋi de tawi onon kaa oŋon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laatodon hiŋbuŋe. ¹⁰ Saabe dum, mido windana on dum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokki kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'ude saki-
raabe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njabee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njinngu e jam wondan e moodon. ¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Seniiŋe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yim6e nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraa6e wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeeki men, faa dannaa en e jamaanu bondo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haayni kam sanne! Booyaay faa'e de on puddii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wof6e ina mbeemba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalanino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo kebdon oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yim6e pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yim6e pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yim6e, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraa6e, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu 6anginani kam dum. ¹³ On nani on ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankoo6e. Mi torririi kawrital goondin6e Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heew6e e waaldee6e am jokku6e diina Alhuudiyankoo6e, sabo mido jinnganannoo al'aadaaji maamiraa6e amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo subake kam gilla mi rimaaka, noddii kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O 6anginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. Wakkati oon, mi yamaay

fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artiife kam laataade nulaa6e 6een, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duu6i tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammii on duum do wo goonga, Laamdo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siirriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite ka66iide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite mu66en abada. ²³ Be nananno tan ina wi'e: «Neddo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen 6e teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaa6e njagirani Pool

¹ Duu6i sappo e nay caggal duum, njeccimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo 6anginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoyimi toon e maw6e kawrital goondin6e, miin tan e ma66e. Mi anndinii 6e Kabaaru Lobbo mo mbaajimi yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laato 6olum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraa6e fewree6e coorake e kawrital goondin6e ngaal. Ko 6e pilii dey, wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu ke6den e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa 6e ngartira en e maccungaaku. ⁵ Min njabanaay 6e fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, 6e yim6e njogorii wo maw6e 6een, ko 6e laatino duum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo burdintaa yim6e. Maw6e 6een tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankoo6e 6een ni. ⁸ Sabo no Laamdo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankoo6e noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaaretee6e hono bimmbeeje kawrite goondin6e teddinaade 6een, nji'ii moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, 6e kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e, kam6e du 6e njaha to Alhuudiyankoo6e. ¹⁰ Huunde wootere tan

6e nyaagii min, min miccoo talkaa6e. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

¹¹ Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yim6e sabo woofii. ¹² Si goonga, fadde nulaa6e Yaakuuba been e warude, imo nyaam-dannoo e goondin6e Iisaa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ammaa nde been ngarnoo ndeen, o woddii 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been, o seli nyaamdude e mu66en, saabe hulude joku6e sariya taadagol been. ¹³ Alhuudiyankoo6e goondin6e Iisaa wo66e du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku mu66en. ¹⁴ Nde njiinoomi no 6e ngorri ni dartaaki, i6e mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yim6e fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankoo6e ngorri ni, no lenyi goddi di ngorri noon ngorruadaa. Noy mbaawruadaa tilsinirde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been sanaa laatoo hono Alhuudiyankoo6e?»

No Laamdo hisinirta yim6e saabe goondinal

¹⁵ Minen, min yuwdi Alhuudiyankoo6e, min njeyaaka e lenyi goddi bosii. ¹⁶ Tawi le, miden anndi neddo ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardetee ponnditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min ndaardede fonnditiio6e saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. ¹⁷ Minen, miden piloo ndaardeede fonnditiio6e saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttu6e minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

¹⁸ Sabo si mi wi'ii mi nyi6toto Tawreeta Muusaa mo lifunoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. ¹⁹ Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamdo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. ²⁰ Mi wuura miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam neddo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamdo mbuurammi dam, kanko jiddo kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. ²¹ Mi huyfintaa moyyere Laamdo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii bolum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

¹ Hey Galaatiyankoo6e, odon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa kebiridon Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii odon pamdiri ni hakkillo? On puddirii semmbe Ruuhu Laamdo oon, de joonin kaa odon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on dum fuu laatake bolum naa? Dum waawaa laataade bolum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayeeffiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»† ⁷ Ndelle anndee: goondinir6e hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been fonnditiio6e saabe goondinal mu66en. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu kebiran barke saabe maada.»‡ ⁹ Ndelle, goondin6e fuu ke6an barke no Ibrahiima goondindo oon he6iri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowu6e jikke mu66en e jokkude Tawreeta Muusaa been kuddi ina woni dow mu66en. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hi66i.»§ ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»* ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»† ¹³ Almasiihu soottiti en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»‡ ¹⁴ Wo dum Iisaa wadi faa yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been du ke6a barke mo Ibrahiima he6i oon saabe Iisaa Almasiihu, ke6iren Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

* 3:1 maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndaggadaaku. † 3:6 Fuddoode 15.6. ‡ 3:8 Fuddoode 12.3. § 3:10 Fillitagol Tawreeta 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. † 3:12 Lewinkoo6e 18.5. ‡ 3:13 Fillitagol Tawreeta 21.23.

¹⁵ Sakiraa6e, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooyataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadani Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuurube e muudum» hono wo heew6e di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuurudo e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamdo ha66i oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati cagal duum oon ha66itataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O feydaama dow amaana faa o 6angina hakkeji fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de 6een kokki curoowo waddana o yim6e. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto. §

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yim6e nguurndam jippinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondin6e Iisaa Almasiihu 6een kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal mu66en.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal 6anginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardeden fonnditiibe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on 6i66e Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaa6e batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal 6ornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo aadinoo duum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin

fuu. ² O heddoto ley hawju ndaaroo6e mo e dawranoo6e jawdi makko 6een faa sardi* mo baabiiko hokki mo oon yottoo. ³ Enen du, nde en sukaa6e ndeen, wo en maccu6e tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde sardi oon yottinoo ndeen, Laamdo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, dwtaniido Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccu6e Tawreeta 6een, faa ke6en laataade 6i66e Laamdo.

⁶ Saabe wo on 6i66e Laamdo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley 6erde meeden. Ruuhu oon wadata de noddiren Laamdo «Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccu6e katin, wo en 6i66e! Saabe wo en 6i66e, Laamdo du wadii en ronoo6e dum.

No Pool tindiniri Galaatiyankoo6e

⁸ Nde on anndaano Laamdo ndeen, odon ngonnoo e maral alla'en 6e nganaa Laamdo. ⁹ De joonin kaa ko anndudon Laamdo duum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamdo anndi on duum: noy mbaawirton yeccaade e tindinooje adunaaru lokkaa6e de ngalaa nafaa deen? Ko wadi de odon njidi laataade maccu6e majje katin? ¹⁰ Odon teddini balde godde e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on duum fuu laato 6olum.

¹² Sakiraa6e, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakono hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni. ¹³ Odon anndi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon. ¹⁴ Nyawu am nguun torrii on, de dum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngadudon dey, on nja66orake kam hono no maleyka Laamdo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Wakkati oon, odon keewnoo seyo sanne! Mido waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo, on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin? ¹⁶ Mi laatake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yim6e 6een na njoganii on anniyaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko 6e njidi dey, senndude on e am yalla odon ndaranoo 6e. ¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay dum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. ¹⁹ Sukaa6e am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no jatawere ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰ Hey mido yidi tawdeede e moodon joonin faa mi he6a haaldude e moodon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi ama sanne.

Haala amaana kiiddo e amaana keso

²¹ Onon yidube jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo bi66e wor6e dido, gooto o he6di e kordó, gooto du o he6di e dimo. ²³ Bii kordó oon rimiraama no yim6e fuu ndimirtee ni, de gii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamdo. ²⁴ Dum wo banndol rew6e dido sapporaabe aadiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccungaaku rimata. ²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonnde Arabiya ndeen, inde sapporaa ngalluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e won6e e muudum been fuu e dawranee de ngoni. ²⁶ Ammaa Urusaliima gondó dow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada,
welta!

Aan mo anndaa naawalla njatawere,
ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado he6an sukaa6e

faa bura debbo kaybaado gorum.»†

²⁸ Ammaa onon sakiraa6e, wo on bi66e he6aa6e dow amaana Laamdo oon hono no lsiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado no yim6e ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordó oon e biyum, sabo gii kordó oon rondataa e gii dimo oon abada.»‡
³¹ Ndelle sakiraa6e, en nganaa bi66e kordó oon, wo en bi66e dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondin6e Iisaa

¹ Almasiihu rimdini en faa ndimden faa laa6a. Dum le, tinnee keddorodón noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin. ² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³ Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon filotoo6e ndaardeede fonnditiibe saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mboddake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaarodoowo en fonnditiibe oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo ka66iido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroowal njinngu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jokkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jii6oowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraa6e, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow legal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jii6oo6e on yidube taadagol been, 6e coortitoo!

¹³ Sakiraa6e, on noddama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wafude dey, mono fuu gollirana banndum e njinngu. ¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wooteere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»*
¹⁵ De si odon keddii odon njatundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowa on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina ka6a e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina ha6a e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina ha6a e gonngel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleeji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cementiniide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloo6e kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaar, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaa6e e Iisaa Almasiihu been ngadii hono 6e tontidii terde ma66e e muuyde majje bonde fuu dow legal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirden nguurndam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

† 4:27 Esaaya 54.1. ‡ 4:30 Fudfoode 21.10. * 5:14 Lewinkoo6e 19.18. † 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidfaa goddo he6a.

6

No goondin6e kaaniri wallundurde

¹ Sakiraa6e, si gooto moodon luttii fu, onon jogii6e Ruuhu 6een njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. ² Mballunduree ronnaade donje moodon teddude, hono noon ki66inirton yamiroore Almasiihu. ³ Si neddo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum. ⁴ Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle goddo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko he6i ko woodi duum fuu, feccida e janninoowo dum.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamdo jalnortaake. Ko neddo aawi fuu, wo duum tayata. ⁸ Aawdo ko weli terde muudum, tayan maayde. Ammaa aawdo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam nduumiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati ke6den laawol fuu, ngadanen yim6e fuu moyyere, 6ur6e fuu haandude wo sakiraa6e men goondin6e Iisaa Almasiihu 6een.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi 6utti di mbinndirammi on e junngo am diin. ¹² Tilsinan6e on taadeede 6een wo filotoo6e faa manee. Walaa ko 6e ngadiri noon si wanaa taa 6e torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kam6e taadaa6e 6een, 6e njokkataa Tawreeta. Ko 6e njidiri taadodon dey, wo faa 6e mantoroo dum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantoroo faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokku6e laawol ngol fuu, wo ke6u jam e hinney, hono no Israa'iilankoo6e Laamdo goongalaa6e 6een.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terde am ngadii 6atitande saabe Iisaa.

¹⁸ Sakiraa6e, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Midó jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal mu66en e Iisaa Almasiihu been. ² Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadani en barkeeki di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde laaunaaru ndu e jorryineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinngu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden bi66e makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo on. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimfinaama saabe yiyyam muudum, en njaafanaama luttu meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku ki66ngaa e anndal ki66ngal, ⁹ o anndini en anniya makko cuudinoodo on. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya on e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya on wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati on hi66ii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri on, fodake dum. ¹² Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu been.

¹³ Onon hawtu6e e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on on. Nde ngoondinno6on Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido on wo maande laa6inanoore en en ke6an moyyereji di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaabe muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe been fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Midó jjaaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiwo jom darja on, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Midó jjaaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, 6anginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Midó jjaaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen gorri e meeden, enen goondin6e. Baawde keewde sembe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o jorryini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o burni dum laamu e baawde e sembe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde inndeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondin6e, hokki mo burde huunde fuu. ²³ Kawrital goondin6e ngaal wo 6annu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko ki66indo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynoo6e saabe luttu moodon e hakkeeki moodon, ² on jokkunoo6e laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on dwtaninoo6e laamiido baawde gonde dow mbeeyu* on. Laamiido on wo Ibiliisa golloowo faa hannden ley yimbe saliibe Laamdo been. ³ En fuu e ma66e njeyanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrunoden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngon hono ma66e ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewde yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynoo6e saabe luttu meeden been. Goonga, saabe hinney Laamdo on kisinira6on. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, jorryindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o 6anginirta no hinney makko burdi huunde fuu mawnude. Jamaanuuji garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo on kisinira6on, e dow ko koolidoon Almasiihu. Kisindam dam, wanaa

* 2:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

e golle moodon ha66ii, wo dam dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto he6a mantoraade dam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen gollleeji lobbi di o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu wadiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccitee ko ngonno6on arande, onon yuuru6e e lenyi di nganaa Alhuudiyana'en. Mantorto6e wo «taadii6e» ina kuyfina on, ina noddira on «yim6e 6e taadaaki» fay si taadagol ma66e ngool wo ko junngo bii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccitee, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on janan6e woddi6e lenyol Israa'iila ngol Laamdo subii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon wodduno6e e Laamdo arande 6een, on battinaama saabe yiyiam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhuudiyankoo6e e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o li6i kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wada Alhuudiyankoo6e e lenyi goddi laatoo lenyol gootol kesol e ley kawtal ma66e e makko. Nii o wadiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow leggal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii 6anndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O warii waajaade on jam, onon wodduno6e e Laamdo 6een, o warii waajaade 6adino6e 6een du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadii duum, en fuu ke6irten laawol yottaade Baabiiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa janan6e katin, on nganaa weer6e du. Ko ngonden dey, wo on wondu6e e seni6e, wo on jeya6e e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nulaa6e e annaba6e nyi6i, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laati6on suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfniraa golle to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa

Almasiihu mo ngollanammii hakkunde moodon, onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o 6anginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no ra66idiri. ⁴ Si on njanngii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka 6i66e-Aadama ley jamaanuujii paltii diin, de joonin kaa Laamdo 6anginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaa6e muudum e annaba6e muudum seni6e fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een ke6ii ngedu e moyyereji desaadi diin no Alhuudiyankoo6e 6een ke6iri ni. Katin du 6e kawtii e mu66en 6anndu wooturu, 6e kawtii e mu66en amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal ma66e e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo gollirii moyyere ndeen ley am e baawde muudum. ⁸ Miin burdo seni6e 6een fuu famdude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e barkeeki gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yim6e fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuujii 6ooyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondin6e ngaal. ¹¹ Dum fuu wo saabe anniya 6ooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi 6adoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanana en. ¹³ Dum wadi de mido njaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngoni teddeengal moodon.

Du'angare faa yim6e annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido njaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina 6erde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido njaaroo Almasiihu wona e ley 6erde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido njaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seni6e 6een fuu, njuuteefi e njaa-jeefi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasii-

ihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon ki66al Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirido ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko 6uri du'aawuuji men e miilooji men faa waawaa fonndeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinbe, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuujii diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe Iisaa been laatorii banndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido rjaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam ka66undurdo on. ⁴ Wo on banndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow ma66e fuu, golloowo ley ma66e fuu, gondo e ma66e fuu.

⁷ Mono e meeden fuu hebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum.

⁸ Sabo wo hono noon winndiraa:

«O yeenjii dow, o hooyi honaa6e heew6e, o hokki yim6e dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Ifum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoo6o oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wob6e nulaa6e, wob6e annabaa6e, wob6e waajotoo6e, wob6e duroo6e yimbe, kam e janninoo6e. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe been faa ngolla ko njeji gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal banndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e anndugol meeden Bii Laamdo, laatoden hi66u6e du, faa njottoden darnde Almasiihu hi66unde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaa6e hooyaa6e hono no bempeyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yimbe yidube jaarude wob6e ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haaloo6e goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hooreejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu

nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jokkata dum mbi'ammi on: mido rjaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yimbe 6e anndaa Laamdo, sabo miilooji ma66e diin wo 6oli. ¹⁸ Hakkilooji ma66e ni66ii, 6e njeyaaka e nguurndam dam Laamdo hokkata saabe majjere ma66e e yoorugol ma66e berde. ¹⁹ Caggal 6e cementataa, 6e ngadii ko'e ma66e jaahili'en, 6e celataa gollude kulle nyidiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njanngiridon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njannjii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiiddi ko woni ley moodon dum, njoppee nguurndam moodon arandejam dam muuyde kiiloje daam. ²³ Accon yonkiiji mon e hakkilooji mon keydintinee. ²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu ngun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e gondo no terde neddo gooto njejduraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa he6a ko wallira nyakora6e. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaaji nafooji baawdi semmbinde berde yimbe fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantoo6e on been moyyere. ³⁰ Taa mettinane Ruuhu Laamdo Ceniido, sabo Laamdo wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyooore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaafunduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitoo6e Laamdo. Wo on 6i66e makko 6e o horsini. ² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono

* 4:8 Jabuura 68.19.

sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniibe Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa boli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wadude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: piwoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni dewoowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji boli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow salii6e dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e ma66e. ⁸ Arande e nimre njejanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njejanodon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e gollleeji di ngalaa nafaa golltee6i e ley nimre, de ko haani dey, curton di. ¹² Ko yim6e been ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yaynan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maay6e,

Ndeen annoora Almasiihu yaynante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuy6e ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu hannden o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee 6e ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyde Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njettron mo berde laa6ude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rew6e e goriraa6e mu66en

²¹ Mono e moodon fuu dwtanoo bannum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rew6e, dwtanodon goriraa6e moodon hono no dwtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondin6e ngaal. Kam woni kisinoowo goondin6e laatiife bannu muudum been. ²⁴ No kawrital goondin6e ngaal dwtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani dwtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon wor6e, njidiree deekiraa6e moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondin6e ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laa6inirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondin6e ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoo6i-nyoo6i naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsi e wor6e njida deekiraa6e mu66en hono no njidiri balli mu66en ni. Neddo fuu jiddo deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa bannu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondin6e ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde bannu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppan inna muudum e bammum, de nanngundura e deekum, 6e dido fuu 6e laato neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondin6e ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala 6i66e e saaraabe

¹ Onon 6i66e, dwtanodon saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana ha66ii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada heba moyyere, balde maa du njuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraabe, taa berninee 6i66e mon, ammaa ndartinon 6e, tindinon 6e, faa 6e mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccu6e e joomiraa6e

⁵ Onon maccu6e, dwtanodon joomiraa6e moodon dow kulul e diwngol tawee e berde laa6ude no dwtorantodon Almasiihu ni. ⁶ Dwtanee 6e tawee wanaa yeeso ma66e tan, hono no filotoo6e welude 6i66e-Aadama. Ko haani dey, dwtanee 6e no maccu6e Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e berde laa6ude ni. ⁷ Ngolliranee 6e anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraa6e, ngorree hono noon e maccu6e moodon. Taa kulbinee 6e. Anndon Joomii on, onon e ma66e fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa burdintaa yim6e.

* 5:31 Fuddoo6e 2.24.

* 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

*Haala ka6itir6e de Laamd6 hokkata faa
Ibiliisa jaaloree*

¹⁰ Walaa ko heddii si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal mood6n e Joomiraad6, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee ka6itir6e de Laamd6 hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yim6e ka6eten, ko ka6eten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru ni66undu ndu, kam e seydaani'en bon6e won6e hakkunde kammu e leydi 6een. ¹³ Saabe majjum, kooyee ka6itir6e de Laamd6 hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal ha6o moodon ngonon on keddoto on darti6e.

¹⁴ Ndelle, ndarod6n wo on segiliife. Goonga laatanoo on ka66orgol, 6ornod6n fonnditaare hono saaya ndeenaagu. ¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade. ¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawd6n jakkoraade kure ku66ooje de Bond6 oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi. Nanng6n kaafaahi Ruuhu Ceniid6 kiin, kanki woni konngol Laamd6. ¹⁸ Wakkati fuu ngad6n du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniid6. Kakkilee taa on celu wadande seniife 6een fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganod6n kam miin du Laamd6 hokka kam konngol, faa wakkati mo mu66itinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinood6 oon e cuusal. ²⁰ Mid6 daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajoroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsud6 gol-lanoowo Joomiraad6 e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitod6n no ngorrumi e ko ngollammi. ²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraabe, wo Laamd6 Baaba meeden e Joomiraad6 men Iisaa Almasihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal. ²⁴ Yidu6e Joomiraad6 meeden Iisaa Almasihu njinngu ngu timmataa 6een fuu, wo hinney Laamd6 wond6 e mu66en.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani 6ataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, onon e hoore6ee e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin o6on ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo pudfudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o dum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on Laamdo: wo njjingu moodon beydoroo yeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon subaade ko 6uri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaa6e golleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra ke6udo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomo6e laamordu ndu e heddiibe 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami. ¹⁴ Ko 6uri heewude e sakiraa6e du, geyyelle am de beydaniidum'en hoolaade joomiraado. Dum wadi de i6e mbaajoroo konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngoni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njjingu, sabo i6e anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya 6een mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa dum'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mbooda. Ko 6e miilotoo dey, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade

fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heyaa. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kediiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddiidum mido wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafoowal. Ndelle mi anndaa ko cu6otoomi. ²³ Hakkillo am feccake pece didi: ko 6urumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum 6uri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddo mido wuuri 6uri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman o6on keddiid e anniya gooto, o6on ndarodii gootum e ha66aade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸ Ndeen du, tawan on accataa way6e kul6ina on e dow fay huunde. Ko tinnoto6on duum wo maande 6e kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹ Laamdo wadani on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadira, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu ha6o ngo njjidon mido ha6ee, e ngo nanoton mido ha6ee faa handen ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njjingu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtudon e Ruuhu Ceniido, on ke6ii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njjingu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on ki66inan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare 6olde. Ngolliree leeyinkinaare, faa

mono fuu ndaarda hoore muudum bandum ina buri dum. ⁴Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wo66e du. ⁵Ngorron hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

⁶Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddoo fotude e Laamdo,

⁷de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono 6ii-Aadama.

O jogoraama wo o neddo.

⁸O leeyini hoore makko,
o downtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow leggal.

⁹Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne,
hokki mo innde burnde inde fuu,

¹⁰faa koppi fuu koforoo saabe innde makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo dow leydi,
nde wo ley leydi,

¹¹faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraado,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondin6e njaynirta ley adunaaru

¹²Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, tinnodon e gollande Laamdo saabe kinsidam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol. Si goonga, on dwtanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa dwtanodon mo faa fura noon. ¹³Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

¹⁴Ko ngolloton fuu, taa nurnurton, taa ndukidon, ¹⁵faa laatodon laa6u6e 6e ngalaa feloore, laatodon 6i66e Laamdo 6e ngalaa laru* hakkunde yim6e hannden oonyi6e bon6e 6een. Sanaa njaynon hakkunde ma66e hono no koodo njaynirta ley aduna ni, ¹⁶tawee odon tiigi konngol nguurndam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu 6oldu, mi tampaay 6olum. ¹⁷Ko ngollanton Laamdo ko cakkoton dum yonkiiji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteedo dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. ¹⁸Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollidoobe dido hoolniibe

¹⁹Si Joomiraado meeden Iisaa ja6ii, mi nelan Timote to moodon ko 6ooyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon

diin fu, miin du, 6ernde am waaltoto. ²⁰Sabo kanko tan woni gondudo e am anniya gooto. Goonga, no ngorruodon fuu ina woni e 6ernde makko. ²¹Heddiibe 6een fuu wo hakkilan6e haajuuji mu66en tan, wanaa di Iisaa Almasiihu. ²²De Timote kaa, odon anndi no holliri neddaaku muudum lobbu, sabo wallii kam e waajaade Kabaaru Lobbo hono no bid6o wallirta bammum ni. ²³Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu. ²⁴Mido hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko 6ooyataa.

²⁵Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am. ²⁶Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sell-aano duum, na metti 6ernde makko sanne. ²⁷Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmaka mo, yurmaka kam miin du, taa mi heba ka66u-ko'u dow ka66u-ko'u. ²⁸Dum wadi de kenyiimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du ka66u-ko'u am buytoo. ²⁹Ndelle, nja66oree mo saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yim6e wa'u6e noon fuu. ³⁰Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o wadana kam ballal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

¹Ko heddii fu, sakiraa6e am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampintaa kam, woodi, idum reena 6erde moodon onon du. ²Tinnodon e dawaadi – dum woni golloo6e ko boni, dooldoo6e taadagol ngol nafataa 6een! ³Sabo wo enen ngoni taadii6e jaati 6een, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantoroo Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men dow gollleeji 6anndu. ⁴Si goonga, miin kaa mido waawnoo yowude jikke am dow gollleeji 6anndu. Si goddo miilliina waawi yowude jikke muudum dow gollleeji 6annnum fu, miin 6uri haandude e majjum. ⁵Mi taadaama illa nde ki66innoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'iilanke yuurudo e suudu Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke 6ii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. ⁶Mido jinnganannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite goondin6e Iisaa deen. Fay gooto waawaano

* **2:15** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. † **2:30** Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

felude kam saabe fonnditanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo annude Joomiraado am Iisaa Almasiihu buri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Mido jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi he6a Almasiihu, ⁹ mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi he6ude e jokkugol am Tawreeta oon. Mi he6ii fonnditaare saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondin6e mo 6een. ¹⁰ Mido muuyi annude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laattoo hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi he6an ummintineede hakkunde maay6e nyannde darngal.

¹² Mi wi'aay mi he6ii dum gilla joonin naa mi ki66udo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraa6e, mi wi'aay mi he6ii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndete, faa mi he6a mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen 6enndu6e ley goondinal 6een fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo 6anginan on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraa6e, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worru6e no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heew6e laatake way6e leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹ Kam6e, cakitte ma66e wo halkere. Deedi ma66e ngoni alla'en ma66e. I6e mantoroo ko 6e njeji semtirde. Adunaaru tan 6e ka6anta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njeyaaden, eden keppi kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata 6alli meeden lokkaaji diin faa di ke6a teddeengal hono 6anndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu dowtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewonii kam sanne, on laatake seyom am e kufune am darja.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laattoo daande wootere saabe Joomiraado.

³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido naare mballaa rew6e dido 6een, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoo6e am wob6e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere ngurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee! ⁵ Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii.

⁶ Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje.

⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam faa 6ura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenan 6erde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddoo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko lee6i. Kakkilanee ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko ke6don e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankoo6e dow dokkal mu6ben

¹⁰ Mido seyorii Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on ke6aay yottinde ballal ngaal. ¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowitini hoore am hennyitoraade no tawraami fuu. ¹² Mido waawi wurdude e ko famdi, mido waawi wurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitake hennyitoraade haarannde e yolbere, e ke6al e baasal. ¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am dum.

¹⁵ Filipiyankoo6e, odon anndi wakkati nde puddumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondin6e fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal 6eydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi he6ii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka beldo ja6aado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon

fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtanee kam senii6e hawtu6e e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraa6e wondu6e e am 6een ina njowta on. ²² Senii6e fuu na njowta on. Bur6e jowtude on wo won6e ley galle kaananke Roma mawdo 6een.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaafó Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniibe won6e Koloosi, sakiraa6e hoolniibe hawtu6e e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankoo6e

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniibe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On kebiijikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi 6i66e muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde ke6on hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njinggu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaa nyaaganaade on Laamdo. Miden jaaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, kefon wuurude nguurdam mbeloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon annude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on semmbe mawdo fodde baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o wadii on fotube hebude ngedu e moyyereji desanaadi seniibe gondi e annoora diin.

¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon.

Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko, ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,

ko yi'etee e ko yi'ataake, bimbbeeje laamu naa kaanankaaku, naa hoorewaaku naa baawde.

Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde walaa.

Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondin6e mo,

laatiingal 6anndu makko ngaal.

Kanko woni fuddoode,

kanko woni arandeejo e iirtiibe hakkunde maay6e,

faa o laatoo ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu

wona e makko, kanko Almasiihu,

²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu,

wadi jam saabe yiyyam makko ndu-faadam dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu

rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoo6e Laamdo, on laatakono way6e dum e ley miilooji moodon e golleeji moodon bondi. ²² Joonin kaa, o rewrintinii on e makko saabe maayde nde Biyiiko laatiido 6ii-Aadama oon maayi ndeen. O wadii dum faa o darna on yeeso makko tawee on seniibe, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore. ²³ Ammaa sanaa keddodon e goondinal, laaton dartiibe 6e ndimbataako. Taa mbosee jikke mo ke6odon wakkati mo nanudon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goondin6e Iisaa

²⁴ Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goondin6e laatiingal 6anndu muudum ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, mido seyorii torraaji diin saabe moodon, sabo dum woni ngedu am to torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake golloowo kawrital goondin6e ngaal. Laamdo halfinii kam gollal ngaal saabe moodon, faa mi waajoo haala muudum faa hi66a. ²⁶ Haala kaan wo sirri cuudaninoodo jamaanuui gilla arande, de joonin kaa Laamdo banginanii seniibe muudum sirri oon. ²⁷ Sabo Laamdo

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

anniyake anndinde 6e sirri muudum wo wadanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley moodon, duum hokkata on tannyoral wonude ley darja Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miden tindina yim6e fuu, miden njannginira dum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngadirta faa min njottina neddo fuu yeeso Laamdo, tawa wo ki66udo e ley kawtal muudum e Almasiihu. ²⁹ Saabe duum wadi de mido golla, mido durwa haddi baawde makko gonde e am cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o naawngo ngo ka6eteemi saabe moodon, onon e yim6e won6e Lawdikiya e wo66e 6e njiiraay kam gite mu66en been fuu. ² Dum wo faa semmbina berde mon, laatodon gooto saabe njingu. Noon kebirton baraaji hakkilantaaku ki66ungu, anndon sirri Laamdo oon. Dum woni Almasiihu ³ mo goodal Laamdo korsungal fuu suudii e muudum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko wadi mido haalana on duum dey, faa taa kiiliredon e haalaaji beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido woddiri on terde, hakkillo am kaa ina wondi e moodon, mido seyoroogondal mon lobbal ngaal, mido seyoroo du no tinnoridon e goondinal moodon Almasiihu ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko nja6udon Iisaa Almasiihu laatoo Joomiraado moodon duum, njokkee mo. ⁷ Tabiton e makko hono no dadi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam moodon dow makko. Beydon semmbe e ley goondinal hono no ekintiniradon. Njetton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila boli. Haalaaji diin yuurii e al'adaaji 6i66e-Aadama e tindinooje adunaaru, de yuuraay e Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hi66i, e ley banndu muudum jaati. ¹⁰ Onon du, nguurndam moodon fuu hi66ii saabe kawtal moodon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadiibe, de taadagol ngol wanaa hono ngol yim6e ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomottaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoo6e saabe luttii moodon e saabe on laataakino yim6e

Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu, yaafanake en luttii meeden fuu, ¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen, itti ngol,

tonti ngol dow leggal palaangal,

¹⁵ bortii laamuuji e baawde.

Nde o jaalorinoo dum'en e maayde Almasiihu ndeen,

o hersinii dum'en yeeso yim6e fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko nyaamoton e ko njaroton naa saabe teddingol nyalaa6e gonde e darde lewru e nyalaa6e powteteede. ¹⁷ Dum fuu wo dum alhaali kolloowo ko warannoo tan, ammaa goonga oon e Almasiihu woni. ¹⁸ Taa accon rewoo6e maleyka'en wattinkintoo6e wo leeyinkiniibe pela on. Yim6e been ina ka66ii e ko nji'i ley koydi, katin i6e mawninkinii e dow 6olum saabe miilooji ma66e adunankooji. ¹⁹ Be celii ha66aade e Almasiihu hooreejo oon. Oon hokkata banndu nduun fuu ko haajaa, senjira ndu jokkule e dadi. Katin du saabe makko banndu nduun ina mawnina no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dume wadi de odon mbuurda no jeyaa6e e adunaaru ndu ni? Dume wadi de odon nja6a tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum nawtorteedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo de kadaade dow 6olum, wo dum waaju yuurudo e yim6e tan. ²³ Si goonga, yim6e ina miiloo kadaade deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'e sanaa yim6e ndewa diina haddu baawde mu66en, sanaa yim6e leeyinkinoo, sanaa yim6e torra terde mu66en. Ammaa tawaama kadaade deen fuu mballataa yim6e jaalaade muuyde terde.

3

¹ Ndelle, ko iirtindinadon e Almasiihu duum, pilee kulle gonde dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamdo toon. ² Ngattee hakkilooji moodon e kulle gonde dow kammu, taa ngattee di e kulle gonde e leydi. ³ Sabo on maayii, nguurndam dam ke6don joonin daam ina suudidada e Almasiihu to Laamdo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon oon 6angii fu, onon du on 6angidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonde e moodon deen. Duum woni fiirde e ko so6i e muuyde terde e muuyooji bon6i, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji. ⁶ Saabe hakkeeeji diin tikkere Laamdo jippoto e dow salii6e goondinde mo 6een. ⁷ Onon du, hono noon ngorrunodon arande, hono noon mbuurdunodon e hakkeeeji diin. ⁸ De joonin kaa, njoppee kulle dee do fuu: tikkere e nyanngere e nganyaandi. Taa mbonkodon, taa kaalon haalaaji nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana bannum, sabo on ittii tomottaaku moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamdo tagudo tomottaaku kesu oon selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon dum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin, wala ko senni hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e ma66e 6e fuu.

¹² Ndelle, saabe Laamdo su6ake on, wadi on seniibe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngadon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira bannum, njaa-funduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley duum fuu, 6erde moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam ha66unduri huunde fuu faa wooda. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji moodon, sabo Laamdo noddii on faa ngon-don e jam laatodon 6annu wooturu. Njet-ton Laamdo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu janngina bannum, tindinira dum e hakki-lantaaku. Njimanee Laamdo e jettooje, njet-tiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi ted-dinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njettiron Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokkuba Almasiihu njeyi wuurdude

¹⁸ Onon rew6e, dwtanodon goriraa6e moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon wor6e, njidee deekiraa6e moodon, taa tinnanon 6e.

²⁰ Onon sukaa6e, dwtanodon saaraa6e moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraa6e, taa tinnanee sukaa6e moodon de 6erde mu66en metta.

²² Onon maccu6e, dwtanodon joomi-raa6e moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo 6e nji'ata on tan hono filotoo6e weldude e 6i66e-Aadama. Ko haani dey,

dwtoranee 6e e 6erde laa6ude e ley kul-lol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngol-loton, ngolliron dum 6erde laa6ude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereeeji desanaadi yim6e muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Al-masiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu he6an mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo 6urdintaa yim6e.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccu6e moodon 6een jogaade lobbe e dow fonnditaare, an-ndon onon du odon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee odon kakkilana dum, odon njetta Laamdo. ³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min kefa saakude goonga teddu6o kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu. ⁴ Njaaree Laamdo mi waajoroo goonga teddu6o oon laa6al no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yim6e 6e ngoondinaay 6een. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani, taataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado. ⁸ Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹ O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kam6e dido, 6e kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon nja66odon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kam6e tan ngoni Alhuudiyankoo6e gollidoo6e e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii 6ernde am sanne.

¹² Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hi66u6e, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³ Mido seedanoo mo imo tampani on, onon e won6e Lawdikiya e won6e Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka doktoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraa6e meeden won6e Lawdikiya 6een, njowtee Nimfa e kawrital goondin6e kawroowal suudu muudum

ngaal. ¹⁶ Nde njannugodon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondin6e Lawdikiya ngaal jangga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondin6e won6e ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njeggitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wondu e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawritral goondin6e gonngal Tesaloniiiki ka66iingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wondu e moodon.

Goondinal Tesaloniyankoo6e

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin. ³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden miccideo golleeji di ngoliridon saabe goondinal, miden miccideo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden miccideo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraa6e amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo sufake on. ⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala 6ola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral ki66ungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seedi6e no min ngorrunoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torradon torraaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo. On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷ Hono nii on kollii goondin6e won6e ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondin6e been jaati kumpitata min no nja66oridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngollanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo on ummintini hakkunde maay6e, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiiki

¹ Sakiraa6e, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki 6olum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama

ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley ha6o manngo. ³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yim6e min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*¹. Laamdo na seedii.

⁶ Min piilaaki faa 6i66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wo66e. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaa6e Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo 6i66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraa6e amin horsu6e.

⁹ Sakiraa6e, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal. ¹⁰ Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorrii hakkunde moodon, onon goondin6e. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu. ¹¹ Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta 6i66e muudum ni. ¹² Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbuuron nguurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kundude amin ndeen, on nja66oraaki ngol wo ngol konngol 6ii-Aadama. Ammaa on nja66orake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondin6e. ¹⁴ Sakiraa6e, on laatake hono kawrite goondin6e Laamdo gonde Yahuudiya ka66iide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di ma66e. On njarii hono e yim6e lenyol moodon hono no kam6e du 6e njardi bone to Alhuudiya'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaabe. Woodi, 6e torrii min minen du. I6e ngolla ko welaa Laamdo, wo 6e way6e yim6e fuu. ¹⁶ I6e tinnii e

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

hadufe min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii 6e kebbinirta hakkeegi ma66e wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake 6e.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesaloniiki

¹⁷ De minen kaa, sakiraa6e, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men lissaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ Dum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nullii sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nullii mo faa o darna on e semmbe, o sellina berde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimboroo sikkisakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaa6e di. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinni e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo 6olum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuuri to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ Sakiraa6e, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley billaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min ki66ina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'arani kawrital goondin6e gonggal Tesaloniiki

¹¹ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men lissaa omtan min laawol faa min

ngara to moodon. ¹² Joomiraado 6eydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yim6e fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore, laatodon won6e ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men lissaa warti, kam e seniibe muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, sakiraa6e, min njannginii on no kaandon worruude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men lissaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men lissaa deen.

³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mboddodon jeenu. ⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laa6al e teddeengal, ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heefere 6e anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min capanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraa6e, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadirra noon e sakiraa6e won6e ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraa6e, miden nyaagoo on, 6eydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yim6e 6e ngoondinaay been no haaniri, on tampinirta goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraa6e, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maay6e, min njidaa cunorodon hono no yim6e 6e ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii lissaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maay6e goondinnoo6e been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuur6e tawaabe e gartol Joomiraado been, en artataako maay6e been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow

* 4:4 Wo66e ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu janna no wondirta e deekum, jogoroo dum laa6al e teddeengal.

kammu, jipoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buututal Joomiraado fuufete. Ndeen maay6e goondinnoo6e Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuur6e heddiinoo6e been, en fuu en yeentindinte e ma66e, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraa6e, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuujii e wakkatiiji gartol Joomiraado oon. ² Sabo onon e ko'e mon, o6on anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yim6e miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mu66en, hono no njatawere juhirta debereedu noon. Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa sakiraa6e, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁵ On fuu wo on bi66e annoora, wo on yim6e nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden hono no wo66e ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoden. ⁷ Daanotoo6e been, wo jemma daanotoo, sulotoo6e been du, wo jemma culotoo. ⁸ Ammaa enen, wo en yim6e nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke hebude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, ke6iren kisindam e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuur6e, e nde wo en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree berde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirten ni.

No kawrital goondin6e haani worrude

¹² Sakiraa6e, miden nyaagoo on, ann-danon golloo6e hakkunde moodon been. I6e dowa on e ley innde Joomiraado, i6e mbaajoo on. ¹³ Teddinon 6e faa sanne, njidiron 6e saabe golle ma66e. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraa6e, cappanon jaay6e, mbaaltinon berde hul6e, mballon lokkaa6e*, tawdedon e munyal hakkunde yim6e fuu. ¹⁵ Tinno6on taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yim6e fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wadude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e Iisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koynon waaju annabaabe. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum. ²² Mbod6odon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hi66unde. O reena berde mon e yonkiiji mon e 6alli mon fuu, faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wartowi. ²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden njaaaron on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e been fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Midu yamira on saabe Joomiraado, njannanon sakiraa6e been fuu 6ataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon.

† 4:17 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu. * 5:14 Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e 6alli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

2

Bataaki Pool didabi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonggal Tesaloniiiki, ka66iingal e Laamdó Baaba meeden e Joomiraadó men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kefu moyyere e jam to Laamdó Baaba meeden e Joomiraadó men Iisaa Almasiihu.

No Laamdó sarortoo yim6e wakkati gar-tol Iisaa

³ Sakiraa6e, tilay min njetta Laamdó wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde moodon on fuu na beydoroó yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantoroó on to kawrite goondin6e Laamdó deen. Miden mantoroó on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdó na fonnditii. Laamdó na wada on faa laatodon fotu6e naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdó wadan ko fonnditii, yobiran torru6e on been torra. ⁷ Ammaa onon torrete6e joonin 6e, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. ⁸ O wadan dum si Joomiraadó men Iisaa gondo dow kammu on wartii, ina wondi e maleyka'en jogi6e baawde muudum been. ⁹ O 6angan ley yiite nyanngunge faa o jukkoo 6e andaa Laamdó, 6e nja6aay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraadó men Iisaa been. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraadó wartowi faa teddinee hakkunde seni6e muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondin6e mo fuu. Onon du, odon njeyaa e ma66e, sabo on ngondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anoó on wakkati fuu. Miden njaroo Laamdó mo njokkuden wada on fotu6e he6ude nguurndam dam noddiri on daam. Miden njaroo Laamdó wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraadó men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdó meeden e Joomiraadó meeden Iisaa Almasiihu.

Haala neddo bondo e gartol Joomiraadó

¹ Sakiraa6e, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraadó meeden Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiiboo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraadó ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e bataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yim6e heew6e muurtanta Laamdó oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon 6angan. ⁴ Wo o ganyo Laamdó. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdó naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdó. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdó.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoó on dum. Yalla on micitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa 6anga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon 6angan. Ndeen Joomiraadó men Iisaa warden mo henndu hunduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon warden e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaayeeffiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkoo6e been, sabo 6e nja6aay yidude goonga de 6e kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdó nuldan 6e majjere mawnde, faa 6e ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yim6e 6e ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goondin6e teenjube njeyi worrude

¹³ Sakiraa6e 6e Laamdó horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdó wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdó su6ake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seni6e, on ngondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdó noddii on nde min mbaajinoó on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa ke6on ngedu e darja Joomiraadó meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraa6e, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraadó meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdó Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere mu66en. ¹⁷ Be cellina berde moodon, 6e kokka on semmbe faa

ngollon gollleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

woni maande 6ataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Al-masiihu wondu e moodon, on fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraa6e, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yim6e oonyi6e, bon6e. Sabo wanaa yim6e fuu ngoni goondin6e. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraa6e, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mbodododon sakiraa6e jaay6e 6e njokkaay waaju mo narrunodon min oon. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njeydun nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaay6e. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum 6olum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wo66e moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yim6e been, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, 6e ngollira deyyinaare, 6e mbuura e semmbe 6alli ma66e.

¹³ De onon kaa sakiraa6e, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e 6ataaki ki duum fu, ngattanee joomum hakkillo, mbodododon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappane de dum hono wo saki-ike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wondu e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Dum

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Midó winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala janninoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Make-doniya ndeen, faa kadaa wobbe janninde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa be cela fillitaade taali e limtude inde maamiraa be de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laato - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ Ibe njidi ndaardeede hono janninoobe Tawreeta Laamdo, de be paamataa ko be kaalata, be paamataa ko be tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeyi gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mubben dey, wo bonbe e saliibe, yeddoobe e luttube. De ngadiraa saabe yawube ko senii e yimbe be kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mubben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luudunkoobe e soodoobe yimbe de cootta dum'en e fenooobe e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe huunde fuu ko luttunduri e tindinoobe cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, gangindo teddeengal Laamdo jom barkeejii oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Midó yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Midó yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande midó mbonkotonoo dum, midó torra yimbe muudum, midó huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yimbe kaani yardaade

e berde mubben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttube, de miin woni burdo fuu bonde e ley ma66e. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum ki66ungal, de dum laato maande faaminoore goondinoobe mo de ke6a nguurndam nduumidam.

¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuujii fuu, mo waylitataako, mo yi'ataake - Laamdo gondo kam tan - teddeengal e darja woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugodaa di faa ka6aa hono no sordaasi cuusudo habirta ni. ¹⁹ Tiigodaa goondinal e bernde nde walaa feloore. Wobbe njoppii dum, de goondinal mubben boni faa halki. ²⁰ Himene e Alesandere ina njeyaa e ma66e. Mi wattii be e junngo Seydaani faa be paama be kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinbe: be njaroo Laamdo, be ngadana yimbe fuu du'aawuujii e nyaagundeeji e jettooje. ² Ndu'abuodon kaanankoobe e dawroobe du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³ Dum na woodi, ina weli Laamdo kisinoowo en, ⁴ jiddo yimbe fuu kisa, ke6a anndude goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimbe e Laamdo du wo gooto, oon woni Iisaa Almasiihu neddo oon. ⁶ Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimbe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimbe fuu kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado faa mi faamina yimbe be nganaa Alhuudiyankoobe been goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸ Ndelle, midó muuyi do worbe kawriti faa ngada du'aare fuu, bantira juude mubben berde laabude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rewbe kaaniri jokkirde Laamdo

⁹ Midó muuyi du, rewbe nyaayira kaddule daggiide, tawee e needi e yaage. Taa be codoroo moorli e kanje naa kaaye dime, taa be nyaayira kaddule tiidude coggu. ¹⁰ Ammaa be nyaayira gollleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rewbe wi'ooobe ina kula Laamdo. ¹¹ Debbo fuu nanngita hunnduko muudum, tawree dowtaare hi66unde wakkati nde jannintee ndeen.

12 Mi jaḅanaay debbo janngina naa ardoogorko. Ko tilsi e muudum dey, heddo e deyyinaare. 13 Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. 14 Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamdo. 15 De e dum fuu, debbo ina hisinee e beyngu, si ina heddii e goondinal e njinngu e senaare e yaage.

3

No hooreeḅe kawrital goondinḅe kaani worruḅe

1 Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinḅe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. 2 Ndelle, ina tilsi ardiido oon laato neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerḅe, baawdo jannginge. 3 Taa o laato jaroowo doro, naa kaḅeteedo. De o laato newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. 4 O laato kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo biḅḅe makko faa ḅe dowtanii mo e ley teddeengal. 5 Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinnortoo kawrital goondinḅe Laamdo ngaal? 6 Haanaa du tuubudo keso laato ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* 7 Ina tilsi katin wonḅe yaasin ḅeen ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanooḅe kawrital goondinḅe kaani worruḅe

8 Gollanooḅe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteeḅe, ngalaa ḅerde didi, nganaa haajaaḅe doro, nyaamataa riba. 9 Ina haani ḅe kaybira goonga tedduḅo gondo e goondinal oon e ḅerde de ngalaa pelooje. 10 Aranel fuu, ḅe taykee yalla ḅe ngalaa feloore. Si tawii ḅe ngalaa feloore fuu, ndeen iḅe mbaawi naatude e gollande kawrital.

11 Hono noon rewḅe du tawree teddeengal. Taa ḅe laato mbonkotooḅe yimḅe, de ḅe laato nanngitiḅe, hoolniḅe e ley huunde fuu.

12 Gollanoowo kawrital taa dewla ko ḅuri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido biḅḅe muudum e wuro mum faa woodi. 13 Sabo si goonga, gollanḅe kawrital goondinḅe faa woodi ḅeen keḅan teddeengal, katin du keḅan hoolaare mawnde ley goondinal muḅḅen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

14 Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko booyataa.

15 Ndeen si mi heḅaay warude law fu, a faaman no kaanden worruḅe e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinḅe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. 16 Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:

O ḅangii ley ḅanndu ḅii-Aadama,
o laamniraama ponnditiido e baawde Ru-
uhu,

maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

1 Ruuhu Ceniido haalii faa laaḅi, wi'ii ley cakitte jamaanuui woḅḅe njoppa goondinal de dowtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta. 2 Wo fenooḅe cankitirta jannde nde e naafikaaku muḅḅen. Berde muḅḅen njoornaama, de mbaaylitataako, de maatataa pelooje. 3 Iḅe karmina dewle. Iḅe kada yimḅe nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinḅe annduḅe goonga ḅeen nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. 4 Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jaḅiraama e jettoje. 5 Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

6 Si a tindinii sakiraaḅe men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. 7 Ammaa mboddodaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rewḅe nayeḅe woḅḅe pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. 8 Eltude ḅanndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu. 9 Dum wo haala koolniika ka yimḅe kaani yardaade e ḅerde muḅḅen fuu. 10 Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yimḅe fuu sakko goondinḅe dum. 11 Njamiraa yimḅe haalaaji di, njannginaa di.

12 Taa fay gooto yawe saabe njokkollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondinḅe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njinngu maa e goondinal maa, e ley laaḅal maa. 13 Fadde am warude, tinnodaa e janngande yimḅe Binndi ceniidi,

* 3:6 Woḅḅe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liḅa dum faa jukkee. † 3:7 Tuugolwo ko woḅḅe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

mbaajodaa 6e, paaminaa 6e. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal kebirɗaa haalaaji annabaaku, nde mawɓe njoonoo juude muɓɓen dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimɓe fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantooɓe ma 6een du.

5

Waajuuji Pool yaade to goondinɓe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawɗo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolɓe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaɓe maa. ² Mbaajorodaa rewɓe mawɓe hono wo inniraaɓe maa. Surbaaɓe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaɓe maa rewɓe, tawee e 6ernde laabunde tal.

³ Teddinaa rewɓe 6e goriraaɓe muɓɓen maayi, 6e ngalaa tiigotooɓe. ⁴ De si debbo mo gorum maayi ina jogii 6iɓɓe naa taaniraaɓe, ko ɓuri fuu tilsude e 6iɓɓe 6een, 6e paaminee no Laamɗo huldetee faa 6e mbarjitoo saaraaɓe maɓɓe mbarjaari lob-biri ndi mbarjinoo 6e. Sabo dum woni ko welata Laamɗo. ⁵ Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamɗo. Imo heddo e du'aare jemma e nyalooma, imo njaaroo Laamɗo. ⁶ Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotoodo mbelirka adunaaru tan, wo maayɗo fay si wuuri. ⁷ Njamiraa 6e, 6e njokka tindinooje de taa 6e keɓa feleore. ⁸ Mo hinnaaki jeydaaɓe muudum, salko koreeji muudum, yeddii ko goondini. Imo ɓuri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude innde muudum e ley rewɓe 6e goriraaɓe muɓɓen maayi haanube walleede, sanaa tawa joomum ina ɓuri duubi capandee jeegom, tawee du gorko gooto dewlunoo dum. ¹⁰ O anndiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaaɓe, jippinde weerɓe, lootude koyɗe seniibe, walude ɓilliibe, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa haabuuɓe 6e goriraaɓe muɓɓen maayi 6een, taa winndu inde muɓɓen. Sabo si muuyooji maɓɓe ngartii e ɓanjeede fu, ndeen kaa 6e accan haɓɓagol maɓɓe e Almasiihu. ¹² Sariya Laamɗo doggan dow maɓɓe, sabo 6e mbonnii aadi maɓɓe arandeeri ndiin.* ¹³ Katin du, iɓe mboowtina ko'e maɓɓe jaayre. Iɓe naata suudu ndu do, 6e mburtoo 6e naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa 6e laatoto heewɓe haala du, haaltooɓe ko iidinta noppi. Iɓe

kaala haalaaji di ngalanaa 6e. ¹⁴ Dum wadi de mido yidi haabuuɓe rewɓe 6e goriraaɓe muɓɓen maayi 6een ɓanje, ndima, kayba cuudi muɓɓen, taa ganyo oon heɓa laawol no bonnira inde meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin wɓɓe maɓɓe mɓosake, ina njokki Seydaani. ¹⁶ Debbo goondindo mo rewɓe 6e goriraaɓe muɓɓen maayi ngoni ley yimɓe muudum fu, sanaa walla dum'en, taa dongal ngaal tampina kawrital goondinɓe. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rewɓe 6e goriraaɓe muɓɓen maayi 6e ngalaa tiigotooɓe 6een.

¹⁷ Mawɓe kawrital goondinɓe dawrooɓe faa woodi 6een ina kaani teddineede teddeengal manngal, salko tinniibe e wajaade e jannginde 6een. ¹⁸ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa haɓɓu hunduuko ngaari wakkati ndi yaaɓata gawri faa sokko.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

¹⁹ Taa njaɓaa mawɗo kawrital goondinɓe felee si wanaa dow seedaaku yimɓe dido naa tato. ²⁰ Pelaa wadooɓe hakke yeeso yimɓe fuu, faa laatanoo heddiibe 6een kulol.

²¹ Mido gongine yeeso Laamɗo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en 6e o subii 6een, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a ɓurdintaa yimɓe. ²² Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeji wɓɓe. Njogorodaa hoore maa laaɓal.

²³ Taa yaru ndiyam ɓolam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuuji ummotoodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeji wɓɓe ina nji'ee faa laaɓi gilla caraaka. De hakkeji wɓɓe kaa, nji'ataake si wanaa faa neɓa. ²⁵ Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laaɓa tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

¹ Goondinɓe wonɓe e maccungaa ku fuu, ndaara joomiraaɓe muɓɓen wo futuɓe e teddeengal kiɓɓungal, taa innde Laamɗo e tindinooje diina fuu mbonkee. ² Jogiibe joomiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa 6e beyda ngolande mo e tinnaare, sabo kefoowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugol jawdi

³ Si godɗo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha

* 5:12 Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewɓe 6e goriraaɓe muɓɓen maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, ɓanjataake katin. † 5:18 Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ 5:18 Lukka 10.7.

e kulol Laamdo fu, ⁴oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yimbe 6e hakkillooji bondi. Yimbe been ngaladaa e goonga. Ibe cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. ⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dilidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en ke6ii nyaamdu e kotal tan, dum heyen en. ⁹ Ammaa yidu6e jawdi sanne been jarri-bete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yimbe e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu. Ko wob6e poodanii jawdi duum majjini dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mu6ben tor-raaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mbododadaa kulle deen. Pilodaa fonnditaare e kulol Laamdo e goondinal e njingu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tiigodaa nguurndam nduumiidam dam noddiradaa. Wo saabe majjam du ceedanidaa Almasihu no woodiri yeeso yimbe heew6e. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasihu 6angata. ¹⁵ O 6angowan ley wakkati mo Laamdo darni. Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankoo6e, Joomiraado joomiraa6e.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo, gondo ley annoora mo fay gooto waawaa 6adaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'ude dum du.

Teddeengal e baawde duumiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraa6e jawdi e adunaaru ndu taa mawninkinoo, taa njowa jikke mu6ben e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa 6e njowa jikke ma66e e Laamdo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum.

¹⁸ Sey 6e ngolla ko woodi, 6e keewa golleeji lobbi no jawdi ma66e heewiri noon. Be laatoo moyyu6e, yardiibe wallirde wob6e e

jawdi ma66e. ¹⁹ Noon 6e ndesiranta ko'e ma66e jawdi ko waroyta, faa 6e ke6a nguurndam goongalajam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mbododadaa haalaa6i 6oli luttudi kulol Laamdo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa. ²¹ Wob6e na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda e moodon.

* 6:4 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Bataaki Pool dīdābi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngollanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraabe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semmbe e njinggu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemta seedanaade Joomiraado meeden, taa centiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddii en faa laaoden yimbe muudum seniibe. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanu-uji puddaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen banginiraama e garol kisinoowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yannani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e janninoowo. ¹² Duum wadi de mido torree du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njinggu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankoo6e fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e ma66e.

* **1:12** Wo66e ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoora, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraay kam du ko ka66aami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seede6e heew6e duum, kalfinaa dum yimbe hoolniibe waaw6e janngingde wo66e. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuuji wuro ka66ataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du he6ataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade he6ude ngedu artiiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriraami faa ka66aami hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa ha66aaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaa6e Laamdo been, faa kam6e du 6e ke6a kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, 6e kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika:

Si en maaydii e makko,

en mbuurdan e makko.

¹² Si eden munya torraaji,

en laamodoto e makko.

Si en mbi'ii en anndaa mo,

kanko du, o wi'an o anndaa en.

¹³ Si en nganaa hoolniibe,

kanko kaa o heddotto wo o koolniido, sabo o waawaa yeddude hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondin6e. Capanaa 6e yeeso Laamdo taa 6e poodundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanoo6e. ¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jarraado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga. ¹⁶ Mboddodaa haalaaji 6oli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yimbe woddaade Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinoo6e yimbe been

ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e ma66e. ¹⁸ Be mbosake goonga. I6e mbi'a ummital faltake. Noon 6e mbonnirta goondinal wo66e. ¹⁹ Ammaa e dum fuu, joyyinirde Laamdo sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yim6e muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu tedduudu, wanaa ginereeeji kanje e cardi tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji tedduudi, goddi du ina ngolliree golleeji ke6aadi fuu. ²¹ Ndelle, si neddo laa6ini hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceniingol nafoowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njinggu e jam, aan e noddoroobe Joomiraado berde laa6ude been fuu. ²³ Mboddoada jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yim6e fuu, baawdo jangginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dartinira yeddoobe mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan 6e no 6e tuubira, de 6e paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa 6e ke6tan hakkillo, 6e kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo 6e, ina gollina 6e muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yim6e laatoto yidube ko'e mu6ben, yidube jawdi, mantotoobe, mawninkini6e, mbonkotoobe Laamdo. ³ Be calanto saaraabe ma66e, 6e mbonnan moyyere, 6e teddintaa ko senii. ⁴ Be laatoto yoor6e berde. ⁵ Be njaafataako, 6e mbonkoto yim6e, 6e nyakorete nanngitaare. ⁶ Be laatoto 6awlu6e yonki, wanyube ko woodi. ⁷ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde, mawniti6e, mbelirka adunaaru ina burani 6e Laamdo. ⁸ Be nanndinkinto e hulube Laamdo, ammaa i6e njedda baawde muudum. Mboddoada 6e. ⁹ Wo66e ma66e ina naata cuudi faa ke6a hakkillooji rew6e hoy6e oonyude, 6e hakkeeeji njaalii dum'en. Muuyde terde mu6ben na pooda dum'en. ¹⁰ Wakkati fuu i6e njannga, de abada 6e njotataako annude goonga. ¹¹ Wor6e naatoo6e cuudi been njeddi goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirno Muusaa ni. Hakkillooji ma66e mbonii, goondinal ma66e du wanaa goonga. ¹² Ammaa 6e njahataa yeeso e golle ma66e, sabo yim6e fuu nji'an majjere ma66e hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janggingol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njinggu am e tinnitaare am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bon6e e hilloobe yim6e been beydorto ko boni. I6e majjina wo66e, i6e majjina ko'e ma66e du. ¹⁴ Aan kaa, keddododaa e ko jangnguda de tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi jangginde ma 6een. ¹⁵ Woodi du, gilla a suka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kefirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo jangginde, e 6anginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilane gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuur6e e maay6e oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa 6e boofi ma66e, pelaa 6e. Celliniraa berde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yim6e munyataa jangginde janne dartiinde, 6e njokkan muuyooji ma66e faa 6e kawrundurana ko'e ma66e janginoobe ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de 6e kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laa6a.

⁶ Miin le, yiyaam am 6adake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafoowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi hayyii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokketee, de wo miin e heppu6e gartol makko 6een fuu.

Haala waajuji cakitiidi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nulii dum Efeesu. ¹³ Si ada

wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko burumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu 6e njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo 6e dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado dannan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddii Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraa6e been fuu ina njowte.

²² Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaa6e Laamdo been ngoondina dum, 6e annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden hebude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanu-uji puddaaay. ³ Nde sardi* makko oon yotinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o 6angini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A 6iyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa golleji keddiidi, faa njoyyinaa du maw6e kawrital goondin6e ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee 6ib6e muudum du wo goondin6e 6e yim6e mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondin6e, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo 6ernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weer6e, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina ha66odii e konngol koolningol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta seembirin6e yim6e e waaju celludo oon, katin du waawa li6ude yeddo6e dum 6een.

¹⁰ Sabo heew6e calake jokkude goonga, laatake haalo6e haalaaji 6oli, hiilo6e yim6e. Ko 6uri heewude wo hakkunde Alhuudiyankoo6e goondin6e Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kunndude ma66e mu66ee, sabo i6e mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa 6e ke6ira dum ceede no harmiri.

¹² E ley keretankoo6e, gooto ma66e mo 6e njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankoo6e wo fenoo6e wakkati fuu, wo 6e daabaaji bondi, 6e guugaa6e jaay6e.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin 6e e semmbe, faa 6e ke6a goondinal

cellungal, ¹⁴ 6e nootta jokkude taali Alhuudiyankoo6e, kam e jamirooje yim6e yoppu6e goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laa6ani laa6u6e. Ammaa tuun6e 6erde e 6e nganaa goondin6e 6een, fay huunde laa6anaay dum'en, sabo hakkilooji ma66e e miilooji 6erde ma66e fuu ina tuuni. ¹⁶ I6e mbi'a i6e anndi Laamdo, ammaa golleji ma66e ina kolla 6e anndaa mo. Wo 6e nyid-diniio6e, saliio6e, fay gollal lobbal gootal 6e mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Wor6e nayee6e, mbi'aa 6e laatoo reentii6e, ne'ii6e, nanngitiio6e, 6e laatoo du sellu6e e ley goondinal e njingu e munyal. ³ Rew6e nayee6e du mburda e senaare, taa 6e laatoo mbonkotoo6e yim6e, taa 6e acca doro jaaloo 6e. Be laatoo faamino6e ko woodi, ⁴ faa 6e mbaajoo sukaa6e rew6e 6een yidude goriraabe mu66en e sukaa6e mu66en. ⁵ Be mbaajoo 6een laatoo nanngitiio6e, laa6u6e, hilmii6e cuudi mu66en, lobbu6e, dwtantoo6e goriraabe mu66en, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁶ Sukaabe wor6e du, mbaajorodaa dum'en noon faa 6e laatoo hakkil6e e ⁷ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa 6e alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa 6erde laa6unde e teddeengal ⁸ e haala celluka ka yeddataake, yalla way6e en ina cemta, kunngoo hebude e meeden feloore. ⁹ Maccu6e du, mbaajodaa dum'en dwtanoo joomiraabe mu66en e huunde fuu, 6e mbelna 6erde mu66en, taa 6e njedda dum'en. ¹⁰ Taa 6e mbujja dum'en, ammaa 6e laatoo hoolniio6e hi66u6e, faa 6e njardina tindinoore haala Laamdo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamdo 6anginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yim6e fuu. ¹² Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laortoden nanngitiio6e, fonnditiio6e, hul6e Laamdo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon 6angidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokkitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude golleji lobbii.

¹⁵ Kulle limtanoo6e deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yim6e haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

* 1:3 sardi wo wakkati podanoode.

3

No goondinbe Iisaa kaani worrude

¹ Miccintin goondinbe downtanoo kaanankooፎ e dawrooፎ, ፎ cegilanoo gol-lal lobbal fuu. ² Taa ፎ mbonkoo fay gooto. Sey ፎ laatoፎ jom'en heese, newiiፎ, ፎ kolla yimፎ fuu leeyinkinaare hiፎፎbunde. ³ Sabo arande enen du en famፎunooፎ hakkillo, salinooፎ, majjunooፎ. En laatakeno maccuፎ muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandijji e haasidaaku*, eden mbanyanoo, eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamፎ kisinoowo en oon ፎanginnoo moyyuki muudum e njingu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keyፎntiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii ፎum faa o ndaarda en fonnditiiፎ saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam ፎam kediden ፎaam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondinbe Laamፎ been tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yimፎ. ⁹ Ammaa mbodፎፎፎፎፎፎ kalalaaji ፎoli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yimፎ fuu, sappan ፎum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mbodፎፎፎፎፎፎ ፎum. ¹¹ Anndaa ga'udፎ hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dabude. ¹³ Tinnodaa mballaa Jenas jannguፎ sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol muፎፎen ngool, taa fay huunde nyaka ፎe. ¹⁴ Yimፎ meeden been du ekitoፎ gollude golleeji lobbi, ፎ mballa haajaaፎ walleede been taa nguurndam maፎፎe laatoፎ ፎolum.

¹⁵ Wonduፎ e am been fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidube min goondinbe Iisaa been fuu.

Hinney Laamፎ wonda e moodon, on fuu.

* 3:3 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa godፎo heፎa.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, ud-diraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonggal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam habbanaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo ted-dinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido jaaroo Laamdo faa gonal maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsii ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do kabbaami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddoo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa kebetaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jabbara mo no kaandaa jabbaraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma,

naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngu am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay ngurndam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido jaare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyinanam jipporde, sabo mido sikka njaabanedon du'aawuuji moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidiibe am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* 1:10 Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

¹ Gilla arande Laamdo haalaniino maamiraabe meeden wakkatiiji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kunndude annabaa6e. ² Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu. ³ Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo hebindorii huunde fuu e konngol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii laa6inde hakkeeki yim6e duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle biddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamdo hokki mo ndeen burdi inde ma66e faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en been Laamdo wi'aay:

«Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»†

Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,

kanko du o laatanoo kam Biddo.»‡

⁶ Katin du, nde o badinoo nulude afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamdo fuu kujidana dum.»§

⁷ Laamdo wi'ii dow maleyka'en been:

«O wadi maleyka'en makko keni,

o wadi maccu6e makko demle yiite.»*

⁸ Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortoda.

⁹ Ada yidi fonnditaare,

ada wanyi oonyaaere.

Saabe duum, Laamdo Joomiraado maa sufii ma joori nebbam kaanankaaku dow maada,

hokki ma seyo burngo ngo banndiraa6e maa fuu.»†

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode

a joyyini adunaaru,

e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

¹¹ Kanji di timman. Aan kaa, a heddoto.

Di fuu di kiiddiran hono kaddule ni.

¹² A sowiran di hono saaya,

di mbattitorto no neddo wattitirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako, nguurndam maa du walaa timmoode.»‡

¹³ Fay nde wootere, Laamdo wi'aay gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»§

¹⁴ Dume woni maleyka'en? Be fuu wo 6e ruuhuui gollanooji Laamdo di o nulata faa ngollana he6oo6e kisindam been.

2

Haala kisindam mawdam

¹ Ndelle, eden kaani wattude hakkillooji meeden sanne e ko nanden duum, taa mbosoden goonga. ² Nulal Laamdo ngal maleyka'en njottini ngaal tabitii. Luttu6e ngal naa yeddu6e ngal fuu, kebii jukkungo ngo kaandi. ³ Si wo hono nii, noy ndadirten enen si en njeebake kisindam mawdam hono dam? Kisindam dam, Joomiraado artii haalude haala majjam, de hettindantoo6e mo been laamni haala makko. ⁴ Laamdo 6eydi e dow seedaaku ma66e oon katin maandeeji e kaayeeffijii e golleeji mawdi. O yediri dokke Ruuhu Ceniido du no o muuyiri.

Haala dowiroowo yim6e to kisindam

⁵ E ley duum, wanaa maleyka'en been Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun. ⁶ Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i:

«Neddo wo dume faa ngattanaa dum hakkillo?

Dume gii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A filiii mo lefol darja e teddeengal,

⁸ a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*

Ko Laamdo watti huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dowtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dowtani mo tafon. ⁹ E wakkatiyel seeda lisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo fiilaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yim6e fuu saabe hinney Laamdo.

¹⁰ Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yim6e heew6e e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara lisaa ley torra faa o wada dum ardiido ki66udo, potudo omtande

* 1:2 Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko.

† 1:5 Jabuura 2.7. ‡ 1:5 2 Samuwiila 7.14. § 1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43. * 1:7 Jabuura 104.4. † 1:9

Jabuura 45.7-8. ‡ 1:12 Jabuura 102.26-28. § 1:13 Jabuura 110.1. * 2:8 Jabuura 8.5-7.

yim6e been laawol kisindam. ¹¹ Sabo dey, Iisaa cenoowo yim6e oon e seniife been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtir-taa noddirde 6e sakiraa6e muudum. ¹² Imo wi'a Laamdo:

«Mi anndinan sakiraa6e am been innde maa,
mi manete hakkunde kawrital ma66e.»[†]

¹³ O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaa6e 6e Laamdo hokki kam been.»[‡]

¹⁴ Ndelle, ko tawaa sukaa6e been wo teewu e yiyyam, Iisaa du hawti e ma66e tagaadi ndiin. O wadii noon faa maayde makko jaaloo jogiido baawde maayde oon, dum woni Ibiliisa, ¹⁵ de o rimdina yim6e 6e kulol maayde ha66unoo been haddi nguurndam mu66en fuu. ¹⁶ Ina laabi wanaa wallude maleyka'en waddi mo, am-maa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. ¹⁷ Ndelle ina tilsi o laatoo hono sakiraa6e makko been e huunde fuu, faa o laatanoo 6e Almaami Mawdo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamdo. Dum o wadi faa o itta 6e e jukkungo ngo 6e kaandi saabe hakkeoji ma66e. ¹⁸ Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe duum, imo waawi wallude ndaartindeteefe been.

3

No Iisaa burdi annabi Muusaa teddude

¹ Sakiraa6e seniife, Laamdo noddii en faa kawton e muudum dow kammu. Ngaton hakkillooji moodon e Iisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawdo mo ceedantoden. ² O hoolnake e Laamdo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnorii ley suudu Laamdo fuu noon. ³ De si goonga, nyi6oowo na buri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, Iisaa burdi Muusaa manngu. ⁴ Suudu fuu na woodi nyi6oowo dum, de nyi6oowo huunde fuu oon wo Laamdo. ⁵ Muusaa wonnoo koolniido e suudu Laamdo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamdo faa o sappoo ko Laamdo wi'ata cagal makko. ⁶ Ammaa Almasiihu wo diddo koolniido. Kam woni hooreejo dow suudu Laamdo nduun. Enen ngoni suudu makko nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake e jikke ko mantortoden duum.

Haala naatude e ley fowtere Laamdo

⁷ Saabe duum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni: «Hannden, si on nanii daande makko,

⁸ taa njoornee berde moodon hono no maamiraa6e mon ngadirnoo de muurti ni,*

nyannde 6e ndaartindinoo Laamdo ley ladde ndeen.

⁹ Be ndaartindake kam toon faa 6e ndaara munyal am,

fay ko 6e nji'i gollleeji am haddi duubi capande nay.

¹⁰ Saabe duum tikkiranmi yim6e jamaanu oon,

mbiimi: wakkati fuu berde ma66e ina ndunya 6e e majjere, 6e anndaa laabi am fey!

¹¹ Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:

«Be naataata ley fowtere am abada.»[†]

¹² Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay gooto moodon tawree bernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamdo buurdo.

¹³ Ammaa cembunduron berde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yooraa berde mon. ¹⁴ Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde kebuden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu. ¹⁵ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee berde mon hono no maamiraa6e moodon ngadirnoo de muurti ni.»

¹⁶ Beye ngoni muurtu6e fay si tawaa nanii daande Laamdo? «Be fuu wo 6e yim6e 6e Muusaa wurtinnoo leydi Misira. ¹⁷ Beye ngoni 6e Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttu6e de maayi kantii ley ladde been. ¹⁸ Beye ngoni 6e o hunanii naataata e leydi ndi o hokkata fowtere makko been? Wo salii6e mo been ni. ¹⁹ Woodi, en nji'ii du, 6e ke6aay naatude e fowtere makko sabo 6e ngoondinaay.

4

¹ Laamdo na heddi na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. ² Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yim6e ley ladde been naniri ni. De kam6e kaa, ko 6e nannoo dum nafaay 6e sabo 6e kettindoraaki dum goondinal. ³ Kaa enen goondine 6een, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi'i:

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:

«Be naataata ley fowtere am abada!»*

Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen.

⁴ Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jedda6erde ndeen, wi'i:

[†] 2:12 Jabuura 22.23. [‡] 2:13 Esaaya 8.17-18. * 3:8 Dum woni yim6e Israa'iila muurtirnoo6e annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira. [†] 3:11 Jabuura 95.7-11. * 4:3 Jabuura 95.11. [†] 4:4 Fuddoode 2.2.

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jedda6erde ndeen.»†

5 O wi'i katin:

«Be naataata ley fowtere am abada.»

6 Wo66e kaa ke6an naatude ley fowtere ndeen. Artii6e nanude kabaaru lobbo oon been naataay e ley fowtere ndeen sabo 6e calake ko Laamdo wi'i. 7 Ndelle Laamdo wadi sardi† goddo bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e hunnduko Daawda caggal duu6i keewdi katin. Dum woni aayaare nde njannuguden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee 6erde mon.»§

8 Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yim6e to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo. 9 Dum na holla yim6e Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde jedda6erde ndeen. 10 Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle muudum ni. 11 Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen taa fay gooto saamira no salanii6e Laamdo been caamiri noon.

12 Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira baawde. Ingol 6uri kaafaahi mbelnaaki kunnude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol senna 6ernde e yonki, faa ngol senda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e 6ernde. 13 Tageefo fuu suudanaaki Laamdo. Huunde fuu na 6angi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

14 Ndelle ka66oden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en ke6ii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo, dum woni Iisaa Bii Laamdo oon. 15 Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no he6iraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. 16 Ndelle, en kooloo 6attaade joodorgal Jom moyyere, faa ke6en yarameende e moyyere, dum walla en nde kaaja6en fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kib6udo

1 Kala Almaami Mawdo ina su6ee hakkunde yim6e de halfinee gollande Laamdo saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeeki. 2 Joomum ina waawi yurmaade yim6e 6e anndaa laawol Laamdo de majji 6een, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma66e ni. 3 De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay

yottina sadakaaji saabe hakkeeki muudum du, wanaa saabe hakkeeki yim6e tan. 4 Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamdo su6ii dum hono no su6orii Haaruuna ni.

5 Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamdo su6anii mo dum. Kam wi'i mo: «Wo a 6iyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»*

6 O wi'i e ley nokku goddo:

«Wo a almaami faa abada

e sii almaamaaku Malkisedek.»†

7 Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuuji e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamdo baawdo hisinde dum e maayde oon. Laamdo ja6anii mo saabe ko o dowtanii dum. 8 Fay si taweede kanko woni Biddo oon, o ekitake dowtanaade Laamdo e ley torraaji di o yari. 9 Saabe ko o hi66iniraa hono nii duum, imo waawi hokkude dowtanii6e mo 6een fuu kisindam nduumiidam. 10 Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

11 Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. 12 Odon kaannoo laataade jannginoo6e gilla ko 6ooyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon. 13 Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare. 14 Ammaa nyaamdu tekkundu wo maw6e njeyi. Been kaa marii hakkillooji mu66en, 6e mboownii ko'e ma66e sennude ko woodi e ko boni.

6

1 Ndelle, njaaren yeeso dow anndude Almasiihu faa njottoden kib6al. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e gollleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo. 2 Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maay6e, e jukkungo duumiingo. 3 Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo ja6ii.

4 Si goonga, wurtiio6e e laawol Laamdo 6een mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be ke6iino annoora Laamdo, 6e meedii moyyere Laamdo, 6e ke6ii ngedu e Ruuhu Ceniido. 5 Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. 6 Caggal duum fu, 6e njoppii.

† 4:7 sardi wo wakkati podanoodo. § 4:7 Jabuura 95.7-8.

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek

Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kambe e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, i6e cementina dum. ⁷ Taykodan leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remoo6e been, ndi he6an barke yuurudo to Laamdo. ⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, 6ooyataa ndi huddee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraabe am horsu6e, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰ Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakkoo yeggita golle moodon naa njinngu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe 6een ndeen e no ngadoton faa joonin du. ¹¹ De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita. ¹² Min njidaa laatodon jaay6e. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoo6e ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo celludi

¹³ Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa he6i ko Laamdo aadi-noo hokkude dum duum. ¹⁶ Yim6e ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mu66en, ina itta jeddi gondi hakkunde mu66en diin fuu. ¹⁷ Nde Laamdo aadinoo dum ndeen, na yidi he6oo6e amaana oon paama faa laa6a anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o beydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbyalitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggir6e to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkadon oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

¹ Malkisedek oon laatakano kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo subii. Kanko

hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankoo6e, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappo6erde e huunde fuu ko he6oynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraabe makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappo6erde ko he6unoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuru6e e Lewi† 6een njamiraa e ley sariya nanngude sappo6erde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuru6e e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, ja6ii sappo6erde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam ke6udo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina 6uri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuuru6e e Lewi, ja6oo6e sappo6erde 6een, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappo6erde duum, Lewi mo yuwdi muudum jabata sappo6erde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e 6anndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyinii dum dow almaamaaku Lewinkoo6e. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hi66iino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbyalitoo. ¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto mu66en gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndudo e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laa6ude du si almaami goddo 6angudo oon nanndii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gond6e

* **6:14** Fudfoode 22.16-17. † **6:19** lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yim6e ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure 6urnde fuu senaade. * **7:1** Ndaaree Fudfoode 14.17-20. † **7:5** Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

e nguurndam ɗam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Nɗelle yamiroore arandeere ndeen itaama sabo walaa semme, nafaay. ¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki ki66uɗo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko ɗuri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon keɓirten ɓattaade Laamɗo.

²⁰ Katin du, Laamɗo wadɗii hunayeere muuɗum. Lewinkoo6e ɓeen le, Laamɗo hunanaaki dum'en. ²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamɗo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii,
waylitaata ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»[†]

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma[§] kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana ɓurɗo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en ɓeen ina keewnoo sabo maayde na haɗa ɓe hedodaade e golle ma66e. ²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiɗo faa abada, almaamaaku muuɗum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe ɗuum, imo waawi hisinde ɓattorii6e Laamɗo saabe makko ɓeen kisindam ki66uɗam. Imo waawi hisinde ɓe sabo imo wuuri faa abada, imo surana ɓe to Laamɗo.

²⁶ Nɗelle, Iisaa woni Almaami Mawɗo mo kaajaden: wo o ceniɗo, o walaa feloore, laru^{*} fuu walaa e makko. O senndaama e wadu6e hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en maw6e wo66e. ɓeen kaa, nyannde fuu sanaa ɓe artoo ɓe ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeji ma66e. Caggal ɗuum, ɓe ngada saabe hakkeji yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muuɗum laatoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeji yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuujii fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yim6e lokkaa6e faa laatoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamɗo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biɗɗo ki66inaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana ɓurɗo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten ɗuum, inan haala ɓurka manngu: eden ngoodi Almaami Mawɗo, oon woni joodiɗo gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neɗɗo darni.

[†] 7:21 Jabuura 110.4. [§] 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare. ^{*} 7:26 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ^{*} 8:5 Wurtagal 25.40. [†] 8:12 Yereimiya 31.31-34.

³ Almaami fuu ina suɓoraa faa yottina to Laamɗo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawɗo oon du he6a huunde faa yottina.

⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laataatako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en waddoo6e dokke kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en ɓeen ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku ma66e oon wo sifa tan. Nde Muusaa ɓadiɗoo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamɗo sappani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiɗaraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow waamnde oon.»^{*}

⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama gollal dewal ɓurngal ngal ma66e ngaal woodde, sabo wo curanoowo yim6e ley amaana ɓurɗo woodde oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaji gondi e amaana ɓurɗi woodde.

⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakeno ki66uɗo fu, walaa fuu ko ɗiɗa6o nafata.

⁸ Ammaa Laamɗo wo felu yim6e muuɗum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade ina ngara
de ngadamma amaana keso e yim6e Is-
raa'iila e yim6e Yahuudiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo ngadiɗinnoomi e maamiraabe ma66e
nde downoomi dum'en faa mi wurtina
dum'en leydi Misira ndeen.

Ko kam6e e ko'e ma66e ɓe mbonni amaana
am ɗuum,
miin du mi tottitake ɓe.

Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadiɗammi e Is-
raa'iilankoo6e caggal balde deen:

Mi wattan jamirooje am e hakkillooji
ma66e,

mi winnda de e ɓerde ma66e,

mi laatoo Laamɗo ma66e,
ɓe laatoo yim6e am.

¹¹ Katin walaa fuu ko neɗɗo tindina gondo
muuɗum,
maa sakiike mum faa wi'a dum: «Hey,
anndu Joomiraado»,

sabo yim6e fuu anndan kam,
gilla lo'u6e faa e teddu6e.

¹² Sabo mi yaafoto luttu ma66e,
mi ittan hakkeji ma66e e hakkilloo am
fey.»[†]

¹³ Ko o haali kabaaru amaana keso oon ɗuum, o hiidɗini amaana arandeejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa nyoofii ɗuum ɓadake lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiiddo oon

¹ Amaana arandeejo oon ina joginoo jamirooje kawjiide dewal Laamdo, kam e nokkuure dewal seniinde wonnde to leydi ga. ² Nokku oon wo hukum mo cuudi didi: arandeeru nduun wo suudu seniindu inndirtee. Doon joyyinirde fitilla e taabawal gondungal e buuru cakkaado ngonnoo. ³ Yeesooru nduun woni caggal lefol paliingol ngool. Innde mayru wo nokkuure burnde fuu senaade. ⁴ Ley mayru urirde wadiraande kanje e keesuwal amaana mooytiraangal kanje ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina woodi loongel kanje goodungal nyaamdu wi'eteendu «manna», kam e sawru Haaruuna wilitinnoondun duun e alluujje de amaana oon winndaa e mu66en deen. ⁵ To dow keesuwal toon na woodi nate maleyka'en dido wi'eteebe keruba'en, wo 6e maande teddeengal Laamdo. Bippeele ma66e ina kuuri nokku do yiyam daam rufetee faa hakkeeeji njaafee doon. Ammaa en mbaawaa sifaade kulle deen faa laaba e wakkati o.

⁶ Noon kulle deen fuu moyyiniraa. Nyannde fuu almaami'en been ina naata, ina mburtoo to suudu arandeeru toon faa ngolla golle mu66en. ⁷ Ammaa ley suudu yeesooru nduun, Almaami Mawdo oon tan naatata e mayru hitaande fuu nde wootere. Katin du tilay o naadda e yiyam kirsamaaji faa o itta hakkeeeji makko, e hakkeeeji yim6e di anndaano diin. ⁸ Inan ko Ruuhu Ceniido sappii e kulle deen: si suudu arandeeru na heddi fu, nokku burdo fuu senaare oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo dum maande ko woni hannden: sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laabiinde gadoowo dum'en faa tawa bernde mum felataa dum. ¹⁰ Dewal ngaal ina ha66aa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje deen fuu na ka66aa e 6anndu tan wanaa e bernde, ide njokkee faa nyannde Laamdo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu 6angii, wo Almaami Mawdo gadand e moyyereji. O naatii e hukum burdo teddude burdo hi66ude, mo junngo 6ii-Adama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tangaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimdiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neddo tuundo fu, laabinan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde

Ruuhu duumii do oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laabinan miilooji berde meeden e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yim6e e Laamdo ley amaana keso oon, faa yim6e 6e Laamdo noddii been kefa ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofu6e e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yim6e been jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jil-lunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon lee6i baali bodeeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yim6e been fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinoojam amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»* ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko buri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laabiinta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari ki66undi

²³ Kulle deen ngoni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laabinirede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde 6i66e-Aadama nyi6i, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o itana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O 6angii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeeeji yim6e saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte 6ii-Adama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeeeji yim6e heewde. O

* 9:20 Wurtagal 24.8.

6angan dida6erde, de wanaa faa o ronndoo hakkeji, ammaa wo faa o waddana yim6e doomu6e garol makko 6een kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereji garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta 6een na ndewra Laamdó kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi66inde 6attorii6e Laamdó kirsamaaji 6een. ² Si imo waawnoo hi66inde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewoo6e 6een laa6inaama nde wootere fu, 6erde ma66e pelataa 6e saabe hakkeji katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yim6e hakkeji mu66en. ⁴ Sabo yiyyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeji fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdó:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadani kam 6anndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdó, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsadi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeji. Di mbelataa ma.» O wi'i dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdó ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdó duum, laa6inii en e hakkeji. Sabo dey, o hokkii 6anndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu, ammaa di mbaawaa ittude hakkeji. ¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeji nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdó. ¹³ Doon o doomata faa Laamdó wada o yaa6a way6e mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi66inii yim6e 6e hakkeji mu66en laa6intee 6een faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'i tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadidammi e ma66e e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e 6erde ma66e, mi winnda de e hakkillooji ma66e.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillo am e hakkeji ma66e e bonandaaji ma66e fey.»†

¹⁸ Woodi ndelle, do hakkeji njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeji walaa katin.

No Laamdó badortee

¹⁹ Saabe duum sakiraa6e, yiyyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure 6urnde fuu senaade ndeen e 6erde baaltiide. ²⁰ O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni 6anndu makko nduun. ²¹ Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdó nduun. ²² Ndelle, 6attitoroden Laamdó 6erde goongaaje e goondinal ngal sikkitiraaka. Sabo 6erde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, 6alli meeden du lootiraama ndiyam laa6udam. ²³ Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdó wo koolniido, wadan ko aadii. ²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no poodundurten njingu e golleeji lobbi. ²⁵ Taa celen hawritinde no wo66e ngadata ni. Ammaa sanaa cembunduren 6erde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina 6adoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeji caggal ko annduden goonga faa laabi fu, sadaka ittoowo hakkeji heddaaki katin. ²⁷ Ko heddii dey, doomugol kulliniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yeddu6e Laamdó ngeen. ²⁸ Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yim6e dido naa tato, yurmataake. ²⁹ Ndelle milee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo 6urngo noon manngu si yaa6irii Bii Laamdó yawaara, huyfinii yiyyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon. ³⁰ Sabo eden anndi Laamdó wi'i:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yo6oyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yim6e muudum.»‡

³¹ Hey, saamude e juude Laamdó buurdo oon ina hul6inii!

³² Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdó yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. ³³ Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yim6e, wakkatiiji odon nja6a wondude e wo66e wadaa6e noon. ³⁴ Si

* 10:7 Jabuura 40.7-9. † 10:17 Yeremiya 31.33-34. ‡ 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36.

goonga du, on cunodake e uddaa6e ley kasu, woodi on nja6ii teeteede ko njogidun duum fuu. On nja6irii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko furi duum fuu woodude, ko tabitata faa abada. ³⁵ Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi. ³⁶ Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on ke6an ko aadanii on. ³⁷ Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,
kaando warude oon waran, o hann-
dataako.»

Laamdo wi'ii:

³⁸ «Ponnditaniido kam wuurdan goondinal, \$
ammaa si yeccitake,

bernde am yardataako dum.»

³⁹ Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoo6e de kalkee 6een. Be njeyadien e mu66en dey, goondin6e faa yonkijji mu66en ndannee 6een.

11

Haala goondinal

¹ Goondinal wo tannyorde he6an ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi. ² Saabe maggal, Laamdo ja6iri maamiraabe meeden.

³ Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisorii mo o ponnditiido nde ja6annoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddii waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

⁵ Saabe goondinal, Henok yeentirira dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentirii mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. ⁶ Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoo6e mo 6een.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O downtanii Laamdo cappandoo mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum he6an. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoododake e makko e ley hukumuuji.

Kam'en du ngonni he6idoo6e e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na he6inoo ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyi6i ndeen.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa he6ude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimarano. O he6ii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamdo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle neddo gooto nayeejo faa 6adii maayde he6i yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

¹³ Yim6e 6een fuu maaydi e goondinal mu66en tawi ko Laamdo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa 6e kaynake dum to woodi, de 6e kuyani dum. Be cemtaay wi'ude wo 6e ho66e du, wo 6e weer6e e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko 6e kaaldi noon duum, hollii faa laa6i i6e pilanoo ko'e ma66e leydi ndi 6e njeji. ¹⁵ Katin du si hakkil-looji ma66e ina ngonnoo e leydi ndi 6e njaltunoo ndiin, i6e mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga, i6e poodanoo leydi 6urndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamdo semtiraa noddireede Laamdo ma66e, moyyananii 6e ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, ja6iri hokkude Isiyaaka faa laatoos kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude 6iyiiko korsudoo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii dum fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ¹⁹ Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde 6iyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa 6iyiiko hono wo ummitiido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini 6e duum tabitan jaango.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaakuuba 6adinoo maayde ndeen, barkiniri 6i66e Yuusufi dido 6een gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi 6adinoo maayde du, sapporii wurtagol 6i66e Israa'illa leydi Misira. E ley majjum, o tindinii 6e 6e kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraabe Muusaa cuudiri dum lebbi tati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbel, de 6e cusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

²⁴ Saabe goondinal, nde Muusaa maw-nunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna 6ii 6iyum debbo. ²⁵ O su6ake wondude e yim6e Laamdo 6een e ley tor-raaji mu66en diina weltoraade wakkatiyel

seeda ley hakke. ²⁶ Imo hiisorii huyfineede saabe Almasiihu 6uri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol. O yamiri yiyyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema 6i66e Israa'iilankoo6e artiibe rimeede been.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'iilankoo6e peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo6e tefunoo6e feyyitirde noon been fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'iilankoo6e ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttu6e Laamdo been, sabo o ja66ake Israa'iilankoo6e horoo6e leydi makko been e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaabe heddiibe. ³³ Yim6e been fuu, wo goondinal wadi 6e njaalii kaanankoo6e, 6e laamorii fonnditaare, 6e ke6i ko Laamdo aadii duum. Kangal wadi de 6e mu66i kunndude dawaadi ladde, ³⁴ 6e nyifi giiteeli ul'ultooji, 6e ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de 6e ke6i semmbe. Be laatii suusu6e ley wolde, 6e ndiwi konuujj gardi to ma66e diin. ³⁵ Saabe goondinal, rew6e wob6e ke6iri maay6e mu66en ummintinaa. De yim6e wob6e le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be nja6aay heefordinde faa 6e ndannee, sabo i6e poodanoo iirtagol burngol woodde. ³⁶ Wo66e katin njalnora, piyaa dorri. Wob6e ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Wo66e ma66e paddaa kaaye faa maayi. Wob6e tayiraa garjaaje. Wob6e mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e 6ornii guri be'i e baali, 6e talkaabe, 6e torraabe, 6e wadaabe ko boni. ³⁸ Wo 6e yiilotoo6e ley laddeejj e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yim6e been le, adunaaru ndu haandaano e mu66en.

³⁹ Yim6e been fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu66en. Dum fuu e taweede, 6e ke6aay ko Laamdo aadiinoo duum. ⁴⁰ Be ke6aay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko 6uri dum. O muuyaay 6e laatoo hi66u6e si wanaa 6e tawdee e meeden.

† 11:31 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njinngu muudum

¹ Ndelle enen, sini seedee6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piilii en, en njoppa donle teddude en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ² Ngatten hakkillooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o munyii maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttu6e. Miilodon mo faa taa on tampu, taa berde moodon njoppa hoolaare mu66en. ⁴ Odon caloo hakke odon ka6a e muudum, ammaa on kabaaka faa yiyyam doggi tafon. ⁵ Yalla on njeggiti haala cemm-binooha ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon 6i66e muudum naa? O wi'ii: «Biyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw dum.

Taa bernde maa metta si o felii ma.

⁶ Sabo Joomiraado dartinan mo horsini, fiyan mo nanngiri 6iyum fuu.»*

⁷ Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on 6i66e muudum. Biddo moy woni mo hammum dartinataa dum? ⁸ Si on ngalaa ley dartaare nde 6i66e been fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa 6i66e goongalaa6e, on nganaa 6i66e halal. ⁹ Woodi du, ko Baabiraabe meeden adunaaru been ndartinannoo en duum, en teddini 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkijj oon! Wanaa eden kaani jabaunde dum faa 6ura noon de mbuuren naa? ¹⁰ Baabiraabe meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa 6ooyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo beydaari meeden dartinirta en. ¹¹ Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana jabu6e dartineede been fonnditaare e jam.

¹² Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppi mon di ngalaa semmbe diin. ¹³ Moyyanee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

¹⁴ Tinnee, pilodon wondude e yim6e fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado. ¹⁵ Kilnee taa fay gooto yeccoo gada de hunngoo moyyere

* 12:6 Banndi 3.11-12.

Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laattoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raabira yim6e heew6e tooke muudum. ¹⁶ Kilnee taa fay gooto moodon laattoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa he6a ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷ Odon anndi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o jabaaka. O waawaay waylitinde ko o waduunoo duum fay si o filorii dum e bojji.

¹⁸ Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yim6e Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyangunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹ Be nanii fuufaango buutatal e daande yuurunde dow kammu. Nanu6e daande ndeen been nyaagii taa beydaneey fay konngol gootol no poti hulude. ²⁰ Sabo dey, 6e kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» ²¹ Goonga du, ko 6e nji'ata duum ina hul6ini faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²² Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo oon, dum woni Urusaliima gondo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. ²³ On ngarii e kawrital 6i66e arandee6e 6e inde mu66en mbinndaa dow kammu been. On ngarii to Laamdo carotoodo yim6e fuu oon, on ngarii e yonkiiji fonnditiibe laatiibe hi66u6e been. ²⁴ On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde yim6e e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngaddadam kabaaru burdo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵ Ndelle tinnee taa calanodon Kaal-doowo e moodon oon. Sabo salinoobe cappando dum'en dow leydi ga been ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondo dow kammu oon. ²⁶ Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† ²⁷ Ko o wi'i «kilol gonngol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddo kam tan. ²⁸ Ndelle wo laamu ngu dimmbataako kebeten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹ Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuji cakitiidi

¹ Keddodon e yidundurde, sabo on saki-raabe. ² Taa njeebee jippinde weer6e, sabo wo66e ngadii noon mbeerni maleyka'en tawi anndaa yalla wo kam'en. ³ Miccitee uddaa6e hono wo on uddida e mu66en. Miccitee torraabe du hono wo on torridda e mu66en.

⁴ Yim6e fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laa6al. Sabo Laamdo saroto fijoobe won6e e dewgal e 6e ngalaa e dewgal fuu. ⁵ Cenndon ko'e mon e yidde buufi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamdo wi'i:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yee-bataako ma!»*

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum do dow hoolaare:

«Joomiraado woni balloowo kam, mi hulataa.

Dume neddo waawata wafude kam?»†

⁷ Miccitee ardiibe on, haalan6e on konngol Laamdo been. Miilodon dow no 6e njoodorii e nguurndam ma66e faa 6e ngadi nafaa, nyemmbiton goondinal ma66e ngaal.

⁸ Iisaa Almasihu waylitataako: no worrunoo keenan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada. ⁹ Taa njabee waaju-uji feere di on mboowaa nanude mbosina hakkillooji mon. Ko 6uri woodde, semmbe berde mon yuura e moyyere Laamdo, wanaa e jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokku6e dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddiriteende Laamdo. Almaami'en golloo6e ley hukum ceniido been ngalaa laawol nyaamule ko woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawdo na wadda yiyam kirsamaaji ley nokkuure 6urnde fuu senaade faa dam laattoo sadaka saabe hakkeeki. Ammaa teewuui majji diin, wo yaasin hodorde toon mbulettee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yim6e yiyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoden semteende nde yim6e ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamdo duum, manen Laamdo wakkati fuu. Manooe ndeen wo sadaka jettooje, wo toni di cemtirtaa innude innde muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeebee wafude ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

¹⁷ Dowtanodon ardiibe on, nja6anon dum'en, sabo i6e kaybi yonkiiji mon. Be

† 12:26 Agay 2.6. * 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yoosuwa 1.5 † 13:6 Jabuurra 118.6.

kaaltanowan Laamdo golle ma66e fuu. Accee 6e ngollira gollleeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si 6e ngadirii dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden njaaroo on du'aare. Miden tannyori berde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni jaarude no woodiri e huunde fuu. ¹⁹ Mido njaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamdo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawdo oon, iirtinii mo saabe yiyam makko tabintinoojam amaana duumiido oon. ²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraabe, mido nyaagoo on kettindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e seniibe been fuu. Sakiraabe yuurube Itali been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Midó jowta on, onon laatiife lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraa6e am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum riman munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hi66u6e, sellu6e e goondinal 6e huunde fuu nyakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, ɲaaro Laamdo, he6an. Sabo Laamdo wo kokkoowo yim6e fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko ɲaarii dum. ⁶ Ammaa sey joomum ɲaaroro goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikkitiido ina nanndi e bempyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udu hono nii miiloo he6an fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O anndaa ko o jukkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantoro ko Laamdo toowni dum. ¹⁰ Jom jawdi du, mantoro ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fudii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, ɲari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, gollleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo nde o ndaarda o jarraado ndeen, o teddirte kufune mo Laamdo aadii hokkude yidu6e dum, dum woni nguurndam nduumiidam. ¹³ Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarrib-ataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, riman maayde.

¹⁶ Sakiraa6e am horsu6e, taa accee mbo-sinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal ki66ungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nanndaa e dowkiiji baylito-toodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en

hi66e makko, o rintiniri en konngol makko goongawol faa laatoden artiife e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

¹⁹ Sakiraa6e am horsu6e, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰ Sabo tikkere 6ii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. ²¹ Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, ɲa66orodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²² Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. ²³ Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. ²⁴ Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. ²⁵ Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hi66unde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

²⁶ Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. ²⁷ Diina laabuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rew6e talkaabe 6e goriraa6e mu6ben maayi e atime'en ley 6illaare mu6ben, e haybude hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

¹ Sakiraa6e am, onon goondin6e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu Jom teddeengal, taa burdinee hi66e-Aadama. ² Si jom jawdi gattudo hootonnde kanɲe e kad-dule lobbe naatii kawrtali mon, de talkaajo 6orniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? ³ Si on teddini 6orniido kad-dule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», ⁴ si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotoofe 6e miilooji bondi. ⁵ Sakiraa6e am horsu6e, kettindee! Talkaabe adunaaru ndu 6een, wanaa Laamdo su6ake 6e faa 6e laato danyu6e goondinal, 6e naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidu6e dum naa? ⁶ De onon kaa, on kuyfinii talkaabe 6een. Wanaa joomiraabe jawdi 6een torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? ⁷ Wanaa

kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogid'on innde muudum lobbere oon naa?

⁸ Goonga, on ngadii ko woofi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»*

⁹ Ammaa si on burdinii 6i66e-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yimbe sarde-teebe yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yurmataako neddo mo hollaay wobbe yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraa6e am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbu6o, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» ¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasi! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamdu6o hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo biyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hi66ini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gid6o Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe golleeji di o gollunoo, nde o jakkitinoo nulaabe been,

de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no 6anndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraa6e am, taa heew6e e moodon piloo laataade jannginoobe. Sabo odon andi minen jannginoobe, sariya boofi amin buran sariya heddiibe fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewdi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii neddo kib6udo, baawdo dawrande 6anndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kunnnde pucci faa di dowtanoo en fu, en ndawranan 6alli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyannudi ina kooya di fu, wo ooncirgel pamarel tan oonyata di, dorbotoodo oon ina waawi yaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e 6anndu neddo, de ingal mantaroo kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famdude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde 6anndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina 6anndu fuu. Ingal hub6iree yiite jahannama, ingal wula nguurdam meeden fuu. ⁷ Bi66e-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bondo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangkal njettirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kudirten yim6e tagaa6e dow alhaali Laamdo. ¹⁰ Hunduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraa6e am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurtinge ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹² Sakiraa6e: yalla yibbi ina waawi rimude 6i66e jaytun naa? Yalla cabiiji ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haadunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamdo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e golleeji gadiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaaddam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorodon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamdo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to

* 2:8 Lewinkoo6e 19.18. † 2:23 Fud6oode 15.6. ‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jiiɓaare e siiyiiji bonanda fuu tawetee. ¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamdo, arande fuu, wo ngo laaɓungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimbe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadooɓe jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo ɓe tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamdo

¹ Toy bolwole e kalalaaji gondi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde moodon bonde kaɓooje e ley berde moodon di yuuri naa? ² Si on muuyii huunde de on kebaay, dum saabii odon ngada warhoore. Odon kaasidoo de on keɓataa muuyde moodon, dum saabii odon ndukida odon kaɓa. On kebaay, sabo on nyaagaaki Laamdo. ³ Odon ɓaaroo de mbaason heɓude, sabo anniyaaji moodon wo bondi. Odon piloo heɓude muuyde yonki moodon tan. ⁴ Onon jeenoobe! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamdo naa? Ndelle, anniyiido laataade gido adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamdo. ⁵ Taa miilee Binndi diin wo ɓolum kaalata nde mbi'unoo: «Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden on sanne.» ⁶ Ammaa, Laamdo ina ɓeydana en moyyere burnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe, de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷ Ndelle, njaɓanee Laamdo. Calanodon Ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸ Battee Laamdo, ndeen kam du ɓadoto on. Onon luttube, laabinee juude mon. Onon waduɓe berde didi, laabinee berde mon! ⁹ Mettinee berde mon, cunee, mboyee. Ngadon jaleede moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toownan on.

¹¹ Sakiraaɓe, taa fay gooto moodon mbuyka bannndum. Neddo fuu mbuykudo bannndum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a dɔwantaako de, a wadii hoore maa carotoodo. ¹² Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa caroda gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

* 4:6 Bannndi 3.34. * 5:12 Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

¹³ Joonin kettindee, onon wi'ooɓe: «Handen naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden luumoo, min keɓa tino.» ¹⁴ Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni nguurndam moodon? Wo dum cuurki ɓanguki wakatiyel gootel tan de majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶ De joonin, odon mawninkinoo, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni. ¹⁷ Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraabe jawdi bonɓe golle

¹ Joonin kettindee onon joomiraabe jawdi, mboyee, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ² Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³ Kanje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴ On calake yoɓude gollooɓe gese moodon njobdi muɓɓen. Inan, kettindee bullaali maɓɓe! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayoobe gese mon ɓeen. ⁵ On mbuurdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii ɓalli moodon hono kulle, faa nyanne kirsatee. ⁶ On carake fonnditiibe de mbarɓon dum'en. Fay si kambe kaa, ɓe nganaa yeddoobe on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraaɓe, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow demoowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri korsundi. Imo munya faa o heɓa yuwoonde arandeere e sakitotoonde. ⁸ Onon du munyee. Cemmbindinee berde mon, sabo gar-tol Joomiraado ɓadake. ⁹ Sakiraaɓe, taa pelunduree, faa ndadon sariya. Miccietee, Carotoodo oon ina ɓadii sanne, imo darii e dambugal! ¹⁰ Sakiraaɓe, miccietee annabaabe haaldunooɓe e innde Joomiraado ɓeen. Munyal maɓɓe ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹ Eden mbi'a barke woodanii tinniibe ɓeen. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

¹² Ammaa aranel fuu, sakiraaɓe am, taa kune: wanaa hunoraade kammu,* wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde.

Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya Laamdo.

Haala naaraade Laamdo dow goondinal

¹³ Yalla won torriido e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiido e moodon naa? O yettira Laamdo jimi. ¹⁴ Yalla won nyawdo e moodon naa? O nodda mawbe kawrital goondinbe, de be ndu'anoo mo, be ngatta nebbam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵ Du'aare du'oraande e goondinal danna nyawdo oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakkeji du, yaafete. ¹⁶ Ndelle, kaalton hakkeji moodon hakkunde moodon, ngafunduron du'aare, yalla odon cellinee. Du'aare neddo ponnditiido ina jogii baawde wadude kulle mawde. ¹⁷ Annabi Iliyaasa wo neddo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu toba. De yuwoonde tobaay e leydi faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde toba. De Laamdo jippini yuwoonde, leydi du fudini ko tayetee.

¹⁹ Sakiraa be am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de goddo wartirii dum fu, ²⁰ paamon gartirido mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeji makko keewdi.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataaki ki do yaade to moodon, onon 6e Laamdo subii, laatii6e janan6e e ley adunaaru ndu, sankitiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laaton yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laaton seniibe, faa dwtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e, faa keben jikke celludo. ⁴ Saabe jikke oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake banginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsi berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaarti-nortedon. Goondinal moodon du ina 6uri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on keban darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu bangi. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkiiji moodon.

¹⁰ Annabaa6e pilake faamude kabaaru kisindam dam, 6e yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo e ma66e oon anndinii 6e torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaa6e been pilake faamude moy warata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii 6e ko 6e mbaajotoo duum wanaa ko'e ma66e 6e mbaajantoo, wo onon 6e mbaajantoo. Joonin du, waajotoo6e Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo

dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanodon golle, nanngitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu bangowi ndeen. ¹⁴ Laaton 6i66e dwtanii6e Laamdo, taa njeccce e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arande deen. Ndeen, on anndaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon senorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortoo6o mono fuu e golle muudum, o burdintaa yimbe. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on ka66itaama e nguurndam mon 6olam dam tawrudon baabiraabe moodon. Cootitaari ndimndi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel ki66ungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyam muudum teddudam. ²⁰ Laamdo subake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuui diin Laamdo 6anginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berde moodon he6a njidon sakiraa6e mon goondin6e, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njinggu manngu dow berde laa6ude. ²³ Laamdo wadi aawdi e moodon de ndimtadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo,

«Bii-Aadama wo hudo,

dawla muudum du wo pinndi.

Hudo yooran, pinndi du solan,

²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool

duumoto faa abada.»†

Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyooore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraa6e mu66en ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol

* 1:16 Lewinkoo6e 11.44-45, 19.2. † 1:25 Esaaya 40.6-8.

* 2:1 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Laamdo laabngol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimbe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimbe calii. Ammaa Laamdo sufake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyi6irteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, waddanoobe Laamdo sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na ja6ira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,
hayre subaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu

semtintaake abada.»‡

⁷ Onon goondin6e, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa 6e ngoondinaay been, Binndi diin mbi'ii 6e:

«Hayre nde nyi6oobe been calii ndeen,

wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon. §

⁸ Hayre ndeen na ferga yimbe,

na saabanoo dum'en bo66aade.»*

I6e pergoo e mayre sabo 6e calake rewude konngol ngool. Wo noon 6e podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cubaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimbe 6e Laamdo subanii hoore muudum. O sufake on faa kaalon kabaaru moyyuki makko, kanko noddudo on yuuwde e nime warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimbe Laamdo, de joonin wo on yimbe muudum. On ke6aayno yurmeende makko, joonin kaa on ke6ii.

Haala dwtanaade hooree6e

¹¹ Sakiraa6e am horsu6e, wo on ho66e, yimbe janan6e ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waajoo on, mboddodon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon. ¹² Ngadee needi hakkunde yimbe 6e ngoondinaay been. Si on ngadii noon fu, fay si 6e peldi on ko boni, 6e nji'an gollleeji moodon lobbii, de 6e teddina Laamdo nyannde 6angani 6e.

¹³ Njabanee kaanankoo6e been fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke burdo toowde, ¹⁴ faa e hooree6e nelaabe muudum. Sabo kaananke nelii 6e faa jukkoo wadoo6e ko boni, de yetta wadoo6e ko woodi. ¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey, mu66iron kundude fuuy6e majju6e e gollleeji moodon lobbii. ¹⁶ On ndim6inaama, ammaa kaybee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorrion no maccu6e Laamdo

ni. ¹⁷ Teddinee yimbe fuu, njidee sakiraa6e goondin6e been, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccu6e, dwtanee joomiraa6e moodon, teddion dum'en, wanaa joomiraa6e moodon lobbu6e newiibe been tan, ammaa fay oonyiibe been du. ¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamdo fu, wadii ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo ina yidi dum. ²¹ Dum Laamdo noddiri on, sabo Almasiihu torriraa6a saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyde makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre. ²³ Nde 6e njennunoo mo ndeen, o yennitaaki 6e. Nde 6e torrunoo mo ndeen, o yomnitaaki 6e e haala. O hedorake 6e Laamdo carortoo6o laa6al oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum ronndorake hakkeeki meeden e 6anndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeeki, mbuuranen fonnditaare. On ndanaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriiyo e deekiyo

¹ Hono noon onon rew6e du, dwtanee goriraa6e moodon. Ndeen si wo66e ma66e nganaa jokku6e konngol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde 6e, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laa6al e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laatoo nyaayo yi'tengode: moorli, sodaade e 6ornaade kaddule nardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa 6erde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. ⁵ Arande, wo noon rew6e seniibe nyaayirannoo, yowu6e jikke mu66en e Laamdo been. Be njabanii goriraa6e ma66e, ⁶ hono no Saaratu dwtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hul6ina on fu, on laatake 6i66e makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon wor6e du, ko ngondoton e deekiraa6e mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee 6e sabo onon e ma66e fuu on kawtu moyyere, dum woni nguurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuui mon njaabeede.

Haala torree6e saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Jidudo heddoraade nguurndam lobbam e nyalaade belde fuu, nannigita demngal muudum e ko boni, nangga hunnduko muudum e pene, ¹¹ woddo ko boni, wada ko moyyi, filoo jam de tinnoo e majjam. ¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditiibe, ina hettindoo du'aawuui mu66en, de na salanoo wadoo6e ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yim6e been, taa hakkillooji moodon mbemmboo. ¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa odon cegilanii jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon 6e heese e yaage, tawee walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yim6e buykoo6e golleeji moodon lobbii saabe Almasiihu been cemtan dow majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji lobbii, si tawii wo dum muuyde Laamdo, 6uri torreede e ley golleeji bondi. ¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeji yim6e jamaanuui fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido oon maayanii 6e ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde 6anndu, wo o baraadde, de o ummitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkiji uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkijii diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yim6e seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetao tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisi saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi 6anndu, ammaa wo amaana mo neddo nannigidi e Laamdo e 6ernde laabunde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo laamii ma-leyka'en e kaanankoo6e e jogiibe baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley 6anndu muudum. Ndelle onon du kooyon anniya

hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley 6anndu fu, seedii e hakkeji. ² Ndeen selan jokkude muuyde terde, de jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam moodon paltiadam daam heyii on, on ngadiino ko yim6e 6e anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruui nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e ma66e e ley golleeji cementiidi cattudi duum haaynake 6e sanne, duum wadi de i6e mbonkoo on. ⁵ Ammaa 6e ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuur6e e maay6e fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maay6e been kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si 6e caraa sariya maayde hono no yim6e fuu, 6e mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuuri di ni.

⁷ Timmoode huunde fuu 6adake. Ndelle, kakkilon, nannigitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeji keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on normaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu he6ii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wo66e, hono no kawjotoodo lobbii, kal-finaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraabe am horsu6e, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko 6angi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu tedduo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankejo fu, * taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yim6e yottake. To yim6e rewoo6e mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow 6e njokkaay

* **3:12** Jabuurra 34.13-17. * **4:16** Almasiyankejo ina fiirta jokkudo Almasiihu.

Kabaaru Laamdo Lobbo been? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii:

«Si hisinde fonnditiibe tiidii,
dume hewtotoo yeddube Laamdo e luttube?»†

¹⁹Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

5

Haala waaju yaade to mawbe

¹Mido waajoo mawbe wondube e moodon been dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal banginoyteengal ngaal du. ²Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa kebon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe berde mon. ³Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴Ndeen si Duroowo mawdo oon bangowii, on keban kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵Hono noon onon jokolbe, njabee yamiroore mawbe. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,
de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁶Ndelle, leeyinkinane Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yottake. ⁷Paddee ka66u-ko'uuji moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraa6e moodon sankitiibe e adunaaru ndu been, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰Nde torradon faa 6ooyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hi66inta on. Kam darnata on, sellina berde mon, tabintina on. ¹¹Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹²Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on bataaki nda66i ki, faa mi sellina berde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon

wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

¹³Kawrital goondin6e gonngal Baabiila, ngal Laamdo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku 6iyam oon du ina jowta on. ¹⁴Njowtunduron jowtaali gondudi e njinngu.

Jam wonda e moodon, onon hawtu6e e Iisaa Almasiihu been fuu.

† 4:18 Banndi 11.31. * 5:5 Banndi 3.34.

Bataaki Piyeer didabi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Midó jowta on, onon hebuße goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondinbe kaaniri wuurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kefirii dum saabe ko andudon Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadani on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondó e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow andal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraaße, e dow yidugol sakiraaße ngool, njinnu kuußungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatuße berde 6e nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamdudo jiide, sabo yeggiti Laamdo laabinii dum e hakkeji muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraaße, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddí on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jaßbortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo kebudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitodon dum si mido heddii mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi booyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle

mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dilii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaabe dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaayi fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyoroomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuuri dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaabe been kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji maß6e ina nga'i hono lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaabe duum fuu yuuraay e ko'e muß6en. ²¹ Sabo fay nde wooteere konggol annabaabe yuuraay e muuyde bii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaabe been kaalti konggol yuurungol to Laamdo ngool.

2

Haala annabaabe fewreebe e halkere muß6en

(Yahuuda 4-13)

¹ No annabaabe fewreebe ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotooße fewreebe ngorroyta e ley moodon. Be cornan e ley moodon jannde fewreere halkoore. Be njeddan fay Joomii 6e coodudo 6e oon. Hono noon 6e poodiranta ko'e maß6e halkere yaawunde. ² Heew6e njokkan e rafi semto maß6e ngoon. Saabe maß6e laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* maß6e waddanan 6e haalde pene faa 6e lumtoroo on. Ammaa jukkungo maß6e saraama booyii, halkere maß6e ina doomi 6e.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunooße been. Ko o wadi dey, o geyyirii 6e callali, o faddi 6e ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yimbe njeddo wob6e, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondinbe dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

* **2:3** Maanaa eelgal do wanaa ñaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddoobe mo waroobe fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe golleeji bonbe been cementiidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bonbe been, o ponnditiido. Bernde makko laabunde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji ma66e bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dwtaniibe dum been e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiibe been jukkungo faa nyannde dargal, ¹⁰ sakkoo doggoobe caggal muuyde terde tuunde, huyfinbe hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotoobe fewreebe been cemtataa, ina mawnitoo, 6e kulataa mbonkaade teddube wonbe dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina guri be semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddube been faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yimbe been kaa, i6e nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkooji taguui mu66en, dimiraadi faa nanngoo, mbaree. I6e mbonkoo ko 6e annadaa. Laamdo halkiran be hono no daabaaji ladde diin kalkirtee ni. ¹³ Be torrii wo66e, woodi kambe du be ke6an torra faa laato njobdi ma66e. I6e ceyoroo muuyde terde ma66e bonde fay ley nyalooma. Si be njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, i6e ceyoroo jamba ma66e. I6e laatanii on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rewbe wo66e, 6e celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, 6e nanngiran dum e eytooje. Bernde ma66e wo boowde eelgal. Wo be 6i66e hudaabe. ¹⁵ Be celli laawol ponnditiingol ngool, 6e majjii saabe ko 6e njokki laawol Balaama‡ gii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoobe fewreebe been wo fulli di ngalaa ndiyam, wo 6e duule de henndu soggata, nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa. ¹⁸ I6e piloo jarribaade yimbe e dow haalaaji mawdi 6oli. I6e nawtoroo muuyde terde cementiide faa 6e eyta yaltube ko 6ooyaay hakkunde majju6e. ¹⁹ I6e aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kambe e ko'e ma66e, wo 6e maccu6e bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede 6e ndadirii e tundi adunaaru saabe annude Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon.

Ammaa si 6e njeccake e mayri katin faa ndi jaalii 6e fuu, cakitte ma66e buran arane ma66e bonde. ²¹ Si 6e anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fuu, duum guri ko 6e andi ngol faa woodi de 6e tottiti yamiroore seniinde nde 6e ke6unoo. ²² Ko hewti 6e duum laamnii banndol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowo lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e am horsu6e, bataaki ki woni dida6i ki mbinndanammii on. E ley didi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade ko laa6i. ² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaabe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaabe mon njangini on. ³ Artee annude dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortoo6e yimbe jokku6e muuyde terde mu66en ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ 6e mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraabe men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ I6e anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko 6ooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde dargal. Wakkati oon yeddu6e Laamdo been kalkete.

⁸ Sakiraa6e am horsu6e, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duu6i ujunere ni, de duu6i ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yimbe wo66e miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimbe fuu ngarta to makko, tuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu 6anginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mburdon e kulol Laamdo! ¹² Ina tilsi laatodon hedii6e nyalaande Laamdo ndeen, laatodon filotoo6e nde wara law! Nyannde

† 2:13 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ 2:15 Balaama jannngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'ilankoo6e faa 6e naata ley jeenu e dewal tooruui. * 3:8 Jabuura 90.4.

ndeen, kammu huɓɓan halka, kulle kam-munkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eɗen keɗii ko Laamɗo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraaɓe am horsuɓe, e ley ko keɗiɗon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraaɗo tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraaɗo meeden ngaal ina hokka on laawol heɓude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsuɗo oon winndirani on, no Laamɗo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley gataakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Bataakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa muɓɓen tiidi faamude, di yimɓe famɗuɓe jannde e ɓe ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maanaa muuɗum. Wo hono noon du ɓe ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e maɓɓe halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndentee taa bonɓe ɓeen njaara on e majjere muɓɓen de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muuɗum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamina.

---

† 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe ngu-urndam

¹ Miden mbinndana on e dow gonɗo gilla fufɗoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.*

² Nguurndam daam ɓanginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiɗam ngondam ɗo Baabiiwo dam min ɓanginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hi66a.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamɗo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurɗen hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyyam Biyiiko Iisaa na laaɓina en e hakkeeki fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeeki, en kiilii ko'e meeden, en ngalɗaa e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamɗo hakkeeki men, o yaafoto en, o laaɓina en e hakkeeki fuu. Sabo kanko, wo o koolniɗo, ponnditiɗo. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamɗo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si godɗo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiɗo oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeeki* meeden. Wanaa hakkeeki meeden enen tan, de wo hakkeeki yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamɗo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biɗo «miɗo anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo,

walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybuɗo konngol Laamɗo ngool, njinngu Laamɗo ina hi66i e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biɗo ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wuurduɗo ni.

⁷ Sakiraa6e am horsu6e, ko ngonumi miɗo winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore 6ooynɗe nde keɓɗon gilla arande. Yamiroore 6ooynɗe ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore 6ooynɗe nde mbinndanammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina ɓanga e Almasiihu, ina ɓanga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biɗo e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jidɗo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum. ¹¹ Banyuɗo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaa6e, miɗo winndana on sabo hakkeeki moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraa6e, miɗo winndana on sabo oɗon anndi Gonɗo gilla e fufɗoode oon.

Jokol6e, miɗo winndana on sabo on njaalake Ibiiliisa bonɗo oon.

¹⁴ Sukaa6e, ko mbinndanammi on dey, sabo oɗon anndi Baabiiwo.

Baabiraa6e, ko mbinndanammi on dey, sabo oɗon anndi Gonɗo gilla e fufɗoode oon.

Jokol6e, ko mbinndanammi on dey, sabo oɗon njogii semmbe, konngol Laamɗo ngool ina woni e moodon, katin du on njaalake Bonɗo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njiɗee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jidɗo adunaaru fu, njinngu Baabiiwo walaa e muudum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyɗe terde e muuyɗe yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyɗe Laamɗo duumoto faa abada.

Tindingo dow way6e Almasiihu

¹⁸ Sukaa6e am, timmoode adunaaru ndu ɓadake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin way6e-Almasiihu heew6e ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa 6e njeyaakano e meeden. Sabo kam6e, sini

* **1:1** Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18. * **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankooore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamɗo du.

† **2:7** Yamiroore ndeen wo yidundurde.

e meeden 6e njejanoo, 6e keddodotono e meeden. De dum na holla kambe 6e fuu 6e njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamdo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu odon anndi goonga. ²¹ Mido winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe odon anndi goonga. Katin du odon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.† Jeddudo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoofe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njannginedon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jannginiri on ni.

No laatoriden bi66e Laamdo

²⁸ Joonin sukaa6e am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo binngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en bi66e muudum. Wo en bi66e muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraa6e am horsu6e, joonin wo en bi66e Laamdo. Ko laatoytoden duum, 6anginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu 6angowi fu, en nanndan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laa6iniran hoore muudum no Almasiihu laa6iri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu 6angirii faa itta hakkeeki. Kam kaa, hakkeeki ngalaa e muudum. ⁶ Gond e makko fuu, heddadaako ley hakkeeki. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido bii Laamdo fuu heddadaako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddadaako e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata bi66e Laamdo e bi66e Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraa6e muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondo, barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe golleeji makko wo bondi, de golleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraa6e, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraa6e meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokkitirde yonkiiji meeden saabe sakiraa6e men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billi de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laato haala 6ola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo 6uri de manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

† 2:22 Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaanake, yeddii wo kisinoowo du.

¹ Sakiraaḅe am horsuḅe, waajotooḅe wi'ooḅe Ruuhu Laamḁo ina woni e muḅḅen, taa ngoondinee ḁum'en fuu, ammaa koron ḅe yalla Ruuhu Laamḁo jaati woni e maḅḅe naa wanaa. Sabo annabaḅe fewreeḅe heeweḅe caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamḁo ina woni e godḁo: jaḅuḁo Iisaa Almasiihu warii laatake nedḁo fuu, Ruuhu Laamḁo ina woni e muuḁum. ³ Ammaa jeduḁo Iisaa fuu, Ruuhu Laamḁo walaa e muuḁum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandḁn ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaḅe am, onon le, wo on yimḅe Laamḁo, on njaalake annabaḅe fewreeḅe ḅeen. Sabo Ruuhu Laamḁo gondo e moodon oon ḅuri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaḅe fewreeḅe ḅeen wo adunankooḅe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru ḅe kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo ḅe. ⁶ Enen le, wo en yimḅe Laamḁo, annuḁo Laamḁo fuu hettinanto en. Mo wanaa nedḁo Laamḁo hettindantaako en. Nii cennirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamḁo

⁷ Sakiraaḅe am horsuḅe, njidunduren, sabo njinngu e Laamḁo yuuri. Mo njinngu woni e muuḁum fuu wo ḅii Laamḁo, ina anndi Laamḁo. ⁸ Mo njinngu walaa e muuḁum oon annḁaa Laamḁo, sabo Laamḁo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamḁo ḅangirani en njinngu muuḁum: o nuli 'Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa keḅiren nguurndam saabe muuḁum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamḁo ḁuum annḁinta en njinngu. Ko annḁinta en njinngu dey, wo ko Laamḁo yidi en. O nuli 'Biyiiko faa hokkittira yonki muuḁum faa hakkeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraaḅe am horsuḅe, ko Laamḁo yidiri en nii ḁuum, enen du, eden njeyi yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamḁo abada. Si en njidundurii fu, Laamḁo ina woni e meeden, katin du njinngu muuḁum hiḅḅii e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngoni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko ḁuum paamirten. ¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'i Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jaḅuḁo Iisaa wo 'Bii Laamḁo fuu, Laamḁo wonan e muuḁum, kam du wonan e Laamḁo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamḁo yidi en, en koolake ngu. Laamḁo wo njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamḁo woni. Laamḁo du wonan e muuḁum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hiḅḅiri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyaande darnḅal. ¹⁸ Kulol walaa

ley njinngu. Ko woni dey, njinngu kiḅḅungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondo e kulol fuu, njinngu Laamḁo hiḅḅaay e muuḁum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si godḁo wi'ii, «mido yidi Laamḁo» de tawi ina wanyi sakiike muuḁum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muuḁum mo yi'ata, waawaa yidude Laamḁo mo yi'aay. ²¹ Jidḁo Laamḁo fuu yida sakiike muuḁum du. Yamiroore ndee ḁo Almasiihu hokki en ḁum.

5

Haala goondinde Bii Laamḁo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake ḅii Laamḁo. Jidḁo saaraa fuu, yidan ḅiyum du. ² No annirten eden njidi ḅiḅḅe Laamḁo dey, ko njiduden Laamḁo de njokkuden jamirooje muuḁum ḁuum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa dongal, ⁴ sabo laatiḁo ḅii Laamḁo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni 'Bii Laamḁo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu garduḁo e ndiyam e yiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo ḁum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ ḁum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden njaḅa seedaaku yimḅe, ammaa seedaaku Laamḁo ḅuri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamḁo seedanii 'Biyum oon. ¹⁰ Goondindo 'Bii Laamḁo, heḅii seedaaku nguun e ley ḅernde muuḁum. Mo goondinaay Laamḁo wadii Laamḁo wo penoowo, sabo jaḅaay seedaaku ngu Laamḁo haali haala 'Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamḁo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam ḁam ina woni e 'Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e 'Bii Laamḁo fuu, heḅii nguurndam ḁam. Mo jeydaaka e muuḁum du, heḅaay ḁam.

Baynundural

¹³ Onon goondinḅe 'Bii Laamḁo ḅeen, mi winndanii on ḁum, faa tannyoron on keḅii nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabantu en. ¹⁵ Eden anndi en keḅii ko ndu'iden ḁuum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuujii meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jido sakiike muuḁum ina wada hakke mo waddantaa ḁum maayde, o nyaaganoo ḁum Laamḁo, Laamḁo du hokkan ḁum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay

nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸Eden anndi laatiido gii Laamdo fuu heddataako e hakkeji, sabo Almasiihu Bii Laamdo oon ina hayba neddo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹Eden anndi wo en yimbe Laamdo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰Eden anndi Bii Laamdo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteedo goongaajo oon. Joonin eden njejaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e dowlanteebe wo66e.

Bataaki Yuhanna didabi

¹ Miin mawdo kawrital goondinbe winndi bataaki ki yaade to debbo mo Laamdo suɓii.* Mido jowte, aan e ɓiɓɓe maa fuu, onon ɓe njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo anndube goonga ɓeen fuu ina njidi on ² saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³ Laamdo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi ɓiɓɓe maa wobbe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo tedduɗo, mido nyaare, njidunduren. Mi winndantaa ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde keɓuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamdo. On nanii yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jokkude nde no nanirɗon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewbe caakake e adunaaru ndu. Be njaɓaay Iisaa Almasiihu warii laatake ɓii-Aadama. Gaado no maɓɓe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa keɓon mbarjaari kiɓɓundi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de beydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamdo. Ked-dodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtudo mo fuu hawtu e makko gollleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiɓɓa.

¹³ Biɓɓe sakiike maa debbo mo Laamdo suɓii oon ina njowte.

---

* 1:1 Debbo tedduɗo oon e ɓiɓɓe muudum wo kawrital goondinbe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi bataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsudo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsudo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wobbe ngari kaalani kam no tinnoridaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu buranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsudo, ko mballataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawwirta e muuyde Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe Iisaa, eden njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden gollidooɓe e maɓɓe e ley yaa-jinde goonga.

No Diyotorefe Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotoref, jidudo arinde hoore muudum oon, ina heddii salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkorto min ni. Wanaa dum tan: o jaɓɓataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jaɓɓaade ɓe ɓeen, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsudo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njabi dum, de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe do ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

* 1:5 Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Midó jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddí, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

*Sappangol dow jannginoobe fenoobe
(2 Piyeer 2.1-17)*

³ Sakiraa6e am horsu6e, midó yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'i ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaangal seniibe nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wob6e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu66en winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde 6alli cementiide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, midó yidi miccintinde on ko andudon faa laa6i: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De saktii o halki 6e ngoondinaay e ley ma66e been. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wob6e muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darnannoo dum'en, de njoppi joonnde mu66en. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en been ngadiri ni, de mbuuruino e muuyde terde de kaanaa waadeede. De dum laatani yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁸ Woodi, wo hono noon sooriibe e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma66e na nanna 6e ley tuuninde terde ma66e. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu. ⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, ja6aay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moobeede 6anndu Muusaa ndeen, o ja6aay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e been kaa ina mbonkoo kulle de andaa. Be ummodake e muuyde terde ma66e, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de dum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjinii ko'e ma66e hono no

Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma66e no Kooras§ halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo i6e nandi hono tefaa6e gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cementata ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni cogata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa 6i66e boretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bempeyye maayo manngo nyanngede, i6e yuufinira noon nguufo golleeji ma66e centiniidi. Wo 6e kooode jiilotoode. Nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njedda6o ley yuudi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum seniibe ujunaaje ujunaaje

¹⁵ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e been golle mu66en fuu no foti bonde,

o hollitan 6e haalaaji nyaadudi di luttoo6e yeddo6e Laamdo been kaali dow muudum fuu.»

¹⁶ Yim6e been wo njurnurtoobe. I6e nji'a boofi wob6e e huunde fuu. I6e njokka muuyde terde ma66e. Daade ma66e na mawntoroo yukkinaare. I6e mana wob6e faa 6e ke6a ko 6e njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, miccitee haalaaji di nulaa6e Joomiraado men Iisaa Almasiihu been cappinoo diin.

¹⁸ Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortoo6e yim6e, jokku6e muuyde terde mu66en bonde ngarowan.» ¹⁹ Kam6e ngoni senndoo6e yim6e. Wo adunaaru tan 6e miilotoo. Ruuhu Laamdo walaa e ma66e.

²⁰ De onon kaa sakiraa6e am horsu6e, nyi6ee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e njaraade Laamdo dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee e njinngu Laamdo tawa odon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam. ²² Njurmee yim6e won6e e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee, mburtinee wob6e e yiite, ndannon dum'en.

Wob6e du, njurmee dum'en tawee odon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde 6alli ma66e tuunde deen ndaa6a on.

* **1:8** hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wob6e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † **1:11** Kayiinu wo baro minyoo Haabiila.

‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Kooraa muurtini yim6e Israa'iila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

²⁴ Laamdo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on weltiife. ²⁵Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamdo gooto kisinirido en lissaa Almasiihu Joomiraado meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu banginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu bangini. Laamdo banginani mo kulle de faa o holla maccu6e muudum ko 6adii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccudo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamdo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu jannugdo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu ketindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon badake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondin6e jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondin6e jeddi gonde e leydi Aasiya. Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Laamdo gondo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuujj jeddi gondi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maay6e, dawranoowo kaanankoo6e adunaaru ndu.

Kam yidi en de ha66iti en e hakkeoji meeden saabe yiyyam muudum ndufaadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamdo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnoo6e mo been.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko.

Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamdo Joomiraado, gondo, gonnoodo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakito-toodo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, muniyidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamdo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buututal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondin6e jeddi deen: kawrite gonde Efeesu e Sirirna e Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaaldoowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'i fitillaaji kanje jeddi. ¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nanndudo e 6ii-Aadama, ina 6ornii saaya njuutuka, ina ha66i ka66orgol kanje e becce muudum. ¹⁴ Lee6i hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayana hono demle yiite. ¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mbodeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyelee keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kunndude muudum didi fuu mbeli ina wurtoo e hunnduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawde muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maaydo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde e laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondin6e jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondin6e jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondin6e jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

¹ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tinnoriidaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyantaa bon6e, a ndaartindake wiitotoo6e wo nulaa6e been, de tawudaa 6e fenoo6e. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga. ⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccita no

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. alan.

† **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde

ngorrunodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi golleeji jokku6e Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. ⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude 6i66e lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonggal Simirna

⁸ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonggal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakitotoodo, maaynoodo de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoo6e wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkorto on. Wo 6e kawrital rewoo6e Seydaani. ¹⁰ Taa hulu torra 6adiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa 6adake faddude wo66e maada ley kasu faa filoo jarribaade ma. A torrete balde sappo. Laato6aa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumidam laatane kufune jaalorgal. ¹¹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum! Jaaliido fuu, maayde didaberde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonggal Pergame

¹² —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonggal Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli:

¹³ Mido anndi nokku do kodudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fuu, ada tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon waranoo ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa ina woodi pelooje seede de njoganimaami: ada munyana yim6e won6e hakkunde maada ha66iibe e jannde Balaama. Kam janggini Balak ferginde Israa'iilankoo6e, 6e nyaama teewuujii cakkanaadi tooruujii, 6e njeena du. ¹⁵ Wo66e maada du na njokka yim6e Nikolay. Jannde ma66e fuu wo fotu bonde. ¹⁶ Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi ha6ira e ma66e kaafaahi ngonki e hunduko am ki. ¹⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa

nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonggal Tiyatira

¹⁸ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonggal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciwaandi ni:

¹⁹ Mido anndi golleeji maa e njinggu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa wo66e, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitidi buri arandeeji diin heewude. ²⁰ Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccu6e am, imo janggina dum'en fijirde e nyaamude teewuujii cakkanaadi tooruujii. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen. ²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidoo6e e makko 6een du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan 6i66e makko du. Ndeen kawrite goondin6e deen fuu anndan miin woni ndaartintoodo hakkillooji e 6erde. Katin du mi yo6an gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yim6e Tiyatira heddiibe 6e njokkaay laawol ngol 6een, 6e ngolliraay ko wo66e mbi'ata «sirriiji Seydaani lugguudi, mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonggal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. ²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaaliibe 6een ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan 6e hoodere fajiri ndeen du. ²⁹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

3

Bataaki to kawrital gonggal Sardis

¹ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonggal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuujii Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. ² Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa

* 2:6 Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yim6e faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

ina kibbi yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi warden hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi ma66ude ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yim6e 6e tuuninaay kaddule mu66en. Be bornoto kaddule daneeye 6e njaada e am, sabo i6e poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu bornortoo kaddule daneeye. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ombataa. Si o ommii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ommude. Aan e famdude sembe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaa6e e kawrital rewoo6e Seydaani witooto6e wo Alhuudiyanko6e tawee 6e fenoo6e, 6e nganaa. Mi dooldan 6e 6e ngara 6e kujidowa to koyde maa. Ndeen 6e paaman mi yidii ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde billaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yim6e fuu. ¹¹ Mi 6adake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi waadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴ —Winndan maleyka kawrital goondin6e gonngal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawi le, a anndaa

wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa ke6aa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeye bornodaa, faa cuuraa 6anndu maa boldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de ke6aa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yim6e 6e njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoodo diimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondin6e duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeeju ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitiira hono no hayre sardis. Ciifociifongal ina fiilii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Maw6e noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeye, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e ma66e. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi doce jeddi ku66ooje. Deen ngoni ruuhuui Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso bii-Adama. Naya6erde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeelee jeegom. Bippeelee deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado jom baawde
fuu,

gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde 6e ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, cujidana buurdo faa abada oon. Ibe njoyyina kufuneeje ma6be yeeso joodorgal ngaal, ibe mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin,
ada foti hebude darja e teddeengal e
baawde,

sabo aan tagi huunde fuu.

Wo saabe muuyde maa dum laatorii,
wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gereeeji mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ommbiraa takkande maandi-naade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom sembe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre. ⁴ Mboyumi bojji cattudi, sabo hebaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e mawbe been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawbe been ina piilii ngel. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngoni ruuhuujii Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi, jabowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal oon. ⁸ Ko ngel jabi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawbe noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kanjeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuujii seniibe been. ⁹ Heddiu ibe njima jimol kesol, ibe mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere ndeen

de takkita takkande uddiraa de nde,
sabo a hirsanooma.

E yiyyam maa coottirdaa yuurube
e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe
fuu e laamorde fuu

faa 6e njeydaya e Laamdo.

¹⁰ A wadii 6e jeyaa6e e laamu e almaami'en gollanoobe Laamdo meeden.
«Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewbe. Ibe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Ibe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawbe been, ¹² ibe njimira daade toowde, ibe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel
ina foti e hebude baawde e jawdi
e hakkilantaaku e sembe
e teddeengal e darja e manoo!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni mu6ben fuu, ina mbi'a:

«Manoo e teddeengal e darja e baawde
ngoodanii joodiido dow joodorgal ngaal
oon
e Jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen njaabii:

—Aamiina.

Mawbe been du, kippii e leydi, cujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagal

¹ Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu. Baddiido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande dida6erde: barundural

³ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande dida6erde ndeen, nanumi huunde wuurnde dida6erde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu, mboodeewu yalti. Baddiido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimbe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tata6erde: tiidalla

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tata6erde ndeen, nanumi huunde wuurnde tata6erde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu. Baddiido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum. ⁶ Nanumi ko nanndi e daande neddo yuuri hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaɓerde: maayde

⁷ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaɓerde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaɓerde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸ Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Baddiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaɓerde adunaaru faa ɓe mbarda yimɓe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaɓerde: wardaabe saabe seedaaku muɓɓen

⁹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaɓerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewroteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dowaanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu ɓe ceedii nguun. ¹⁰ Be yeewnii faa toowi, ɓe mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimɓe wonɓe e adunaaru ndu ɓeen? Ndeye njomnitotodaa ɓe rufugol yiyyam amin?

¹¹ Mono e maɓɓe fuu hokkaa saaya nda-neeħa. Be mbi'aa ɓe powta seeda tafon, faa limgal gollidiiɓe maɓɓe, sakiraaɓe maɓɓe fodaanaabe wareede hono maɓɓe ɓeen, kiɓɓa.

Haala takkitingol takkande jeegaɓerde: nyalooma mawdo

¹² Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaɓerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange ɓawliri faa nanndi hono kaasa ɓaleewa, lewru du fuu wojiiri hono yiyyam. ¹³ Koode kammu deen caami e leydi hono no ɓiɓɓe yibbi kecce caamirra si henndu mawndu wifii. ¹⁴ Kammu oon du dilli, taggira hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje muɓɓen. ¹⁵ Ndeen kaanankooɓe adunaaru e yimɓe tedduɓe e hooreeɓe sordaasiɓe e joomiraabe jawdi e jom'en semmbe e rimɓe e riimayɓe fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaaɓe baamle. ¹⁶ Heddi iɓe mbi'a baamle e tefaaɓe deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere jawgel ngeel! ¹⁷ Sabo nyannde tikkere maɓɓe mawnde ndeen yot-take. Moy waawi dadude?

7

Haala yimɓe 144 000 wadaabe maande

¹ Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Iɓe paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ² Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaaɓe baawde torrude leydi e maayo ɓeen. ³ O wi'i ɓe:

—Taa mbonnee leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccuɓe Laamdo meeden ɓeen.

⁴ Ndeen nanumi limgal wadaabe maande e tiide muɓɓen ɓeen: iɓe ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo ɓe maandinaabe yuuruɓe e lenyi Is-
raa'iilankooɓe diin fuu:

⁵ yuuruɓe e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),

yuuruɓe e Ruuben, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Gada, ujunaaje sappo e dido,

⁶ yuuruɓe e Aser, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Naftali, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Manasa, ujunaaje sappo e dido,

⁷ yuuruɓe e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Lewi, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Isakar, ujunaaje sappo e dido,

⁸ yuuruɓe e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.

Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimɓe lenyi fuu njettirta Laamdo

⁹ Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiiji yimɓe fuu e demle fuu. Iɓe ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Iɓe bornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngonni e juude maɓɓe. ¹⁰ Iɓe ilina, iɓe mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹ Maleyka'en ɓeen fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e mawɓe ɓeen e kulle nay buurde deen. Be fuu ɓe kippi geese maɓɓe e leydi, iɓe cujidana Laamdo. ¹² Iɓe mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore e teddeengal e baawde e semmbe, fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada! Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e mawɓe ɓeen yami kam:

—Beye ngonni yimɓe borniɓe saayaaji daneeji ɓe? Faa toy ɓe yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni annudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kam6e ngoni yuuru6e e torra mawdo. Be lonni saayaaji ma66e, 6e ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.* ¹⁵ Dum saabii de 6e keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, 6e ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran 6e hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, 6e domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa 6e katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran 6e, yaara 6e to ildude ndiyam kokkojam nguurdam. Laamdo mooytan gondi gite ma66e fuu.

8

Haala takkingol takkande jedda6erde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jedda6erde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo darii6e yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewreteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniio6e, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniio6e diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiio6e buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandeeawal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiyam paddaa dow leydi. Feccere tata6erde leydi ndiin wulaama, feccere tata6erde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal dida6al

⁸ Maleyka dida6o oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu66oore faddaa e ley maayo. Tata6erde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tata6erde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tata6erde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tata6al

¹⁰ Maleyka tata6o oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66iroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tata6erde gooruuji e ildude ndiyam.

¹¹ Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadinii feccere tata6erde diyeede deen. Yim6e heew6e maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal naya6al

¹² Maleyka naya6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tata6erde naange e feccere tata6erde lewru e feccere tata6erde kooode piyaa, faa gootel fuu tata6erde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tata6erde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yim6e adunaaru nde maleyka'en tato heddiio6e been puufii buutute mu66en!

9

Haala buututal joya6al

¹ Maleyka njoya6o oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ² Nde sokiti bunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin ni66ini naange e mbeeyu* fuu. ³ Ba66atti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴ Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yim6e 6e maande Laamdo walaa e tiide mu66en been tan. ⁵ Di kokkaa torrude yim6e been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude 6e. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶ Ley lebbi diin, yim6e piloto maayde de kebataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan 6e.

⁷ Ba66atti diin ina nanndi e pucci cegilanii di wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yim6e. ⁸ Idi njogii cukuli hono cukuli rew6e. Nyiye majji ina nga'i hono nyiye dawaadi ladde. ⁹ Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeelee majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰ Idi ngoodi lacce jogiio6e kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yim6e haddi lebbi joy. ¹¹ Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo bunndu ndu

* **7:14** Maanaa 6e ndawninirii saayaaji ma66e yiyam, woni hakkeejii ma66e fuu njaafaama. * **9:2** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi.

luggeefi muudum walaa do haadi oon. In-
nde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley
geresankooore wo Apoliyon (dum na fiirta
«Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon faltake. Ndaar,
bonandaaji didi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegaabal

¹³ Maleyka njeega6o oon fuufi buututal
muudum, de nanumi daande yuurunde to
luwe nay gonde e cob6uli hirsirde kanjeere
wonnde yeeso Laamdo ndeen. ¹⁴ Daande
ndeen ina wi'a maleyka njeega6o jogiido
buututal oon:

—Ha66itin maleyka'en nayo ha66aa6e to
maayo manngo wi'eteengo Efarata.

¹⁵ Ndeen maleyka'en nayo been ka66itaa
faa mbara tata6erde yim6e adunaaru.
Laamdo na segilaninoo 6e saabe wakkati
o, saabe hitaande nde e lewru ndu e
nyalooma o e yamnde nde. ¹⁶ Mi nanii
limgal konunkoo6e waddiibe pucci: wo
6e ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo.
¹⁷ Inan no njiirumi pucci diin e waddiibe
6een e ley holleede am: i6e 6ornii kaddule
jamde bodeeje coy hono yiite, kam e
bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti.
Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi
ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo
e kundude majji.† ¹⁸ Masiibaaji tati diin,
dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti
oon, njalti e kundude pucci diin de mbari
tata6erde yim6e adunaaru. ¹⁹ Baawde pucci
diin ina ngonni e kundude majji, fay e lace
majji du. Lace majji deen ina nanndi
e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di
mbarminirta yim6e.

²⁰ Yim6e heddiibe 6e masiibaaji diin
mbaraay 6een tuubaay e golle juude
mubben. Be njoppaay sujidande ginnaaji,
kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e
njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. I6e
cujidana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di
njahataa. ²¹ Be tuubaay e wadude bar-ko'e,
6e tuubaay e ndaggadaaku ma66e e fijirde
ma66e e nguyka ma66e.

10

*Haala maleyka jogiido dewtel taggitaan-
gel*

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo
jom sembe ina yuura dow kammu ina
jippoo. Ruulde ina fiili dum, ciibociibongal
ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum
ina delka hono naange, koyde mum du ina
nga'i hono bimbbeeje yiite. ² Imo tiigii
dewtel taggitiingel e junngo makko. O
darni koyngal makko nyaamal dow maayo,
o darni nanal dow leydi. ³ O yeewnii daande

† 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a. *
hono no rew6e maayraa6e cuddortoo ni.

toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde
o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaaborii
mo e hoolo mu66en, kam'en du. ⁴ Nde
diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen,
nesumi winndude, ammaa nanumi daande
yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i
duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii
dow maayo e dow leydi oon hunci junngo
muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii
Buurdo duumiido faa abada, tagudo
kammu e ko woni e muudum, e leydi e
ko woni e muudum, e maayo e ko woni e
muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin! ⁷ Ammaa e
ley balde de buututal maleyka njedda6o ngal
fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya
muudum cuudinoodo. Dum laatorto hono
no o wiirunoo annabaabe maccu6e makko
6een ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoode kam dow
kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaboy dewtel taggitiingel, gonn-
gel e junngo maleyka dariido dow maayo e
leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum
hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley
reedu maa rok, ammaa ngel welan e hun-
nduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Nja6umi dewtel ngeel e junngo ma-
leyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hun-
nduko am hono njuumndi, ammaa nde
modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu
am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajodaa annabaaku katin
e dow siyiyii yim6e heew6e e laamorde e
demle keewde e kaanankoo6e heew6e.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu,
mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seni-
indu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewo6e
won6e doon 6een. ² Ammaa taa fonndu
taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde
hokkaama laamorde adunaaru. De njaa6an
ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi
capande nay e didi. ³ Mi hokkan seede6e
am dido mbaajoo annabaaku haddi balde
ujunere e keme didi e capande jeegom, i6e
6ornii tekke bootooji.*

⁴ Seede6e dido 6een ngonni ledde jaytun
didi e fitillaaji didi dariidi yeeso Joomiraado
jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo
torrude 6e, yiite yaltan e kundude ma66e,

11:3 Maanaa 6e 6ornoo tekke bootooji woni hollude cunu,

halka dum. Jidúdo torrude 6e fuu, tilay halkiree noon. ⁶I6e njogii baawde hadude kammu to6ude haddi balde annabaaku ma66e deen. I6e njogii baawde waylitinde diyeele laatoo yiyyam. Nde 6e muuyi fuu, i6e mbaawi jippinde e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷Nde dido been tilinoo e seedaaku mu66en nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi ngaan yaltan de yana e ma66e, jaaloo 6e, wara 6e. ⁸Balli ma66e mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, do Joomiraado ma66e tontanoo e leggal palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nandi e Sodoma† naa Misira. ⁹Siyiiji yim6e fuu e lenyi fuu e demle fuu e laamorde fuu nji'an balli ma66e ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngattee ley saabeere. ¹⁰Yim6e adunaaru ceyorto saabe maayde ma66e ndeen. Be mbeltoto, 6e kokkundura dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino 6e sanne. ¹¹Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere diin, foofaango nguurndam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaarannoobe dum'en been fuu. ¹²Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a 6e:

—Yeejee ga!

Be yeenji dow kammu e ley ruulde. Way6e 6e fuu keddii ina ndaara 6e. ¹³Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de feccere sappoerde ngalluure ndeen saami. Yim6e ujunaaje njeddo kalkii. Heddiibe been kuli, mawnini Laamdo jom kammu oon.

¹⁴Bone dida6o oon faltake. Ndaar, bone tata6o oon ina wara law.

Haala buututal jedda6al

¹⁵Maleyka njedda6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasiihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

¹⁶Maw6e noogayo e nayo joodiibe dow joodorde yeeso Laamdo been kippi geese mu66en e leydi, cujidani Laamdo. ¹⁷I6e mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,

gondo, gonnoodo oon miden njette, sabo a gollirii baawde maa mawde deen, a tabintinii laamu maa.

¹⁸Laamorde adunaaru deen wo tikkude, ammaa tikkere maa warii.

Wakkati warii faa carodaa maay6e. Wakkati warii faa mbarjodaa annabaabe maccu6e maa,

seniibe hul6e innde maa been, teddu6e e lo'u6e fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkoo6e adunaaru been du.»

¹⁹Ndeen suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal 6angi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluuje 6utte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom njatawere

¹Maande haayniinde 6angi dow kammu. Debbo ina 6ornii naange. Lewru ina woni ley njaa6irdi muudum. Hoore muudum na fiila taarde koodde sappo e didi. ²Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla njatawere. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³Ndeen maande wonnde 6angi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴Laasi maggal wuuwi feccere tata6erde koodde kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom njatawere oon faa si rimii fu, ngal moda 6iyum oon.

⁵Ndeen o rimi biddo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. Biddo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. ⁶Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilaninoo dum. O haybowaa toon balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

⁷Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, kabi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kabi e ma66e. ⁸Ammaa Miikaa'iilu'en njalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de 6e mursi nokku ma66e gondo dow kammu oon. ⁹Kuungal manngal ngaal ri-iwaama. Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake! Semmbe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasiihu! Sabo peloowo sakiraabe meeden, peloowo 6e to Laamdo jemma e nyalooma oon, ri-iwaama dow kammu.

¹¹Sakiraabe meeden been njalorake mo yiyyam Jawgel ngeel, e seedaaku ngu 6e ngadi dow maggel.

† 11:8 Sodoma wo wootere e galluuje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeejii. Ndaaree Fudfoode 19.1-29.

Be pilaaki reenude yonkiiji ma66e e maayde.

¹² Ndelle, kammu e won6e dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde,
sabo ina anndi wakkati seeda tan heddaniidum.»

¹³ Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo biddo gorko oon.

¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeelee ciilal manngal, faa firda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiji didi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin.

¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo.

¹⁶ Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon, ndi aari humnduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam.

¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi ha6oyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngoni downtaniibe jamirooje Laamdo de tiigi seedaaku ngu Iisaa waddi nguun.

¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamdo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu.

² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*.

Hunnduko magga ina wa'i hono no humnduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yim6e adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, 6e kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, i6e mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi ha6ude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamdo. Nga hokkaa

baawde gollude lebbi capande nay e didi.

⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon 6een. ⁷ Nga hokkaama baawde faa nga ha6a e seniibe 6een, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaa baawde laamaade lenyi fuu e siyijii yim6e fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yim6e won6e e adunaaru ndu 6een fuu kujidanani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yim6e 6e inde mu66en tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado ha66eede yaaree e maccungaaku, ha66ete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yim6e Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni.

¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de danna ngaan. Nga golli dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yim6e adunaaru 6een kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa dida6a ngaan wadii kaayeeffiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yim6e fuu.

¹⁴ Nga hiiliri yim6e adunaaru kaayeeffiji di nga hokkaa wadude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yim6e adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan.

¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree.

¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yim6e fuu ke6a maande e juude mu66en nyaame naa e tiide mu66en, teddu6e e lo'u6e, joomira6e jawdi e talkaa6e, rim6e e riimay6e fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

* 13:2 Ursu wo kuungal manngal. Teepeeje maggal ina mawni, ingal jogii leebi e pedeeli juuddi beldi.

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide ma66e. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni 6e tuunniraay ko'e mu66en rewbe, sabo 6e laabu6e. I6e njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo 6e soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa 6e laato artiibe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewer meedaay yalude e kundude ma66e, 6e ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuuru6e e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyijii yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidane tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo dida6o jokki mo, ina wi'a: —Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tata6o, jokki 6e ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hebi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel. ¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo ma66e ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoobe ndaabaawa ngaan e tooru magga e hebu6e maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu6e jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayoobe hawtu6e e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tampiri ma66e, sabo barke golle ma66e jokkan 6e.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e 6ii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko. ¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewre-teende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa 6i66e cabiije dow leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri 6i66e cabiije deen, de faddi de ley boosirde mawnde. Boosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bibbe cabiije deen boosaa caggal ngalluure toon. Yiyam yalti e boosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoobe ndaabaawa ngaan been ina keddii dakkol maggo. Been ngoni jaalinoobe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. I6e njogii kolli di Laamdo hokki 6e diin. ³ I6e njima jimol Muusaa maccudo Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel, i6e mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, gollleeji maa wo mawdi, wo kaayniidi! Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji, aan laamiido laamorde fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma, Joomiraado,

mo mawnintaa innde maa?
Sabo aan tan woni gooto Ceniido.
Leyde fuu ngaran kujida yeeso maa,
sabo 6e nji'ii gollleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi

⁵ Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu dow kammu ina omti. Dum woni hukum seedaaku oon.* ⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe masiibaaji jeddi been njalti e mayru, ina bornii kaddule laabude tal jalbooje, ina ka66i ka66ordi kanje e becce mu66en. ⁷ E kulle nay buurde deen, wootere hokki maleyka'en njeddo been kaake kanjeeje jeddi keewde tikkere Laamdo buurdo faa abada oon. ⁸ Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamdo e baawde muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeddo been:

—Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye bonde naawde ngadi dow yim6e tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sijdanoobe tooru nandundu e magga been.

³ Maleyka dida6o oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyyam maaydo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tata6o oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyeele deen fuu mbaylitii yiyyam. ⁵ Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyeele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gondo, gonnoodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga. ⁶ Saabe ko 6e ndufi yiyyam seniibe e yiyyam annabaabe duum, aan du, kokkudaa 6e yiyyam 6e njara! I6e kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande yuuri to hirsirde rewteende Laamdo toon, ina wi'a:

—Goonga! Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸ Ndeen maleyka naya6o oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yim6e nguleefi magge.

⁹ Yim6e been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen 6e mbonkii innde Laamdo mo baawde ngoodani dow masiibaaji oon. ʼBe tuubaay, 6e mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoya6o oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laanii doon ni66inaa tiki, de yim6e ina nata demle mu66en saabe naawalla. ¹¹ ʼBe mbonkii Laamdo jom kammu oon saabe buuye ma66e e naawalla ma66e. Ammaa duum fuu, 6e tuubaay e gollleeji ma66e bondi diin.

¹² Maleyka njeega6o oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo 6ee6i faa yoori, faa kaanankoo6e yuuroo6e lettugal been ke6a laawol nedawa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paafi. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi diin wo wadoo6e kaayeeffiji. I6e njaha to kaanankoo6e adunaaru fuu faa 6e kawrundura dum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamdo jom baawde fuu.

¹⁵ Joomiraado wi':

—Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomudo kakkildo, ina tiigii kaddule muudum faa taa yaha 6anndu 6oldu de semta yeeso yim6e.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri kaanankoo6e been e nokku bi'eteedo e ibraninkoo6e Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njedda6o oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi hono manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yim6e tagaa, no ngol sattiri mawnude! ¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pece tati. Galluuje laamorde adunaaru fuu caami. Laamdo miccittii bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji. ²¹ Marmalluuje 6utte yuuri kammu, caami dow yim6e, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yim6e been mbonkii Laamdo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo jogiibe kaake jeddi been wari, haaldi e am, wi':

* 15:5 Ayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru. * 17:1 Maanaa woykuuru wo pijooowo jobeteedo ceede.

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodiido dow diyele keewde oon. ² Kaanankooɓe adunaaru ɓeen pijidii e muudum. Yimɓe adunaaru ɓeen du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkorde Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon ina ɓornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko inde ina winndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna
woykuuji,

inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyam seniibe e yiyam seedantooɓe Iisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan. ⁸ Ndaabaawa nga njiddaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimɓe adunaaru ɓe inde muɓɓeen mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuddoode adunaaru ɓeen, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayee fi nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga ɓangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow muɓɓeen deen. Ide cappoo katin kaanankooɓe njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeegaɓo oon ina woni joonin, njeddaɓo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeddo ɓeen. Nga wartin de nga laatoo kaananke njeetataɓo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiddaa deen wo kaanankooɓe sappo ɓe keɓaay laamu tafon, ammaa ɓe keɓowan baawde laamaade no kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel gootel, kamɓe e ndaabaawa ngaan. ¹³ Be fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe e baawde maɓɓe. ¹⁴ Be kaɓan e jawgel ngeel, ammaa jawgel ngeel jaaloto ɓe sabo kangel woni Joomiraado joomiraabe e Kaananke kaanankooɓe.

Wondube e maggel ɓeen wo noddaabe, suɓaabe, hoolniibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam katin:

—Diyele de njiddaa debbo woykuuru oon ina joodii dow muɓɓeen deen, kanje ngoni siiyii yimɓe e jama'aaje e laamorde e demle. ¹⁶ Luwe sappo de njiddaa deen, kam e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo woykuuru oon, ɓoldina dum faa laaba de heddo ɓanndu ɓoldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddi duum e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo wattii e ɓerde maɓɓe wadude anniya muudum, ɓe laatoo daande wootere, ɓe kokka ndaabaawa ngaan laamu maɓɓe, faa nde haalaaji Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo njiddaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankooɓe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo keewdo baawde ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ² O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!

Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!

Nde laatake joonnde ginnaaji,

suudorde ruuhuuji tuunudi fuu

e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii cabijam, caamii saabe fijirde mayre nyaafunde.

Kaanankooɓe adunaaru ɓeen njeenii e mayre.

Luumotooɓe e adunaaru ɓeen fuu keɓii jawdi

saabe danyal mayre keewngal faa witiitii ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande wonnde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimɓe am, njaltee e mayre!

Faa taa on kawtu e mayre hakkeeki,

faa taa masiibaaji mayre kewta on!

⁵ Sabo hakkeeki mayre duudi,

di njowundurii faa di njottake kammu,

Laamdo du yeggitaay golleeji mayre bonɗi diin.

⁶ Ngadee nde hono no nde wadiri on ni!

Njooɓodon nde kile didi e ko nde wadi on!

Ko nde siiwani on ley horde mayre duum, ciwane nde kile didi!

⁷ Torron nde, kebbinon mettorgal mayre

faa haddi no nde teddiniri hoore mayre,

faa fota e no nde wuurdi mbelirka.

Sabo inde wi'a e ɓernde mayre:

«Inan mido joodii, wo mi kaananke debbo,

mi wanaa debbo mo gorum maayi,

abada mettorgal cuddu hewtataa kam.»

8 Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman dow mayre:
maayde e mettorgal e rafo.
Nde wuldete yiite,
sabo Laamdo Joomiraado carotoodo nde wo
Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

9 Kaanankoo6e adunaaru wundu6e e
mayre jeenu de kawti e mayre danyal been
nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, 6e
mboyan, 6e piiran berde ma66e mettorgal.

10 Be ndaroto to toowti, sabo i6e kula
jukkungo mayre. I6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure
mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe
nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

11 Luumotoo6e e adunaaru been mboyan,
cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gi-
neeji ma66e katin. 12 Gineeji ma66e wo
kanje e cardi e kaaye dime e kaaye luulu e
kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule
hariiri tiidude e kaddule bodeeje e ledde
uurooje godde e gineeji moyyiniraadi nyiye
nyiibi e gineeji moyyiniraadi ledde tiidude
coggu e jamde bodeeje e jamde baleeje e
hayre wi'eteende marba. 13 Gineeji ma66e
katin wo funngooji belnirdi e uurnirdi e
gowe e nebbam uurdam e uurdi miira
e uurdi cuurtinteendi e cabijam e neb-
bam 6i66e jaytun e conndi alkama e aawdi
alkama e na'i e baali e pucci e torkooji e
maccu6e e yonkiiji yim6e.

14 Luumotoo6e been mbi'i ngalluure
ndeen:

—Ko njidunoda a hebude fuu woddake ma:
keewal mbelirka maa e dawla maa fuu
halkii, a hewtataa dum abada katin.

15 Luumotoo6e he6u6e jawdi e mayre
been ndaroto to toowti, sabo ina kula
jukkungo mayre. Be mboyan, 6e cunoto,
16 6e mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde
nyaayiroore kaddule daatude e kaddule ciide
e kaddule bodeeje, sodortoonde kanje e
kaaye dime e kaaye luulu! 17 E ley wakkati
gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranoo6e laanaaji ndiyam e yahoobe
ley majji e dogginoobe been, kam e
he6oo6e neema mu66en e luumagol dow
maayo been, 6e fuu 6e toowtan 6e ndaroo.
18 Wakkati mo 6e nji'ata cuurki ngulu
mayre, 6e mbullam, 6e mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngallu-
ure mawnde nde?

19 Be ndufan leydi dow ko'e ma66e no 6e
poti metteede. Be mboyan, 6e cunoo, 6e
mbulla, 6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde
ndeen, nde keewal danyal muudum hokki

jogi6e laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley
wakkati gooto tan, nde halkii! 20 Kammu,
welta e halkeede mayre! Seni6e e nulaa6e e
annabaa6e, onon du mbeltee! Sabo Laamdo
sarake nde ko nde wadi on duum!

21 Wakkati oon, maleyga jom semmbe
hooyi kaayal nanndungal e niisirde
mawnde, de faddiri dum semmbe ley
maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen
faddirtee, nde yi'ataake abada katin!

22 Katin du, fay gooto nanataa ley mayre
kolli hodo66e gaaci naa yimoo6e naa
fuufoo6e cereeli e barguuji. Golloowo
nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley
mayre.* Duko undude nanataake katin e
ley mayre. 23 Annoora lampal yaynataa
ley mayre katin. Sawtu banudo e banado
nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo
luumotoo6e mayre burnoo adunaaru fuu
baawde. Woodi du, nde hiildii leyde
fuu e ndaggadaaku mayre. 24 Katin du,
yiiyam annabaa6e e seni6e e waraa6e ley
adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

1 Caggal duum, nanumi sawtu jamaa
keewdo dow kammu, ina yeewnrooo daade
toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!»

Kisindam e manngu e baawde

ngoodanii Laamdo meeden!

2 Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru anndaa6o sanne,
bonnirdo adunaaru fijirde muudum
oon.

O yomnake dum yiiyam maccu6e makko
dam rufi.»

3 Be toowni daade katin, 6e mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen
ina yeeja faa abada!»

4 Maw6e noogayo e nayo been e kulle nay
buurde deen, kippii e leydi kujidani Laamdo
joodiido e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

5 Daande yuuri to joodorgal toon, ina wi'a:
—Njetee Laamdo meeden, onon
maccu6e muudum fuu, onon hulo6e dum,
teddu6e e lo'u6e!

Haala bangal Jawgel

6 Ndeen nanumi daande nanndunde e
sawtu jamaa keewdo, hono sawtu diyeele
keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

* 18:22 Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde.

haala ibraninkoo6e, dum woni Njetten Joomiraado.

* 19:1 Haleluuya wo

«Haleluuya! Sabo Laamdo Joomiraado meeden

Jom baawde fuu oon tabintinii laamu muudum.

⁷ Mbeltofen, ceyofen, mawninen mo, sabo bangal Jawgel ngeel yottake, banjeteedo oon du segilake.

⁸ O hokkaama kaddule o bornoo, leppi daatudfi, jalbooji, laa6udfi.»
Kaddule deen ngoni golleeji seniibe moyyudi diin.

⁹ Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii noddaafe e nyaamduuji bangal Jawgel been!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni haalaaji Laamdo goongaaji.

¹⁰ Kippiimi e leydi to koyde makko faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo hono maaafa, aan e sakiraafe maa tiigiife seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun, dum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal ladde

¹¹ Caggal duum, nji'umi kammu ina omtii, de puccu ndaneewu bangi. Baddiidu ngu oon ina wi'ee Koolniido, ina wi'ee Goongante. Wo e fonnditaare o sarortoo, e fonnditaare du o honirta. ¹² Gite makko ina nga'i hono demle yiite ni. Kufuneeje laamu keewde ina ngoni e hoore makko. Innde ina winndaa e makko nde fay gooto anndaa si wanaa kanko. ¹³ Imo bornii saaya cuuwaaka e yiiyam. Innde makko wo: «Konngol Laamdo.» ¹⁴ Konuuii kammu ina njokki mo ina bornii kaddule daatufe, daneeye, laa6ude, ina mbaddii pucci daneeye. ¹⁵ Kaafaahi mbelki ina wurtoo e hunnduko makko. E kanki o soppirta laamorde adunaaru, de o laamoroo de sawru njamndi. O dampan e boosirde cabiije yaltinoore tikkere Laamdo jom baawde mawnde. ¹⁶ Inan innde winndaande e saaya makko e busal makko:

«Kaananke kaanankoo6e e Joomiraado joomiraafe.»

¹⁷ Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laamdo wadi nduun, ¹⁸ faa nyaamon teewu kaanankoo6e e teewu hooreefe sordaasiife e teewu jom'en semmbe e teewu pucci e waddiife dum'en

e teewuui yim6e fuu – rim6e e riimay6e, teddu6e e lo'ufe!

¹⁹ Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankoo6e adunaaru been e konunkoo6e mu66en ina kawriti faa ka6a e baddiidu puccu ndaneewu oon e konu muudum. ²⁰ Ndaabaawa ngaan nanngaa, kanga e annabaajo fewreejo gadannoo6o kaayeeffiji yeeso magga oon. E kaayeeffiji diin o hiildunoo hebu6e maande ndaabaawa ngaan been, sujidannoo6e tooru nanndundu e magga been. Be dido fuu, 6e paddaa i6e mbuuri e weendu yiite hu66irteendu sitti nduun.‡ ²¹ Heddiibe been kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunnduko baddiidu puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuui ma66e faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii junngo muudum cokitirgal bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, kam e callalol mangol. ² O nanngi kuungal mangal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O ha66i dum duubi ujunere. ³ O faddi ndi e ley bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duubi ujunere diin ki66i. Caggal duum, ina tilsi ndi ha66itee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodiife e majje been kokkaama baawde saraade. Nji'umi katin yonkiiji 6e ko'e mu66en tayanoo saabe ko 6e mbaajii seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamdo ngool. Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, 6e kebaay maande magga e tiide naa e juude ma66e. Been iirtii, laamodii e Almasiihu duubi ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maay6e heddiife been iirtaaki faa nde duubi ujunere diin ki66i. ⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaa6e e ummital arandeyal been! Maayde dida6erde ndeen walaa ko waawani 6e. Be laatanoo Laamdo e Almasiihu almaami'en, 6e laamodoo e Almasiihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin ki66ii, Seydaani ha66itete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurtooto, o hiilowa lenyi gondi e cob6uli adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yim6e lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono

† 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku. ‡ 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a. * 20:8 Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gerejeji fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, do seniibe been kodi doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo 6e oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo on ngoni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde dargal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manggal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maaybe, teddube e lo'u6e, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maaybe been cariraa golleeji mu66en binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maaybe muudum, maayde e laakara kokkiti maaybe mu66en, mono e mu66en fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu paddaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde dida6erde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeji ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no baneteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Inan, joonnde Laamdo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee ma66e, 6e laatoo lenyol makko. Laamdo e hoore muudum wondan e ma66e, laatoo Laamdo ma66e. ⁴ O mooytan gondi gite ma66e fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

—Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmi! Miin woni arandeeji, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuudoode, miin woni timmoode. Neddo fuu

domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuurudam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laatoo giyam. ⁸ Ammaa waatu6e berde e 6e ngalaa goondinal e golloo6e ko nyiddini e waroo6e yimbe e fiyo6e e dabarankoo6e e rewoo6e tooruuji e feno6e been fuu, weendu yiite e sitti hu66ooru nduun woni ngedu mu66en. Dum woni maayde dida6erde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle banjaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laa6unde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina fiili nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi 6i66e Israa'iila sappo e didi diin, inde mu66en ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude letugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobbiireeje deen wo tati, hordooereeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyi6iraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyi6iraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laabungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeeje ndeen yaspa, dida6erde ndeen safiir, tata6erde ndeen agate, naya6erde ndeen emerooda, ²⁰ joga6erde ndeen onikis, jeega6erde ndeen sarduwaan, jedda6erde ndeen kirisoliita, jeetata6erde ndeen beril, jeena6erde ndeen topaas, sappo6erde ndeen kirisoparaas, sappo e

* 21:16 Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

go'aberde ndeen yasente, sappo e dida berde ndeen ameeis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeye sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooe adunaaru been ngaddanan nde darja mu66en. ²⁵ Dammbude mayre deen ombataako nyalooma. De ombataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa golloo6e ko nyiddini, naa fenoo6e. Ammaa naato6e e mayre been ngoni 6e inde mu66en mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gereeeji maayo ngon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare danoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccu6e Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide ma66e. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranan 6e annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo konngol muudum ley annabaa6e oon, nuli maleyka muudum faa holla maccu6e muudum ko badii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybu6o ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraabe maa annabaa6e been, kam'en e hayboo6e haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon 6adake. ¹¹ Ga6oowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo golle heddo e golleeji muudum tuundi diin, moyyo heddo e moyyuki muudum, ceniido heddo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa. Mido wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoo6e saayaaji mu66en faa mbaawa nyaamude 6i66e lekki nguurndam kiin, 6e ndewa dammbude, 6e naata ngalluure ndeen. ¹⁵ Ammaa won6e caggal mayre been wo dawaadi e dabarankoo6e e fijo6e e waroo6e yim6e e rewo6e tooruuji e yidu6e fewre e wadoo6e hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nuli maleyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondin6e deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e 6anjetee6o oon ina mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a: «War!»

Neddo fuu domdu6o wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu ja6a yara dam 6olum tawa yo6aay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masiibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddam e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittan ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko 6ooyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon on fuu.